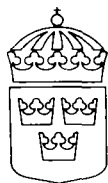

Bostadsutskottets betänkande

1986/87:3

om en lag om hushållning med naturresurser m.m.
(prop. 1985/86:3)

BoU
1986/87:3

Sammanfattning

I betänkandet föreslår utskottet riksdagen att i allt väsentligt anta ett regeringsförslag om en lag om hushållning med naturresurser m.m. (NRL). I lagen finns bestämmelser som ersätter de verksamhetsanknutna och de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Lagen ersätter även 136 § byggnadslagen om regeringsprövning av vissa industrianläggningar m.m.

Enligt utskottets mening bör i lagens inledande paragraf anges att marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning främjas. . Beträffande det s.k. kommunala vetot föreslår utskottet att det ges samma innebörd som i dag. Utskottet föreslår vissa överväganden om utformningen av kommunernas inflytande avseende sådana industrietableringar som skall prövas enligt NRL.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om att de vattenområden och älvsträckor som för närvarande omfattas av den fysiska riksplaneringens riktlinjer skall lagregleras genom att de tas in i NRL. Utskottet föreslår emellertid att även Hylströmmen i Voxnan, Haverö strömmar i Ljungan och Nedre Långan i Indalsälven tas in i NRL.

Lagen föreslås träda i kraft samtidigt med plan- och bygglagen, dvs. den 1 juli 1987.

I en reservation (m) yrkas avslag på regeringens förslag. NRL anses obehövlig. I stället bör värdefulla naturområden m.m. skyddas inom ramen för byggnadslagstiftningen och angränsande lagar. I en reservation (fp) föreslås riksdagen anta en NRL som anpassats till byggnadslagstiftningen.

I vissa andra reservationer (c) och (vpk) föreslås att ytterligare vattenområden och älvsträckor skall omfattas av NRL, t.ex. Edänge i Ljusnan, Ammerån och Råneälven.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1985/86:3 (bostadsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta det av lagrådet granskade förslaget till lag om hushållning med naturresurser m.m. med vidtagna ändringar,
2. besluta att de av riksdagen tidigare godkända riktlinjerna för hushåll-

ning med mark och vatten inom ramen för den fysiska riksplaneringen inte skall gälla sedan lagen om hushållning med naturresurser m.m. har trätt i kraft.

BoU 1986/87:3

Motionerna

I detta betänkande behandlas

dels de med anledning av proposition 1985/86:3 väckta motionerna 1985/86:

82 av Bruno Poromaa och Roland Brännström (båda s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om överledning av Laisälvens vatten till Skellefteälven,

83 av Elving Andersson m.fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att andra stycket i 4 kap. 3 § i lag om hushållning med naturresurser m.m. utgår,

84 av Birgitta Hambraeus m.fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att förtydliga och ändra lagen om hushållning med naturresurser på så sätt att

1. det kommunala vetot skall omfatta alla led i kärnkraftsbränsleverksamheten,

2. regeringen inte skall kunna ge tillstånd enligt 4 kap. mot kommunens veto,

85 av Thorbjörn Fälldin m.fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att lagen skall benämnas "lag om hushållning med mark och vatten",

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om innebörden av 1 kap. 1 §,

3. att riksdagen beslutar att länsstyrelserna till regeringen skall redovisa hur kommunerna avser att tillämpa 2 kap. 3 § angående ekologiskt känsliga områden,

4. att riksdagen beslutar att jordbruk och skogsbruk skall ha ställning som näringar av riksintresse och att 2 kap. 4 § skall ha en lydelse som svarar mot detta,

5. att riksdagen beslutar att 3 kap. 2 § angående primära rekreationsområden utgår,

6. att riksdagen beslutar att 3 kap. 6 § kompletteras med de älvar och älvsträckor som angetts i motionen; dessa är Nedre Lången och Härkan i Indalsälven, Ammerån, Voxnan uppströms Edsbyn, Haverö strömmar i Ljungan och Edänge i Ljusnan,

7. att riksdagen beslutar att 4 kap. 3 § andra stycket angående inskränkning i det kommunala vetot utgår,

8. att riksdagen beslutar att även i övrigt som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

86 av Hans Lindblad och Kerstin Ekman (båda fp) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att den del av Mellanljusnan som undantogs från fysiska riksplanens skydd genom riksdagsbeslut i juni 1985 åter skyddas genom att tas in i naturresurslagen,

2. att riksdagen beslutar att motsvarande skydd också skall ges Voxnan i dess sträckning från källorna till Vallhaga.

87 av Karin Israelsson (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att NRL 3 kap. 6 § skall kompletteras med Råne älv och Klippen i Umeälven så att de ej kan prövas för utbyggnad,

88 av Ulf Adelson m.fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1985/86:66 – hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1985/86:3 om lag om hushållning med naturresurser m.m.,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett starkare skydd för bevarandevärda naturområden,

3. att riksdagen beslutar ändra 136 a § byggnadslagen (1947:385) i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen i enlighet med vad som i motionen anförts,

89 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att komplettera 1 kap. 2 § så att NRL skall tillämpas även enligt lagen om skötsel av jordbruksmark och skogsvårdslagen,

2. att riksdagen beslutar att brukningsvärd jordbruksmark skall betraktas som ett riksintresse som skall skyddas mot åtgärder som försvårar näringens bedrivande,

3. att riksdagen beslutar att i 2 kap. 10 § stryka den andra meningen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om prövning av utbyggnaden i de fallsträckor som skall byggas ut och är av riksintresse enligt 2 kap. 8 §.

5. att riksdagen beslutar att i 3 kap. 1 § sista meningen utgår,

6. att riksdagen beslutar att i 3 kap. 6 § när det gäller vattenområden även följande områden skall omfattas av lagen:

Emån

Råne älv (i dess helhet)

Indalsälven Ammerån och Hårkan i dess helhet

Gide älv uppströms Björnfallet

Voxnan uppströms Edsbyn

Följande älvsträckor bör även omfattas av lagen:

Ume älv mellan Överuman och t.o.m. sjön Laisan (Klippen)

Indalsälven Nedre Långan

Klarälven Strängforsen

Ljusnan mellan Laforsen och Arbråsjöarna

Ångermanälven Meåforsen

Ljungan mellan sjön Havern och t.o.m. Kölsillreströmmarna

Lule älv mellan Vietas och St. Lulevattnet (Jaurekaska),

90 av Gunnel Jonäng (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att 3 kap. 6 § NRL skall kompletteras med att vattenkraftverk samt vattenreglering eller

vattenöverledning för kraftändamål ej får utföras i Voxnan uppströms Edsbyn resp. i Ljusnan i enlighet med vad som anförs i motionen,

91 av Kjell A. Mattsson m.fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande innebörden av 2 kap. 8 § i NRL vid prövningen enligt vattenlagen av den framtida vattenkraftsutbyggnaden,

92 av Gunhild Bolander (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

1. att riksdagen beslutar att jord- och skogsbruk skall ha ställning som näringar av riksintresse,

3. att riksdagen beslutar att de restriktioner för nyttillkommande fritidsbebyggelse som stadgas i 3 kap. 4 § ej skall avse Fårö, Östergarn och Storsudret i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 2 i motionen behandlas i betänkande BoU 1986/87:1).

93 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari föreslås

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om att lagen om hushållning med naturresurser bör ges ett vidgat hushållningsperspektiv och hemställer hos regeringen om förslag i enlighet härmed,

2. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att 2 kap. 9 § och 10 § första stycket, sista meningen, skall utgå,

3. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att 3 kap. 1 § andra stycket skall utgå,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skogsbruk ej bör bedrivas i de i 3 kap. 5 § uppräknade områdena och hemställer hos regeringen om förslag i enlighet härmed,

5. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att de vattenområden vari vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål enligt 3 kap. 6 § inte får utföras skall utvidgas med i motionen angivna områden,

6. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att 4 kap. 3 § andra stycket samt 4 § skall utgå,

3 kap. 6 § föreslås i motionen få följande lydelse:

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i följande vattenområden:

Torneälven

Kalixälven

Piteälven

Vindelälven

I Dalälven

Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet

Ljungan

uppströms Flåsjön

I Indalsälven

Åreälven, Ammerån, Storån–Dammån samt Hårkan och Långan

I Ångermanälven Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Meåforsen mellan Edsele–Forse kraftstation, Långseleån–Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn samt Vojmån

Vapstälven

Moälven

Lögdeälven

Öreälven

I Umeälven

Tärnaån, Girjsesån och Juktån uppströms Fjosoken

I Luleälven

källflödena uppströms Akkajaure samt Jaurekas-kaforsen mellan Langas och Stora Lulevattnet, Lilla Luleälv uppströms Skalka och Tjaktjajaure samt Pärälven

Räneälven

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor:

I Klarälven

sträckan mellan Höljes samt Vårån och Femtån och Edebäck

I Dalälven

Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt sträckan mellan Näs bruk och Gysinge samt Vanån, Österdalälven sträckan mellan Väsa och Åsens kraftverk

I Ljusnan

sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Järvsö, i Ljusnan mellan Alfta och Bollnäs

I Umeälven

sträckan mellan Över-Uman och Gäuta

Gideälven

uppströms Björnfallet

Hinnsjöån

Mangslidsälven

i Värmland

I Kolbäcksån

Sörkvarnsforsen vid Hallstahammar

I Voxnan

uppströms Edsbyn samt Runemoforsen

I Härjån

uppströms Lillhärdal

I Emån

nedströms Högsby

Första och andra styckena gäller inte vattenföretag som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

dels den med anledning av proposition 1985/86:150 väckta motionen 1985/86:

580 av Nils G. Åsling (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna det som i motionen anförts beträffande tillståndsprovningen av träförädlingsindustrier inom stödområdena A och B,

dels de under allmänna motionstiden 1985 väckta motionerna 1984/85:

548 av Kjell A. Mattsson m.fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att byggnadslagens 136 a § ändras så att provningen av förbrukningen av träfiberråvara utgår,

785 av Kjell A. Mattsson m.fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar att BL 136 a § andra stycket punkterna 5 och 6 i enlighet med motionens förslag ändras så att de omfattar samtliga led i uranhanteringen.

2146 av Paul Jansson m.fl. (s) vari hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av riktlinjer för Väneren.

2237 av Sven Munke (m) vari – med hänvisning till motion 1984/85:2236 – hemställs

1. att riksdagen, därest yrkandet i nämnda motion icke skulle bifallas, hos regeringen begär att miljö kvalitetsnormer för luften avseende svaveldioxidhalter, kväveoxidhalter, ozon- och blyhalter fastställs.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kompletteringar till olika miljölagar.

2244 av Thorbjörn Fälldin m.fl. (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

3. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag till inrättande av ett system för naturresursräkenskaper och miljökonsekvensbeskrivning.

2677 av Ingrid Hemmingsson (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att upphäva 136 a § BL.

dels den med anledning av proposition 1984/85:120 väckta motionen 1984/85:

2878 av Thorbjörn Fälldin m.fl. (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

13. att riksdagen beslutar att som sin mening uttala att den kommunala vetorätten skall gälla anläggningar i hela kärnbränslecykeln med dess olika led i enlighet med vad som anförts i motionen.

dels de under allmänna motionstiden 1986 väckta motionerna 1985/86:

Bo305 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Jo738 – såvitt nu är i fråga hemställs

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå, ca 66 TWh, som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske.

Bo402 av Ulf Adelson m.fl. (m) vari såvitt nu är i fråga – hemställs

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade möjligheter till fritidsbebyggelse.

Bo501 av Ulf Adelson m.fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Jo708 – hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vattenkraftsutbyggnaden.

Bo507 av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Jo307 – hemställs att riksdagen beslutar att 136 a § byggnadslagen (BL) ändras i enlighet med vad som i motionen anförts.

Bo509 av Ingrid Hemmingsson (m) vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av proposition 1985/86:3 beslutar att Nedre Lången skall ingå bland de vattenområden som uppräknas i 3 kap. 6 § i förslaget till lag om hushållning med naturresurser m.m.,

Bo511 av Gösta Andersson och Agne Hansson (båda c) vari hemställs att riksdagen beslutar att andra stycket i 4 kap. 3 § i lag om hushållning med naturresurser m.m. utgår,

Bo512 av Karin Söder m.fl. (c) vari – med hänvisning till motion 1985/86:N447 – såvitt nu är i fråga hemställs

2. att riksdagen beslutar att avslå proposition 1985/86:3 med förslag om inskränkning i den kommunala vetorrätten och uttala att denna skall gälla anläggningar i hela kärnbränslecyclen i enlighet med vad som anförts.

Bo513 av Karl Erik Olsson m.fl. (c) vari – med hänvisning till motion 1985/86:Jo777 – hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skydd för de fyra outbyggda Norrlandsälvarna,

Bo514 av Arne Andersson i Ljung och Margareta Gard (båda m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en omvärdering av begreppet riksintresse.

Bo515 av Bertil Danielsson m.fl. (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon utbyggnad av större vindkraftsanläggningar inte skall ske på Öland.

Bo519 av Hadar Cars m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1985/86:N454 – hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ytterligare studier inte bör göras rörande utbyggnad av de skyddade älvsträckor och hittills outbyggda älvar som finns upptagna i den fysiska riksplanen,

Jo301 av Bengt Kronblad (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder avsedda att främja ett bredare resursutnyttjande av skogen,

Jo727 av Sven Munke (m) vari föreslås att riksdagen begär utredning i syfte att reformera det miljörättsliga systemet,

Jo776 av Alf Svensson (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

13. att riksdagen beslutar förklara Kalixälven med dess källvatten och biflöden som nationalälv, med skydd motsvarande nationalparker.

Jo799 av Karin Söder m.fl. (c) vari såvitt nu är i fråga hemställs

22. att riksdagen hos regeringen begär förslag till inrättande av ett system för naturresursräkenskaper och miljökonsekvensbeskrivning.

Yttranden från andra utskott m. m.

Bostadsutskottet har berett försvarsutskottet, kulturutskottet, jordbruksutskottet och näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1985/86:3 med förslag till naturresurslag jämte motioner. Yttrandena har som bilagor fogats till detta betänkande.

I bilagor till detta betänkande har tagits in utskottets förslag till NRL (bil. 1) samt reservanters (fp) förslag till NRL.

Skrivelser m.m. om vissa frågor i propositionen har inkommit från industridepartementet, lantmäteriverket, länsstyrelsen i Jämtlands län. Orsa, Ljusdals, Ovanåkers, Ragunda och Arjeplogs kommuner, vänsterpartiet kommunisterna Luleå, Svenska naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Aktionsgruppen mot utbyggnad av Råne älv (Amore), Sveriges föreningsbankers förbund, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska cellulosa- och pappersbruksföreningen, Sveriges jordägareförbund, Sveriges skogsindustrieförbund, Centerns distriktsstyrelse i Jämtlands län, Folkkampanjen mot kärnkraft Solna lokalavdelning, Folkkampanjen mot kärnkraft/kärnvapen Mjölby-Skänninge. Föreningen mot uranbrytning i Krokoms kommun, Gävleborgs botaniska sällskap, Gävleborgs naturvårdsförening, Bevara Voxnans strömmar, Ljusdals naturvårdsförening, Miljöpartiet De gröna Bohuslän, Miljöpartiet De gröna Östhammar, Miljöpartiet De gröna Ragunda, Rånedalens LRF-avdelning, SAP i Niemisel, Luleå arbetarekommun, Norrbottens husmodersförbund Hem och samhälle, Rädda Ljusnan m.fl. miljöorganisationer i Gävleborgs län, Uppsalagruppen av Rädda Ljusnan och från Föreningen mot atomsoapor på Torhamnlandet. Skrivelser har också inkommit från enskilda.

Vid föredragningar inför utskottet har representanter för länsstyrelsen i Norrbottens län, Ragunda och Arjeplogs kommuner och vissa organisationer muntligen lämnat synpunkter.

En delegation inom utskottet har besökt Råneälven.

Utskottet

Inledande bestämmelser

I bostadsutskottets betänkande 1986/87:1 behandlas proposition 1985/86:1 med förslag till en ny plan- och bygglag (PBL) jämte motioner. Detta regeringsförslag innebär bl. a. ett till kommunerna decentraliserat ansvar för den fysiska planläggningen. Kommunala planer för bebyggelsens utveckling och för användningen av mark- och vattenområden blir normalt gällande genom ett kommunalt beslut att anta planen. Staten skall enligt PBL-förslaget, 12 kap., kunna ingripa mot kommunala planer bl. a. om vissa s. k. riksintressen inte blivit tillgodosedda. Dessa riksintressen är främst sådana som i dag omfattas av de s. k. verksamhetsanknutna och geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen (FRP). Riktlinjerna har sitt ursprung i 1972 års riksdagsbeslut (CU 1973:35) om hushållning med mark och vatten. Redan i detta beslut förutsatte civilutskottet en lagreglering av riktlinjerna: en sådan reglering har därefter vid flera tillfällen aktualiserats, bl. a. genom motioner till riksdagen.

I proposition 1985/86:3 läggs fram ett förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL). Lagförslaget bygger på en inom bostadsdepartementet utarbetad promemoria (Ds Bo 1984:3) Förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. På grundval av förslaget i promemorian beslutade regeringen i december 1984 remittera ett förslag till lag om hushållning med

naturresurser m. m. till lagrådet. Lagrådet avlämnade i maj 1985 sitt yttrande över förslaget.

BoU 1986/87:3

I propositionen sammanfattas lagförslaget på följande sätt.

Sammanfattning

- Erfarenheterna från den fysiska riksplaneringen och den praktiska tillämpningen av riksdagens riktlinjer för hushållningen med mark- och vattenområden av riksintresse läggs till grund för en lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL).
- Bestämmelserna i NRL skall syfta till att främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Bestämmelserna skall tillämpas vid beslut enligt olika författningar i frågor som rör användningen av mark- och vattenresurserna.
- Riksdagens riktlinjer i den fysiska riksplaneringen skall upphöra att gälla sedan NRL har trätt i kraft.
- För att de allmänt hållna reglerna i NRL skall få avsedd verkan krävs ett väl utvecklat system för kunskapsförsörjning. Den fysiska planering som bedrivs hos kommuner samt statliga myndigheters utredningsverksamhet skall ge underlag för tillämpningen av NRL. Länsstyrelsen får rollen som samordnare av statens intressen i frågor som rör användningen av mark- och vattenområden inom länet. Länsstyrelsen får också till uppgift att ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med naturresurser och som finns hos statliga myndigheter.
- Kommunernas roll vid tillämpningen av NRL följer av PBL. Översiktsplanen enligt PBL används som instrument för att belysa samhällets – dvs. statens och kommunens – syn på vilka allmänna intressen som kan komma att vägas in vid framtida beslut om användningen av mark- och vattentillgångarna. Ståndpunktstagandena i översiktsplanen skall utgöra underlag för tillämpningen av NRL:s bestämmelser i mål och ärenden enligt de lagar som anknyts till NRL.
- Genom detaljplan eller områdesbestämmelser kan tillämpningen av NRL läggas fast med bindande verkan för efterföljande markanvändningsbeslut.
- Kommunerna skall vara skyldiga att på begäran tillhandahålla planer enligt PBL och planeringsunderlaget till dessa åt de myndigheter som skall tillämpa NRL.
- NRL bör bestå av fem kapitel med följande huvudsakliga innehåll:
 - 1 kap. med bestämmelser om lagens inriktning och tillämpningsområde
 - 2 kap. med de grundläggande bestämmelser som behövs för att främja en lämplig användning av mark- och vattenresurserna samt bestämmelser om den särskilda hänsyn som skall tas vid markanvändningsbeslut inom områden som av olika skäl är av riksintresse – en motsvarighet till de verksamhetsanknutna riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen
 - 3 kap. med bestämmelser som ersätter de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen
 - 4 kap. med bestämmelser som motsvarar en del av 136 a § byggnadslagen och som föreskriver regeringsprövning av viss industriell eller liknande verksamhet
 - 5 kap. med bestämmelser om vissa tillämpningsfrågor m. m.

I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkande 1 hemställs med

hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:66 att riksdagen avslår propositionen. I yrkande 4 i motionen hemställs att riksdagen begär förslag hos regeringen till lagstiftning om FRP-riktlinjerna i avsikt att ge riktlinjerna en formell koppling till annan lagstiftning. Motionärerna anger sammanfattningsvis att NRL är obehövlig och att det lagskydd som är nödvändigt för en förnuftig hushållning med våra naturresurser och för att bevara värdefulla naturområden kan inrymmas i byggnadslagstiftningen och angränsande lagar t. ex. i naturvårdslagen och miljöskyddslagen. I övriga yrkanden i motion 88 tas upp vissa frågor om utformningen av lagstiftningen för skydd av vissa naturvärden m. m. Till dessa och liknande yrkanden återkommer utskottet.

I detta inledande avsnitt behandlas yrkandena 1 och 4 i motion 88.

Motionärernas inställning om *avslag på propositionen* grundas på deras uppfattning om behovet av en ny PBL. Som framgått av bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 om en ny PBL har i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:66 den uppfattningen förts fram att en revidering av byggnadslagstiftningen bör ske genom delreformer inom ramen för den nuvarande byggnadslagstiftningen och inte genom att riksdagen antar en PBL. En sådan inställning beträffande behovet av en reformering av byggnadslagstiftningen gör det motiverat att yrka avslag på NRL. Enligt utskottets mening är det nämligen inte möjligt att förverkliga en NRL med den huvudsakliga inriktning den givits i regeringens förslag utan att också PBL antas. Det nu anförda innebär alltså att NRL förutsätter att också PBL förverkligas. I annat fall måste NRL omarbetas i så väsentliga avseenden att de syften man vill uppnå med denna lagstiftning inte skulle kunna genomföras.

Utskottet har – som framgår av betänkande BoU 1986/87:1 – en annan uppfattning om den fortsatta reformeringen av byggnadslagstiftningen. Omdaning av denna lagstiftning bör ske genom att en ny PBL antas och inte genom delreformer inom ramen för dagens byggnadslagstiftning. Vid en sådan uppfattning är det både naturligt och i princip erforderligt att till det lagsystem som utformats avseende vår miljö också knyta en lag om hushållning med naturresurser. Därmed tillgodoses också ett sedan länge framfört krav från en bred riksdagsmajoritet om en lagreglering av den fysiska riksplaneringens riktlinjer.

Med det anförda avstyrker utskottet moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkandena 1 och 4. Riksdagen bör sålunda i sak granska proposition 1985/86:3 och de motioner i övrigt i vilka tas upp frågor om en NRL m. m.

I detta inledande avsnitt bör även behandlas centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 1. Motionärerna föreslår att *lagens rubrik* bör vara Lag om hushållning med mark och vatten. Enligt deras mening är begreppet "hushållning med naturresurser" mera övergripande än vad lagens innehåll ger täckning för.

Den av motionärerna behandlade frågan har tagits upp av vissa av de remissinstanser som yttrat sig över den ovan nämnda promemorian (Ds Bo 1984:3) samt av lagrådet.

I propositionen anføres (s. 20–21) att hushållning med naturresurser i stor utsträckning handlar om hur mark- och vattenområden med ämnen och

material och vad som i övrigt finns i områdena får skyddas eller får tas i anspråk för olika ändamål. Bestämmelserna i NRL-förslaget anges i propositionen röra de mest påtagliga delarna av vår naturresurshushållning. Mot den bakgrunden anses i propositionen att några vägande skäl att ändra lagens rubrik inte finns.

Även om inte alla frågor som rör hushållningen med naturresurser omfattas av lagen finner utskottet inte tillräckliga skäl föreligga att föreslå en ändring av lagens rubrik. Förutom det faktum att lagen täcker väsentliga delar av naturresurshushållningen bör viss vikt tillmätas det faktum att lagförslaget bl. a. genom departementspromemorian gjorts känt genom den rubrik som lagen fått i propositionen. Det kan enligt utskottets mening inte med fog göras gällande att den i propositionen föreslagna rubriken ger upphov till missförstånd eller tvekan om syftet med lagstiftningen eller om lagens övergripande uppläggning. Med hänvisning till vad nu anförts avstyrker utskottet bifall till centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 1.

I lagens 1 kap. 1 § anges att marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning främjas.

I propositionen anförts beträffande den refererade paragrafen att remissinstanserna med några få undantag tillstyrkt utformningen av promemorieförslaget.

Några remissinstanser har emellertid motsatt sig promemorieförslaget och därvid bl. a. betonat att förslaget dels avviker markant från hittills gällande tankegångar om att samhällsutvecklingen skall vila på en ekologisk grund, dels innebär omformuleringar av nu gällande riksplaneriktlinjer som innebär att bevarandenaspekten tonats ned till förmån för en ordnad exploatering av naturresurser. Andra remissinstanser uttrycker en motsatt uppfattning.

I centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 2 begärs ett riksdagens tillkännagivande av vad i motionen anförts om innebörden av 1 kap. 1 §. Som utgångspunkt för kritiken tar motionärerna ett uttalande i specialmotivering- en vari anges att en *samhällsekonomisk bedömning* måste göras av vilken åtgärd som är att föredra i valet mellan att bevara naturresurser eller ta dem i anspråk samt att effekterna på sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten måste tillmätas stor betydelse liksom att den samhällsekonomiska bedömningen även innefattar ett hänsynstagande till kommunernas ekonomiska situation.

Mot bakgrund av de nu refererade uttalandena anser motionärerna att i stort sett varje ingrepp i naturen kan försvaras.

I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkande 2 såvitt nu är i fråga föreslås ett riksdagens tillkännagivande i avsikt att uppnå ett starkare skydd för bevarandevärda naturområden. Motionärerna anser, som framgått ovan, att NRL är obehövlig. Mot denna bakgrund bör ett skydd för vissa bevarandeområden åstadkommas genom att riktlinjerna i FRP ges en formell koppling till befintlig lagstiftning.

Till vad i motionerna anförts bör anknytas vad i propositionen anges om den övergripande inriktningen av NRL. I propositionen framhålls (s. 14) att NRL naturligen bör inriktas på att skydda långsiktiga och för landet

väsentliga värden som inte kan väntas bli tillräckligt beaktade utan stöd av lag. Denna uppfattning anges i propositionen inte innebära att en sådan lag ensidigt bör främja bevarandeintressen och långsiktiga försörjningsbehov. Förslag i propositionen som inriktas på frågor om användning av marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt innebär att det skapas en för olika lagar gemensam grund för att avgöra konkurrensfrågor i samband med beslut som rör ändrad användning av mark- och vattenresurserna.

Jordbruksutskottet tar i sitt yttrande JoU 1985/86:3 y upp bl. a. centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 2 om innebörden av 1 kap. 1 §. Efter att ha konstaterat att motionärerna betonat angelägenheten av att väsentliga bevarandeintressen får ett effektivt stöd genom NRL finner jordbruksutskottet att kortsiktiga samhällsintressen inte skall få föranleda att skyddet för unika natur- och kulturvärden omprövas eller naggas i kanten. En sådan inställning får emellertid, enligt jordbruksutskottet, inte innebära att ambitionen när det gäller skyddsvärda objekt sträcker sig längre än till vad som är en realistisk nivå. Sammanfattningsvis finner jordbruksutskottet skäl föreliggande att riksdagen med anledning av centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 2 preciserar riktlinjerna för tillämpning av 1 kap. 1 § i enlighet med vad utskottet anfört.

Bostadsutskottet vill erinra om att den föreslagna lagens inledande paragraf anger NRL:s inriktning och att dessa inledande bestämmelser konkretiseras främst genom vad i 2 kap. och 3 kap. stadgas om de grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelserna. Utskottet återkommer nedan till dessa kapitel. Vad rör lagens inledande paragraf bör denna översiktligt ge uttryck för en avvägning mellan bevarande- och användningsintressena. Det bör i sammanhanget betonas att de samhällsekonomiska övervägandena bör innefatta inte bara effekter på sysselsättning och ekonomi utan att i dessa överväganden bör ingå även hänsyn till de ekologiska och sociala aspekterna. Som anges i propositionen (s. 152) har naturligtvis även dessa aspekter ett ekonomiskt värde.

Bostadsutskottet delar vad jordbruksutskottet anfört om att det finns anledning förorda att – utöver de motiv som förts fram i propositionen – även de motiv som anförts i centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 2 får vägleda lagstiftningen närmast såvitt avser tillämpning av 1 kap. 1 § NRL. Enligt motionärernas mening skall en grundinställning vara att som skyddsvärda objekt endast pekats ut sådana som har ett bestående skyddsvärde. Liksom jordbruksutskottet vill bostadsutskottet understryka vad som framhålls i motionen, nämligen angelägenheten av att väsentliga bevarandeintressen får ett effektivt stöd genom den nya lagen. Bostadsutskottet finner liksom motionärerna att den inriktningen bör ligga fast som innebär att vi skall hushålla med våra naturresurser, vara aktsamma med vår natur och skydda unika natur- och kulturvärden mot ingrepp.

Kortsiktiga samhällsekonomiska skäl skall inte få föranleda att skyddet omprövas eller naggas i kanten. Det är å andra sidan angeläget att ambitionen när det gäller skyddsvärda objekt icke sträcker sig längre än vad som är en realistisk nivå. En begränsning av skyddsvärda objekt kan i vissa fall vara nödvändig. Skyddsvärda objekt bör sålunda inte utpekas i en sådan

omfattning att förtroendet för lagstiftningens system därigenom skulle försämrats.

Vad utskottet nu anfört med anledning av propositionen och centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 2 bör komma till uttryck genom att i 1 kap. 1 § ordet "långsiktigt" förs in före orden "god hushållning". Riksdagen bör sålunda anta paragrafen med detta tillägg.

Utskottet kan däremot inte, som framgått ovan, dela den i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 framförda uppfattningen att ett bevarande av vissa naturvärden skall ske genom att *en anknytning av FRP-riktlinjerna till vissa lagar* görs. Yrkande 2 i denna motion avstyrks sålunda såvitt nu är i fråga med hänvisning till utskottets ovan intagna ståndpunkt om att vissa hushållningsregler m. m. bör ingå i en NRL.

Även i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 1 tas upp 1 kap. 1 § även om detta görs från en annan utgångspunkt än i de båda föregående motionerna. Motionärerna anknyter bl. a. till naturresurs- och miljökommitténs ställningstagande i betänkandet Naturresursers utnyttjande och hävd (SOU 1983:56). Kommittén anser att naturresurshushållningen bör bygga på en ekologisk grundsyn, något som enligt kommittén innebär att naturresurshanteringen inriktas så att ekosystemets och de biokemiska kretsloppens förmåga att varaktigt producera nyttigheter för människorna bibehålls eller ökas. Enligt motionärerna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad de anfört bl. a. om att produktionens inriktning inrättas efter ekologiska, sociala och samhällsekonomiska intressen.

I propositionen anges att det inte är möjligt att utan ett mycket omfattande översynsarbete av bl. a. lagregler anlägga ett så brett perspektiv på hushållningsfrågorna som kommittén gjort. Dock bör enligt propositionen de grundläggande synsätten i kommitténs förslag bilda utgångspunkt även för ett mera begränsat reformarbete.

Inte heller utskottet finner det möjligt att nu låta det breda synsätt som väglett naturresurs- och miljökommittén bilda *utgångspunkt för en NRL*. Emellertid kan enligt utskottets uppfattning hävdas att den grundläggande inriktningen i kommitténs förslag kommit till uttryck i NRL-förslaget. I jordbruksutskottets yttrande 1985/86:3 y ges uttryck för samma uppfattning. Utskottet vill också erinra om sitt förslag ovan i vad avser utformningen av 1 kap. 1 § samt vad i anslutning därtill anförts om vissa lagmotiv. I den mån vad där anförts inte kan anses tillgodose vad i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 1 föreslagits avstyrker utskottet motionsyrkandet.

I 1 kap. 2 § anges att bestämmelserna i 2 och 3 kap. NRL skall tillämpas enligt vad som föreskrivs i vissa lagar, bl. a. i PBL, i vattenlagen, i miljöskyddslagen och i naturvårdslagen.

Folkpartiet föreslår i partimotion 1985/86:89 yrkande 1 att 1 kap. 2 § NRL kompletteras så att i *NRL* föreskrivs att lagen skall *tillämpas även enligt* vad som föreskrivs i *lagen om skötsel av jordbruksmark* och enligt skogsvårdslagen.

Den av motionärerna väckta frågan tas förutom i propositionen även upp i jordbruksutskottets yttrande 1985/86:3 y.

Ett enligt jordbruksutskott anför sammanfattningsvis att de i motionen

nämnda lagarna till sin grundkaraktär är skötsellagar som den enskilde skogs- och jordägaren har att följa under pågående markanvändning och att i lagarna finns regler om hänsyn till naturvårdens intressen. Jordbruksutskottet, som erinrar om bostadsministerns uttalande om att man bör kunna utgå från att såväl skogsägarna som jordbrukarna frivilligt medverkar till en god efterlevnad av de båda lagarnas regler om naturvårdshänsyn, anser att anledning saknas att biträda motionärernas förslag.

Inte heller från de utgångspunkter bostadsutskottet närmast har att beakta finns anledning förorda att de båda lagarna skall anknytas till NRL på det sätt som föreslås i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 1. Det finns inte heller enligt bostadsutskottets uppfattning skäl till annat antagande än att innehållet i NRL kommer att vägleda tillämpningen av de av motionärerna nämnda lagarna utan en formell koppling till NRL.

Utskottet vill däremot förorda att även luftfartslagen (1957:297) tas in bland de i 1 kap. 2 § uppräknade lagarna och föreslår att riksdagen antar paragrafen med detta tillägg. Att även denna lag skall anknytas till NRL är väl motiverat bl. a. med hänsyn till att lagen reglerar tillkomsten av anläggningar som har stor påverkan på omgivningen.

Grundläggande hushållningsbestämmelser

Inledning

I lagförslagets 2 kap. har tagits in de grundläggande bestämmelser som anses erforderliga i fråga om den framtida användningen av marken och vattnet. Dessa bestämmelser motsvarar i huvudsak reglerna i 9 § BS och de verksamhetsanknutna riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. I propositionen anges att flertalet av dessa riktlinjer i NRL bör ges en ställning som riksintressen. Att en verksamhet eller ett område angivits som riksintresse innebär att staten i första hand genom länsstyrelserna och med stöd av 12 kap. PBL har att pröva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser om det kan befaras att beslutet innebär att ett riksintresse enligt NRL inte tillgodoses. Länsstyrelsen kan i sådana fall upphäva kommunens beslut.

I 2 kap. 1 § anges att mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall enligt 2 kap. 1 § andra meningen ges en sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

I centerpartiets partimotion 1985/86:85 kommenteras paragrafen. Motionärerna anser att samhällets intressen självfallet måste väga tungt. Dock måste det i konfliktsituationer vara önskvärt att försöka göra en *avvägning mellan konkurrerande intressen*. En passus med innebörd att det allmänna intresset alltid skall ha företräde inger enligt motionärerna betänkligheter. Riksdagen bör uttala att det allmänna intresset måste ha betydande tyngd och inte kunna tillfredsställande tillgodoses på ett annat sätt om det skall träda ett tungt enskilt intresse för när. Till den nu redovisade motionen har fogats ett yrkande, yrkande 8 såvitt nu är i fråga, enligt vilket riksdagen bör

besluta att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts.

I propositionens specialmotivering (s. 154) till det nu diskuterade lagrummet uttalas att det i första hand ankommer på kommunerna att göra samlade bedömningar av vad som är en från allmän synpunkt lämplig användning av mark och vatten varvid hushållningsreglerna enligt NRL bildar utgångspunkt för de överväganden som kan komma till uttryck i bl. a. detaljplan och områdesbestämmelser enligt PBL. Vidare anförts i specialmotiveringen att andra meningen i 2 kap. 1 § avser fall då konkurrens föreligger mellan allmänna och enskilda behov inom ett område och då dessa behov inte går att förena. Företråde skall då ges en sådan användning som är lämplig från allmän synpunkt.

Utskottet finner det motiverat att de uttalanden i propositionen som nu återgivits får vägleda de intresseavvägningar som behöver lösas inom ramen för NRL. Emellertid bör betonas att ett allmänt intresse inte obetingat har företråde framför ett enskilt – endast när oförenliga behov gör sig gällande skall företråde ges åt en användning som är från allmän synpunkt lämplig. Som framgått ovan konkretiseras avvägningen mellan konkurrerande intressen i vissa av de planformer som ingår i PBL. Någon berättigad invändning kan knappast resas mot en ordning som innebär att kommunerna i den fysiska planeringen gör de nödvändiga avvägningarna. Utskottet har i betänkande BoU 1986/87:1 om en ny plan- och bygglag ställt sig bakom en sådan ordning. Principen att ge kommunerna en central roll i den fysiska planeringen är också en av utgångspunkterna för en reformering av planlagstiftningen.

Uttalanden avseende tolkningen av 2 kap. 1 § av den innebörd som i motionen föreslås kan enligt utskottets uppfattning inte anses erforderliga. De motiv som enligt propositionen bör vägleda tillämpningen av 2 kap. 1 § såvitt nu är i fråga har enligt utskottets mening givits en sådan utformning att den av motionärerna önskade intresseavvägningen kommer att beaktas i rimlig grad. Vad i propositionen nu anförts innebär därför att motionärernas intressen får anses i allt väsentligt tillgodosedda. Centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 8 såvitt nu är i fråga avstyrks sålunda.

I 2 kap. 3 § anges att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

I centerpartiets partimotion 1985/86:85 anförts att paragrafen är oprecis till sin utformning och att den därför kan komma att ges mycket olika tolkning i kommuner och län. Ett sådant resultat är inte acceptabelt. De negativa effekterna bör därför begränsas. exempelvis genom att länsstyrelserna efter samrådsbeslut i kommunernas översiktsplanering redovisar till regeringen hur kommunerna avser att tillämpa paragrafen. I motionens yrkande 3 hemställs att riksdagen hos regeringen begär att länsstyrelserna skall *redovisa* den kommunala tillämpningen av 2 kap. 3 § angående *ekologiskt känsliga områden*.

I jordbruksutskottets yttrande JoU 1985/86:3 y behandlas det nu aktuella motionsyrkandet. Jordbruksutskottet anför att ett projektarbete utförts inom länsstyrelsen i Östergötlands län för att sammanställa underlag för tillämpningen av 2 kap. 3 §. Projektet, som genomförts i samråd mellan

planverket och naturvårdsverket, utgör ett av flera utvecklingsprojekt inför ikraftträdandet av PBL och NRL. Genom projektet avses visas hur ekologiskt särskilt känsliga områden kan avgränsas. Vidare skall de metodfrågor och överväganden som uppkommit redovisas.

Tanken är att länsstyrelsens rapport skall spridas till andra länsstyrelser. Naturvårdsverket avser granska rapporten från vetenskapliga utgångspunkter. Med ledning av synpunkter som då kommer fram och efter samråd med skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen och planverket är avsikten att sammanställa en samlad vägledning om underlag m. m. för tillämpning av 2 kap. 3 § NRL. Naturvårdsverket har bedömt tillämpningen av 2 kap. 3 § NRL vara en av de frågor som bör ges hög prioritet.

Jordbruksutskottet fäster stor vikt vid att länsstyrelsernas och kommunernas bedömning vid avvägningar enligt 2 kap. 3 § sker efter enhetliga riktlinjer redan från början och anför att de synpunkter som tagits upp i motionen ingår i det pågående arbetet. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen finner jordbruksutskottet inte påkallad.

Bostadsutskottet delar vad ett enigt jordbruksutskott anfört om vikten av enhetliga riktlinjer för en regional och kommunal tillämpning av NRL. Som framgått av vad nu redovisats är pågående och kommande projektarbete m. m. av den arten att i detta arbete kommer att ingå bl. a. de frågor motionärerna aktualiserat. Ett bifall till centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 3 kan därför inte anses tjäna något reellt syfte. Motionsyrkandet avstyrks.

Grundläggande hushållningsbestämmelser avseende vissa verksamheter

Utgångspunkter

I 2 kap. 4–9 §§ behandlas vissa verksamheter. Dessa paragrafer liksom för övrigt hela 2 kap. innehåller sådana bestämmelser som skall tillämpas vid planläggning och prövning av lov enligt PBL och vid prövning av mål och ärenden enligt vissa speciallagar. För många av de verksamheter som behandlas i 2 kap. föreslås att vissa mark- och vattenområden skall få ställning som områden av riksintresse. Som framgått ovan (s. 8) innebär detta att staten, i första hand genom länsstyrelserna och med stöd av 12 kap. PBL, har att pröva kommunens beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser inom dessa områden om det kan befaras att ett riksintresse enligt NRL inte tillgodoses.

Jord- och skogsbruk

I 2 kap. 4 § behandlas jordbruksmark och skogsmark. Områden inom vilka dessa näringsgrenar bedrivs har inte givits ställning av riksintresse, något som mött invändningar i vissa motioner. I centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 4 och i motion 1985/86:92 (c) yrkande 1 behandlas *jord- och skogsbrukets intressen*. Dessa näringar bör enligt motionärerna ha ställning som näringar av riksintresse. I folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 2 föreslås att jordbruksmark skall betraktas som riksintresse.

Jordbruksutskottet har i yttrande JoU 1985/86:3 y behandlat frågan om jord- och skogsbrukets ställning i NRL och därvid bl. a. anfört följande.

Utskottet delar den uppfattning som hävdas såväl i propositionen som i motionerna om vikten av att jord- och skogsbruket får ett tillfredsställande skydd. Vad i propositionen föreslagits om de avvägningar som skall göras mellan jord- och skogsbruket å ena sidan och konkurrerande intresse å andra har inte heller mött invändningar i motionerna. Som framgått ovan har motionärerna strukit under vikten av att de areella näringarna inte ges ett sämre skydd än vissa andra i och för sig beaktansvärda intressen. Motionärerna anser också att tillräcklig hänsyn tagits till näringarna i NRL.

Utskottet får vidare anföra att jord- och skogsbruket i NRL såvitt avser de grundläggande hushållningsbestämmelserna bör behandlas inbördes lika. Utskottet är icke berett att, så som föreslagits i motion 89 (fp), ge jordbruksmark ställning som riksintresse utan att ge skogsmarken samma ställning. Om de båda näringarna skulle behandlas olika i detta hänseende torde inte sällan gränsdragningsproblem bli följderna och skapa osäkerhet för den enskilde markägaren, för kommunen, länsstyrelsen och övriga myndigheter m. fl. som deltar i planprocessen.

Utskottet finner att det – mot bakgrund av vad ovan anförts – finns tillräckliga skäl att utöver vad som görs i propositionen ytterligare betona vikten av att vederbörlig hänsyn, inom ramen för ett decentraliserat synsätt, tas till jord- och skogsbrukets intressen och att så långt möjligt näringarnas berättigade intressen kan tillgodoses. För att ge uttryck åt de ytterligare motiv som bör vägleda lagstiftningen i denna del bör ett nytt första stycke införas i 2 kap. 4 §. Detta stycke bör ges följande lydelse: "Jord- och skogsbruk är näringar av nationell betydelse". Vad nu förordats innebär att dessa näringars ställning icke bör tillmätas mindre vikt än de näringar och intressen vilka enligt 2 kap. 2–9 §§ kan ges ställning av riksintresse, dock utan att principen om ett till kommunerna decentraliserat planeringsansvar avstås. Det torde råda stor enighet om att ett sådant decentraliserat ansvar bör vara en av de bärande utgångspunkterna för ett reformerat plansystem. I motioner har heller inga avgörande invändningar riktats mot propositionerna om en plan- och bygglag och om en naturresurslag i dessa delar. Inte heller i motionerna 66 och 88 (m) – vari avslag yrkats på lagkomplexet i dess helhet – har någon annan mening yppats härvidlag. Utskottet, som finner det betydelsefullt att denna i PBL- och NRL-förslagen grundläggande princip icke frångås, anser emellertid att vad nu förordats innebär en icke ringa anslutning till den uppfattning som kommit till uttryck i de ovan nämnda motionerna (c). Enligt utskottets mening har riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen avseende jord- och skogsbruk i allt väsentligt visat sig lämpliga. De bör därför, som också anförts i propositionen, i princip finnas med även i en NRL. Med det tillägg till 2 kap. 4 § som utskottet föreslagit ovan bör avvägningarna mellan jord- och skogsbruket och med dessa näringar konkurrerande intressen kunna göras inom ramen för det decentraliserade planeringsansvar på vilket väsentliga delar av PBL- och NRL-förslagen vilar. Den betydelse som jord- och skogsbruket har i många kommuner innebär att det finns goda skäl för uppfattningen att kommunerna i sin planering beaktar dessa näringars intressen och att med dessa intressen konkurrerande anspråk behandlas så att de positiva erfarenheterna avseende jord- och skogsbrukets behandling i den fysiska riksplaneringen kan bibehållas. För att ge uttryck för vad nu anförts bör riksdagen alltså med anledning av propositionen och de nu behandlade motionerna komplettera 2 kap. 4 § NRL i enlighet med vad ovan förordats.

Med anledning av vad i propositionen, motionerna och i jordbruksutskottets yttrande anförts vill bostadsutskottet anföra följande. Bostadsutskottet, som delar uppfattningen att jord- och skogsbruk är viktiga näringar av nationell betydelse, vill understryka att näringarna naturligtvis skall ges ett tillfredsställande skydd i NRL. En sådan uppfattning får, inte minst mot bakgrund av näringarnas stora betydelse för landets försörjning och ekonomiska utveckling, anses väl motiverad. Bostadsutskottet, som ansluter sig till jordbruksutskottets uppfattning, anser att i 2 kap. 4 § bör införas ett nytt första stycke av den lydelse jordbruksutskottet föreslagit. Bostadsutskottet anser att väsentliga utgångspunkter, inte minst beträffande PBL, inte skulle kunna hävdas om jordbruksmark och skogsmark gavs ställning som riksintressen. Vad utskottet närmast avser är att det då i praktiken skulle vara nödvändigt att i inte ringa omfattning överge principen om ett till kommunerna decentraliserat planeringsansvar. Utskottet anser inte att så bör ske. Emellertid vill utskottet betona vikten av att kommunerna utformar sin fysiska planering så att tillbörlig hänsyn tas till de areella näringarna. 2 kap. 4 § har, med det av bostadsutskottet förordade tillägget, givits en sådan utformning att det är möjligt att hävda näringarnas berättigade intressen i en konkurrenssituation. För att ytterligare garantera att de areella näringarnas anspråk beaktas vill bostadsutskottet förordna att lantbruksnämndens och skogsvårdsstyrelsens yttranden alltid skall inhämtas i ärenden enligt PBL och naturvårdslagen som berör jordbruksmark och skogsmark. Utskottet vill erinra om att enligt PBL (5 kap. 20 och 33 §§) kommun skall samråda bl. a. med länsstyrelsen samt andra myndigheter som har ett väsentligt intresse av förslaget när detaljplan eller områdesbestämmelse upprättas. Enligt PBL (13 kap. 5 §) får ett kommunalt beslut att bl. a. anta detaljplan och områdesbestämmelser överklagas genom besvär hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas genom besvär hos regeringen. Vid besvärspövningen blir det möjligt att bl. a. bedöma om bestämmelserna avseende skydd för jord- och skogsbruket blivit tillbörligen beaktade.

Sammanfattningsvis finner bostadsutskottet att riksdagen bör anta 2 kap. 4 § med den lydelse av paragrafen som jordbruksutskottet föreslagit. Vidare bör riksdagen med anledning av centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 4 och folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 2 samt motion 1985/86:92 (c) yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför om samrådsskyldigheten med lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen.

I motion 1985/86:Bo514 (m) föreslås ett riksdagens tillkännagivande om *innebörden av begreppet riksintresse*. Motionärerna anför bl. a. att begreppet skulle urholkas om skogsmarken skulle ges ställning som riksintresse. De areella näringarna bör i kraft av sin omfattning och samhällsekonomiska betydelse inte ges ställning som riksintresse.

Genom vad utskottet ovan förordat och föreslagit har delvis tillgodosetts syftet med motion 1985/86:Bo514 (m). De farhågor motionärerna ansett föreligga beträffande begreppet riksintresse får sålunda vid ett accepterande av utskottets uppfattning i allt väsentligt anses undanröjda. Ett tillkännagivande enligt förslaget i motionen är sålunda inte nödvändigt. Motionen avstyrks.

Slutligen bör i detta avsnitt behandlas den från jordbruksutskottet överlämnade motionen 1985/86:Jo301 (s) i vilken begärs förslag om åtgärder avsedda att främja ett bredare utnyttjande av skogen. Det finns enligt motionären risk för att skogen enbart uppfattas som virkesproducent och att ekonomiska hänsyn i allt större utsträckning får företräde framför elementära ekologiska hänsyn. I den storskaliga omvandlingen av den svenska skogen, från en i alla former väl utvecklad diversitet till stora områden av monotona produktionslandskap, blir kraftfulla juridiska styrmedel allt viktigare för att bevara skogens mångfald. Skogen är en intrikat väv av beroendeförhållanden mellan djur, växter och den icke-levande miljön. I motionen framhålls vidare att det framdeles blir allt viktigare att betona skogens fulla betydelse som producent inte bara av virke utan även av bär, svamp, kött och som en alldeles unik rekreations- och trivselsefaktor. Motionären erinrar om att de senaste decenniernas nyttjande av skogen inneburit en fortskridande utarmning av skogens fauna och flora. Mot den angivna bakgrunden yrkas i motionen på åtgärder för att främja ett bredare resursutnyttjande av skogen.

Motionären tänker sig i första hand informationsinsatser och utbildning, eventuellt även kompensation till enskilda skogsägare i tätortsnära områden i form av något lägre skogsbeskattnings.

Jordbruksutskottet erinrar om att i propositionen framhålls att en mångsidig användning av mark- och vattenområden ofta är både möjlig och lämplig. Företrädare för skogsstyrelsen har inför jordbruksutskottet framhållit att skogsnäringens virkesmål i allmänhet är mycket väl förenligt med det s. k. naturmålet och att allmänhetens intresse av skogen som källa för rekreation och friluftsliv i allmänhet kan tillgodoses.

Mot bakgrund bl. a. av att virkesmålet och naturmålet ofta kan förenas anser jordbruksutskottet att syftet med motionen i det väsentliga får anses tillgodosett. Motionen bör sålunda inte påkalla någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Bostadsutskottet, som inte funnit anledning till annat ställningstagande än jordbruksutskottet, avstyrker bifall till motion 1985/86:Jo301 (s).

Energiproduktion m. m.

I 2 kap. 8 § anges bl. a. att mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för energiproduktion så långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar. Områden som är av riksintresse för anläggningar som tagits in i 2 kap. 8 § föreslås skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

I propositionen anges (s. 76) i den allmänna motiveringen beträffande energiproduktionsanläggningarna att vattenkraftsanläggningar naturligtvis är sådana anläggningar som omfattas av det nu diskuterade lagrummet. Bostadsministern anser det självklart att fallsträckor som enligt riksdagens beslut bör få byggas ut för att landets energitillförsel skall tillgodoses i enlighet med besluten om energipolitiken skall omfattas av det särskilda skydd som tillkommer områden av riksintresse.

Vad i propositionen anförts har mött invändningar i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 4 och i motion 1985/86:91 (c). Kritiken i de båda motionerna går ut på att det skydd som ges i NRL för utbyggnad av *vattenkraftsprojekt* inte innebär att alla de fallsträckor som *ingår* i den s. k. *vattenkraftsplanen* faktiskt skall byggas ut. I varje enskilt ärende skall en prövning ske. För att klargöra sin avsikt bör riksdagen, enligt motionärerna, som sin mening ge regeringen till känna att lydelsen i 2 kap. 8 § inte innebär någon förändring av provningssystemet och dess grunder enligt vattenlagen.

Riksdagens beslut om vattenkraftsutbyggnad (BoU 1983/84:30 och BoU 1984/85:25) innebär bl. a. att en vattenkraftsplan fastställdes till att omfatta projekt som kommer att ge ett tillskott om ca 3,8 terawattimmar (TWh) per år. Inom planen skulle projekt förverkligas i avsikt att uppnå ett tillskott av vattenkraft om 2,5 TWh per år räknat på en tioårsperiod fr. o. m. år 1985.

Den metodik som använts för att bestämma vattenkraftens roll i energibalansen och storleken av det ytterligare tillskott av vattenkraft som bedömts nödvändig under perioden 1985–1995 utgår alltså från att inte alla i och för sig möjliga projekt skall förverkligas.

För att undanröja den oklarhet som uttalandet i propositionen enligt motionärerna tydligen givit upphov till bör riksdagen med anledning av folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 4 och motion 1985/86:91 (c) som sin mening ge regeringen till känna att den ordning för beslut om utbyggnad av vattenkraftsanläggningar som riksdagen på förslag av bostadsutskottet tidigare uttalat sig för ligger fast.

Totalförsvarets intressen m. m.

Mark- och vattenområden av betydelse för totalförsvaret behandlas i 2 kap. 9 §. I paragrafen anges att mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka *totalförsvarets intressen*. Områden som behövs för totalförsvaret har givits ställning som riksintressen.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 2 såvitt nu är i fråga föreslås att 2 kap. 9 § utgår ur NRL. Enligt motionärernas uppfattning finns det inte behov att i lag särskilt framhäva totalförsvarets intressen.

I sitt yttrande FöU 1985/86:4 y avstyrker försvarsutskottet bifall till motionsyrkandet och anför därvid att det är tillfredsställande att det i den fredstida samhällsplaneringen skall tas hänsyn även till totalförsvarets intressen.

Enligt bostadsutskottets uppfattning finns inte anledning till annat ställningstagande än försvarsutskottets. Vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 2 såvitt nu är i fråga avstyrks sålunda.

Konkurrens mellan flera oförenliga intressen behandlas i 2 kap. 10 §. Där anges bl. a. att företrädare skall ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. I paragrafens *andra mening* anges att om ett område behövs för en anläggning för totalförsvaret *företrädesrätt* skall ges *för försvarsintresset*.

I folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 3 och i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 2 detta yrkande såvitt nu är i fråga förslås att 2 kap. 10 § andra meningen inte antas av riksdagen.

Även dessa yrkanden behandlas i försvarsutskottets yttrande FöU 1985/86:4 y. Försvarsutskottet erinrar om vad i propositionens specialmotivering (s. 169) anförts om att syftet med andra meningen i 2 kap. 10 § är att ge företrädare för totalförsvarsintressen avseende sådana områden som måste få disponeras av totalförsvaret om den fastlagda försvarsgraden för landet skall kunna upprätthållas.

Vidare anför försvarsutskottet följande.

Med utgångspunkt i specialmotiveringen anser försvarsutskottet att det behov som enligt 2 kap. 10 § första stycket avses få ett absolut företrädare måste ha ett klart samband med den avsedda förmågan i den aktuella delen av totalförsvaret att i kriser eller krig reagera snabbt och bedriva en effektiv och uthållig verksamhet. Beredskapskrav, i vid mening operativa krav samt uthållighetskrav bör alltså vara avgörande för om behovet motiverar företrädare. Enbart fredsekonomiska eller liknande behov bör inte ges ett absolut företrädare. Det sagda gäller för anläggningar av alla slag inom totalförsvaret, t. ex. för befästningar, radarstationer, sjukhus, förråd och teleanordningar.

Huruvida ett behov enligt 2 kap. 10 § första stycket i den föreslagna lagen föreligger och om behovet har den karaktär som ger företrädare i förhållande till andra riksintressen prövas av vederbörande myndigheter. Skulle myndigheter göra skilda bedömningar kan regeringen ytterst avgöra frågan.

I det föregående har försvarsutskottet med anledning av lagförslaget och motionsyrkandena utvecklat innebörden av den specialmotivering som gäller absolut företrädesrätt för försvarsintresset enligt 2 kap. 10 § första stycket. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna den uppfattning som försvarsutskottet har angett.

Från de utgångspunkter bostadsutskottet närmast har att beakta finns ingen anledning till erinran mot vad i propositionen anförts. De berättigade markanspråken avseende försvarets intressen faller ytterst tillbaka på riksdagens försvarspolitiska beslut. Bostadsutskottet delar inte uppfattningen i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 3 och i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 2 detta yrkande såvitt nu är i fråga om att 2 kap. 10 § andra meningen i lagförslaget inte skulle antas av riksdagen. På skäl som anförts i propositionen och av försvarsutskottet avstyrker bostadsutskottet motionsyrkandena.

Särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet

Inledning

Som framgått ovan bör, enligt regeringens förslag, NRL innehålla ett kapitel om särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet. Dessa bestämmelser har tagits in i 3 kap. Bestämmelserna ersätter i allt väsentligt de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. De områden som behandlas i 3 kap. har enligt propositionen särskilt stora värden när det gäller naturvård, kulturminnesvård, turism och friluftsliv. Att områdena som

omfattas av 3 kap. i sin helhet är av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena anges i kapitlets 1 §. I denna paragraf slås fast att exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om hinder inte möter enligt vad som anges i 3 kap. 2-6 §§ och om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

3 kap. 1 § andra stycket består av två meningar. I första meningen anges att bestämmelserna i kapitlet inte utgör hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. I styckets andra mening anges att – om det finns särskilda skäl – bestämmelserna inte heller utgör hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter som avses i 2 kap. 7 § andra stycket. I sistnämnda paragrafs andra stycke anges att mark- och vattenområden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Med ämnen och material skall enligt propositionen (s. 165) i huvudsak förstås mineralråvaror som av olika skäl anses vara värdefulla.

Bestämmelserna i 3 kap. 1 § andra stycket behandlas i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 5 och i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 3. I den förstnämnda motionen föreslås att 3 kap. 1 § sista meningen utgår medan i den sistnämnda föreslås att 3 kap. 1 § sista stycket utgår.

Utskottet behandlar först 3 kap. 1 § andra stycket första meningen. I vänsterpartiet kommunisternas partimotion anförts att de *anläggningar som behövs för totalförsvaret* inte skall kunna komma till utförande inom de i 3 kap. uppräknade områdena. Motionärernas inställning synes ha sin grund i deras uppfattning om att i NRL-förslaget försvarsintresset bl.a. genom bestämmelserna i 2 kap. prioriterats i alltför hög grad. Beträffande 3 kap. 1 § andra stycket första meningen anförts i specialmotiveringen i NRL-förslagen (s. 172) att bestämmelsen tar sikte på nödvändiga anläggningar för landets gränsförsvår liksom på annan försvarsverksamhet där alternativ lokalisering inte kan väljas.

Mot vad i specialmotiveringen anförts kan berättigad kritik inte riktas. Vad i propositionen anförts innebär enligt bostadsutskottet att 3 kap. 1 § NRL-förslaget om totalförsvarets intressen bör accepteras. Vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 3 såvitt nu är i fråga avstyrks med hänvisning härtill.

Vad beträffar andra meningen i 3 kap. 1 § andra stycket NRL-förslaget anges där, som ovan framgått, att bestämmelserna i 3 kap. inte utgör hinder för utvinning av fyndigheter som avses i 2 kap. 7 § andra stycket, dvs. främst mineralråvaror av riksintresse.

I folkpartiets partimotion 1985/86:89 anför motionärerna att de kan acceptera bestämmelserna i 3 kap. utom såvitt avser 3 kap. 1 § andra stycket andra meningen. Enligt dem finns inte anledning föreskriva att mineralbrytning skall få ske inom bl. a. de obrutna fjällområdena. Samma uppfattning förs fram i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93. I denna motion anges att om *mineralbrytning* i de obrutna *fjällområdena* i visst fall skall tillåtas detta är en fråga som bör underställas riksdagens prövning.

Utskottet vill erinra om vad ett enligt civilutskottet år 1978 anförde om riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen för vissa obrutna fjällområden (CU 1977/78:8) beträffande mineralutvinning i dessa områden. Det uttalande som bostadsutskottet åsyftar har tagits in i propositionen (s. 103–104) och har följande lydelse:

De av bostadsministern förordade riktlinjerna utgår beträffande gruvdrift och annan mineralutvinning från den allmänna utgångspunkten att det är angeläget att utvecklingsmöjligheterna för vårt lands gruvnäring blir goda liksom att det inte kan uteslutas att starka önskemål om brytning kan komma att föras fram. En vägning mot bevarandeintressena leder emellertid fram till slutsatsen att gruvdrift i områdena bör tillåtas endast om mycket starka samhällsintressen talar för detta. En från samhällets synpunkt mycket angelägen gruvdrift bör dock enligt bostadsministern tillåtas endast under den förutsättningen att brytningen kan genomföras på ett sådant sätt att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdssynpunkt blir liten. Föreligger denna förutsättning bör enligt propositionen regeringen kunna ge tillstånd till gruvdrift.

Utskottet ansluter sig till det grundläggande innehållet i de i propositionen förordade riktlinjerna, dvs: att endast mycket starka samhällsintressen bör leda till att gruvdrift bör komma i fråga. Den förordade och preciserade förutsättningen att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdssynpunkt blir liten kan emellertid knappast strikt hävdas mot de tyngst motiverade brytningsintressena. Konflikten får då lösas från fall till fall genom beslut, i regel vid prövning av fråga om gränsansändring. Den restriktiva utgångspunkten bör slås fast för att inte grundläggande syften skall gå förlorade, men avvägningarna måste i praktisk hantering bli beroende också av den vikt man tillmäter ett aktuellt brytningsprojekt.

I propositionen anges att vad civilutskottet anförde bör ligga till grund för reglerna om mineralbrytning och gruvdrift inom områdena. Förutom undantagsbestämmelsen i 3 kap. 1 § finns en undantagsbestämmelse även i 3 kap. 5 §.

Vidare anfördes i propositionen att med det av civilutskottet använda uttrycket "mycket starka samhällsintressen" skall förstås t. ex. för landet starka näringspolitiska och sysselsättningsmässiga skäl eller försörjningsberedskapsskäl. De ingrepp som en brytning för med sig skall så långt möjligt begränsas. Om brytningsintresset är mycket tungt vägande måste accepteras att skadan blir påtaglig. I propositionen delas den av civilutskottet framförda uppfattningen att gränserna för det obrutna fjällområdet får ändras om skadan av brytningen blir påtaglig.

Bostadsutskottet har inte funnit anledning föreslå riksdagen att frångå de principer för mineralutvinning i de obrutna fjällområdena som riksdagen på förslag av ett enligt civilutskottet ställde sig bakom år 1978; principer som i sin tur varit utgångspunkt för undantagsbestämmelserna bl.a. i 3 kap. 1 §. Bostadsutskottet kan sålunda inte tillstyrka vad i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 5 och i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 3 detta yrkande såvitt nu är i fråga föreslagits.

Riksdagen beslöt år 1975 att 25 områden i landet som är särskilt lämpade för turism och rekreation skall vara s. k. *primära rekreationsområden*. Syftet med beslutet var att få till stånd erforderlig planeringssamverkan inom områdena samt ange hur staten avser att prioritera stöd till utbyggnad av anläggningar för turism och friluftsliv.

I propositionen delas bedömningen i departementspromemorian (Ds Bo 1984) med förslag till NRL m. m. I promemorian anförs att de primära rekreationsområdena bör omfattas av bestämmelser i NRL i avsikt att bevara de natur- och kulturvärden som ger områdena särskilda förutsättningar för turism och friluftsliv.

De s. k. primära rekreationsområdena och ytterligare ett par områden behandlas i 3 kap. 2 § NRL-förslaget. I paragrafen anges att inom de i lagrummet uppräknade områdena turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt skall beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Genom stadgandet i 3 kap. 1 § kommer områden som har särskilda kvaliteter av värde för turism och friluftsliv att ges ställning som riksintressen. Dessa områden motsvarar i allt väsentligt de s. k. primära rekreationsområdena.

I centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 5 hemställs att riksdagen beslutar att 3 kap. 2 § angående de primära rekreationsområdena utgår. Enligt motionärerna torde områdena ha spelat ut sin roll. Bevarandeåtgärder inom områdena torde kunna ske med stöd av andra paragrafer i NRL.

Bostadsutskottet delar inte motionärernas uppfattning att områdena har spelat ut sin roll. Som också anförs i propositionen finns anledning att ange vissa områden i landet där särskilt stora värden för turism och friluftsliv på grund av naturskönhet och kulturvärden m. m. finns. Det kan naturligtvis göras gällande att turism och friluftsliv har betydelse för alla kommuner och att det i hög grad är en kommunal angelägenhet att planera för en utveckling av turism och friluftsliv.

Den av motionärerna aktualiserade frågan behandlas i kulturutskottets yttrande 1985/86:2 y. Med hänvisning bl. a. till vikten av att skydda mark- och vattenområden som på grund av områdenas naturvärden eller kulturvärden har betydelse från allmän synpunkt avstyrker kulturutskottet motionsyrkandet.

Även enligt bostadsutskottets uppfattning finns anledning att inom ramen för NRL skydda områden som bedömts ha särskilda kvaliteter av värde för turism och friluftsliv. Bostadsutskottet har sålunda inte funnit anledning till annat ställningstagande i frågan än det som förs fram i propositionen. Med hänvisning till vad nu anförs avstyrker utskottet bifall till centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 5. Utskottet föreslår att riksdagen antar 3 kap. 2 § enligt propositionens förslag.

Bland de områden som räknas upp i 3 kap. 2 § ingår Vänern med öar och strandområden.

I den under allmänna motionstiden 1985 väckta motionen 1984/85:2146 (s) föreslås ett riksdagens tillkännagivande av vad i motionen anförs om behovet av *riktlinjer för Vänern*. Motionärerna, som hänvisas till olika

inventeringar m. m. avseende planeringen inom Vänerområdet, anser att riktlinjer för hur sjön skall disponeras i framtiden bör utfärdas i likhet med vad som skett bl. a. för landets kuster.

Motionen väcktes i januari 1985, dvs. innan propositionen om NRL hade avlämnats. I propositionen ingår, som framgått ovan, Vänern med öar och strandområden bland de områden som omfattas av skydd enligt 3 kap. 2 §.

Genom vad i propositionen sålunda föreslagits får motionärernas yrkanden anses vara i allt väsentligt tillgodosedda varför utskottet avstyrker motion 1984/85:2146 (s).

I skrivelse till utskottet har tagits upp frågan om inte också Storsjöbygden i Jämtland bör omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 2 § NRL.

Utskottet förutsätter att regeringen, utan riksdagens begäran därom, fortlöpande överväger utformningen av och innehållet i NRL varvid även den genom skrivelsen aktualiserade frågan kan bedömas.

Bestämmelser om kustområdena

Att industriella och liknande anläggningar som har stor inverkan på miljön inte får utföras inom vissa kustområden anges i 3 kap. 3 §. Denna paragraf motsvarar de s. k. obrutna kustområdena i den fysiska riksplaneringen. Dessa områden omfattar kustområdena och skärgårdarna i Bohuslän från gränsen mot Norge till Brofjorden, i Småland och Östergötland från Simpevarp till Arkösund och i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynning till Skagsudde samt på Öland. Inom de nu uppräknade områdena får anläggningar som avses i 4 kap. 1 § första stycket inte komma till stånd. Utformningen av denna paragraf behandlar utskottet nedan (s. 42).

I motioner har invändningar mot paragrafen inte rests i annan mån än att i motion 1985/86:Bo515 (m) ett regeringens tillkännagivande påyrkas om att någon utbyggnad av större *vindkraftsanläggningar* inte skall ske på Öland.

Beträffande vindkraftverk anges i propositionen att sådana anläggningar inte tagits med bland de anläggningar som enligt 4 kap. 1 § skall prövas av regeringen. Emellertid anges i 4 kap. 2 § att regeringen för visst fall kan besluta att åtgärden inte får komma till utförande utan tillstånd enligt 4 kap. I propositionen anförs att om en utbyggnad av stora vindkraftsanläggningar aktualiseras t. ex. på Öland det finns anledning utgå från att regeringen genom beslut i varje enskilt fall förbehåller sig prövningen av sådana anläggningar. En sådan prövning torde, fortfarande enligt propositionen, komma att utfalla så att omfattande vindkraftsutbyggnader inte kan tillåtas.

Den ordning som redovisats i propositionen ger enligt utskottets uppfattning garantier för att de skyddsvärden som finns på Öland kommer att beaktas i tillbörlig omfattning, något som i sin tur innebär att större vindkraftsanläggningar inte kommer att tillåtas på ön. Vad i propositionen anförts ligger helt i linje med vad i motion 1985/86:Bo515 (m) förordats. Ett tillkännagivande enligt motionärernas förslag är därför inte erforderligt. Motionen avstyrks.

I 3 kap. 4 § behandlas vad som enligt FRP-riktlinjerna närmast motsvaras av de s. k. högexploaterade kustområdena. I paragrafen anges att inom kustområdena och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp och från

Arkösund till Forsmark, utmed Gotlands kust, på Östergarn och Storsudret på Gotland samt på Fårö fritidsbebyggelse får komma till stånd endast i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna.

I ett andra stycke i 3 kap. 4 § anges att anläggningar som avses i 4 kap. 1 § får komma till stånd endast på platser där anläggningar av sådant slag finns.

I tre motioner behandlas 3 kap. 4 §. I centerpartiets partimotion hävdas att såväl uttrycket "kompletteringar" som "särskilda skäl" givits en alltför snäv tolkning i propositionen. Inom de angivna områdena finns områden som inte är lämpliga för ytterligare fritidsbebyggelse men det finns också områden där så snäva riktlinjer som föreslagits i propositionen inte är befogade. Speciellt angeläget anser motionärerna det vara att hindra exploatering i närområdet till stranden. Avslutningsvis anser motionärerna att de ovan nämnda uttrycken bör ges en betydligt vidare tolkning. Riksdagen bör enligt yrkande 8 i motionen såvitt nu är i fråga som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts.

I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo402 yrkande 8 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade *möjligheter till fritidsbebyggelse*. I motionen anförts att återhållsamhet bör iakttas med att släppa fram ytterligare fritidsbebyggelse i vissa områden som i särskilt hög grad är känsliga för påverkan från friluftsliv. Värdet av orörd natur bör hävdas i områden som genom sin karaktär är av särskilt intresse. Det bör, enligt motionärerna, vara möjligt att trots vissa restriktioner tillgodose medborgarnas önskemål om strandnära fritidshus. I fjällvärlden skall byggandet av fritidshus inte generellt förhindras. Om NRL-förslaget genomförs kommer det att bli ännu svårare för människorna att skaffa sig fritidshus.

I motion 1985/86:92 (c) yrkande 3 föreslås riksdagen besluta att de restriktioner för nytillkommande *fritidsbebyggelse på Gotland* som stadgas i 3 kap. 4 § ej skall avse Fårö, Östergarn och Storsudret.

Vad först rör frågan om tolkningen av uttrycken "kompletteringar" och "särskilda skäl" kan vad i propositionen (s. 181–182) angivits sammanfattas på följande sätt. Med komplettering avses sådana tillskott till en befintlig bebyggelsegrupp som innebär att det av fritidsbebyggelse ianspråktagna området inte ökar nämnvärt i omfattning eller tillskott som innebär en naturlig avrundning av befintlig bebyggelse. Komplettering torde normalt ske som förtätning av befintliga bebyggelseområden. Beträffande särskilda skäl anges bl.a. att tillkommande bebyggelse ingår som ett led i att förbättra områdenas attraktivitet för turism och friluftsliv, t.ex. i form av stugbyar för uthyrning, vandrarhem och enkla campingstugor. Även en enkel typ av fritidsbebyggelse i närheten av större tätortsregioner anses vara särskilda skäl.

De motiv som nu sammanfattningsvis redovisats har enligt utskottets mening inte givits en sådan utformning att berättigade intressen av bl.a. tillkommande fritidsbebyggelse i form av fritidshus inte skulle kunna förverkligas. Det kan naturligtvis hävdas olika uppfattningar om hur

konkurrensen mellan olika, i och för sig välmotiverade intressen skall avvägas. Det kan emellertid inte med fog göras gällande att den i propositionen angivna tolkningen av de uttryck som tagits upp i centerpartiets partimotion 1985/86:85 skulle hindra en utbyggnad av fritidsbostäder som från allmän synpunkt är lämplig. Emellertid anser utskottet, liksom motionärerna, att en fritidsbostad för många människor är av grundläggande betydelse ur rekreationssynpunkt. Utskottet finner det därför viktigt att den fysiska planeringen ges en sådan utformning att en berättigad efterfrågan kan tillgodoses. En motiverad utbyggnad av fritidsbostäder innebär inte sällan att möjligheter skapas att ge befintliga samhällen för helårsboende det tillskott som kan behövas för att bl. a. den offentliga servicen och detaljhandelsstrukturen skall kunna upprätthållas i rimlig omfattning. Vad utskottet nu anför om avvägningen mellan fritidsbebyggelsen och det rörliga friluftslivets intressen låter sig enligt utskottets uppfattning förenas med vad som i centerpartiets partimotion föreslagits och anförts. Ett tillkännagivande kan därför inte anses motiverat. Yrkande 8 i motionen avstyrks såvitt nu är i fråga.

Vad nu anförts om utformningen av 3 kap. 4 § i avsikt att få till stånd en rimlig avvägning mellan olika intressen innebär att skäl saknas att föreslå riksdagen att göra det i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo402 yrkande 8 såvitt nu är i fråga föreslagna uttalandet om *ökade möjligheter till fritidsbebyggelse*. Såvitt utskottet kunnat finna delas i motionen i allt väsentligt vad i propositionen anförts om tillkomsten av ytterligare fritidsbebyggelse.

Med anledning av vad i motion 1985/86:92 (c) förordats om utformningen av 3 kap. 4 § såvitt avser vissa områden på Gotland vill utskottet anför följande.

Beträffande bl. a. Gotland framhålls i propositionen att särskild hänsyn måste tas till öns unika natur- och kulturvärden när det gäller att utveckla turismen och friluftslivet. Förutom i 3 kap. 4 § finns i 1 och 2 §§ i samma kapitel bestämmelser som innebär att återhållsamhet bör iaktas med att tillåta ny fritidsbebyggelse.

Det bör enligt utskottet inte komma i fråga att utmönstra de i motion 1985/86:92 (c) yrkande 3 uppräknade områdena på Gotland ur 3 kap. 4 §. De överväganden som skall gälla avseende fritidsbebyggelsen m.m. bör också gälla för Gotland i den omfattning som angivits i propositionen. Motionsyrkandet avstyrks.

Fjällområdena

I 3 kap. 5 § anges att inom de i paragrafen uppräknade fjällområdena bebyggelse och anläggningar får komma till stånd endast om det behövs för rennäringen, den vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet. Andra åtgärder inom områdena får vidtas endast om det kan ske utan att områdenas karaktär påverkas.

Det finns anledning att i nu föreliggande avsnitt behandla vad i propositionen och i vissa motioner anförts om fjällområdena såvitt avser fritidsbebyggelsen och skogsbruket i de obrutna fjällområdena. Utskottet har ovan

behandlat frågan om mineralbrytning m.m. i områdena.

Fritidsbebyggelsen i fjällområden tas upp i propositionen och i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo402 yrkande 8 såvitt nu är i fråga. Motionärerna anför att hushållningen med mark och vatten i fjällvärlden inte generellt skall hindra fritidshusbyggande.

Det finns anledning att erinra om riksdagens beslut år 1977 (CU 1977/78:8) om de obrutna fjällområdena och beslut år 1979 (CU 1979/80:6 s. 10) om bl. a. utformningen av riktlinjerna för fritidsbebyggelsen i den fysiska riksplaneringen i fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena.

Med utgångspunkt från de nämnda riksdagsbesluten har i den nu föreliggande propositionen utformats bestämmelser som anses böra ingå i NRL. Inom de obrutna fjällområdena föreslås i princip endast en viss komplettering av bebyggelsen för fast bosättning komma i fråga. Anläggningar för det rörliga friluftslivet skall få byggas främst i form av enkla övernattningsstugor och raststugor. Beträffande fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena innebär riktlinjerna att fritidsbebyggelse bör undvikas i områden som ligger i anslutning till de obrutna fjällområdena och i andra områden som har stor betydelse för naturvården, friluftslivet och rennäringen.

Nu gällande riktlinjer som riksdagen ställt sig bakom bör lagfästas och sålunda tas in i NRL. Utskottet kan inte ställa sig bakom vad i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo402 framförts om att det finns möjligheter att högst väsentligt öka antalet fritidshus i den mån motionärerna därmed avser att urholka innebörden av de i propositionen föreslagna bestämmelserna i NRL om fritidsbebyggelsen i fjällområdena. Yrkande 8 i motionen avstyrks såvitt nu är i fråga.

Som framgått av föregående avsnitt hade riksdagen år 1977 och 1979 att ta ställning till vissa riktlinjer avseende de obrutna fjällområdena. Varken i dessa sammanhang eller år 1981 när civilutskottet (prop. 1980/81:71, CU 14) ånyo hade att behandla frågor om de obrutna fjällområdena lades fast några detaljerade riktlinjer för skogsbruket. I stället redovisades de begränsningar som av biologiska skäl ansågs vara naturliga för *skogsbruket i de obrutna fjällområdena*. Bl. a. erinrades i propositionen om den nya skogsvårdslagen som trätt i kraft den 1 januari 1980. Denna lag är, till skillnad från den äldre, tillämplig på all slags skog, således även på statens och kyrkans skogar. Den nya lagen föreskriver bl. a. krav på tillstånd från skogsvårdsstyrelsen för avverkning inom områden som har angetts som svårförnygrade (19 §). Större delen av skogsmarken i de obrutna fjällområdena ingår i det svårförnygrade området. I samband med avverkningen kan skogsvårdsstyrelsen besluta om åtgärder som begränsar eller motverkar olägenheter och tryggas återväxten. All slutavverkning skall i förväg anmälas till skogsvårdsstyrelsen. Om länsstyrelsen begär det överlämnar skogsvårdsstyrelsen sådana anmälningar till länsstyrelsen. Innan någon slutavverkning sker kan länsstyrelsen ingripa med stöd av naturvårdslagen.

I den nu aktuella propositionen redovisas vissa remissinstansers uppfattning om skogsbruket i de obrutna fjällområdena. Skogsvårdsstyrelsen finner det riktigt att avstå från skogsbruk i områdenas inre partier. I områdenas yttre delar bör skogsbruk få bedrivas där de biologiska förhållandena så medger.

Stockholms universitet anser att s. k. rationellt skogsbruk inte bör få förekomma inom de obrutna fjällområdena.

Bostadsministern anser att skyddet för de obrutna fjällområdena bör vara starkt. Om skogsbruk enligt skogsvårdslagen kan tillåtas skall det bedrivas så att områdenas karaktär inte påverkas. Tillstånd för avverkning får inte ges om det innebär ett avsevärt intrång i pågående markanvändning.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 4 föreslås riksdagen ge till känna att skogsbruk ej bör bedrivas i de i 3 kap. 5 § uppräknade områdena, dvs. de obrutna fjällområdena.

Den i propositionen redovisade inställningen till skogsbruk i de obrutna fjällområdena delas av utskottet. Om skogsbruk skall bedrivas i områdena bör det sålunda ske så att områdenas karaktär inte förändras. Med stöd av reglerna i skogsvårdslagen, naturvårdslagen och NRL finns enligt utskottets uppfattning goda möjligheter att göra de avvägningar som rimligen kan erfordras till skydd för de obrutna fjällområdena. Utifrån denna avvägning får sålunda bedömas om skogsbruk i områdena kan tillåtas. Utskottet finner det mot bakgrund av denna uppfattning inte motiverat att förorda att skogsbruk över huvud taget inte skall få bedrivas i områdena. Vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 4 avstyrks sålunda. Gällande lagstiftning samt de motiv som anförts i propositionen får anses ge goda möjligheter att på ett tillfredsställande sätt inom ramen för en NRL lösa uppkomna markanvändningskonflikter.

I propositionen och i jordbruksutskottets yttrande JoU 1985/86:3 y behandlas frågan om skogsbruket i de s. k. fjällnära skogarna, dvs. skogsbruk i de skogar som ligger ovanför skogsodlingsgränsen. Dessa skogar berör betydande delar av fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena.

Jordbruksutskottet erinrar i sitt yttrande om att utskottet åren 1984 och 1985 (JoU 1984/85:20, JoU 1985/86:9) haft att behandla frågor om skogsbruket i de fjällnära trakterna. Sålunda gav riksdagen som sin mening regeringen till känna vad ett enigt jordbruksutskott anförde om nödvändigheten av att iaktta stor återhållsamhet med skogsbruk i de fjällnära områdena. Bl. a. har de rekommendationer jordbruksutskottet framförde lett till kompletteringar av skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen.

Vad jordbruksutskottet anförde i sitt yttrande kan sammanfattas på följande sätt. Mot bakgrund av skogsnäringens alltmer ökande intresse av att utnyttja de fjällnära skogarna i det gängse skogsbruket å ena sidan och bl.a. den bofasta befolkningens, forskningens och friluftslivets intressen av att i huvudsak bevara och utnyttja områdena för andra syften å den andra är det naturligt att intressemotsättningar uppstår. Jordbruksutskottet, som hänvisar till vad i skogsvårdslagen stadgas om hänsyn till naturvårdens och till allmänna intressen, uttalade sig vid sin tidigare behandling av hithörande frågor bl. a. för en utveckling och effektivisering av samrådsförfarandet mellan skogsbruk och rennäring. Jordbruksutskottet erinrar om att olika inventeringar och andra utredningar företagits beträffande förhållandena i de fjällnära områdena. Avslutningsvis anför jordbruksutskottet att beslutsunderlaget för skogsbruket i de fjällnära områdena torde ha förbättrats genom de beslut om undantag för stora områden från skogsbruk som fattats av berörda myndigheter.

Bostadsministern redovisar i propositionen (s. 105–106) i allt väsentligt samma uppfattning som jordbruksutskottet gjort i de ovan nämnda betänkandena. Även i propositionen erinras om nyligen avslutade och pågående inventeringar och utredningar. Sålunda har betydande inventeringar gjorts beträffande urskogar och hänglavs bärande skogar. Inventeringar har också gjorts inom ramen för naturvårdsverkets fjällplanering. Försöken med en samordnad markanvändningsplanering i fjällnära områden i Jämtlands län och Norrbottens län avses ge vägledning för hur intressekonflikter kan avvägas. Slutligen erinras i propositionen om att såväl lantbruksuniversitet, skogsvårdsorganisationen och domänverket som ett flertal forskare gör betydande insatser för att bättre klarlägga och sammanfatta kunskaperna när det gäller skogsförnyring i de fjällnära områdena.

Sammanfattningsvis anför även bostadsministern att stor återhållsamhet bör iakttas när det gäller skogsbruksåtgärder i de berörda områdena och att möjligheter att på ett vederhäftigt sätt ta ställning till om det behövs särskilda regler finns när aktuella inventeringar och utredningar utvärderats.

Vad i jordbruksutskottets yttrande och i propositionen anförts om återhållsamhet med skogsbruksåtgärder inom de fjällnära områdena samt om behovet av ytterligare överväganden m. m. har inte givit bostadsutskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Älvar och älvsträckor m. m.

Utskottet delar uppfattningen i propositionen (s. 90) om att riktlinjer i FRP om undantag från vattenkraftsutbyggnad bör tas in i NRL. Riktlinjerna utgår enligt vad som anges i propositionen från de mycket stora naturvårds-, kulturminnesvårds- och friluftssintressen som finns utefter berörda älvar och älvsträckor. Dessa intressen anges vara av samma typ som de värden som ligger bakom övriga geografiska riktlinjer i den fysiska riksplaneringen. Varken i motioner eller eljest har invändningar rests mot att riktlinjerna för vattenkraftsutbyggnad lagfästs. Tvärtom tillgodoses härigenom tidigare motionsvis framförda krav. Av 3 kap. 6 § NRL-förslaget framgår vilka vattenområden och älvsträckor som, enligt regeringens uppfattning, sålunda bör undantas från prövning enligt vattenlagen.

Innan utskottet behandlar vad i propositionen och i motioner anförts om innehållet i utformningen av 3 kap. 6 § finns anledning att sammanfattningsvis erinra om riksdagens beslut åren 1984 och 1985 (BoU 1983/84:30, BoU 1985/86:25) om omfattningen och inriktningen av planen för vattenkraftsutbyggnad.

Riksdagens nu äsyftade beslut innebär att riksdagen tagit ställning till en plan för vattenkraftsutbyggnad. Det förtjänar emellertid inledningsvis att erinra om, vad som för övrigt anförts ovan (s. 20), att riksdagen därmed inte uttalat att de i planen ingående älvarna och älvsträckorna skall byggas ut. En sådan prövning skall göras enligt den ordning som anges i vattenlagen (VL). Vad nu anförts innebär alltså att det faktum att ett vattenkraftsprojekt ingår i planen inte innebär att det kommer att förverkligas. Motsatsen gäller även; ett projekt som inte ingår i planen kan komma att förverkligas. Emellertid gäller beträffande i NRL ingående älvar och älvsträckor att projekt rörande

dessa inte kan genomföras med mindre än att lagen ändras.

Förslaget till utformning av 3 kap. 6 § grundas således på de nuvarande riktlinjerna inom FRP avseende vattendrag som skall undantas från utbyggnad. De ovan nämnda riksdagsbesluten har inneburit ändringar på två punkter nämligen så att Bure älv och en del av Ljusnan vid Edänge inte längre omfattas av riktlinjerna.

Frågan om innehållet i 3 kap. 6 § aktualiseras i flera motioner. Inledningsvis behandlar emellertid utskottet i detta sammanhang folkpartiets partimotion 1985/86:Bo305 yrkande 2. Med hänvisning till vad som anförts i motion 1985/86:Jo738 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå, 66 terawattimmar (TWh), som riksdagen enligt motionärerna tidigare uttalat sig för inte skall ske. Denna nivå skall enligt motionärerna utgöra det slutliga riktvärdet för den svenska vattenkraftsproduktionen.

Bostadsutskottet hade år 1985 att behandla motioner med samma innebörd som de nu aktuella. I ett yttrande (BoU 1984/85:5 y) till näringsutskottet om riktlinjer för energipolitiken anförde bostadsutskottet med anledning av två motionsyrkanden följande efter att ha slagit fast att *vattenkraftens roll i energibalansen* skulle vara av den omfattningen att det skulle vara möjligt att uppnå en vattenkraftsproduktion om 66 TWh/år år 1990.

Bostadsutskottet behandlar inledningsvis den genom motionerna 374 (fp) och 2878 (c) yrkande 1 i aktualiserade frågan om det av riksdagen fastställda målet för vattenkraftsproduktionen om 66 TWh/år skall anses utgöra vattenkraftens slutliga andel av energiproduktionen.

Bostadsutskottet vill stryka under vad i propositionen anförts om att frågan om fortsatt vattenkraftsutbyggnad kan och bör ses såväl i ett kortsiktigt som i ett långsiktigt perspektiv. Vad beträffar vattenkraftens roll på lång sikt i det framtida energisystemet finns anledning att utifrån skilda utgångspunkter ytterligare överväga denna fråga. Riksdagen bör inte ge sin anslutning till motionerna 374 (fp) och 2878 (c) yrkande 1 i. Vad i dessa motioner förordats är enligt bostadsutskottets uppfattning alltför kategoriskt. Även om det naturligtvis måste hävdas att energipolitiken skall föras med fasthet och konsekvens är det inte lämpligt eller erforderligt att nu göra det av motionärerna föreslagna tillkännagivandet till regeringen om vattenkraftens produktionsnivå på lång sikt. Frågan måste ses i ett större energipolitiskt sammanhang, en fråga som närmast får anses ligga inom näringsutskottets beredningsområde. Med hänvisning till vad nu anförts förordar bostadsutskottet att näringsutskottet avstyrker motionerna 374 (fp) och 2878 (c) yrkande 1 i, såvitt yrkandena faller inom bostadsutskottets beredningsområde.

Näringsutskottet delade bostadsutskottets uppfattning och avstyrkte motionerna. De avslogs av riksdagen.

Bostadsutskottet har inte funnit anledning föreslå riksdagen att ändra sitt beslut om vattenkraftens roll i energibalansen. Riksdagen bör inte genom ett beslut i enlighet med vad i folkpartiets partimotion 1985/86:Bo305 yrkande 2 föreslagits binda framtida överväganden om energibalansens sammansättning. Denna fråga bör ses i ett större energipolitiskt sammanhang varvid hänsyn måste tas till användning av övriga energislag bl. a. till kärnkraftens framtida roll samt till energibehovet på lång sikt. Det nu anförda innebär alltså att bostadsutskottet avstyrker det behandlade motionsyrkandet.

I tolv motioner tas upp frågan om ändring av 3 kap. 6 §. I en av dem, motion 1985/86:82 (s), föreslås att ur lagrummet utmönstras en del av Vindelälvens vattenområden. I fyra motioner begärs tillkännagivanden om att de fyra outbyggda huvudälvar – Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven – som för närvarande omfattas av FRP-riktlinjerna skall bevaras. I de övriga motionerna föreslås att till 3 kap. 6 § förs ytterligare vattenområden och älvsträckor.

Som anförts inledningsvis i detta avsnitt anser utskottet att FRP-riktlinjerna bör lagfästas. Denna uppfattning delas av samtliga motionärer utom av motionärerna i motion 1985/86:82. I denna motion begärs, som framgått ovan, att del av Vindelälven inte skall ingå i NRL. Motivet för förslaget i motionen är att möjliggöra en *överledning av Laisälvens vatten* till Skellefteälven något som i sin tur innebär att de mineralförekomster som finns på Laisälvens botten skulle kunna tas till vara. Därmed skulle det, enligt motionärerna, bli möjligt att fortsätta pågående gruvverksamhet och ge en ur sysselsättningssynpunkt hårt drabbad region välbehövligen arbetstillfällen.

Även om bostadsutskottet har förståelse för motionärernas ambitioner att tillskapa sysselsättning i Norrbottens län finner utskottet intresset för att bevara Vindelälven, en av de fyra huvudälvarna, väga tyngre. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1985/86:82 (s).

De fyra huvudälvarna ingår i 3 kap. 6 §. Om riksdagen accepterar lagrummet i denna del kommer de alltså inte att byggas ut. I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad i motion 1985/86:66 anförts om ett starkare skydd för bevarandevärda naturområden bl. a. för de fyra huvudälvarna. Motionärerna som yrkar avslag på NRL anser att bevarandebestånden kan tillgodoses, bl. a. genom miljöskyddslagen och naturvårdslagen. Även i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo501 begärs med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:Jo708 ett tillkännagivande syftande till att bevara huvudälvarna.

I ytterligare två motioner behandlas skyddet avseende huvudälvarna. I motion 1985/86:Bo513 (c) påfordras ett riksdagens tillkännagivande i frågan. I motiveringen till yrkandet som återfinns i motion 1985/86:Jo777 anför bl. a. att det finns anledning pröva om en förstärkning av skyddet för huvudälvarna skall ske. Riksdagen bör förklara älvarna som nationalälvar. I motion 1985/86:Jo776 yrkande 13 föreslås att Kalixälven med bi- och källflöden bör förklaras som nationalälv.

Slutligen tas i motion 1985/86:Bo519 (fp) upp frågan om huvudälvarna och om hittills outbyggda älvar som föreslås omfattas av NRL. Med hänvisning till motiveringen i motion 1985/86:N454 förordas ett riksdagens tillkännagivande till regeringen att ytterligare studier av de älvar och älvsträckor som omfattas av FRP-riktlinjerna inte bör ske. I sistnämnda motion erinras om ett uttalande i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100, bil. 14 s. 47–48). I budgetpropositionen anges att ytterligare överväganden i form av studier avseende huvudälvarna inte bör göras men att studier bör kunna göras beträffande övriga enligt FRP skyddade älvsträckor och hittills outbyggda älvar. Denna uppfattning delas alltså inte av motionärerna.

Utskottet behandlar inledningsvis förslaget i moderata samlingspartiets

partimotion 1985/86:88 yrkande 2 om *utformningen av skyddet* för de fyra *huvudälvarna*. Motionärernas inställning bygger på att NRL-förslaget inte förverkligas. Utskottet har ovan avstyrkt detta förslag. Även om det kan göras gällande att outbyggda älvar och älvsträckor kan skyddas i annan ordning än genom NRL finner utskottet den i propositionen föreslagna ordningen vara att föredra framför motionärernas förslag. Motionsyrkandet avstyrks sålunda såvitt nu är i fråga.

Med anledning av vad i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo501 aktualiserats om att de orörda huvudälvarna inte bör byggas ut samt med anledning av motionerna 1985/86:Bo513 (c) och 1985/86:Jo776 (c) om att Kalix älv eller samtliga fyra huvudälvar skall förklaras som nationalälvar samt motion 1985/86:519 (fp) om studier m. m. avseende huvudälvarna vill utskottet anföra följande:

I yttrandet BoU 1984/85:5 y till näringsutskottet behandlade bostadsutskottet år 1985 med anledning av ett regeringsförslag frågan om *förstudier avseende huvudälvarna* i avsikt att bl. a. klargöra vattenkraftens roll i det framtida energisystemet i samband med utvecklingen av kärnkraften. I yttrandet anfördes följande med anledning av regeringens förslag och förslag i motioner (m), (fp), (c) och (vpk) i vilka yrkades att några förstudier ej borde komma till stånd.

Bostadsutskottet delar motionärernas uppfattning att de fyra outbyggda huvudälvarna Vindelälven, Piteälven, Kalixälven och Torneälven inte skall byggas ut. Denna utskottets uppfattning innebär således att skäl saknas att genomföra förstudier som förordas i propositionen. Bostadsutskottet förordar att näringsutskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad nu anförts om att huvudälvarna inte skall byggas ut och att några ytterligare överväganden beträffande dem inte bör göras. Vad nu anförts innebär sålunda en anslutning till motionerna 2870 (fp) yrkande 4, 2876 (m) yrkande 8, 2866 (vpk) yrkade 3 och 2878 (c) yrkande 6, de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga.

Näringsutskottet instämde i vad bostadsutskottet uttalat om att några förstudier avseende huvudälvarna inte borde genomföras. Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Riksdagens uttalande från 1985 står fast. Några förstudier beträffande huvudälvarna bör inte ske. Inte heller har några nya skäl tillkommit som föranleder ändrad uppfattning. Syftet med motion 1985/86:Bo519 (fp) såvitt nu är i fråga får anses i inte ringa omfattning tillgodosett genom riksdagens tidigare ställningstagande.

I motion 1985/86:Bo519 (fp) behandlas också frågan om *förstudier av övriga enligt FRP skyddade älvsträckor* och hittills outbyggda älvar, som inte omfattas av FRP-riktlinjerna. Även denna fråga behandlades i bostadsutskottets yttrande BoU 1984/85:5 y till näringsutskottet. Bostadsutskottet, som anförde att sådana förstudier verksamt borde bidra till att skapa klarhet om vattenkraftens roll i energipolitiken, föreslog näringsutskottet att avstycka de då behandlade motionsyrkandena. Bostadsutskottet anförde även att utskottet därmed inte tagit ställning till om och i så fall vilka outbyggda älvsträckor som eventuellt borde ingå i energiproduktionssystemet.

Näringsutskottet, som delade bostadsutskottets slutsats, föreslog riksdagen

gen att avslå de då behandlade motionsyrkandena. Riksdagen följde näringsutskottet.

Beträffande övriga skyddade älvsträckor bör förstudier av dem inte genomföras. Genom att dessa älvsträckor tas in i NRL kommer de inte att byggas ut varför det får anses mindre meningsfullt att företa förstudier beträffande dem. Motion 1985/86:Bo519 (fp) såvitt nu är i fråga är därmed tillgodosedd. Bostadsutskottet avstyrker därför motionen i motsvarande del.

Vad i moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo501 samt i motionerna 1985/86:Bo513 (c) och 1985/86:Jo776 (c) yrkande 13 föreslagits i avsikt att bevara de fyra outbyggda huvudälvarna är tillgodosett om regeringens förslag om att dessa älvar skall omfattas av 3 kap. 6 § NRL förverkligas. Utskottet som tillstyrker regeringsförslaget i denna del finner sålunda inte tillräcklig anledning föreslå riksdagen att tillstyrka motionerna.

Utskottet går nu över till att behandla de sju motioner i vilka begärs att i 3 kap. 6 § skall införas vattenområden och älvsträckor utöver vad som förordas i propositionen.

Inledningsvis tar utskottet upp frågan om att låta lagrummet omfatta även Nedre Långan i Indalsälven, Haverö strömmar i Ljungan och Hylströmmen i Voxnan. Beträffande de två förstnämnda älvsträckorna har utskottet år 1984 (BoU 1983/84:30) och beträffande den sistnämnda älvsträckan år 1985 (BoU 1984/85:25) uttalat att de inte borde ingå i vattenkraftsplanen. Det finns enligt utskottets uppfattning motiv att ge dessa älvsträckor det skydd som blir följden av att de kommer att omfattas av 3 kap. 6 § NRL. Genom ett sådant ställningstagande fullföljer riksdagen sina beslut beträffande dessa älvsträckor.

I avsikt att bevara Nedre *Långan* från utbyggnad bör 3 kap. 6 § kompletteras så att bland de undantagna vattenområdena i Indalsälven även upptas Långan nedströms Landösjön.

Beträffande Nedre Långan kommer att tillgodoses vad i centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 6, i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 93 yrkande 5 samt i motion 1985/86:Bo509 (m) föreslagits, partimotionerna såvitt nu är i fråga. Riksdagen bör anta 3 kap. 6 § såvitt nu är i fråga i enlighet med utskottets förslag.

Hylströmmen tas upp i de ovannämnda partimotionerna (fp), (c) och (vpk) samt i motionerna 1985/86:86 (fp) yrkande 2 och 1985/86:90 (c). I samtliga motioner – utom i motion 1985/86:86 – yrkas såvitt nu är i fråga att Voxnan uppströms Edsbyn bör undantas från utbyggnad och sålunda omfattas av skyddet enligt 3 kap. 6 §. I motion 1985/86:86 (fp) föreslås det undantagna älvavsnittet omfatta sträckan källorna – Vallhaga.

Som framgått ovan bör även Hylströmmen omfattas av 3 kap. 6 § NRL. Emellertid bör den undantagna sträckan inte bestämmas så som föreslagits i motionerna. Även om det i och för sig kan hävdas att älvsträckan så som den angivits av vissa motionärer har ett visst skyddsvärde saknas enligt utskottets mening i tillräcklig omfattning jämförande studier med andra möjligen skyddsvärda älvsträckor. Å andra sidan torde stor enighet råda om att det finns goda motiv att undanta just Hylströmmen från utbyggnad. Enligt utskottets mening bör sålunda anges beträffande Ljusnan att Hylströmmen i Voxnan bör tas med i uppräknigen i 3 kap. 6 §. Enligt utskottets uppfattning

är det möjligt att eliminera vissa översvämningsskador i Ovanåkers kommun utan att Hylströmmen byggs ut. Riksdagen bör sålunda anta paragrafen såvitt nu är i fråga med denna lydelse. Frågan om flödesdämpning i Voxnan utreds i särskild ordning. Även dammsäkerhetsutredningens arbete kan vara aktuellt i sammanhanget. Utskottet förutsätter att regeringen, om så befinns lämpligt, utan riksdagens begäran därom för riksdagen redovisar sin syn på vilka lämpliga åtgärder, som bör vidtas för att minska översvämningsskadorna. Vattenreglering i avsikt att undanröja sådana skador behandlar utskottet ytterligare nedan (s. 41). Vad som föreslagits i centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 6, folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 samt i motionerna 1985/86:86 (fp) yrkande 2 och 1985/86:90 (c) såvitt nu är i fråga får anses i inte ringa grad tillgodosett genom vad utskottet nu föreslagit.

Haverö strömmar slutligen tas upp i de ovannämnda partimotionerna från centerpartiet och folkpartiet.

Avgränsningen bör enligt utskottets mening göras så att såväl Haverö strömmar som Kölsillre kommer att omfattas av 3 kap. 6 §. Det finns goda skäl att undanta båda dessa projekt. Vad nu föreslås ligger helt i linje med vad i motionerna förordats. Beträffande Ljungan bör sålunda i 3 kap. 6 § anges även sträckan mellan Havern och Holmsjön.

I folkpartiets, centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner tas upp ytterligare två vattendrag i Indalsälven nämligen Hårkan och Ammerån. I motionerna föreslås att projekten tas med i NRL.

Beträffande *Hårkan* föreslog utskottet och beslöt riksdagen år 1984 att projektet skulle ingå i planen i avsikt bl. a. att ge vattenkraftsplanen den erforderliga omfattningen. Projektet föreslogs ingå i planen delvis som ersättning för projektet Nedre Lågan.

Utskottet vidhåller sitt ställningstagande. Vattendraget bör inte ingå i NRL. Partimotionerna från folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna avstyrks sålunda.

I folkpartiets, centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner föreslås att 3 kap. 6 § kompletteras med *Ammerån* i avsikt att skydda ån från utbyggnad.

Innan ställning tas till motionerna behandlar utskottet namnet beträffande Ammerån. I propositionen anges namnet Ammersån. Denna namnform hade tidigare förordats bl. a. av lantmäteriverket. Emellertid har verket i skrivelse till utskottet i april 1986 mot bakgrund av förnyade undersökningar av såväl kartmaterial som namnets användning i dagligt tal kommit till slutsatsen att namnformen bör vara Ammerån dvs. utan s. Bostadsutskottet delar lantmäteriverkets uppfattning.

Med utgångspunkt i vad utskottet anfört åren 1984 (BoU 1983/84:30) och 1985 (BoU 1984/85:25) kan följande sammanfattning göras beträffande Ammerån.

Det projekt som kan aktualiseras beträffande Ammerån innebär att vattnet i åns nedre del ca 16 kilometer från utloppet i Indalsälven genom en tunnel leds över till sjön Gesunden. Projektet angavs i proposition 1983/84:160 ge ett energitillskott på 136–158 gigawattimmar (GWh) per år. En om- och tillbyggnad av fem kraftstationer nedströms Gesunden skulle göras. I dessa stationer avses det överledda vattnet utnyttjas. På förslag av

bostadsutskottet beslöt riksdagen år 1984 att överledningen och om- och tillbyggnaderna skulle ingå i vattenkraftsplanen. Utskottet anförde emellertid att vissa särskilda förutsättningar borde beaktas och att vissa frågor borde ytterligare klarläggas. Vid behandlingen av frågan år 1984 anförde utskottet bl. a. att exempel på sådana frågor som borde klarläggas är hur Ragunda kommun skall kunna tillföras ekonomisk ersättning utöver den som kan bli följden av prövningen enligt VL. Vidare borde övervägas hur utbyggnaden skall ske så att sysselsättningseffekten kan fördelas över en period om ungefär sex år. Frågor om fisket och vissa miljöfrågor borde också behandlas i de förordade övervägandena. Slutligen borde klargöras att nuvarande FRP-riktlinjer avseende Ammerån inte skall ändras, något som sålunda innebär att ytterligare utbyggnad av Ammerån inte kommer att ske. År 1985 hade utskottet anledning att återkomma till frågan om särskild redovisning angående Ammeråns överledning. Utskottet anförde bl.a. följande med anledning av en motion.

Såvitt rör vad i propositionen och i motion 2862 (s) anförts om *särskild redovisning angående Ammersåns överledning* bör inledningsvis framhållas att i propositionen den uppfattningen förs fram att en överenskommelse om ekonomisk ersättning till Ragunda kommun bör bedömas inom ramen för VL. Bostadsutskottet anförde förra året att den särskilda redovisningen i denna del skulle syfta till att klarlägga hur ekonomisk ersättning skulle kunna tillföras kommunen utöver vad som kan bli följden av en prövning enligt VL. Utskottet vill betona vad i propositionen anförts om vikten av att kommunen kan ges rimlig ersättning för intrånget av överledningen. Utskottet delar naturligtvis denna uppfattning och konstaterar att frågan uppenbarligen gäller utifrån vilken utgångspunkt kommande överväganden skall göras. Vad det närmast gäller är om dessa överväganden skall göras enligt VL eller i annan ordning. Vid en sådan bedömning finner utskottet anledning att upprepa sitt tidigare ställningstagande om att överläggningarna mellan parterna bör ske såsom utskottet förordade år 1984 och som nu redovisats. Utskottet kan sålunda inte ställa sig bakom den uppfattning som i propositionen tillskrivs de av överledningen berörda företagen och som går ut på att dessa företag inte vill föregripa kommande prövning enligt VL genom att dessförinnan träffa avtal om ekonomisk gottgörelse med kommunen. Huruvida en ekonomisk gottgörelse verkligen kommer att träffas inom ramen för VL eller i annan ordning kan avgöras först när parterna verkligen överlagt i frågan. Med den uppläggning av ärendet som de berörda företagen tydligt förespråkar utsluts denna valmöjlighet, något som knappast kan anses lämpligt och som i vart fall inte ligger i linje med den ordning som utskottet förra året förespråkade och som riksdagen då ställde sig bakom.

Vad utskottet åren 1984 och 1985 anført om särskild redovisning m. m. avseende Ammeråns överledning gav riksdagen som sin mening regeringen till känna.

Med anledning av riksdagens tillkännagivanden har överläggningar under ledning av en opartisk ordförande, i februari 1986, ägt rum mellan företrädare för Bålforsens Kraftaktiebolag och Krångede Aktiebolag å ena sidan och företrädare för Ragunda kommun å andra sidan. I en till industridepartementet i mars 1986 inkommen skrivelse redovisas resultatet av överläggningarna. Bl. a. anges i skrivelse att kraftbolagen åtagit sig att lämna ekonomisk gottgörelse i form av vissa engångs- och årsbelopp vilkas

storlek gjorts beroende av minimitappningens omfattning. Bolagen anges vidare ha upprättat arbetsplaner för överlednings- och utbyggnadsprojekten syftande till en jämn sysselsättningseffekt under en sammanlagd utbyggnadstid av cirka sex år. En undersökning pågår avseende överledningsföretagets inverkan på fisket. Bolagen har åtagit sig att i det eventuella vattenmålet bekosta en undersökning av överledningens verkningar från miljösynpunkt.

Kraftbolagens åtaganden uppges ha gjorts utan krav på viss förhandsinställning från kommunens sida. Kommunen är således, enligt vad som anges i skrivelsen, helt fri att i ett eventuellt vattenmål bestrida ansökningen och/eller framställa längre gående yrkande om kompensation och utredningar m. m. Avslutningsvis anges i skrivelsen att det inte är meningsfullt att fortsätta med fristående överläggningar mellan kraftbolagen och kommunen. Den fortsatta handläggningen av överlednings- och utbyggnadsprojekten bör enligt skrivelsen ske inom vattenlagens ram.

Utöver vad nu redovisats vill utskottet upplysa om att kommunfullmäktige i Ragunda kommun vid sammanträde den 13 maj 1986 enhälligt beslutat säga nej till överledningen av Ammerån.

Kraftföretagen har i skrivelse till vattendomstolen begärt att domstolen skall förordna sakkunniga som skall göra undersökningar beträffande överledningsföretagets inverkan på fisket, på turistnäringen inom Ragunda kommun, på isförhållandena samt på hur förändringar av bl. a. hydrologiska förhållanden påverkar ekologin i och runt Ammerån nedströms Överammer. Vattendomstolen har i september 1984 och i maj 1986 förordnat sakkunniga. Ansökan kan enligt kraftföretagen inges till vattendomstolen tidigast hösten 1986. Prövningen i domstolen har av företagen beräknats ta ett och ett halvt till två år varefter regeringen skall ta ställning till projektet.

Bostadsutskottet vill med anledning av motionsyrkandena om att projektet skall ingå i NRL samt mot bakgrund av riksdagens tidigare ställningstaganden i frågan och de ovan redovisade överläggningarna anför följande.

Riksdagen har som framgått ovan på förslag av bostadsutskottet såväl 1984 som 1985 avvisat motionsförslag om att Ammeråns överledning inte skulle ingå i vattenkraftsplanen. Inte heller nu anser bostadsutskottet att tillräckliga skäl finns att ändra detta ställningstagande. Projektet bör ingå i planen. I folkpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 6, centerpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6 och vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga föreslås Ammerån ingå i NRL. Dessa motionsyrkanden avstyrks med hänvisning till tidigare ställningstaganden.

Emellertid finns enligt bostadsutskottets uppfattning återigen anledning för riksdagen att inför ett eventuellt beslut huruvida projektet skall förverkligas framhålla att vissa av riksdagen tidigare antagna förutsättningar övervägs.

I linje med utskottets tidigare ställningstaganden och mot bakgrund av att under våren 1986 pågående överläggningar mellan kraftbolagen och Ragunda kommun inte inneburit att den av riksdagen begärda särskilda redovisningen givit ett reellt resultat vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det vore värdefullt att ytterligare överläggningar mellan parterna kom till

stånd. I sådana överläggningar borde, som utskottet tidigare uttalat, bl. a. övervägas hur kommunen skall tillföras ekonomisk ersättning utöver den som kan bli aktuell vid en prövning enligt VL. Det borde också undersökas hur garantier skulle utformas så att effektutbyggnaderna i Gesunden verkligen kommer till stånd om överledningen förverkligas. Utan att närmare gå in på den tidsmässiga samordningen av projektets olika delar anser utskottet nu liksom tidigare att effektutbyggnaderna är en förutsättning för att överledningen skall få genomföras. Vidare borde övervägas vilka åtgärder som bör vidtas i avsikt att i möjligaste mån bevara fisket. Även vissa ytterligare frågor som tagits upp i betänkandena BoU 1983/84:30 (s. 16) och BoU 1984/85:25 (s. 13–14) bör ingå i dessa överväganden. Utskottet hänvisar till vad i dessa betänkanden förordats.

Det är enligt utskottets mening otillfredsställande att de av riksdagen tidigare förordade överläggningarna givit ytterst begränsat resultat. Utskottet förutsätter att regeringen tar de ytterligare initiativ i frågan som kan finnas erforderliga så att de av riksdagen förutsatta övervägandena ger ett resultat som kan accepteras av parterna. Som framgått ovan finns – med den tidsplan som kraftföretagen angivit – tillräcklig tid att genomföra de av utskottet och riksdagen tidigare förordade övervägandena innan det blir aktuellt för regeringen att enligt VL ta befattning med ärendet. De under år 1986 inträffade omständigheterna, bl. a. kommunens inställning i ärendet, måste naturligtvis tillmätas stor vikt. Nya överläggningar mellan parterna bör sålunda kunna upptas. Vad utskottet nu anfört om ytterligare överläggningar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet övergår nu till att behandla projektet *Edänge* i Mellanljusan. Detta projekt tas upp i centerpartiets partimotion 1985/86:85 yrkande 6, i folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5, i motion 1985/86:86 (fp) yrkande 1 och i motion 1985/86:90 (c) de tre förstnämnda och det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga.

Projektet omfattades tidigare av FRP-riktlinjerna. Riksdagen beslöt år 1985 (BoU 1984/85:25) med anledning av motioner (s) och (m) att projektet Edänge skulle föras till vattenkraftsplanen. Beträffande motiven för att föra projektet till vattenkraftsplanen hänvisar utskottet till sitt ställningstagande år 1985. Utöver vad då anfördes vill utskottet upplysa om att projektet för närvarande är föremål för prövning i vattendomstolen. Enligt vad utskottet erfarit är det inte realistiskt att räkna med att projektet kommer under regeringens prövning förrän tidigast vid årsskiftet 1986-1987. Bostadsutskottet anser att den pågående prövningen enligt vattenlagen bör genomföras. 1985 års riksdagsbeslut bör inte ändras. Med hänvisning till vad nu anförts avstyrker utskottet folkpartiets, centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner samt motionerna 1985/86:86 (fp) yrkande 1 och 1985/86:90 (c), partimotionerna och den sistnämnda motionen såvitt nu är i fråga.

I folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6 och i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 föreslås att i NRL tas in – utöver vad ovan förordats – *Emån*, *Gideälven* uppströms Björnfallet, *Strängsforsen* i Klarälven, *Meåforsen* i Ångermanälven samt *Jaurekaska* i Luleälven.

Samtliga dessa projekt har tidigare prövats av utskottet och riksdagen. Projektet Emån och Jaurekaska är föremål för prövning enligt VL. Utskottet vidhåller tidigare ställningstaganden. Projektet bör kunna prövas. Folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotion avstyrks såvitt nu är i fråga.

Förutom i de ovannämnda partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslås i motion 1985/86:87 (c) samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga att projektet Klippen i Umeälven och Råneälven ingår i NRL.

Även projektet *Klippen* har tidigare behandlats av utskottet som därvid avstyrkt att det inte skulle ingå i vattenkraftsplanen. Beträffande projektet kan upplysas att det prövas enligt VL. Motionsyrkandena avstyrks såvitt nu är i fråga med hänvisning till tidigare ställningstaganden och pågående prövning.

Vad rör *Råneälven* vill utskottet anföra följande.

I vattenkraftberedningens förslag ingick tre projekt i Råneälven nämligen Randaträsk–Mårdselet, Korpforsen och Lassbyforsen om tillsammans ca 250 GWh/år. I proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad anfördes att om projektet Muorka, Livas–Skaitefors och Gårdforsen tillfördes vattenkraftsplanen skulle Råneälven sammanlagt kunna bidra med ca 315 GWh/år.

I propositionen erinrades om att Rörån–Livasälven omfattades av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Denna älvsträcka föreslås skyddas enligt 3 kap. 6 § NRL. Utskottet tillstyrker regeringsförslaget i denna del.

Beträffande Råneälven i övrigt förordades i den ovannämnda propositionen att projektet Muorka, Randaträsk–Mårdselet, Korpforsen och Lassbyforsen skulle ingå i planen. Riksdagen beslöt efter förslag av bostadsutskottet att projektet skulle ingå i planen.

I remissvar på vattenkraftberedningens förslag tillstyrkte Bodens kommun och Gällivare kommun en utbyggnad av älven medan Samernas riksförbund avstyrkte. Sedermera har i skrivelse till utskottet bl. a. Sportfiskarna, Svenska naturskyddsföreningen och Aktionsgruppen mot Råneälvens exploatering (Amore) avstyrkt att en utbyggnad kommer till stånd. Rånedalens LRF-förening, SAP i Niemisel och Luleå arbetarekommun har i en skrivelse förordat att älven byggs ut så skonsamt som möjligt.

Enligt statens vattenfallsverks projektering innebär Muorkaregleringen att ett årsmagasin om ca 170 miljoner m³ skapas i Muorka och att kraftstationer byggs i Muorka, Parkoforsen, Båthusforsen, Mårdsel, Korpforsen och Lassbyforsen. Den sammanlagda sysselsättningseffekten har beräknats till ca 1 400 årsverken. Ansökan om utbyggnad av Mårdsel kraftstation ingavs till vattendomstolen i maj månad 1986. Detta projekt kommer att ge ca 150 arbetstillfällen under den planerade utbyggnadstiden tre år. Stationen beräknas kunna tas i bruk tidigast under år 1991.

I folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 samt i motion 1985/86:87 (c) samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga föreslås att Råne älv skall omfattas av skyddet enligt 3 kap. 6 § NRL.

I partimotionerna motiveras inte särskilt vilka skäl som väglett förslaget. I

den sistnämnda motionen anförs bl. a. att skadorna vid en utbyggnad av älven skulle bli av en sådan storlek att de inte står i proportion till det relativt låga energiuttag en utbyggnad skulle medföra.

Såväl 1984 som 1985 hade bostadsutskottet att behandla frågan om Råneälven skulle ingå i vattenkraftsplanen. En stor majoritet inom utskottet (s. m, fp, c) har förordat att bl. a. Råneälven borde ingå mot bakgrund av att planen borde ges den av utskottet förordade omfattningen om ca 3,8 terawattimmar och att det därför inte ansågs lämpligt att låta vissa projekt bl. a. Råneälven utgå ur planen. Utskottet finner inte tillräckliga skäl föreligga att föreslå för riksdagen att älven omfattas av skyddet enligt 3 kap. 6 § NRL. Utskottet gör samma bedömning som beträffande Edänge, resultatet av den pågående prövningen enligt VL avseende vissa projekt i älven bör avvaktas. Riksdagen bör sålunda inte frångå sin tidigare uppfattning i frågan. Folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 samt motion 1985/86:87 (c) samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga avstyrks.

Förutom vad i detta kapitel ovan redovisats om motionsvis framförda kompletteringar i NRL i avsikt att bevara vattenområden och älvsträckor från utbyggnad har i vänsterpartiet kommunisternas partimotion föreslagits att vattenkraftsutbyggnad inte skall få ske i följande *vattenområden*, nämligen i Dalälven Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet, i Indalsälven Åreälven och Storån–Dammån, i Ångermanälven Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långseleån–Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn samt Vojmán, Vapstälven, Moälven, Lögdeälven, Öreälven, i Luleälven källflödena uppströms Skalka och Tjaktjajaure samt Pärälven. Inte heller i följande *älvsträckor* skall enligt motionärerna utbyggnad för vattenkraftsändamål få ske, nämligen i Klarälven sträckan Femtån–Vårån, i Dalälven Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt sträckan mellan Näs bruk och Gysinge samt Vanån, Österdalälven sträckan mellan Väsa och Åsens kraftverk, i Ljusnan sträckan Hede–Svegsjön, sträckan Alfta–Bollnäs, Hinnsjöån, Mangslidsälven, i Kolbäcksån Sörkvärnsforsen vid Hallstahammar, Voxnan uppströms Runemoforsen, Härjeån uppströms Lillhärda.

De vattenområden och älvsträckor som tagits upp i motionen och som nu räknats upp har i många fall tidigare övervägts av riksdagen. Vissa av dem föreslås i propositionen ingå i NRL. Vad rör de i motionen upptagna älvsträckorna m. m. som inte omfattas av NRL-förslaget har de alltså tidigare (BoU 1983/84:30 och 1985/86:25) till viss del övervägts av utskottet som därvid ansett att de borde kunna vara tillåtna för prövning enligt VL. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden. I den mån vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 6 såvitt nu är i fråga inte tillgodosetts genom regeringens förslag med de förändringar utskottet ovan förordat, avstyrker utskottet motionsyrkandet.

I specialmotiveringen (s. 186) till den nu behandlade paragrafen anförs att vattenregleringar och vattenöverledningar för annat än kraftändamål och andra vattenföretag t. ex. dikningsföretag och vattenuttag för jordbruksbe-

vattning och industriändamål inte föreslås omfattas av förbudet enligt NRL. Enligt utskottets mening är det också möjligt att utan hinder av förbudet utföra vattenregleringar i avsikt att vidta åtgärder för att undvika översvämningsskador m. m. Utskottet vill erinra om att beträffande vattenföretag som inte omfattas av förbudet enligt 3 kap. 6 § vattendomstolen ändå skall tillämpa 3 kap. 1 §. Enligt sistnämnda lagrum får ingrepp i miljön komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Vad i propositionen anförts om *biflöden och källflöden*, om *ersättningsbyggnader* m. m. samt om tillåtligheten av små vattenkraftverk har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet föreslår att riksdagen antar 3 kap. 6 § NRL i vad den inte behandlats ovan.

Som framgått av vad ovan i detta avsnitt anförts pågår för närvarande för vissa vattenkraftprojekt en prövning enligt vattenlagen. I avsikt att motverka retroaktiv lagstiftning för det fall riksdagen beslutar att 3 kap. 6 § NRL skall omfatta vattenområde eller älvsträcka som för närvarande ej omfattas av FRP-riktlinjerna bör NRL förses med en övergångsbestämmelse av följande lydelse.

Beträffande mål och ärenden enligt vattenlagen (1983:291) som anhängiggjorts hos vattendomstol före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser tillämpas.

Tillåtlighetsprövningen avseende vissa industrianläggningar

Prövningspliktiga anläggningar m. m.

I detta avsnitt behandlas propositionen och vissa motioner såvitt avser 4 kap. NRL-förslaget. I kapitlet föreslås bestämmelser tas in om att vissa slag av nya industrianläggningar inte får utföras utan tillstånd av regeringen. Dessa bestämmelser avses ersätta en del av 136 a § byggnadslagen (BL) om regeringsprövning av industrianläggningar m. m.

I 4 kap. 1 § stadgas att följande slag av nya anläggningar inte får utföras utan tillstånd av regeringen: järn- och stålverk, metallverk och ferrolegeringsverk, massafabriker och pappersbruk, fabriker för raffinering av råolja eller för tung petrokemisk produktion, fabriker för framställning av baskemikalier eller gödselmedel, cementfabriker, anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet samt anläggningar för att bryta uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle, anläggningar för eldning med fossilt bränsle om anläggningen har en tillförd effekt om minst 200 MW samt anläggningar för att utvinna ämnen och material inom obrutna fjällområden. Tillstånd av regeringen krävs även för att bygga plattformar som är avsedda att användas vid utvinning av olja eller gas i havsområden och för att ankra eller förtöja sådana plattformar för reparation, ombyggnad eller av annan anledning.

I förhållande till nuvarande bestämmelser i 136 a § första stycket BL innebär NRL-förslaget att mindre anläggningar för petrokemisk produktion

och framställning av kemikalier inte kommer att omfattas av obligatorisk provningsplikt. Inte heller hushållning med träfiberråvara avses prövas enligt NRL. Till denna fråga återkommer utskottet nedan.

Enligt 136 a § BL prövas nyanläggning av atomkraftsanläggningar och anläggningar för upparbetning av atombränsle av regeringen. Andra verksamheter som rör uranhantering kan prövas av regeringen efter beslut i varje enskilt fall. Enligt NRL-förslaget skall, som framgått ovan, provningsplikt gälla anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet samt för anläggningar för att bryta uran eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Obligatorisk provningsplikt enligt NRL gäller sålunda inte små kärntekniska anläggningar, t. ex. lokaler där kärnämnen eller radioaktiva preparat förvaras.

Ångkraftsanläggningar och andra fossileldade anläggningar med en tillförd effekt överstigande 500 MW är provningspliktiga enligt 136 a § BL. I NRL-förslaget förordas provningsplikt för fossileldade anläggningar med en tillförd effekt om minst 200 MW. Vidare förordas provningsplikt enligt NRL för anläggningar för att utvinna ämnen eller material inom de obrutna fjällområdena.

I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkande 3 såvitt nu är i fråga föreslås riksdagen ändra 136 a § BL i enlighet med vad i motion 1985/86:66 anförts. Som framgått ovan anser motionärerna att NRL är obehövlig och att den i detta betänkande behandlade propositionen därför bör avslås av riksdagen.

Såsom utskottet uppfattat motionärernas förslag såvitt rör provningsskyldighetens omfattning accepterar de i sak i allt väsentligt vad i propositionen anförts. Enligt deras uppfattning bör *provningen* även fortsättningsvis regleras enligt 136 a § BL.

Utskottet har ovan givit sin anslutning till en uppfattning som innebär att hushållningen med mark- och vattenresurserna bör ingå i en NRL. Enligt utskottets mening bör NRL innehålla även ett kapitel om tillåtlighetsprovning av industrianläggningar m. m. Ett sådant ställningstagande innebär att motsvarande regler som alltså nu finns i 136 a § BL bör upphävas när NRL träder i kraft. Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet bifall till moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkande 3. Utskottet föreslår sålunda att riksdagen antar NRL-förslaget i motsvarande del (4 kap. 1 §).

I 4 kap. 2 § föreslås en bestämmelse av innebörden att, om en anläggning eller åtgärd som inte omfattas av kravet på tillstånd enligt 4 kap. 1 § kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande beskaffenhet, regeringen i ett visst fall får besluta att anläggningen eller åtgärden inte får utföras utan tillstånd enligt vad som anges i 4 kap.

Utskottet har ingen erinran mot NRL-förslaget i denna del.

Vissa anläggningar som för sin produktion tar i anspråk träfiberråvaror prövas enligt 136 a § BL. I propositionen anges att en provning med hänsyn till bl. a. denna hushållningsaspekt för närvarande övervägs i särskild ordning inom regeringskansliet.

I fyra motioner tas upp frågan om slopande av *provningsskyldigheten*

beträffande anläggningar som förbrukar träfiberråvara. Ett sådant förslag förs fram i motionerna 1984/85:548 (c), 1984/85:2677 (m), 1985/86:580 (c) yrkande 2 och 1985/86:Bo507 (m). I motion 1985/86:580 (c) har yrkandet begränsats till att slopa prövningen inom stödområdena A och B som ett led i att främja den industriella utbyggnaden i Norrlands inland. I motion 1984/85:2677 (m) föreslås att 136 a § BL avskaffas. Av motiveringen till motionen framgår emellertid att motionärens förslag är att prövningsskyldigheten beträffande anläggningar som använder träfiberråvara bör avskaffas.

Frågan om behovet av prövning beträffande hushållning med träfiberråvara övervägs för närvarande i regeringens kansli. Resultatet av denna prövning bör avvaktas. Näringsutskottet har i sitt yttrande NU 1985/86:3 y enhälligt givit uttryck för en liknande uppfattning. Med hänvisning till pågående överväganden avstyrker utskottet motionerna 1984/85:548 (c), 1984/85:2677 (m), 1985/86:580 (c) yrkande 2 och 1985/86:Bo507 (m).

Det kommunala inflytandet m. m.

Enligt 136 a § BL får tillstånd enligt paragrafens första stycke meddelas endast om kommunen tillstyrkt detta, det s. k. kommunala vetot. Hittills har ett nittiotal stora projekt som rört verksamheter av väsentlig betydelse för mark- och vattenhushållningen varit föremål för regeringens prövning. *Det kommunala inflytandet* genom användande av vetorätten har aktualiserats i fyra fall. Två har avsett värmekraftstationer, ett fall har avsett en oljelageringsanläggning. Ett fall avsåg provbrytning i Ranstad.

I överensstämmelse med den gällande ordningen föreslås i 4 kap. 3 § NRL första stycket en bestämmelse om att tillstånd enligt 4 kap. 1 eller 2 § i princip inte får lämnas utan att den kommun inom vars område etableringen skall ske har tillstyrkt det. En viss inskränkning i kravet på kommunal tillstyrkan föreslås dock i paragrafens andra stycke. Sålunda föreslås regeringen kunna lämna tillstånd utan att kommunfullmäktige tillstyrkt det "om det från nationell synpunkt är angeläget att en viss anläggning kommer till stånd inom landet och om ingen annan i tekniskt, ekonomiskt eller annat hänseende lämpligare plats för anläggningen har stått att finna än den som ansökan avser".

I propositionen anförs att en grundtanke är att kommunerna skall garanteras ett starkt inflytande över den lokala miljön. Dock kan, anförs det i propositionen, vissa anläggningar vara av sådan nationell betydelse att de måste kunna lokaliserats till någon plats inom landet. Exempel på sådana anläggningar ges i propositionen (s. 137). Det kan gälla anläggningar av betydelse för landets självförsörjning i en avspärrningsituation eller för rikets försvar och säkerhet eller anläggningar som i övrigt är av mycket stor betydelse för landet. Exempel på det sistnämnda slaget av anläggningar är enligt propositionen ett lager för kärnavfall eller för annat avfall, som uppkommit genom verksamheter i landet. Det kan också vara mycket betydelsefulla mineralfyndigheter. Dock anges att uranbrytning inte kan betraktas som en nationell angelägenhet av sådan karaktär att det skulle kunna bli aktuellt att inskränka det kommunala vetot.

Frågan om inskränkning av det kommunala vetot har tagits upp i flera

motioner. I moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:88 yrkande 2 såvitt nu är i fråga tillstyrks regeringens förslag i sak. Mot bakgrund emellertid av att motionärerna yrkar avslag på hela NRL-förslaget föreslås bestämmelserna i 4 kap. 3 § ingå i 136 a § BL. Folkpartiet avvisar motivedes i sin partimotion 1985/86:89 inskränkningen av det kommunala vetot. I denna motion anförs att en etablering, mot kommunens beslut, endast bör få fattas av riksdagen.

I centerpartiets partimotioner 1985/86:85 yrkande 7 och 1985/86:Bo512 yrkande 2 detta yrkande såvitt nu är i fråga, i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 6 detta yrkande såvitt nu är i fråga samt i motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c) yrkande 2, 1985/86:Bo511 (c) framförs yrkanden som går ut på att riksdagen inte skall anta 4 kap. 3 § andra stycket NRL-förslaget.

Förslaget om inskränkningen av det kommunala vetot behandlas i näringsutskottets yttrande NU 1985/86:3 y. Näringsutskottet anför bl. a. följande.

Näringsutskottet tolkar propositionen så att den föreslagna undantagsbestämmelsen är avsedd att utnyttjas ytterst restriktivt. Enbart det förhållandet att ett veto får stora negativa ekonomiska konsekvenser för det berörda företaget och för samhället skulle inte utgöra grund för regeringen att använda sig av bestämmelsen. Det skall finnas tvingande nationella skäl till att verksamheten bedrivs inom landet och det skall också ha klarlagts att lämpligare alternativ saknas till den valda lokaliseringen av anläggningen. Enligt näringsutskottets bedömning skulle undantagsbestämmelsen knappast vara tillämplig på sådana ärenden i vilka den kommunala vetorätten hittills har utnyttjats. I sammanhanget kan hänvisas till uttalandet i propositionen (s. 137) om att uranutvinning inte kan betraktas som en nationell angelägenhet av sådan karaktär att det skulle kunna bli aktuellt att inskränka det kommunala vetot.

I propositionen anges lager för kärnavfall och annat avfall som exempel på anläggningar som måste kunna lokaliseras inom landet. I flera av de motioner som behandlar frågan hävdas att den föreslagna undantagsbestämmelsen tar sikte främst på anläggningar för förvaring av kärnavfall, särskilt använt kärnbränsle. I syfte att belysa denna fråga har utskottet i det föregående lämnat en kortfattad redogörelse för gällande riktlinjer för sådan förvaring i Sverige.

Av redogörelsen framgår att all lagring och slutförvaring av olika slags kärnavfall från den inhemska kärnenergiverksamheten förutsätts ske inom landet. Omfattande förberedelser i form av forskning och utvecklingsarbete rörande olika förvaringsmetoder m. m. pågår under statligt överinseende. Val av plats för en anläggning för slutförvaring av använt kärnbränsle kan behöva träffas omkring sekelskiftet.

Mot den angivna bakgrunden finner näringsutskottet att regeringens förslag om viss inskränkning i den kommunala vetorätten bör godtas. När det gäller förvaring av kärnavfall måste uppenbarligen principen om nationellt ansvar för avfallet kunna hävdas. Detta gäller i synnerhet förvaringen av högaktivt avfall från kärnkraftsreaktorer. Såvitt näringsutskottet kan bedöma finns det i dag inget annat område där lika tvingande skäl för lokalisering inom landet av anläggningar för utvinning, tillverkning eller avfallsförvaring kan förutses. Det kan emellertid inte uteslutas att det i framtiden uppstår flera fall då en oinskränkt kommunal vetorätt skulle kunna få orimliga konsekvenser. Det synes alltså befogat att möjligheten för regeringen att

lämna tillstånd utan tillstyrkan från kommunen skall gälla alla slag av anläggningar som kan bli föremål för prövning enligt 4 kap. NRL. En sådan möjlighet bör emellertid användas ytterst restriktivt.

Bostadsutskottet vill anföra följande om det kommunala vetot. Som framgår av proposition 1985/86:1 om en ny PBL och av bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 i ärendet är en grundtanke i PBL att kommunerna skall garanteras ett starkt inflytande över den lokala miljön. Det är, som framhålls i den nu behandlade propositionen, naturligt att samma grundsyn får prägla bestämmelserna om kommunernas inflytande över tillkomsten av sådana industrietableringar som skall prövas enligt NRL. Utskottet delar uppfattningen i propositionen att kommunen liksom i dag bör ha ett betydande inflytande och att tillstånd i princip inte bör få lämnas om inte den kommun där etableringen skall ske tillstyrkt detta. Som framhålls i propositionen kan emellertid vissa anläggningar ha en sådan nationell betydelse att de måste kunna lokaliseras inom landet. Om alla kommuner som kan komma i fråga motsätter sig en lokalisering i ett sådant fall skulle etableringen, med ett kommunalt veto, inte kunna komma till stånd inom landet. Även i sådana situationer måste det enligt utskottets mening emellertid vara möjligt att fatta beslut om en lokalisering. Kommunens uppfattning måste därvid tillmätas en betydande tyngd och tillgodoses så långt möjligt. Det är också av stor vikt och närmast självklart att av det utredningsmaterial som skall ligga till grund för ett beslut om etablering framgår att någon lämpligare lokalisering inte står att finna.

Med anledning av vad motivledes anförts i folkpartiets partimotion 1985/86:89 om att beslut om etablering – mot en kommuns avstyrkan – endast skall få fattas av riksdagen vill utskottet erinra om att riksdagen enligt 11 kap. 8 § regeringsformen inte får fullgöra förvaltningsuppgift i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen. Den av motionärerna aktualiserade lösningen är sålunda inte möjlig.

Vad rör frågan om inskränkning av det kommunala vetot vill utskottet förorda att denna fråga ytterligare övervägs inom regeringens kansli eller i annan ordning. Utan att närmare binda dessa överväganden anser utskottet, som också framgått ovan, att det mot en kommuns avstyrkan och med de förbehåll utskottet ovan givit uttryck för måste vara möjligt att fatta beslut om lokalisering av sådana etableringar som skall prövas enligt NRL. En lösning på den fråga som nu behandlas bör utgå från detta synsätt. Det kan emellertid finnas anledning att ytterligare överväga bl. a. vilka utredningar m. m. som skall läggas till grund för ett tillståndsbeslut samt hur kommunens synpunkter m. m. efter tillåtlighetsprövningen skall komma till uttryck bl. a. i vad avser lokaliseringen i detalj och den närmare utformningen av anläggningen. Regeringen bör efter dessa överväganden och efter vederbörlig beredning för riksdagen lägga fram ett nytt förslag i frågan.

Vad nu förordats innebär sålunda att 4 kap. 3 § andra stycket regeringsförslaget inte bör antas av riksdagen. Riksdagen bör vidare som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför om ytterligare överväganden om utformningen av kommunernas inflytande avseende sådana industrietableringar som skall prövas enligt NRL. En anslutning till vad nu förordats innebär också en anslutning till vad i centerpartiets partimotioner 1985/86:85

yrkande 7 och 1985/86:Bo512 yrkande 2. vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 6 samt motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c) yrkande 2 och 1985/86:Bo511 (c) det andra och tredje yrkandet såvitt nu är i fråga föreslagits.

I propositionen föreslås (4 kap. 4 §) att regeringen i vissa fall skall kunna medge *undantag från krav på tillstånd*. NRL-förslaget i denna del motsvarar 136 a § femte stycket BL. I propositionen erinras om att de verksamheter för vilka obligatorisk provningsskyldighet föreligger normalt sett har stor inverkan på omgivningen. I vissa fall kan emellertid inträffa att en etablering är av så begränsad omfattning att en provning inte är motiverad. I likhet med vad som nu gäller föreslås regeringen kunna medge undantag från kravet på tillstånd. Av promemorian (Ds Bo 1984:3) med förslag till NRL m. m. framgår (s. 343) att undantag från provningsskyldigheten medgetts i ca 15 fall, de flesta under senare år. Ett stort antal av dessa undantag har avsett mindre anläggningar för framställning av kemikalier.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 6 såvitt nu är i fråga föreslås att 4 kap. 4 § inte skall finnas i NRL. Med hänvisning till att den kommunala vetorätten är knuten till tillståndsplikten anser motionärerna det viktigt att möjligheten att medge undantag från kravet på tillstånd inte skall finnas i NRL.

Liksom i BL bör även i NRL finnas en möjlighet att medge undantag från tillståndskravet. Bostadsutskottet utgår därvid från att de principer om undantag som hittills tillämpats enligt BL kommer att vägleda tillämpningen även enligt NRL. Vad nu anförts innebär att 4 kap. 4 § bör ingå i NRL. Vad i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 6 såvitt nu är i fråga föreslagits avstyrks med hänvisning till vad nu anförts.

Avslutningsvis behandlar utskottet i detta avsnitt centerpartiets partimotioner 1984/85:2878 yrkande 13 och 1985/86:Bo512 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga samt motionerna 1984/85:785 (c) och 1985/86:84 (c) yrkande 1 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga. Motionerna 1984/85:785 och 1984/85:2878 väcktes år 1985 innan innehållet i den nu behandlade propositionen var känt. I dessa båda motioner föreslås ändring i 136 a § BL så att en *tillståndsprövning* enligt paragrafen kommer att göras *avseende kärnbränslecykelns olika led*. Liknande yrkanden förs fram också i de två andra motionerna. Dock har yrkandet i motion 1985/86:84 ett vidare syfte. Motionärerna anser att provningsplikt enligt NRL också skall gälla prospektering efter uran och provborrning för kärnavfallsförvaring. Denna del av yrkandet behandlar utskottet nedan. Först tas upp yrkandena såvitt de i övrigt avser "kärnbränslecykelns övriga led".

Som upplyses i näringsutskottets yttrande NU 1985/86:3 y (s. 12) innebär det nu föreliggande regeringsförslaget att provningsplikten för anläggningar inom kärnbränslecykeln genom 4 kap. 1 § NRL vidgas betydligt i förhållande till vad som nu gäller enligt BL. Den skall gälla dels anläggningar som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen), dels anläggningar för brytning av uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Provningsenligt kärntekniklagen omfattar bl. a. anläggningar för hantering, bearbetning, lagring och slutlig förvaring m. m. av kärnämne och kärnavfall. Genom

den föreslagna utformningen av 4 kap. 1 § NRL blir alltså anläggningar inom alla led av kärnbränslecykeln från uranbrytning till avfallsförvaring underkastade prövningsplikt enligt denna lag.

Bostadsutskottet delar vad näringsutskottet enhälligt anfört om att regeringens förslag synes tillgodose motionärernas önskemål beträffande prövningens omfattning. Centerpartiets partimotioner 1984/85:2878 yrkande 13 och 1985/86:Bo512 yrkande 2 detta yrkande såvitt nu är i fråga samt motionerna 1984/85:785 (c) och 1985/86:84 (c) yrkande 1 detta yrkande såvitt nu är i fråga avstyrks med hänvisning till vad nu anförs.

Även vad i motion 1985/86:84 (c) yrkande 1 föreslagits om att prövningen enligt NRL skall avse *provbörning för kärnavfallsförvaring m. m.* har behandlats i näringsutskottets yttrande. Näringsutskottet påpekar att syftet med de av regeringen föreslagna bestämmelserna i 4 kap. NRL, liksom med de nuvarande bestämmelserna i 136 a § BL, är att möjliggöra en övergripande prövning av lokalisering av sådana stora anläggningar som har betydelse för hushållningen med mark och vatten. De verksamheter t. ex. provbörning för kärnavfallsförvaring som enligt motionen skulle omfattas av prövningsplikten har enligt näringsutskottet en annan karaktär. De innebär i sig obetydliga ingrepp. Näringsutskottet erinrar om att utskottet vid ett flertal tillfällen och senast år 1985 (NU 1984/85:30 s. 62) haft att behandla motionsyrkanden från centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna om förbud mot uranprospektering och uranbrytning. Yrkandena har avslagits av riksdagen.

Beträffande provbörning för kärnkraftsavfallsager anför näringsutskottet att de börningar som hittills utförts och de som planeras för de närmaste åren ingår i ett forsknings- och utvecklingsprogram som föreskrivs i kärntekniklagen. Det rör sig om allmänna berggrundsundersökningar som inte syftar till platsval. Näringsutskottet avstyrker enhälligt bifall till motion 1985/86:84 (c) yrkande 1 såvitt nu är i fråga.

Inte heller enligt bostadsutskottets uppfattning finns tillräcklig anledning att tillstyrka det nu behandlade motionsyrkandet om att bl. a. provbörning för lager för kärnkraftsavfall skall prövas enligt NRL. Bostadsutskottet vill erinra om att regeringen enligt 4 kap. 2 § NRL får besluta att anläggning m. m. som inte omfattas av kravet på tillstånd enligt 4 kap. 1 § inte får utföras utan tillstånd enligt kapitlet. Det finns sålunda möjlighet att pröva de i motionen aktualiserade verksamheterna enligt NRL.

Vad i *övrigt* i propositionen föreslagits och anförts om utformningen m. m. av 4 kap. NRL-förslaget har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Ikraftträdande m. m.

Bostadsutskottet förordar att riksdagen antar *lagförslaget i vad det inte behandlats ovan*, i enlighet med vad i propositionen föreslagits.

I propositionen föreslås att NRL träder i kraft den 1 januari 1987.

NRL bör träda i kraft samtidigt som PBL. I betänkandet BoU 1986/87:1 har utskottet föreslagit att PBL träder i kraft den 1 juli 1987. Utskottet föreslår därför *ikraftträdande* av NRL vid samma tidpunkt.

I propositionen hemställs att riksdagen beslutar att de av riksdagen tidigare godkända *FRP-riktlinjerna* för hushållning med mark och vatten inom ramen för FRP inte skall gälla sedan NRL m. m. trätt i kraft.

Utskottet har inledningsvis (s. 10) i detta betänkande uttalat att en lagreglering av FRP-riktlinjerna bör ske. Med hänvisning till detta ställningstagande föreslår bostadsutskottet att riksdagen – i enlighet med vad i propositionen hemställs – beslutar att FRP-riktlinjerna inte skall gälla sedan NRL m. m. trätt i kraft.

Kunskapsförsörjningen m. m.

I 5 kap. i NRL-förslaget behandlas myndigheternas uppgifter och ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna m. m. I kapitlets första paragraf framhålls länsstyrelsens samordnande roll i fråga om kunskapsförsörjningen. Länsstyrelsen skall ställa samman program som har betydelse för hushållningen med naturresurser i länet och som finns hos statliga myndigheter. Berörda förvaltningsmyndigheter skall inom sina områden ställa samman underlag för tillämpningen av NRL. Vikten av att länsstyrelsen tar de initiativ som behövs för att undanröja besvärande brister och oklarheter i fråga om kunskapsförsörjningen betonas i propositionen. I propositionen anförs att det under senare år pågått en diskussion i vårt land om s. k. miljökonsekvensbeskrivningar för större exploateringsföretag efter en modell som har tillämpats i USA. Enligt vad som anges i den ovan nämnda promemorian (Ds Bo 1984:3) har sådana beskrivningar medfört en betydande tungroddhet i hanteringen och inneburit betydande extra kostnader och i många fall en mycket stor tidsutdräkt.

I det system som traditionellt tillämpas i Sverige ankommer det i första hand på den som söker tillstånd till ett exploateringsföretag att belysa verkningarna av företaget. Enligt vad som anges i propositionen finns inte anledning att nu frångå den modell som tillämpas i vårt land.

I centerpartiets partimotioner 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till inrättande av ett *system för miljökonsekvensbeskrivningar*.

Motionerna behandlas i jordbruksutskottets yttrande JoU 1985/86:3 y. Jordbruksutskottet delar uppfattningen i propositionen att det i normalfallet inte finns någon anledning att frångå den modell som tillämpas i Sverige när det gäller att belysa verkningarna av ett exploateringsföretag. Den i vårt land tillämpade ordningen har i korthet beskrivits ovan.

Inte heller enligt bostadsutskottets uppfattning finns tillräcklig anledning förorda en annan ordning än den i vårt land allmänt tillämpade i vad avser inhämtande av kunskaper i avsikt att bl. a. belysa miljöpåverkan av vissa etableringar. Den modell för kunskapsinhämtande som föreslås i centerpartiets partimotioner 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga bör inte vinna riksdagens anslutning.

Vad i övrigt i propositionen föreslagits om utformningen av 5 kap. har inte givit bostadsutskottet anledning till erinran eller särskilt ställningstagande.

I jordbruksutskottets yttrande behandlas två till jordbruksutskottet hänvi-

sade och till bostadsutskottet överlämnade motioner. Det gäller motionerna 1984/85:2237 (m) och 1985/86:Jo727 (m).

I den förstnämnda motionen yrkas dels att miljö kvalitetsnormer för luften avseende vissa typer av luftföroreningar införs, dels att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att olika miljölagar bör kompletteras. I den sistnämnda motionen begärs en utredning i syfte att reformera *det miljörettsliga systemet*. Motionären anser att riksdagen bör slå fast att de långsiktiga miljömålen är överordnade andra mål och bygger på ekologisk grundsyn.

Enligt jordbruksutskottets uppfattning bygger synpunkterna i motionerna på samma grundsyn som naturresurs- och miljökommitténs betänkande. Jordbruksutskottet anser det inte möjligt att i det nu aktuella reformarbetet vidta åtgärder av den omfattning som kommittén föreslagit. Jordbruksutskottet avstyrker motionerna.

Bostadsutskottet har ovan givit uttryck för samma uppfattning som jordbruksutskottet. Även enligt bostadsutskottets mening bör motionerna 1984/85:2237 (m) och 1985/86:Jo727 (m) avslås av riksdagen.

Frågan om *naturresursräkenskaper* tas upp i centerpartiets partimotioner 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga. I den sistnämnda motionen anförs att konsekvenserna för naturresurser och miljö bör belysas på samma sätt som man i dag redovisar t. ex. ekonomiska, regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska effekter av en föreslagen åtgärd.

Det kan rimligen inte finnas berättigade invändningar mot en uppfattning som innebär att fullödlig information om ett företags miljöpåverkan bör vägleda beslutsfattande. Bostadsutskottet finner emellertid inte tillräcklig anledning föreligga att föreslå riksdagen att ett system för naturresursräkenskaper skall inrättas. Utskottet utgår från att regeringen vidtar de åtgärder som befinns erforderliga för att belysa den miljöpåverkan som blir följden av vissa etableringar inom ramen för den ordning för kunskapsförsörjning m. m. som angivits i propositionen och som redovisats ovan.

Med hänvisning till det anförda avstyrks de båda partimotionerna från centerpartiet.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande avslag på propositionen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:88 yrkandena 1 och 4,
2. *beträffande lagens rubrik*
att riksdagen med avslag på motion 1985/86:85 yrkande 1 beslutar att lagens rubrik skall ges den i propositionen föreslagna lydelsen,
3. *beträffande samhällsekonomisk bedömning*
att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1985/86:85 yrkande 2 antar 1 kap. 1 § med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag,
4. *beträffande en anknytning av FRP-riktlinjerna till vissa lagar*
att riksdagen avslår motion 1985/86:88 yrkande 2 såvitt nu är i fråga.

5. beträffande *utgångspunkterna för en naturresurslag*

att riksdagen avslår motion 1985/86:93 yrkande 1,

6. beträffande *sambandet mellan naturresurslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark m. m.*

att riksdagen

a) avslår motion 1985/86:89 yrkande 1,

b) med anledning av regeringens förslag antar 1 kap. 2 § med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag,

7. beträffande *avvägning mellan konkurrerande intressen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:85 yrkande 8 såvitt nu är i fråga,

8. beträffande *redovisning av ekologiskt känsliga områden*

att riksdagen avslår motion 1985/86:85 yrkande 3,

9. beträffande *jord- och skogsbrukets intressen*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:85 yrkande 4, 1985/86:89 yrkande 2 och 1985/86:92 yrkande 1 antar 2 kap. 4 § med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om viss samrådsskyldighet,

10. beträffande *innehörden av begreppet riksintresse*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo514,

11. beträffande *ett bredare utnyttjande av skogen*

att riksdagen avslår motion 1985/86:Jo301,

12. beträffande *vattenkraftsprojekt som ingår i vattenkraftsplanen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:89 yrkande 4 och 1985/86:91 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. beträffande *totalförsvarets intressen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 2 kap. 9 § med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motion 1985/86:93 yrkande 2 såvitt nu är i fråga,

14. beträffande *företrädesrätt för försvarsintresset*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 2 kap. 10 § med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motionerna 1985/86:89 yrkande 3 och 1985/86:93 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,

15. beträffande *anläggningar som behövs för totalförsvaret*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 3 kap. 1 § andra stycket första meningen med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motion 1985/86:93 yrkande 3 såvitt nu är i fråga,

16. beträffande *mineralbrytning i fjällområdena m. m.*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 3 kap. 1 § andra stycket andra meningen med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motionerna 1985/86:89 yrkande 5 och 1985/86:93 yrkande 3 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga,

17. beträffande *de primära rekreatiomsområdena*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 3 kap. 2 § med

den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motion 1985/86:85 yrkande 5.

18. beträffande *riktlinjer för Väner*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2146.

19. beträffande *vindkraftsanläggningar på Öland*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo515.

20. beträffande *avvägningen mellan fritidsbebyggelsens och det rörliga friluftslivets intressen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:85 yrkande 8 såvitt nu är i fråga.

21. beträffande *ökade möjligheter till fritidsbebyggelse*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo402 yrkande 8 såvitt nu är i fråga.

22. beträffande *fritidsbebyggelse på Gotland m. m.*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 3 kap. 4 § med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande och avslår motion 1985/86:92 yrkande 3.

23. beträffande *fritidsbebyggelse i fjällområdena*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo402 yrkande 8 såvitt nu är i fråga.

24. beträffande *skogsbruk i de obrutna fjällområdena*
att riksdagen avslår motion 1985/86:93 yrkande 4.

25. beträffande *vattenkraftens roll i energibalansen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo305 yrkande 2.

26. beträffande *överledning av Laisälvens vatten*
att riksdagen avslår motion 1985/86:82.

27. beträffande *utformningen av skyddet avseende huvudälvarna*
att riksdagen avslår motion 1985/86:88 yrkande 2 såvitt nu är i fråga.

28. beträffande *förstudier avseende huvudälvarna m. m.*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo519 såvitt nu är i fråga.

29. beträffande *förstudier av i den fysiska riksplaneringen skyddade älvsträckor såvitt inte avser huvudälvarna*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Bo519 såvitt nu är i fråga.

30. beträffande *de fyra huvudälvarna m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Bo501, 1985/86:Bo513 och 1985/86:Jo776 yrkande 13 och antar 3 kap. 6 § såvitt nu är i fråga.

31. beträffande *Lången*
att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:93 yrkande 5 samt 1985/86:Bo509 de tre förstnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § såvitt nu är i fråga med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag.

32. beträffande *Hylströmmen*
att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:86 yrkande 2, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:90 och 1985/86:93 yrkande 5 det förstnämnda och de tre sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § såvitt nu är i fråga med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag.

33. beträffande *Haverö strömmar m. m.*
att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:85 yrkande 6 och 1985/86:89 yrkande 6 båda yrkandena såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § såvitt nu är i fråga med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag.
34. beträffande *Hårkan*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
35. beträffande *Ammerån*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
36. beträffande *ytterligare överväganden m. m. om Ammerån*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
37. beträffande *Edänge*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:86 yrkande 1, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:90 och 1985/86:93 yrkande 5 det förstnämnda och de tre sistnämnda såvitt nu är i fråga,
38. beträffande *Emån m.fl. projekt*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 båda yrkandena såvitt nu är i fråga,
39. beträffande *Klippen*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:87, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
40. beträffande *Råneälven*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:87, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga,
41. beträffande *Västerdalälven uppströms Hummelforsen m. fl. projekt*
att riksdagen avslår motion 1985/86:93 yrkande 5 såvitt nu är i fråga,
42. beträffande *övergångsbestämmelse till NRL*
att riksdagen antar bestämmelsen med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag,
43. beträffande *skydd för vattenområden och älvsträckor i övrigt*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar 3 kap. 6 § med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag,
44. beträffande *prövning enligt 136 a § byggnadslagen*
att riksdagen avslår motion 1985/86:88 yrkande 3,
45. beträffande *prövningsskyldighet avseende träfiberråvara*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:548, 1984/85:2677, 1985/86:580 yrkande 2 och 1985/86:Bo507,
46. beträffande *det kommunala inflytandet*
att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:83, 1985/86:84 yrkande 2, 1985/86:85 yrkande 7, 1985/86:93 yrkande 6 detta yrkande såvitt nu är i fråga, 1985/86:Bo511 samt

1985/86:Bo512 yrkande 2 detta yrkande såvitt nu är i fråga antar 4 kap. 3 § med den lydelse som i bilaga 1 till detta betänkande betecknats som utskottets förslag och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ytterligare överväganden,

47. beträffande *undantag från krav på tillstånd*

att riksdagen antar 4 kap. 4 § enligt regeringens förslag och avslår motion 1985/86:93 yrkande 6 såvitt nu är i fråga,

48. beträffande *tillståndsprovning avseende kärnbränslecykelns olika led*

att riksdagen avslår motionerna 1984/85:785, 1984/85:2878 yrkande 13, 1985/86:84 yrkande 1 och 1985/86:Bo512 yrkande 2 de två sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga,

49. beträffande *provning avseende provborrning för kärnavfallsförvaring m. m.*

att riksdagen avslår motion 1985/86:84 yrkande 1 såvitt nu är i fråga,

50. beträffande *lagförslaget i vad det inte behandlats ovan*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag antar lagen med den lydelse som framgår av bilaga 1 till detta betänkande,

51. beträffande *ikraftträdande av NRL*

att riksdagen beslutar att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1987,

52. beträffande *FRP-riktlinjerna*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag beslutar att de av riksdagen tidigare godkända riktlinjerna för hushållning med mark och vatten inom ramen för den fysiska riksplaneringen inte skall gälla sedan lagen om hushållning med naturresurser m. m. har trätt i kraft,

53. beträffande *ett system för miljökonsekvensbeskrivningar*

att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga,

54. beträffande *reformering av det miljörättsliga systemet*

att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2237 yrkandena 1 och 2 samt 1985/86:Jo727,

55. beträffande *naturresursräkenskaper*

att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 8 oktober 1986

På bostadsutskottets vägnar

Kjell A. Mattsson

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Oskar Lindkvist (s), Magnus Persson (s), Erling Bager (fp), Per Olof Håkansson (s), Knut Billing (m), Margareta Palmqvist (s), Bertil Danielsson (m)¹, Rune Evensson (s), Birgitta Hambræus (c), Tore Claeson (vpk), Nils Nordh (s), Margareta Gard (m), Siw Persson (fp), Britta Sundin (s) och Jan Sandberg (m)².

¹ Vid behandling av mom. 1–27.

² Vid behandling av mom. 28–55.

1. Utformningen av skyddet av naturresurser m. m.

Knut Billing, Bertil Danielsson och Margareta Gard (alla m) anser – under förutsättning av bifall till reservation 1 till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 – att utskottets yttrande och hemställan bort lyda:

Utskottet

1. Inledning

Sveriges natur har förvaltats av tidigare generationer. Den nuvarande generationen har ett mycket stort ansvar när det gäller att föra detta arv vidare.

En socialistisk grundsyn utgår från att allt kan och bör styras genom politiska ingripanden. Den lämnar inget utrymme för de icke-materiella värden som vår natur representerar.

Kombinationen av enskilt ägande och allemansrätt är av stor betydelse för förståelsen och känslan för naturen.

Det enskilda ansvarstagandet är intimt förknippat med äganderätten. Detta ansvarstagande har betytt mycket för naturvärden i vårt land. Inte minst gäller det de insatser som gjorts av generationer av jord- och skogsbrukare för att forma, bevara och utveckla den naturmiljö som vi har i dag. Samtidigt måste staten ha det yttersta ansvaret för miljöfrågorna. Den har en skyldighet att med lagstiftning skydda miljövärden.

En viktig förutsättning för en förnuftig hushållning är ett spritt markägan- de. Ju fler som äger mark desto större blir mångfalden. Flera alternativa sätt att använda naturresurserna kommer att prövas. De förnuftigaste kommer på sikt att få en allmän spridning. Det personliga ansvaret och intresset att bevara naturresurserna för kommande generationer borgar för att inte naturen skövlas.

Det är ur naturressynpunkt en mycket dålig lösning att staten är den dominerande markägaren. Det personliga ansvaret saknas då helt. När staten som har ansvar för lagstiftning och tillsyn också är dominerande ägare riskerar hänsynen till naturvärden att få vika för exploateringsintressena. Domänverket har denna ställning inom de fjällnära skogarna. Verkets framfart i dessa områden kan tjäna som avskräckande exempel.

Markanvändningen kan inte släppas helt fri. Så är t. ex. skogsvårdslagens krav på återplantering förnuftigt och framåtsyftande. Vissa naturområden som t. ex. hagmarker riskerar att försvinna om inte åtgärder vidtas för att bevara dem. Naturen får dock inte bli ett museum. Dagens natur- och kulturlandskap är till allra största delen ett resultat av människans åtgärder. Lagstiftningen bör inriktas på att skydda de växter och djur som riskerar att försvinna. Det är rimligt att undanta de naturområden som är särskilt skyddsvärda från exploatering.

Regeringen föreslår att hushållningen med naturresurser m. m. skall regleras i en ny lag (NRL). Eftersom förslaget skall täcka alla tänkbara situationer är det med nödvändighet vagt och oprecist. Med hjälp av NRL

kan i stort sett varje ingrepp i naturen försvaras eller förhindras. En mycket lång uppräknig görs av områden och verksamheter vilka bedöms vara av riksintresse. Närmare en tredjedel av Sveriges areal berörs. Därtill kommer områden som kommer att bedömas som intressanta ur regional och kommunal synvinkel. Ju fler och större områden som skall omfattas av särskilt hänsynstagande desto mindre hänsyn kommer resp. område att få. För att få ett effektivt skydd bör de skyddsvärda områdena begränsas. På så sätt får staten resurser att ta det ekonomiska ansvaret för skötsel av områdena och att ge markägarna full ersättning för intrång och marklösen.

NRL är inte tänkt att i sig vara en heltäckande lagstiftning utan vattenlagen, naturvårdslagen m. fl. skall innehålla det reella skyddet. Enligt vår mening ger dessa lagar erforderligt skydd. NRL är därför obehövlig. Gällande byggnadslagstiftning ger tillsammans med FRP-riktlinjerna ett fullgott skydd för bevarandebestånden. Lagstiftningen och riktlinjerna är också en god utgångspunkt för en avvägning mellan dessa intressen och rimliga exploateringsintressen.

2. Jord- och skogsbrukets ställning m. m.

Jord- och skogsbrukets betydelse för vårt land är mycket stor. I avsikt att bevara men också utveckla dessa näringar har statsmakterna vidtagit olika åtgärder av både juridisk och ekonomisk natur. Emellertid finns inte tillräckliga motiv att hävda att näringarna skulle ges ställning som riksintressen. Om så skulle ske kommer den övervägande delen av landets yta att vara av riksintresse, något som i sin tur innebär att begreppet som sådant urholkas. Inte heller kan utskottet inse att de som är verksamma i näringarna skulle vara betjänta av att vid varje förändring av verksamhetens inriktning bli tvungna att rådgöra med olika sektorsmyndigheter.

Vad nu anförts om begreppet riksintresse har tagits upp i motion 1985/86:Bo514 (m). I motionen anfördes att begreppet urholkats i förhållande till vad som gällde när det infördes i början av 1970-talet. Motionärerna anför vidare att varken de areella näringarna eller det rörliga friluftslivets intressen bör klassas som riksintressen.

Som framgått ovan delar utskottet denna mening i vad avser jord- och skogsbruket. Vad utskottet anför i nästa avsnitt om de primära rekreationsområdena ligger också i linje med denna uppfattning.

Utskottet bör med anledning av motionen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför om begreppet riksintresse.

3. Primära rekreationsområden

De primära rekreationsområdena har huvudsakligen tillkommit i regionalpolitiskt syfte. De har inte styrts av var människor faktiskt önskar tillbringa sin semester. Moderata samlingspartiet har under flera år krävt att de primära rekreationsområdena skall slopas. De har aldrig fyllt någon funktion och kan därför anses ha spelat ut sin roll. Detta framförs också i motion 1985/86:85. Motionen är tillgodosedd om de primära rekreationsområdena utmönstras ur nuvarande lagstiftning.

Beträffande vindkraftverk anför bl. a. i propositionen att om en utbyggnad av stora vindkraftsanläggningar aktualiseras t. ex. på Öland det finns anledning utgå från att regeringen genom beslut i varje enskilt fall förbehåller sig prövningen av sådana anläggningar. En sådan prövning torde, fortfarande enligt propositionen, komma att utfalla så att omfattande vindkraftsutbyggnader inte kan tillåtas.

Det bör emellertid erinras om att en särskild utredare tillkallats med uppgift att föreslå lämpliga lägen för stora vindkraftsaggregat i Sverige. Som framgått ovan anser regeringen dock att det kan visa sig nödvändigt att lokalisera stora vindkraftverk till Öland.

I motion 1985/86:Bo515 (m) föreslås riksdagen uttala att någon utbyggnad av större vindkraftsanläggningar inte skall ske på Öland. Motionärerna anför bl. a. att vindkraften inte är någon problemfri kraftkälla. Bullret från dessa kraftverk kan vara mycket besvärande. Störningar på radio- och TV-mottagningarna uppstår. Markåtgång är ansenlig. Landskapsbilden påverkas negativt.

Vad nu anförts är allvarligt allmänt sett och inte mindre allvarligt vad beträffar Öland med dess omvittnat värdefulla och känsliga natur; en natur som betyder så mycket för så många inte minst i vad avser rekreation och rörligt friluftsliv.

Tilläggs bör att den satsning på vindkraft som en majoritet av riksdagen uttalat sig för innebär att ca 4 500 vindkraftsaggregat skulle behövas byggas.

Utan att nu ta ställning till var lokaliseringen av dessa kraftverk skall ske föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Bo515 (m) uttalar att någon utbyggnad av större vindkraftsanläggningar inte skall ske på Öland.

5. Fritidsbebyggelse

Regeringens förslag till NRL kommer att minska möjligheterna för människor att bygga sig fritidshus. Den fritidsbebyggelse som släpps fram är stugbyar och campingplatser.

Enligt utskottets mening söker sig de flesta människor till olika grader av avskildhet under sin semester. Det är inte campingstugor, semesterbyar eller andra kollektiva semesterformer de flesta spontant väljer som rekreation. Sverige är tillräckligt glesbefolkat för att möjliggöra en ökad fritidshusbebyggelse, utan att väsentliga naturvärden träds förnär. Detta gäller även i våra fjälltrakter och runt många av våra sjöar.

En komplettering av befintlig bebyggelse i t. ex. gamla byar, fiskelägen och på skärgårdsöar låter sig väl göras utan att dess karaktär förändras.

Utskottet tillstyrker moderata samlingspartiets partimotion 1985/86:Bo402 yrkande 8 om att ökade möjligheter till fritidsbebyggelse bör kunna komma till stånd.

I mitten av 1970-talet uttalade riksdagen att vattenkraften skulle byggas ut till 66 TWh. Vid den tiden var energiläget annorlunda än i dag. Oljekriserna, kärnkraftsomröstningen och dess effekter för energibehovet och energisparande var inte kända.

I början av 1980-talet hade regeringsingripanden och vattendomar mot en utbyggnad gjort det svårt att nå det uppsatta målet. Vattenkraftberedningen tillsattes för att klara ut vilka älvsträckor som *inte* borde exploateras och vilka som i första hand borde byggas ut. Moderata samlingspartiet reserverade sig mot detta förfarande. Enligt partiets uppfattning är den prövningsordningen enligt vattenlagen den som bör tillämpas.

I detta sammanhang finns anledning att beröra prövningen av projektet Ammeråns överledning. Enligt vad utskottet, erfarit har överläggningar mellan berörda kraftföretag och Ragunda kommun ägt rum beträffande ekonomisk kompensation m. m. utanför vad som kunde bli följden enligt vattenlagen. I linje med vad ovan uttalats bör sådana överläggningar inte äga rum, något som 1984 och 1985 framhållits i reservationer (m) till bostadsutskottets betänkande BoU 1983/84:30 resp. BoU 1984/85:25.

Vattenkraftens utveckling måste ses i ett vidare energipolitiskt sammanhang. Speciellt måste kärnkraftens framtid vägas in. En avveckling av kärnkraften skulle ställa krav på en betydande vattenkraftsutbyggnad. Ingen älv kan då anses vara helt undantagen. Skall vattenkraften byggas ut skall det ske av tvingande energiförsörjningsskäl. Vattenkraftsutbyggnad av sysselsättnings-skäl är alltid oacceptabel.

Mot bakgrund av detta anser vi att målet om 66 TWh nu har förlorat sin aktualitet. För närvarande är det möjligt att avstå från att utnyttja substantiellt mer vattenkraft än i dag. De älvar och älvsträckor som är undantagna från prövning i vattendomstolen bör förbli så. Det är viktigt att inte i onödan utsätta värdefulla naturområden för störningar som kan visa sig obehövliga. Former bör sökas för att i avvaktan på bättre beslutsunderlag skydda ytterligare älvsträckor.

Beträffande skyddsvärda vattenområden och älvsträckor anser utskottet att de nuvarande FRP-riktlinjerna i detta avseende är till fyllest med fyra kompletteringar. Dessa kompletteringar är Hylströmmen i Voxnan, Haverö strömmar i Ljungan, Nedre Lången i Indalsälven samt Råneälven. De tre förstnämnda kompletteringarna har utskottet tidigare (BoU 1984/85:25) uttalat sig för. Beträffande Råneälven vill utskottet anföra följande.

Råneälven är i storleksordning landets femte största inte utbyggda älv. Den är av stor betydelse för rekreation och friluftsliv inte bara för befolkningen i Norrbotten utan även utanför länet. Området i älvens närhet är i det närmaste helt oexploaterat. Älven är av stor betydelse för fisket, inte minst för kräftfisket. Ca 20 000 kräftor tas upp årligen. En utbyggnad av älven skulle drabba renskötseln hårt. Bl. a. skulle effekterna av en utbyggnad bli ytterst kännbara för Gällivare skogssameby. Vidare kommer försurningen och urlakningen vid en utbyggnad att mycket menligt påverka den återstående älvsträckan och det omgivande landskapet. Mot denna bakgrund förordas att Råneälven, precis som de fyra outbyggda huvudälvarna, undantas från utbyggnad. Utskottet förutsätter att vattenrättsägarna kom-

penseras för de kostnader detta beslut kan innebära.

Vad nu anförts om kompletteringar av FRP-riktlinjerna innebär att vad i motionerna 1985/86:85 (c), 1985/86:86 (fp), 1985/86:87 (c), 1985/86:89 (c), 1985/86:90 (c), 1985/86:93 (vpk), 1985/86:Bo501 (m) och 1985/86:Bo509 (m) yrkats, har tillgodosetts i motsvarande delar.

Den lagstiftningsteknik m. m. som utskottet förordar innebär alltså att älvar som skall skyddas omfattas av FRP-riktlinjerna och att de räknas upp i 11 kap. 1 § vattenlagen (1983:291). Utskottet kommer vid behandlingen av proposition 1985/86:90 om följdlagstiftningen till NRL m. m. att föreslå att de ovan nämnda älvräckorna tas in i detta lagrum samt att lagen förses med en övergångsbestämmelse av innebörd att äldre bestämmelser skall gälla i mål som enligt VL anhängiggjorts före ikraftträdandet av lagen. Detta innebär i sin tur att älvar m. m. som i dag inte omfattas av FRP-riktlinjerna men som är föremål för prövning enligt VL skall prövas även efter att den nu förordade lagändringen trätt i kraft.

8. Prövning av vissa verksamheter m. m.

Enligt 136 a § BL får tillstånd enligt paragrafens första stycke meddelas endast om kommunen tillstyrkt detta, det s. k. kommunala vetot. Hittills har ett nittiotal stora projekt som rör verksamheter av väsentlig betydelse för mark- och vattenhushållningen varit föremål för regeringens prövning. Det kommunala inflytandet genom användande av vetorätten har aktualiserats i fyra fall. Två har avsett värmekraftstationer, ett fall har avsett en oljelag-ringsanläggning. Ett fall avsåg provbrytning i Ranstad.

I propositionen föreslås att det kommunala vetot inskränks. Bostadsutskottet vill anföra följande om det kommunala vetot.

Kommunerna bör liksom i dag ha ett betydande inflytande över de industrietableringar m. m. som omfattas av vetot. Det kan emellertid finnas vissa anläggningar som har en sådan nationell betydelse att de måste kunna lokaliseras inom landet. Om alla kommuner som kan komma i fråga motsätter sig en lokalisering i ett sådant fall skulle etableringen, med ett kommunalt veto, inte kunna komma till stånd inom landet. Även i sådana situationer måste det enligt utskottets mening emellertid vara möjligt att fatta beslut om en lokalisering. Kommunens uppfattning måste därvid tillmätas en betydande tyngd och tillgodoses så långt möjligt. Det är också av stor vikt och närmast självklart att av det utredningsmaterial som skall ligga till grund för ett beslut om etablering framgår att någon lämpligare lokalisering inte står att finna.

Vad rör frågan om inskränkning av det kommunala vetot vill utskottet förorda att denna fråga ytterligare övervägs inom regeringens kansli eller i annan ordning. Utan att närmare binda dessa överväganden anser utskottet, som också framgått ovan, att det mot en kommuns avstyrkan och med de förbehåll utskottet ovan givit uttryck för måste vara möjligt att fatta beslut om lokalisering av sådana etableringar. En lösning på den fråga som nu behandlas bör utgå från detta synsätt. Det kan emellertid finnas anledning att ytterligare överväga bl. a. vilka utredningar m. m. som skall läggas till grund för ett tillståndsbeslut samt hur kommunens synpunkter m. m. efter tillätlighetsprövningen skall komma till uttryck bl. a. i vad avser lokaliseringen i

detalj och den närmare utformningen av anläggningen. Regeringen bör efter dessa överväganden och efter vederbörlig beredning för riksdagen lägga fram ett nytt förslag i frågan.

Vad nu anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Härigenom tillgodoses förslag i motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c), 1985/86:85 (c), 1985/86:93 (vpk), 1985/86:Bo511 (c) och 1985/86:Bo512 (c).

Slutligen behandlar utskottet i detta avsnitt frågan om prövning av skogsråvara. Skogsråvara bör användas där alternativvärdet är högst. Det är marknaden som ger dessa signaler. En prövningsskyldighet för anläggningar som förbrukar träfiberråvara snedvrider konkurrensen och är negativ ur resurslokaliseringssynpunkt. Den prövningsskyldighet som enligt 136 a § BL finns bör upphävas. Riksdagen bör med anledning av motionerna 1984/85:548 (c), 1984/85:2677 (m), 1985/86:580 (c) och 1985/86:Bo507 (m) som sin mening ge regeringen detta till känna.

9. Hemställen

Utskottet hemställer¹

att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:548, 1984/85:2677, 1985/86:83, 1985/86:84 yrkande 2, 1985/86:85 yrkandena 2, 5, 6 och 7, 1985/86:86 yrkande 2, 1985/86:87, 1985/86:88, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:90, 1985/86:93 yrkandena 5 och 6, 1985/86:580 yrkande 2, 1985/86:Bo402 yrkande 8, 1985/86:Bo501, 1985/86:Bo507, 1985/86:Bo509, 1985/86:Bo511, 1985/86:Bo514 och 1985/86:Bo515,

a) avslår proposition 1985/86:3 samt motionerna 1984/85:785, 1984/85:2146, 1984/85:2237, 1984/85:2244 yrkande 3, 1984/85:2878 yrkande 13, 1985/86:82, 1985/86:84 yrkande 1, 1985/86:85 yrkandena 1, 3, 4 och 8, 1985/86:86 yrkande 1, 1985/86:89 yrkandena 1–5, 1985/86:91, 1985/86:92 yrkandena 1 och 3, 1985/86:93 yrkandena 1–4, 1985/86:Bo305 yrkande 2, 1985/86:Bo512 yrkande 2, 1985/86:Bo513, 1985/86:Bo519, 1985/86:Jo301, 1985/86:Jo727, 1985/86:Jo776 yrkande 13 och 1985/86:Jo799 yrkande 22,

b) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Utformningen av en naturresurslag

Erling Bager och Siw Persson (båda fp) anser – under förutsättning av bifall till reservation 2 till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 – att utskottets yttrande och hemställan bort lyda:

¹ Vid bifall till denna hemställan förfaller utskottets hemställan i helhet.

1. Inledning

I proposition 1985/86:3 om en lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL) finns bestämmelser som i allt väsentligt ersätter de verksamhetsanknutna och de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Lagen avses också ersätta byggnadslagens 136 a § om regeringsprövning av vissa industrianläggningar.

Utskottet instämmer med vad i folkpartiets partimotion 1985/86:89 anförts om vikten av att den fysiska riksplaneringens riktlinjer lagfästs. Emellertid förutsätter NRL att också en ny plan- och bygglag (PBL) antas av riksdagen. I sitt betänkande BoU 1986/87:1 har utskottet påvisat att propositionen om en ny PBL har sådana brister att den inte kan läggas till grund för ett utskottets förslag till riksdagen. Utskottet hänvisar till vad i betänkandet BoU 1986/87:1 anförts i frågan.

Det finns dock goda motiv för uppfattningen att ge olika grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelser ett sådant ökat skydd som en lagreglering onekligen innebär. Utskottet förordar därför att riksdagen – i avvaktan på att en ny PBL efter ytterligare beredning förverkligas – antar en lag om hushållning med naturresurser m. m. En sådan lag med den inriktning som utskottet föreslår i det följande låter sig väl förenas med nu gällande byggnadslagstiftning. Den lagrådsremiss som mittenregeringen lade fram 1982 är, i allt väsentligt, utgångspunkten för utskottets förslag. Det förtjänar redan nu att strykas under att det förslag som utskottet nu lägger fram i högre grad än förslaget i proposition 1985/86:3 är till båtнад för naturvärden och dess intressen. I huvudsak bygger utskottets förslag – förutom på den ovannämnda lagrådsremissen – på förslaget i folkpartiets partimotion 1985/86:89.

2. Inledande bestämmelser

Förutom en anknytning mellan den nu föreslagna lagen och de lagar som finns angivna i regeringsförslaget bör lagens inledande bestämmelser kompletteras så att en anknytning sker också till luftfartslagen (1979:257).

Lagens 1 § bör innehålla ett andra stycke av denna innebörd. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar i dessa författningar.

3. Grundläggande hushållningsbestämmelser

Vad rör de i regeringsförslaget i 2 kap. angivna grundläggande hushållningsbestämmelserna delar utskottet den principiella innebörd dessa bestämmelser givits i propositionen, dock med vissa väsentliga tillägg och ändringar.

För det första bör skyddet av jordbruksmark – till skillnad från vad i propositionen föreslagits – liksom hittills vara ett riksintresse. Som anförts i folkpartiets partimotion visar erfarenheterna att det är nödvändigt med strikta hushållningsbestämmelser för att jordbruksintresset skall kunna hävda sig i rimlig grad. Utskottet hänvisar i denna del även till vad som anförts i den avvikande meningen (fp) till jordbruksutskottets yttrande JoU

1985/86:3 y. Där sägs bl. a. att skyddet av jordbruksmark mot bebyggelse och annan exploatering liksom hittills bör vara ett riksintresse. Erfarenheterna hittills visar att det är nödvändigt med strikta hushållningsbestämmelser och möjlighet till direkt statligt ingripande för att detta intresse skall kunna hävda sig.

För det andra bör lagen om riksintressen inte, såsom föreslås i propositionen, innehålla någon regel som automatiskt innebär att försvarsintresset skall prioriteras i förhållande till övriga riksintressen. Samma inställning redovisas för övrigt i den avvikande meningen (fp) till försvarsutskottets yttrande 1985/86:4 y.

4. Särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet

De geografiska riktlinjerna i FRP bör lagregleras i en lag om hushållning med mark- och vattenområden varvid omfattningen av dem i allt väsentligt bör utformas i enlighet med 3 kap. i NRL-förslaget utom såvitt avser mineralbrytning inom de obrutna fjällområdena, skyddet för vissa vattenområden och älvsträckor och tillvaratagande av vissa intressen inom de s. k. primära rekreatiomsområdena.

Lagen bör utformas så att skydd mot mineralbrytning i de obrutna fjällområdena blir effektivt. Regeringens förslag kan varken ur principiell eller faktisk synpunkt accepteras i detta avseende.

Vad rör skyddet för vissa vattenområden och älvsträckor bör lagen ges den omfattning den erhållit i propositionen med vissa tillägg. Sålunda bör utöver regeringens förslag i en lag om riksintressen skyddas även Emån och Råneälv i dess helhet. I Indalsälven bör Ammerån, Långan nedströms Landsjön och Hårkan skyddas i dess helhet. Dessutom bör Gideälven uppströms Björnafallet och Voxnan uppströms Edsbyn tillföras lagen. Följande älvsträckor bör också ingå i lagen: I Umeälven sträckan mellan Överuman och Laisan (Klippen). I Klarälven bör Strängsforsen skyddas. I Ljusnan skyddas sträckan mellan Larsforsen och Arbråsjöarna. I Ångermanälven skyddas Meåforsen och i Ljungan sträckan mellan Havern t. o. m. Kölsillreströmmarna. Slutligen skall i Luleälv sträckan mellan Vietas och St. Lulevattnet (Jaurekaska) skyddas.

Behov av övergångsbestämmelser avseende prövningen av vattenområdena och älvsträckorna saknas enligt utskottets mening.

Med den uppläggningslagstiftningen som utskottet nu förordar behövs inte några särskilda föreskrifter om de primära rekreatiomsområdena. Den del av riktlinjerna som syftar till att bevara värdefulla delar av områdena för friluftsliv, naturvård och kulturminnesvård tillgodoser i allt väsentligt dessa intressen.

Vad nu anförts innebär ett bifall till folkpartiets partimotion 1985/86:89 samt helt eller delvis till centerpartiets partimotion 1985/86:85 och vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 samt till motionerna 1985/86:86 (fp), 1985/86:87 (c), 1985/86:90 (c) och 1985/86:Bo509 (m).

I motion 1985/86:519 (fp) föreslås bl. a. att några förstudier av FRP-skyddade älvsträckor inte skall få genomföras. Om riksdagen antar en NRL

enligt utskottets förslag tillgodoses syftet med motion 519 (fp), varför den avstyrks.

BoU 1986/87:3

5. Tillåtlighetsprövning av vissa industrianläggningar

Tillåtligheten av vissa industrianläggningar regleras i dag enligt 136 a § byggnadslagen. Skäl saknas att ändra detta lagrum. Utskottet kan inte nu acceptera regeringens förslag om att det s. k. kommunala vetot skulle luckras upp så att regeringen i vissa fall mot en kommuns vilja skall kunna besluta om industrietableringar m. m. som omfattas av 136 a § BL. Emellertid kan finnas anledning att överväga frågan ytterligare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. I princip tillstyrker utskottet partimotionerna från moderata samlingspartiet (motion 1985/86:Bo501), centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna samt motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c) yrkande 2, 1985/86:Bo511 (c) och 1985/86:Bo513 (c).

6. Vissa övriga frågor

Utskottet vill ta upp två frågor som inte direkt rör den i detta betänkande behandlade lagstiftningen.

Den första frågan gäller vattenkraftens roll i energibalansen.

Riksdagen har tidigare uttalat sig för att vattenkraftens roll i energibalansen bör medge en årlig produktionsnivå om 66 terawattimmar (TWh).

I folkpartiets partimotion 1985/86:Bo305 yrkande 2 föreslås riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver 66 TWh/år inte skall ske.

Enligt utskottets mening finns anledning för riksdagen att genom ett uttalande ånyo stryka under vikten av att den ovan nämnda årliga produktionsnivån ligger fast. Ett sådant uttalande blir särskilt meningsfullt mot bakgrund av att energibalansens sammansättning kommer att förändras ganska väsentligt bl. a. när kärnkraften avvecklas. Utskottet tillstyrker sålunda folkpartiets partimotion 1985/86:Bo305 yrkande 2.

Den andra frågan som utskottet tar upp i detta avsnitt rör prövningen enligt vattenlagen av den framtida vattenkraftsutbyggnaden. Denna fråga har aktualiserats i propositionen, i folkpartiets partimotion 1985/86:89 samt i motion 1985/86:91 (c). I propositionen anför bostadsministern (s. 76) att det är självklart att fallsträckor, som enligt riksdagens beslut bör få byggas ut för att energitillförseln skall tillgodoses i enlighet med besluten om energipolitiken, skall omfattas av det särskilda skyddet som tillkommer områden av riksintresse.

Vad i propositionen anförts kan ge anledning till missförstånd. Riksdagen bör, med instämmande av vad i de båda motionerna föreslagits, som sin mening ge regeringen till känna att den nuvarande ordningen för utbyggnad av vattenkraften naturligtvis fortfarande innebär att inte alla de fallsträckor och vattenområden som ingår i vattenkraftsplanen faktiskt skall byggas ut.

Vad utskottet ovan anfört innebär att en rimlig avvägning mellan bevarandentresserna och exploateringsintressena uppnåtts. Utskottets förslag innebär, som framgått ovan, påtagliga förbättringar jämfört med regeringens proposition. Att den lagtekniska lösningen avsevärt skiljer sig från regeringens förslag om en NRL har sin grund i att utskottet i betänkande BoU 1986/87:1 om en ny plan- och bygglag beslutat föreslå riksdagen att hos regeringen begära ett nytt förslag till plan- och bygglag. I avvaktan på att detta förslag kan förverkligas är det alltså nödvändigt att nu lagreglera FRP-riktlinjerna i en lag om hushållning med mark- och vattenområden av riksintresse. Som också framgått ovan föreslår utskottet riksdagen att anta en sådan lag. I bilaga 2 till detta betänkande finns intaget utskottets lagförslag.

Vad nu förordats innebär att utskottet föreslår att riksdagen med anledning av folkpartiets partimotioner 1985/86:89 i dess helhet och 1985/86:Bo305 yrkande 2 samt motion 1985/86:88 yrkande 1, 1985/86:91 (c) och i princip motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c) yrkande 2, 1985/86:85 yrkande 4, 1985/86:86 (fp), 1985/86:87 (c), 1985/86:90 (c), 1985/86:93 yrkandena 3, 5 och 6 såvitt nu är i fråga, 1985/86:Bo509 (m), 1985/86:Bo511 (c) och 1985/86:Bo513 (c) antar ett lagförslag enligt vad som ovan förordats. Proposition 1985/86:3 samt övriga i detta betänkande behandlade motionsyrkanden avstyrks.

Hemställen

Utskottet hemställer ¹

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:83, 1985/86:84 yrkande 2, 1985/86:85 yrkandena 4, 6 och 7, 1985/86:86, 1985/86:87, 1985/86:88 yrkande 1, 1985/86:89 yrkandena 2–6, 1985/86:90, 1985/86:91, 1985/86:93 yrkandena 2–6, 1985/86:Bo305 yrkande 2, 1985/86:Bo501, 1985/86:Bo509, 1985/86:Bo511, 1985/86:Bo512 yrkande 2 och 1985/86:Bo513

a) avslår proposition 1985/86:3 samt motionerna 1984/85:548, 1984/85:785, 1984/85:2146, 1984/85:2237, 1984/85:2244 yrkande 3, 1984/85:2677, 1984/85:2878 yrkande 13, 1985/86:82, 1985/86:84 yrkande 1, 1985/86:85 yrkandena 1–3, samt 5 och 8, 1985/86:88 yrkandena 2–4, 1985/86:89 yrkande 1, 1985/86:92 yrkandena 1 och 3, 1985/86:93 yrkande 1, 1985/86:580 yrkande 2, 1985/86:Bo402 yrkande 8, 1985/86:Bo507, 1985/86:Bo514, 1985/86:Bo 515, 1985/86:Bo519, 1985/86:Jo301, 1985/86:Jo727, 1985/86:Jo776 yrkande 13 och 1985/86:Jo799 yrkande 22,

b) antar som bilaga 2 till detta betänkande fogat förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m.,

c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om vattenkraftens roll i energibalansen, om prövning enligt vattenlagen

¹ Vid bifall till denna hemställan förfaller utskottets hemställan i helhet.

av den framtida vattenkraftsutbyggnaden samt om den kommunala
vetorätten.

BoU 1986/87:3

3. Utgångspunkterna för en naturresurslag (mom. 5)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 13 som börjar "Inte heller utskottet" och slutar "utskottet motionsyrkandet" bort lyda:

De tre grunddragen på vilka NRL vilar är en lagreglering av FRP-riktlinjerna, gemensam grund för allt resursutnyttjande samt ett ökat kommunalt inflytande. Utskottet delar denna uppfattning. Dessa utgångspunkter är dock inte tillräckliga för att uppfylla vad i propositionen (s. 14) anförs om vikten av "att slå vakt om den materiella grunden för produktion och välfärd också för framtida generationer".

För att ge reellt innehåll åt även denna målsättning krävs en mera ambitiös ansats än den som bildat utgångspunkten för regeringens förslag. Som framhålls i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 har naturresurs- och miljökommittén i betänkandet SOU 1983:56 Naturresursers utnyttjande och hävd givit uttryck för en målsättning som bör ligga till grund för en NRL. Kommittén framhåller bl. a. att en naturresurshushållning bör omfatta alla led i naturresursutnyttjandet och att hushållningen i solidaritet med kommande generationer bör syfta till att på såväl lång som kort sikt bl. a. trygga försörjningen.

Utskottet, som liksom motionärerna anser att naturresurskommitténs bredare hushållningsperspektiv bör vara utgångspunkten, föreslår att riksdagen med bifall till motionens yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad nu anförts och hos regeringen begär förslag i enlighet härmed.

dels utskottet under 5 bort hemställa

5: beträffande *utgångspunkterna för en naturresurslag*
att riksdagen med bifall till motion 1985/86:93 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Totalförsvarets intressen (mom. 13)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 20 som börjar "I sitt" och slutar "avstyrks sålunda" bort lyda:

Utskottet anser att totalförsvarets intressen prioriterats för kraftigt i NRL-förslaget. Enligt 2 kap. 9 § har områden för totalförsvaret givits ställning som riksintressen.

Den uppfattning som förs fram i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 delas av utskottet. Där framhålls vikten av en stark civil samhällelig motståndskraft och ifrågasätts det starka inflytande som det militära systemet skaffat sig inom snart sagt alla samhällsområden. NRL-förslagets starka framhävande av försvarets intressen bör tonas ned.

Utskottet föreslår därför att 2 kap. 9 § utgår ur lagförslaget i enlighet med yrkande 2 i motionen såvitt nu är i fråga.

BoU 1986/87:3

dels utskottet under 13 bort hemställa

13. beträffande *totalförsvarets intressen*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:93 yrkande 2 såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag inte antar 2 kap. 9 §,

5. Företrädesrätt för försvarsintresset (mom. 14)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 21 som börjar "Även dessa" och slutar "bostadsutskottet motionsyrkandena" bort lyda:

I 2 kap. 10 § första stycket sista meningen anges att totalförsvarets intressen i princip inte bara skall tillgodoses utan att de skall ges företräde. Denna mening bör utgå ur lagtexten. Därmed tillgodoses vad i vänsterpartiet kommunisternas och i folkpartiets partimotioner föreslagits.

Det är enligt utskottets uppfattning oacceptabelt att ett sektorsintresse under alla förhållanden skall ges företräde. Om olika intressen skall kunna vägas mot varandra får inte ett samhällsintresse redan från början ges ett totalt övertag.

Vad nu anförs ligger helt i linje inte bara med vad i de ovannämnda partimotionerna föreslagits utan också med vad i den avvikande meningen (fp) till försvarsutskottets yttrande FÖU 1985/86:4 y betonats.

dels utskottet under 14 bort hemställa

14. beträffande *företrädesrätt för försvarsintresset*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:89 yrkande 3 och 1985/86:93 yrkande 2 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag inte antar 2 kap. 10 § första stycket andra meningen,

6. Anläggningar som behövs för totalförsvaret (mom. 15)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 22 som börjar "Mot vad" och slutar "hänvisning härtil" bort lyda:

I 3 kap. 1 § andra stycket första meningen anges att bestämmelserna i kapitlet inte utgör hinder bl. a. för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

Utskottet föreslår att denna mening utgår. Utskottet hänvisar till vad ovan med anledning av vad i vänsterpartiet kommunisternas motion 1985/86:93 anförts om totalförsvarets intressen. Dessa försvarsintressen har prioriterats alltför starkt i regeringsförslaget. Meningen bör därför utgå. Motionens yrkande 3 såvitt nu är i fråga tillstyrks av utskottet.

dels utskottet under 15 bort hemställa

15. beträffande *anläggningar som behövs för totalförsvaret*

65

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:93 yrkande 3 såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag inte antar 3 kap. 1 § andra stycket första meningen,

BoU 1986/87:3

7. Mineralbrytning i fjällområdena m. m. (mom. 16)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 23 som börjar "Utskottet vill" och slutar "fråga föreslagits" bort lyda:

I en avvikande mening (fp, vpk) till näringsutskottets yttrande NU. 1985/86:3 y anförs att det inte är motiverat att mineralutvinning till följd av den föreslagna undantagsbestämmelsen i 3 kap. 1 § NRL skall kunna komma till stånd även i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Bestämmelsen syftar främst till att göra det möjligt att utvinna mineral i de obrutna fjällområdena.

I den avvikande meningen sägs vidare att inget tyder på att nya utvinningsprojekt i dessa områden skulle kunna få någon avgörande betydelse för landets försörjning med vissa mineral. Den föreslagna undantagsbestämmelsen bör därför utgå.

Inte heller från de utgångspunkter bostadsutskottet närmast har att beakta finns skäl till annan bedömning. Vad nu föreslagits innebär en tillstyrkan av vad i vänsterpartiet kommunisternas och folkpartiets partimotioner yrkats.

dels utskottet under 16 bort hemställa

16. beträffande *mineralbrytning i fjällområdena m. m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:89 yrkande 5 och 1985/86:93 yrkande 3 det sistnämnda yrkandet såvitt nu är i fråga och med avslag på regeringens förslag inte antar 3 kap. 1 § andra stycket andra meningen,

8. De primära rekreationsområdena och riktlinjer för Vänern m. m. (mom. 17 och mom. 18 motiveringen)

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 24 som börjar "Bostadsutskottet delar" och slutar "propositionens förslag",

dels den del av utskottets betänkande på s. 25 som börjar "Genom vad" och slutar "motion 1984/85:2146 (s)" bort lyda:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att de s. k. primära rekreationsområdena numera torde ha spelat ut sin roll. På lokal och regional nivå har skett en planering för turism och friluftsliv inom de aktuella områdena. Områdena är heller inte så klart avgränsade att det är självklart att de skall bli föremål för de speciella bedömningar som blir följden av att de intas i NRL. Kommunförbundet har i sitt remissvar på den departementspromemoria som låg till grund för propositionen framhållit att särskilda rekreationsområden inte bör pekats ut eftersom turism och friluftsliv är av betydelse för alla kommuner.

Som anges i centerpartiets partimotion bör därför 3 kap. 2 § utgå.

Vad i motion 1984/85:2146 (s) anförts om riktlinjer för Vänern torde tillgodoses utan någon riksdagens begäran därom. Motionen avstyrks.

dels den del av utskottets betänkande på s. 24 som börjar "I skrivelse" och slutar "kan bedömas" bort utgå.

dels utskottet under 17 bort hemställa

17. beträffande *de primära rekreatiomsområdena*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:85 yrkande 5 och med avslag på regeringens förslag inte antar 3 kap. 2 §.

9. Vindkraftsanläggningar på Öland (mom. 19 motiveringen)

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att efter det stycke på s. 25 som slutar "Motionen avstyrks" bort införas text av följande lydelse:

Utskottet vill emellertid även anföra följande.

Riksdagen har beslutat att kärnkraften skall avvecklas. Riksdagen har också ställt sig bakom utvecklandet av nya energikällor och ny elproduktionsteknik såsom t. ex. vindenergi och solceller. Det bör i detta sammanhang också nämnas att en utredning om lokalisering av stora vindkraftsanläggningar pågår. En särskild utredare har tillsatts. Utredaren skall bl. a. kartlägga motstående intressen och föreslå var i Sverige det är lämpligt att placera stora vindkraftsaggregat i grupp.

Det finns sålunda inte tillräckliga skäl för riksdagen att nu förorda en annan ordning för bedömning av lokalisering av stora vindkraftverk än den som föreslagits i propositionen. Resultatet av pågående utredningsarbete får avvaktas.

10. Förstudier av i den fysiska riksplaneringen skyddade älvsträckor såvitt inte avser huvudälvarna (mom. 29)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 34 som börjar "Beträffande övriga" och slutar "motsvarande del" bort lyda:

Som ofta i skilda sammanhang påpekas måste byggandet av nya vattenkraftverk i Sverige anses vara avslutat.

Riksdagen har ju också ställt sig bakom ett program som innebär att nya energikällor skall utvecklas. Skäl saknas därför att över huvud taget göra förstudier i avsikt att anlägga flera vattenkraftverk, oavsett om älvsträckorna kommer att omfattas av NRL eller inte.

Riksdagen bör med anledning av motion 1985/86:Bo519 (fp) såvitt nu är i fråga som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels utskottet under 29 bort hemställa

29. beträffande *förstudier av i den fysiska riksplaneringen skyddade älvsträckor såvitt inte avser huvudälvarna*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Bo519 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Hylströmmen (mom. 32)

BoU 1986/87:3

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 34 börjar "Som framgått" och på s. 35 slutar "nu föreslagit" bort lyda:

Riksdagen har tidigare (se BoU 1984/85:25 s. 10) anfört att Hylströmmen inte bör föras till planen. Riksdagen bör nu fullfölja sitt tidigare ställningstagande och komplettera 3 kap. 6 § första stycket i avsikt att skydda inte bara Hylströmmen utan en längre del av älvsträckan såsom föreslagits i partimotionerna från folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna och i motion 1985/86:90 (c). Detta innebär att lagrummet såvitt nu är i fråga bör ges följande lydelse:

"I Ljusnan Voxnan uppströms Edsbyn"

Härigenom tillgodoses i inte ringa omfattning även yrkande 2 i motion 1985/86:86 (fp).

dels utskottet under 32 bort hemställa

32. beträffande *Hylströmmen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:86 yrkande 2, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:90 och 1985/86:93 yrkande 5 det förstnämnda och de tre sistnämnda yrkandena såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § första stycket med följande tillägg "I Ljusnan Voxnan uppströms Edsbyn",

12. Hårkan (mom. 34)

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 35 som börjar "Utskottet vidhåller" och slutar "avstyrks sålunda" bort lyda:

I reservationer (c, fp, vpk) till bostadsutskottets betänkanden BoU 1983/84:30 och BoU 1984/85:25 har redovisats motiv för att undanta Hårkan från utbyggnad. Bl. a. redovisades att en massiv lokal och regional opinion motsatte sig att projektet tillfördes planen. Samma uppfattning redovisades av tunga centrala myndigheter, politiska organisationer och Älvräddarnas samorganisation. Skäl för att inte bygga ut älvsträckan är bl. a. dess läge nära Östersund, dess tillgänglighet och dess betydelse för fiske och kulturminnervård.

Utskottet delar vad ovan anförts. I avsikt att undanta Hårkan från utbyggnad bör i 3 kap. 6 § beträffande Indalsälven ordet "Hotagen" bytas ut mot ordet "Högfors".

Vad nu förordats innebär en anslutning till partimotionerna från folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna såvitt nu är i fråga.

dels utskottet under 34 bort hemställa

34. beträffande *Hårkan*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5

samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § första stycket i vad avser Indalsälven med den ändringen att ordet "Hota-gen" ersätts med ordet "Högfors",

BoU 1986/87:3

13. Ammerån (mom. 35 och 36)

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambræus (c) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 37 börjar "Bostadsutskottet vill" och på s. 38 slutar "till känna" bort lyda:

I en reservation (c, fp, vpk) till bostadsutskottets betänkande BoU 1984/85:25 anfördes följande beträffande Ammeråns överledning.

I reservation 4 (c), (fp) och (vpk) till betänkandet BoU 1983/84:30 erinrades om att projektet avstyrktes bl. a. av fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet, kammarkollegiet och Älvräddarnas samorganisation. Ammerån, som i dag är helt outbyggd har bedömts vara en av de mest skyddsvärda älvsträckorna i hela landet. Ragunda kommun har framhållit vikten av att ytterligare utredningar görs om projektet. Vattenkraftberedningen konstaterade år 1983 att projektet medförde konflikter med motstående intressen. Ammerån är landets kalkrikaste älv och det vattendrag som längst kan motstå försurningen.

Utskottet delar vad remissinstanserna och vattenkraftberedningen anfört om att projektet är i högsta grad skyddsvärt. Den uppfattningen som i skilda sammanhang förts fram och som går ut på att överledningen är en förutsättning för om- och tillbyggnad av kraftstationerna Krågede-Gammalänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen i Indalsälven nedströms Gesunden har tidigare tillbakavisats. Att effektiviseringarna kan ske och kommer att ske även om Ammeråns överledning inte genomförs anfördes i den ovannämnda reservationen. Där anfördes att moderniseringen av Svarthålsforsen pågår. Det kan nu tilläggas att i propositionen anges att vattenfallsverket fått tillstånd enligt VL till ombyggnad m. m. av Stadsforsen 4. Det nu anförda visar att vad som anfördes i reservationen i denna del har besannats. Liknande synpunkter förs fram i den nu aktuella motionen 2868 (vpk). I sammanhanget kan erinras om att sysselsättningseffekten av om- och tillbyggnaderna i vattenkraftsplanen har beräknats vara ca tio gånger större än vid överledningen.

Utskottet konstaterar att delvis nya förutsättningar beträffande överledningen föreligger och att därmed ytterligare motiv finns att föra Ammeråns överledning ur planen. Det kan inte heller med hänvisning till behovet av energi anses motiverat att överledningen ligger kvar i planen. Behovet av energi minskar nämligen. Tidigare beräknades behovet av energi öka. Vidare råder en stor osäkerhet om den minimitappning som måste bli följden om inte helt oersättliga miljö- och naturvärden skall gå till spillo. Det bör också erinras om att kraftbolagen redan förfogar över 96 % av vattendragen i Ragunda kommun.

Slutligen bör erinras om att en delvis ny syn på rekreativpolitiken föreligger, något som får stor betydelse inte minst beträffande Jämtlands län där turismen redan nu är den största näringsgrenen. Denna nya syn på turism och rekreation är ytterligare ett motiv att undanta överledningen.

Utöver vad i reservationen anfördes vill utskottet framhålla att kommunfullmäktige i Ragunda kommun vid sammanträde den 13 maj 1986 enhälligt

beslutat säga nej till överledning.

Vid föredragning inför utskottet av representanter för kommunen uttalandes bl. a. att de ansåg ytterligare överläggningar med kraftbolagen inte meningsfulla.

Vidare bör erinras om att vissa effektiviseringar av kraftverken i Gesunden gjorts; detta trots att någon överledning alltså inte kommit till stånd.

Redan tidigare fanns starka skäl för uppfattningen att överledning inte skulle förverkligas. Under det senaste året har motiven att inte genomföra överledningen som nyss anförts vunnit i styrka.

Utskottet delar uppfattningen i partimotionerna från centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna om att 3 kap. 6 § första stycket såvitt nu är i fråga utformas så att överledningen inte kommer att kunna genomföras. I syfte att utforma lagtexten i enlighet härmed bör beträffande Indalsälven orden "uppströms Överammer" utgå ur lagen.

dels utskottet under 35 och 36 bort hemställa

35 och 36. beträffande *Ammerån*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § första stycket i vad avser Indalsälven med den ändringen att orden "uppströms Överammer" utgår ur lagtexten,

14. Ytterligare överväganden m. m. om Ammerån (mom. 36)

Knut Billing, Margareta Gard och Jan Sandberg (alla m) anser – vid bifall till utskottets hemställan under 1 och 35 och med hänvisning till motivering i reservation 1 (m) – att utskottets hemställan under 36 bort utgå.

15. Edänge (mom. 37)

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 38 som börjar "Projektet omfattades" och slutar "i fråga" bort lyda:

I maj 1985 behandlade utskottet i betänkandet BoU 1984/85:25 regeringens förslag i proposition 1984/85:120 om komplettering av planen för utbyggnad av vattenkraft. Regeringen föreslog då att Edänge i Ljusnan inte skulle föras till planen utan även fortsättningsvis omfattas av det skydd mot utbyggnad som FRP-riktlinjerna innebär. Utskottsmajoriteten (s. m) föreslog emellertid att riktlinjerna skulle ändras så att projektet kunde prövas enligt vattenlagen. I en reservation (c, fp, vpk) mot utskottsmajoritetens förslag anfördes följande.

Som framgår av utskottets betänkande avstyrks projektet Edänge av många av de remissinstanser som yttrat sig över promemorian (Ds I 1984:26) Komplettering av planen för vattenkraftsutbyggnad. Dessa remissinstanser

är bl. a. den berörda kommunen, Ljusdal, samt fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, planverket, kammarkollegiet, Vetenskapsakademien, Svenska naturskyddsföreningen, Gävleborgs naturvårdsförbund, Älvräddarnas samorganisation, Bollnäs kommun, Sportfiskarna, Rädda Ljusnan, Uppsalagruppern Rädda Ljusnan, LRF i Järvsö, Ljusdals miljövårdsförening, Flugfiskarna i Gävle, Gävleborgs botaniska sällskap, flera privatpersoner samt vpk, fp, kds och Rädda Ljusdalsbygden i Ljusdal. För en utbyggnad talar endast AB Hälsingekraft, Byggnads avdelning 27 och Svenska kraftverksföreningen. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att en utbyggnad av Edänge bör komma i fråga före en utbyggnad av Galvån och Voxnan, men efter en utbyggnad av Angraån.

Som framgår av det ovan redovisade har en massiv remissopinion tagit ställning mot en utbyggnad. Nedan redovisas vissa av motiven för ett sådant ställningstagande.

Den aktuella älvsträckan har ett så högt bevarandevärde att den omfattas av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Därmed är det inte möjligt att bygga Edänge kraftverk. Projektet har tidigare prövats enligt vattenlagen. Ett genomförande av projektet strider därför mot allmänna planeringssynpunkter. Det är sålunda otillåtet enligt vattenlagen. Det avslogs därför av den dåvarande regeringen år 1979.

Edängeområdet har en natur av riksintresse. Naturvårdsverket har framhållit att ett för landet representativt men samtidigt unikt storälvlandskap stympas om området exploateras. Området är också av intresse för kulturminnesvården och för det rörliga friluftslivet. Ljusdals kommunfullmäktige har flera gånger beslutat uttala att Mellanljusnan även fortsättningsvis bör ingå i den fysiska riksplaneringen och därmed undantas från utbyggnad.

Ett förverkligande av projektet innebär bl. a. att tre åretruntbostäder och nio fritidshus däms över och att stora arealer mark sätts under vatten samt att Edsforsen och Edängeforsen försvinner för alltid. Flora och fauna förändras genom att många växt- och djurarter försvinner.

En upprustning och effektivisering av det befintliga kraftverket i Edeforsen skulle innebära att de ovan uppräknade konsekvenserna inte uppstår. En upprustning av kraftverket ger såväl arbetstillfällen som ett inte obetydligt energitillskott.

Slutligen kan nämnas att projektet Edänge inte föreslogs ingå i vattenkraftsplanen vare sig av vattenkraftberedningen år 1983 eller av regeringen 1984 och 1985. Utskottet delar den uppfattning som beredningen hade i ärendet en uppfattning som sålunda också fått stöd av regeringen och i den under allmänna motionstiden 1985 väckta motionen 2681 (vpk).

Vad i reservationen anfördes äger i allt väsentligt fortfarande giltighet. Dessutom har i skrivelser till utskottet i samband med behandling av den nu aktuella propositionen ytterligare betonats vikten av att projektet inte kommer till utförande. Därvid har ytterligare strukits under inte minst de biologiska kvaliteter som älvsträckan och området runt den besitter samt de värden området har för rekreation och friluftsliv.

Utskottet delar vad i den ovan refererade reservationen och i skrivelserna anförts. Edänge bör ingå i NRL. Detta innebär att i 3 kap. 6 § andra stycket beträffande Ljusnan ordet "Malmyrströmmen" utbyts mot ordet "Arbråsjöarna". Därmed tillgodoses vad i centerpartiets, folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner samt i motionerna 1985/86:86 (fp) yrkande 1 och 1985/86:90 (c) partimotionerna och den sistnämnda motionen såvitt nu är i fråga.

dels utskottet under 37 bort hemställa

37. beträffande *Edänge*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:85 yrkande 6, 1985/86:86 yrkande 1, 1985/86:89 yrkande 6, 1985/86:90 och 1985/86:93 yrkande 5 det förstnämnda och de tre sistnämnda motionsyrkandena såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § andra stycket i vad avser Ljusnan med den ändringen att ordet "Malmyrströmmen" utbyts mot ordet "Arbråsjöarna",

16. Emån m. fl. projekt (mom. 38)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 39 som börjar "Samtliga dessa" och slutar "i fråga" bort lyda:

Utskottet delar uppfattningen i folkpartiets och i vänsterpartiet kommunisternas partimotioner om att Emån, Gideälven uppströms Björnfallet, Strängsforsen, Meåforsen samt Jaurekaska skall omfattas av NRL. I reservationer till betänkandena BoU 1983/84:30 och BoU 1984/85:25 har dessa ställningstaganden motiverats. Utskottet, som hänvisar till vad där anförts, föreslår att riksdagen med anledning av partimotionerna som sin mening ger regeringen till känna att den skyndsamt bör återkomma med förslag till riksdagen där de nu nämnda vattenområdena och älvsträckorna ingår i NRL.

dels utskottet under 38 bort hemställa

38. beträffande *Emån m. fl. projekt*

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 båda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförts,

17. Klippen (mom. 39)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 39 som börjar "Även projektet" och slutar "pågående prövning" bort lyda:

Även beträffande Klippen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att älvsträckan bör omfattas av NRL. Förslag härom läggs fram i folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner samt i motion 1985/86:87 (c). Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Utskottet vill erinra om att projektet avvisades av dåvarande regeringen år 1979. Miljöskadorna av en utbyggnad blir stora. Inga nya omständigheter har tillkommit som ger anledning att ompröva detta beslut. En lång rad remissinstanser har dessutom avstyrkt projektet.

dels utskottet under 39 bort hemställa

39. beträffande *Klippen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:87, 1985/86:89

yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

BoU 1986/87:3

18. Råneälven (mom. 40)

Knut Billing, Margareta Gard och Jan Sandberg (alla m) anser – vid bifall till utskottets hemställan under 1 och med hänvisning till motivering i reservation 1 (m) – att utskottet under 40 bort hemställa:

40. beträffande *Råneälven*

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:87, 1985/86:89 yrkande 6 och 1985/86:93 yrkande 5 samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga och som sin mening ger regeringen till känna att Råneälven skall omfattas av skydd enligt FRP-riktlinjerna,

19. Råneälven (mom. 40)

Kjell A. Mattsson (c), Birgitta Hambraeus (c) och Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 39 börjar "I partimotionerna" och på s. 40 slutar "fråga avstyrks" bort lyda:

Råneälven är i storleksordning landets femte största inte utbyggda älv. Den är av stor betydelse för rekreation och friluftsliv inte bara för befolkningen i Norrbotten utan även utanför länet. Området i älvens närhet är i det närmaste helt oexploaterat. Älven är av stor betydelse för fisket, inte minst för kräftfisket. Ca 20 000 kräftor tas upp årligen. En utbyggnad av älven skulle drabba renskötseln hårt. Bl. a. skulle effekterna av en utbyggnad bli ytterst kännbara för Gällivare skogssameby. Vidare kommer försurning- en och urlakningen vid en utbyggnad att mycket menligt påverka den återstående älvsträckan och det omgivande landskapet.

Slutligen bör erinras om att en utbyggnad av älven endast skulle ge ett marginellt krafttillskott, i vattenkraftberedningens betänkande (SOU 1983:49 s. 49) angivet till knappt 250 GWh per år. En outbyggd Råneälv påverkar ytterst marginellt möjligheterna att förverkliga den vattenkraftsplan vilken riksdagen ställt sig bakom.

Vad nu anförts innebär sammanfattningsvis att inte bara Rörån–Livasälven utan hela Råneälven bör tas in bland de vattenområden som enligt 3 kap. 6 § NRL skall undantas från utbyggnad. Utskottet föreslår att lagförslaget utformas i enlighet härmed. Vad nu föreslagits innebär en anslutning till folkpartiets partimotion 1985/86:89 yrkande 6, vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 yrkande 5 samt till motion 1985/86:87 (c) samtliga yrkanden såvitt nu är i fråga.

dels utskottet under 40 bort hemställa

40. beträffande *Råneälven*

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1985/86:87, 1985/86:89 yrkande 6 samt 1985/86:93 yrkande 5 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga antar 3 kap. 6 § första stycket i vad avser Råneälven med den ändringen att orden "Rörån–Livasälven" utgår ur lagtexten,

20. Västerdalälven uppströms Hummelforsen m. fl. projekt (mom. 41)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 39 börjar "De vattenområden" och slutar "utskottet motionsyrkandet" bort lyda:

Utskottet delar uppfattningen i vänsterpartiet kommunisternas partimotion om att NRL bör kompletteras i avsikt att bevara vissa älvsträckor utöver vad som förordats ovan. Lagen bör därför kompletteras så att även följande älvsträckor skyddas nämligen i Västerdalälven Venån, i Österdalälven sträckan mellan Väsa och Åsens kraftverk, i Klarälven Femtån-Värån, Hinnsjöån, Manglidsälven, i Kolbäcksån Sörkvarnsforsen vid Hallstahammar, Härjeån uppströms Lillhärddal och Voxnan uppströms Runemoforsen.

Riksdagen bör begära att regeringen lägger fram förslag om komplettering av NRL så att de älvsträckor som nu räknats upp kommer att omfattas av lagen.

dels utskottet under 41 bort hemställa

41. beträffande *Västerdalälven uppströms Hummelforsen m. fl. projekt*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:93 yrkande 5 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

21. Övergångsbestämmelse till NRL (mom. 42)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 41 som börjar "Som framgått" och slutar "bestämmelser tillämpas" bort utgå,

dels utskottets hemställan under 42 bort utgå.

22. Prövningsskyldigheten avseende träfiberråvara (mom. 45)

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 43 som börjar "Frågan om" och slutar "1985/86:Bo507 (m)" bort lyda:

Träfiber är en av de inhemska förnybara energikällor som kommer att ha stor betydelse för att ersätta importerade bränslen. Därför är det angeläget att användningen av träfiber för eldningsändamål kommer till stånd. Härigenom förbättras också skogsvården. Den prövningsskyldighet som i dag föreligger enligt byggnadslagen är enligt utskottets mening alldeles för omständlig och tidsödande. Det kan också ifrågasättas om regeringen har möjlighet att bedöma tillgången på råvara på sådant sätt att tillståndsgivningen fyller något rimligt ändamål.

Det finns därför goda motiv för uppfattningen att prövningsskyldigheten bör upphöra när BL ersätts av PBL dvs. den 1 juli 1987.

Utskottet har erfarit att frågan om en lag om hushållning med träfiberråva-

ra övervägs i regeringens kansli. En departementspromemoria (Ds I 1986:10) har utarbetats i ärendet. Med den inställning utskottet nu redovisat bör pågående överväganden inte leda till att ett lagförslag föreläggs riksdagen.

Vad utskottet nu med anledning av vissa motioner (c) och (m) anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 45 bort hemställa

45. beträffande *prövningskyldigheten avseende träfiberråvara* att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:548, 1984/85:2677, 1985/86:580 yrkande 2 och 1985/86:Bo507 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Ett system för miljökonsekvensbeskrivningar (mom. 53)

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 48 som börjar "Motionerna behandlas" och slutar "riksdagens anslutning" bort lyda:

Bostadsutskottet instämmer med vad i en avvikande mening (c) till jordbruksutskottets yttrande JoU 1985/86:3 y anförts om att det finns anledning att beakta de möjligheter som kan erbjudas att förbättra kunskapsförsörjningen i miljöskyddsmål.

Vad i centerpartiets partimotioner anförts om att ett system för miljökonsekvensbeskrivningar bör inrättas bör ges regeringen till känna. Regeringen bör underställa riksdagen ett förslag i frågan.

dels utskottet under 53 bort hemställa

53. beträffande *ett system för miljökonsekvensbeskrivningar* att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Naturresursräkenskaper (mom. 55)

Kjell A. Mattsson och Birgitta Hambraeus (båda c) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 49 som börjar "Det kan" och slutar "från centerpartiet" bort lyda:

Naturresursräkenskaper är en metod för att belysa de komplexa samband som råder mellan naturresurser, miljöpåverkan och ekonomiska aktiviteter. Ett system för naturresursräkenskaper kan ge ett förbättrat underlag för att underbygga samhällsekonomiska beslut som kan ha stora konsekvenser för naturresursutnyttjande och miljö. Vidare ger naturresursräkenskaper information om samhällsekonomiska konsekvenser av naturresurs- och miljöpolitiska beslut.

De erfarenheter som finns i andra länder som t. ex. Norge och Holland visar att man till rimliga kostnader kan utveckla ett system med naturresursräkenskaper i Sverige. Det kan grundas på de modeller som används i de ekonomiska långtidsutredningarna. Utländska erfarenheter pekar också på

möjligheter till stora samordningsvinster när det gäller statistikinsamling och bearbetning.

BoU 1986/87:3

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av centerpartiets partimotioner som sin mening ger regeringen till känna att ett system med naturresursräkenskaper bör prövas som en del av planeringsprocessen när det gäller naturresurs- och miljöfrågorna.

dels utskottet under 55 bort hemställa

55. beträffande *naturresursräkenskaper*

att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85:2244 yrkande 3 och 1985/86:Jo799 yrkande 22 båda yrkandena såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Behandlingsfråga

Erling Bager och Siw Persson (båda fp) anför:

Vi har i reservation 2 föreslagit riksdagen att anta en naturresurslag som bättre än regeringens förslag innebär att en rimlig avvägning mellan bevarandebestämmelserna och exploateringsintressena uppnåts. Om emellertid reservation 2 inte vinner riksdagens bifall ämnar vi i efterföljande voteringar stödja följande förslag:

Beträffande företrädesrätt för försvarsintresset reservation 5 av Tore Claeson.

Beträffande mineralbrytning i fjällområdena m. m. reservation 7 av Tore Claeson.

Beträffande Hylströmmen reservation 11 av Tore Claeson.

Beträffande Härkan reservation 12 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Beträffande Ammerån reservation 13 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Beträffande Edänge reservation 15 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Beträffande Emån m. fl. projekt reservation 16 av Tore Claeson.

Beträffande Klippen reservation 17 av Tore Claeson.

Beträffande Råneälven reservation 19 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Beträffande övergångsbestämmelser till NRL reservation 21 av Tore Claeson.

2. Ett bredare utnyttjande av skogen

Birgitta Hambraeus (c) anför:

I motion 1985/86:Jo301 (s) behandlas ett bredare utnyttjande av skogen. Där anför bl. a. (se betänkande s. 19) att det finns risk att skogen uppfattas enbart som virkesproducent och att ekonomiska hänsyn i allt större utsträckning får företräde framför ekologiska hänsyn. Vidare sägs i motionen att den storskaliga omvandlingen av den svenska skogen från en väl utvecklad mångfald till stora områden av monotona produktionslandskap innebär att kraftiga juridiska styrmedel krävs för att bevara denna mångfald.

Jag delar denna uppfattning och har i ett särskilt yttrande till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 uttryckt uppfattningen att skogsvårdslagen i alltför hög grad anpassats till storskogsbrukets storskaliga brukningsmetoder. Lagen bör därför ändras så att mera naturvänligt skogsbruk underlättas. En anslutning till denna min uppfattning innebär att vad i motion 1985/86:Jo301 (s) föreslagits om åtgärder i avsikt att främja ett bredare resursutnyttjande kommer att kunna förverkligas i inte ringa omfattning.

3. Skogsbruket i fjällområdena

Birgitta Hambræus (c) anför:

I betänkandet (s. 29) anför utskottet om skogsbruket i de obrutna fjällområdena bl. a. att om skogsbruk skall bedrivas i områdena detta bör ske så att områdenas karaktär inte förändras. Utskottet instämmer därvid med vad i propositionen anförts.

Jag delar uppfattningen i propositionen och i utskottets betänkande i denna del. Emellertid har i samband med beredningen av propositionen olika meningar förts fram om möjligheterna att bedriva ett "rationellt" skogsbruk i områdena. Sålunda har skogsstyrelsen i ett remissyttrande anført att det är riktigt att avstå från skogsbruk i områdenas inre delar, medan i de yttre delarna skogsbruk bör få bedrivas där de biologiska förhållandena så medger. Stockholms universitet anser att ett s. k. rationellt skogsbruk inte bör få förekomma inom de obrutna fjällområdena.

Jag delar emellertid inte uppfattningen i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1985/86:93 om att skogsbruk inte bör få bedrivas inom de obrutna fjällområdena. Bönder har i århundraden brukat också denna skog på ett sådant sätt att naturen inte skadats eller förutsättningarna för andra näringar försvårats på ett oacceptabelt sätt.

Om den uppfattningen om bedrivande av skogsbruket i fjällområdena som förts fram i propositionen, i betänkandet och av vissa remissinstanser skall ges ett reellt innehåll och få genomslag i praktiken torde ändringar av skogsvårdslagen bli nödvändiga. Det kan finnas anledning att återkomma till denna fråga.

4. Tillåtligheten av små vattenkraftverk

Erling Bager och Siw Persson (båda fp) anför:

Utskottets majoritet ansluter sig i betänkandet (s. 40) till vad i regeringens förslag anförts om tillåtligheten av små vattenkraftverk. Bostadsministern anför i propositionen (s. 187) att den i 3 kap. 6 § tredje stycket intagna undantagsregeln avseende vattenföretag som orsakar endast obetydlig miljöpåverkan inte medger att ett flertal minikraftverk med var för sig obetydlig miljöpåverkan kommer till stånd i samma älv eller älvsträcka. Vi delar bostadsministerns uppfattning. Vi vill dock framhålla vikten av att undantagsregeln verkligen tillämpas i enlighet med vad i propositionen angivits.

I sammanhanget finns anledning att aktualisera en ändring i vattenlagen så att tillstånd till små batterikraftverk skall prövas av regeringen enligt 11 kap. 1 § vattenlagen. Det finns sålunda anledning att återkomma till frågan.

BoU 1986/87:3

5. Övergångsbestämmelse till NRL

Erling Bager (fp), Tore Claeson (vpk) och Siw Persson (fp) anför:

Vi har i reservationer (fp), (vpk) uttryckt uppfattningen att skäl saknas att förse NRL med en övergångsbestämmelse. Majoriteten i utskottet (s, c) har en annan uppfattning. En prövning enligt vattenlagen m. m. av en älv eller älvsträcka skall alltså enligt vår uppfattning ske enligt den lagstiftning som gäller vid tiden för beslutet. En anslutning till majoritetens förslag innebär att nu inte skyddade älvar t. ex. Råneälven och Edänge kan komma att byggas ut trots att de enligt vår mening bör omfattas av det skydd NRL ger. Detta är en oacceptabel ordning.

Regeringens förslag

Utskottets förslag

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning främjas.

1 § Marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt *långsiktigt* god hushållning främjas.

2 § Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (0000:000), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter; väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar *och* lagen (1978:160) om vissa rörledningar.

2 § Bestämmelserna i 2 och 3 kap. skall tillämpas enligt vad som är föreskrivet i plan- och bygglagen (0000:000), vattenlagen (1983:291), miljöskyddslagen (1969:387), naturvårdslagen (1964:822), lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter; väglagen (1971:948), lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen (1978:160) om vissa rörledningar *och luftfartslagen (1957:297)*.

2 kap. Grundläggande hushållningsbestämmelser

1 § Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företrädare skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

2 § Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär.

3 § Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

4 § Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt

4 § *Jord- och skogsbruk är näringar av nationell betydelse.*

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt

skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

5 § Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen eller yrkesfisket eller för vattenbruk skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen eller yrkesfisket skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

6 § Mark- och vattenområden som har betydelse från allmän synpunkt på grund av områdenas naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av områden för friluftsliv i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturminnesvärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

7 § Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

8 § Mark- och vattenområden som är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av sådana anläggningar.

Områden som är av riksintresse för anläggningar som avses i första stycket skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

9 § Mark- och vattenområden som har betydelse för totalförsvaret skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt motverka totalförsvarets intressen.

Områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

10 § Om ett område enligt 5–8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller en del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.

Beslut med stöd av första stycket får inte strida mot hushållningsbestämmelserna i 3 kap.

3 kap. Särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet

1 § De områden som anges i 2–6 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd i dessa områden endast om hinder inte möter enligt 2–6 §§ och om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i detta kapitel utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 2 kap. 7 § andra stycket.

2 § Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön:

Kustområdet och skärgården i Bohuslän från riksgränsen mot Norge till Lysekil

Kustområdet i Halland

Kullaberg och Hallandsåsen med angränsande kustområden

Kustområdet i Skåne från Örnahusen söder om Skillinge till Åhus

Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland från Oskarshamn till Arkösund

Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland från Oxelösund till Herräng och Singö

Kustområdet och skärgården i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynnig till Skagsudde

Kustområdet och skärgården i Norrbotten från Bondöfjärden till riksgränsen mot Finland

Öland

Gotland

Sjö- och åslandskapet vid Romeleåsen i Skåne

Åsnen med öar och strandområden och områdena söder därom utmed Mörrumsån och vid sjön Mien till Pukaviksbukten och Listerlandet

Vänern med öar och strandområden

Vättern med öar och strandområden

Tiveden med områdena vid sjön Unden och sjön Viken samt området utmed Göta kanal mellan Karlsborg och Sjötorp

Området Dalsland-Nordmarken från Mellerud och sjön Ånimmen vid Vänern till sjösystemet från Dals-Ed i söder till Årjäng och Östervallskog i norr

Fryksdalen från Kil till Torsby samt området utmed övre delen av Klarälven inom Torsby kommun

Mälaren med öar och strandområden

Området Malingsbo-Kloten mellan Storå, Kopparberg, Smedjebacken och Skinnskatteberg

Området utmed Dalälven från Avesta till Skutskär

Siljan och Orsasjön med öar och strandområden samt området utmed Oreälven, sjön Skattungen och Oresjön med området söder därom över Gulleråsen och Boda till Rättvik

Området utmed Ljusnan från Färila till Bergvik

Vindelådalen

Fjällvärlden från Transtrandsfjällen i söder till Treriksröset med undantag för de fjällområden som anges i 5 §.

3 § Inom kustområdena och skärgårdarna i Bohuslän från gränsen mot Norge till Bröfjorden, i Småland och Östergötland från Simpevarp till Arkösund och i Ångermanland från Storfjärden vid Ångermanälvens mynnig till Skagsudde samt på Öland får anläggningar som avses i 4 kap. 1 § första stycket inte komma till stånd.

4 § Inom kustområdena och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp och från Arkösund till Forsmark, utmed Gotlands kust, på Östergarn och Storsudret på Gotland samt på Fårö får fritidsbebyggelse komma till stånd endast i form av kompletteringar till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl får dock annan fritidsbebyggelse komma till stånd, företrädesvis sådan som tillgodoser det rörliga friluftslivets behov eller avser enkla fritidshus i närheten av de stora tätortsregionerna.

Anläggningar som avses i 4 kap. 1 § första stycket får komma till stånd endast på platser där anläggningar av sådant slag redan finns.

5 § Inom fjällområdena Långfjället–Rogen, Sylarna–Helags, Skäckarfjäl-
len, Burvattnet, Hotagsfjällen, Frostviken–Borgafjällen, Marsfjällen–Var-
dofjällen, Artfjället, Tärna–Vindelfjällen, Sarek–Mavas, Kebnekai-
se–Sjaunja, Rostu och Pessinki får bebyggelse och anläggningar komma till
stånd endast om det behövs för rennäringen, den bofasta befolkningen, den
vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet. Andra åtgärder inom
områdena får vidtas endast om det kan ske utan att områdenas karaktär
påverkas.

6 § Vattenkraftverk samt vatten-
reglering eller vattenöverledning för
kraftändamål får inte utföras i föl-
jande vattenområden:

Torne-
älven
Kalix-
älven
Pite-
älven
Vindel-
älven

I Daläl-
ven Västerdalälven upp-
ströms Hummelforsen
och Österdalälven upp-
ströms Trängslet

Ljungan uppströms Storsjön
I In-
dalsäl-
ven Åreälven, Ammersån
uppströms Överammer,
Storån–Dammån samt
Hårkan uppströms Ho-
tagen

I Ång-
erman-
älven Lejarälven, Storån upp-
ströms Klumpvattnet,
Långselån–Rörströms-
älven, Saxån, Ransarån
uppströms Ransarn
samt Vojmån uppströms
Vojmsjön

6 § Vattenkraftverk samt vatten-
reglering eller vattenöverledning för
kraftändamål får inte utföras i föl-
jande vattenområden:

Torne-
älven
Kalix-
älven
Pite-
älven
Vindel-
älven

I Daläl-
ven Västerdalälven uppströms
Hummelforsen och Öster-
dalälven uppströms
Trängslet

*I Ljus-
nan Hylströmmen i Voxnan*

Ljungan uppströms Storsjön
I In-
dalsäl-
ven Åreälven, Ammerån upp-
ströms Överammer,
Storån–Dammån samt
Hårkan uppströms Hotagen

I Ång-
erman-
älven Lejarälven, Storån upp-
ströms Klumpvattnet,
Långselån–Rörströmsälven,
Saxån, Ransarån uppströms
Ransarn samt Vojmån upp-
ströms Vojmsjön

Regeringens förslag

Utskottets förslag

BoU 1986/87:3
Bilaga 1

Vapstälven		Vapstälven	
Moälven		Moälven	
Lögdeälven		Lögdeälven	
Öreälven		Öreälven	
I Umeälven	Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken	I Umeälven	Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken
I Skellefteälven	källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes	I Skellefteälven	källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes
Byskeälven		Byskeälven	
I Luleälven	Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktjajaure samt Pärälven	I Luleälven	Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktjajaure samt Pärälven
I Råneälven	Rörån—Livasälven.	I Råneälven	Rörån—Livasälven.

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor:

I Klarälven	sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck
I Dalälven	Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt sträckan mellan Näs bruk och Gysinge
I Ljusnan	sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Malmyrströmmen

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor:

I Klarälven	sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck
I Dalälven	Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt sträckan mellan Näs bruk och Gysinge
I Ljusnan	sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Malmyrströmmen

I Ljungan sträckan mellan Havern och Holmsjön

I Indalsälven Långan nedströms Landösjön

I Umeälven	Tärnaforsen mellan Stor-Laisan och Gäuta.	I Umeälven	Tärnaforsen mellan Stor-Laisan och Gäuta.
------------	---	------------	---

Första och andra styckena gäller inte vattenföretag som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

4 kap. Tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m. m.

1 § Följande slag av nya anläggningar får inte utföras utan tillstånd av regeringen:

1. järn- och stålverk, metallverk och ferrolegeringsverk,
2. massafabriker och pappersbruk,
3. fabriker för raffinering av råolja eller för tung petrokemisk produktion,
4. fabriker för framställning av baskemikalier eller gödselmedel,
5. cementfabriker,
6. anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet samt anläggningar för att bryta uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle,
7. anläggningar för eldnings med fossilt bränsle om anläggningen har en tillförd effekt om minst 200 megawatt,
8. anläggningar för att utvinna ämnen eller material inom de områden som anges i 3 kap. 5 §.

Tillstånd av regeringen krävs även för att bygga plattformar som är avsedda att användas vid utvinning av olja eller gas inom havsområden och för att ankra eller förtöja sådana plattformar för reparation, ombyggnad eller av annan anledning.

2 § Om en anläggning eller en åtgärd, som inte omfattas av kravet på tillstånd enligt 1 §, kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande beskaffenhet, får regeringen i ett visst fall besluta att anläggningar eller åtgärden inte får utföras utan tillstånd enligt detta kapitel.

Statliga myndigheter som får kännedom om anläggningar och åtgärder som avses i första stycket skall underrätta regeringen om detta.

3 § Tillstånd enligt 1 eller 2 § får lämnas om hinder inte möter på grund av bestämmelserna i 2 eller 3 kap. eller med hänsyn till andra allmänna planeringssynpunkter och om kommunfullmäktige har tillstyrkt att tillstånd lämnas.

Om det från nationell synpunkt är synnerligen angeläget att en viss anläggning kommer till stånd inom landet och om ingen annan i tekniskt, ekonomiskt eller annat hänseende lämpligare plats för anläggningen har stått att finna än den som ansökningen avser, får dock regeringen lämna tillstånd även om kommunfullmäktige inte har tillstyrkt detta.

4 § Om det finns särskilda skäl, får regeringen i ett visst fall medge undantag från kravet på tillstånd enligt 1 §.

5 § Tillstånd enligt 1 eller 2 § får förenas med villkor för att tillgodose allmänna intressen och göras beroende av att saken inom viss tid fullföljs genom ansökan om prövning enligt miljöskyddslagen (1969:387).

6 § Till böter eller fängelse i högst två år skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. påbörjar en anläggning eller vidtar någon annan åtgärd som anges i 1 § utan att regeringen har meddelat tillstånd eller medgett undantag från kravet på tillstånd.

2. påbörjar eller fortsätter utförandet av en anläggning eller en åtgärd sedan regeringen enligt 2 § har beslutat att anläggningen eller åtgärden inte får utföras utan tillstånd, eller

3. inte rättar sig efter ett villkor eller en föreskrift som regeringen har meddelat med stöd av detta kapitel, om överträdelsen inte är ringa.

5 kap. Myndigheternas uppgifter, ansvarsfördelning m. m.

1 § Varje myndighet som skall tillämpa denna lag skall se till att sådana planer enligt plan- och bygglagen (0000:000) och sådant planeringsunderlag som belyser hushållningsfrågan finns tillgängliga i målet eller ärendet.

Om myndigheten begär det, är kommunen skyldig att tillhandahålla planer enligt plan- och bygglagen samt planeringsunderlaget till dessa.

Länsstyrelsen skall ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med naturresurser i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen är skyldig att på begäran tillhandahålla sådant planeringsunderlag åt kommuner och myndigheter som skall tillämpa denna lag.

2 § Regeringen får i visst fall besluta att en eller flera kommuner skall redovisa till regeringen eller någon annan myndighet hur kommunen i sin planering enligt plan- och bygglagen (0000:000) avser att tillgodose ett intresse som rör hushållningen med naturresurser. Statliga myndigheter skall anmäla till regeringen om det uppkommer behov av sådan redovisning.

3 § Länsstyrelsen har tillsyn i länet över hushållningen med naturresurser och efterlevnaden av vad som föreskrivs i eller beslutas med stöd av 4 kap.

De centrala förvaltningsmyndigheterna har var och en inom sitt verksamhetsområde uppsikt över hushållningen med naturresurser. Statens planverk har den allmänna uppsikten över hushållningen med naturresurser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Beträffande mål och ärenden enligt vattenlagen (1983:291) som anhängiggjorts hos vattendomstol före ikraftträdandet skall äldre bestämmelser tillämpas.

Reservanternas

Förslag till

Lag om hushållning med naturresurser m. m.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om hushållning med sådana mark- och vattenområden som har särskild betydelse från nationell synpunkt (riksintressen).

Lagen skall tillämpas vid beslut enligt de författningar i vilka detta särskilt föreskrivs.

2 § Regeringen får besluta att en eller flera kommuner skall redovisa till regeringen eller till den myndighet som regeringen bestämmer hur kommunen i sin planering kan ta hänsyn till en viss fråga som kan vara av riksintresse och som inte omfattas av denna lag.

Verksamhetsanknutna bestämmelser

3 § Områden som är av riksintresse för naturvården, kulturminnesvården eller friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot sådana förändringar som kan skada områdenas bevarandevärden.

4 § Brukningsvärd jordbruksmark bör inte tas i anspråk för bebyggelse som på ett från samhällets synpunkt tillfredsställande sätt kan anordnas på annan mark.

5 § Områden som är av väsentlig betydelse för fiske- eller rennäringen skall så långt möjligt skyddas mot sådana förändringar som kan försvåra näringens bedrivande.

6 § Förändringar av mark- och vattenanvändningen inom områden som behövs för sådana transport-, vattenförsörjnings- eller energidistributionsanläggningar som är av väsentlig betydelse från nationell synpunkt får tillåtas endast om förändringarna inte påtagligt försvårar tillkomsten och användningen av sådana anläggningar.

7 § Förändringar av mark- och vattenanvändningen inom områden med mineraltillgångar eller andra lägesbundna naturresurser av riksintresse får tillåtas endast om förändringarna inte påtagligt försvårar utnyttjandet av sådana resurser.

8 § Områden som är av väsentlig betydelse för det militära och civila försvaret skall så långt möjligt skyddas mot förändringar som kan motverka försvarets intressen.

Geografiska bestämmelser

9 § Inom obrutna kustområden får användningen av marken och vattnet inte förändras i en sådan omfattning att områdenas karaktär påverkas. Lämpliga områden bör reserveras för turism och friluftsliv. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggel-

se. Industriell eller liknande verksamhet, som väsentligt skulle påverka miljön, får inte komma till stånd.

Obrutna kustområden är kustområdena från Brofjorden till gränsen mot Norge, från Simpevarp till Arkösund och från Ångermanälven till Köpmanholmen.

10 § Inom högexploaterade kustområden skall allmänhetens möjligheter att nyttja de för friluftslivet värdefulla stränderna bevaras. Lämpliga områden bör reserveras för turism och friluftsliv. Ny bebyggelse bör inte tillåtas inom områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse. Fritidsbebyggelse bör tillåtas endast i form av mindre kompletteringar av befintlig bebyggelse.

Högexploaterade kustområden är kustområdena mellan Brofjorden och Torhamns udde samt mellan Arkösund och Öregrund.

För industriell eller liknande verksamhet, som väsentligt kan påverka miljön eller som av andra skäl ställer särskilda krav på lokaliseringsplatsen, skall lämplig mark hållas reserverad i områden vid Brofjorden i Lysekils kommun, i anslutning till Stenungsunds tätort, på Våröhalvön i Varbergs kommun, i anslutning till Karlshamns och Norrköpings tätorter, på Tunabergshalvön i Nyköpings kommun och i anslutning till Oxelösunds och Nynäshamns tätorter. Inom övriga delar av de högexploaterade kustområdena får industriell eller liknande verksamhet, som väsentligt kan påverka miljön, tillåtas endast i anslutning till områden där sådan verksamhet redan förekommer.

11 § På Öland och Gotland får användningen av marken och vattnet inte förändras i en sådan omfattning att öarnas karaktär påverkas. Lämpliga områden bör reserveras för turism och friluftsliv. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse.

12 § Inom andra kustområden än som avses i 9–11 §§ (övriga kustområden) bör de områden som har stor betydelse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården bevaras. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med dessa bevarandebestämmelser och med turismens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse.

13 § Inom obrutna fjällområden får anläggande av vägar och gruvor samt skogsbruk eller annan liknande verksamhet inte tillåtas, om verksamheten skulle påverka områdenas karaktär.

Obrutna fjällområden är Långfjället–Rögen, Sylarna–Helags, Skäckerfjällen, Burvattnet, Hotagsfjällen, Frostviken–Borgafjällen, Marsfjällen–Vardofjällen, Artfjället, Tärna–Vindelfjällen, Sarek–Mavas, Kebnekaise–Sjaunja, Rostu och Pessinki.

14 § Inom den kalfjällsdominerade fjällvärlden utanför de obrutna fjällområdena bör de områden som har stor betydelse för naturvården och friluftslivet bevaras. Lämpliga områden bör reserveras för turism och friluftsliv. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med bevarandebestämmelserna och med turismens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse. I områden som gränsar till de obrutna fjällområdena får anläggningar för turism och friluftsliv samt fritidsbebyggelse tillåtas endast i form av kompletteringar av befintliga anläggningar.

Den kalfjällsdominerade fjällvärlden är ett i huvudsak sammanhängande

område från Transtrandsfjällen i söder till gränsen mot Norge och Finland i norr.

BoU 1986/87:3

Bilaga 2

15 § I de större älvarnas dalgångar bör de områden som har stor betydelse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården bevaras. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med dessa bevarandeintressen och med turismens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse.

De större älvar som avses i första stycket är Göta älv, Klarälven, Dalälven, Ljusnan, Ljungan, Indalsälven, Ångermanälven, Umeälven, Vindelälven, Skellefteälven, Byske älv, Pite älv, Lule älv, Kalix älv och Torne älv.

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i följande vattenområden:

Torneälven

Kalixälven

Piteälven

Vindelälven

Emån

I Dalälven

Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet

I Ljusnan

Voxnan uppströms Edsbyn

Ljungan

uppströms Storsjön

I Indalsälven

Åreälven, Ammerån och Härkan

I Ångermanälven

Lcjarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långselån-Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn samt Vojmän uppströms Vojmsjön

Vapstälven

Gide älv

uppströms Björnfallat

Moälven

Lögdeälven

Öreälven

I Umeälven

Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken

I Skellefteälven

källflödena uppströms Sädvajaure resp. Riebnes

Byskeälven

I Luleälven

Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktajaure samt Pärälven

Råneälven

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor:

I Klarälven

sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck samt Strängsforsen

I Dalälven

Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt sträckan mellan Näs bruk och Gysinge

I Ljusnan

sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Larforsen och Arbråsjöarna

I Ljungan

sträckan mellan Havern t. o. m. Kölsillreströmmarna

Ångermanälven

Meåforsen

I Indalsälven

Långan nedströms Landösjön

I Umeälven

sträckan mellan Överuman t. o. m. sjön Laisan

I Luleälven

sträckan mellan Vietas och St. Lulevattnet

Tredje och fjärde styckena gäller inte vattenföretag som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

16 § I anslutning till större sjöar bör de områden som har stor betydelse för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården bevaras. Fritidsbebyggelse får tillåtas endast om den är förenlig med dessa bevarandebestämmelser och med turismens intressen och om den inte förläggs inom större sammanhängande områden som är förhållandevis opåverkade av bebyggelse.

De sjöar som avses i första stycket är Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Båven, Sommen, Bolmen, Fegen, Åsnen–Mien, Möckeln, Ivösjön, Ringsjöarna, Lygnern, Dalslands kanals sjösystem, Unden, Frykensjöarna, Siljan–Orsasjön, Dellensjöarna, Storsjön i Jämtland och Torne träsk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Försvarsutskottets yttrande

1985/86:4 y

över proposition 1985/86:3 om lag om hushållning
med naturresurser m. m.

BoU 1986/87:3

Bilaga 3

FöU 1985/86:4 y

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har berett försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1985/86:3 med förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. jämte motioner. I yttrandet behandlas propositionen och motionerna 1985/86:89 och 93.

Hushållningsbestämmelserna i den föreslagna lagen är avsedda att tillämpas vid planläggning och prövning av löy enligt den plan- och bygglag som föreslås i proposition 1985/86:1 samt i mål och ärenden enligt vissa angivna lagar.

Försvarsutskottet konstaterar med tillfredsställelse att de föreslagna bestämmelserna är utformade i enlighet med principen att det i den fredstida samhällsplaneringen skall tas hänsyn även till totalförsvarets intressen (prop. 1981/82:102 bil. 1 s. 29, FöU 18 s. 13–14, rskr. 374 och prop. 1984/85:160 s. 5–6, FöU 11 s. 3, rskr. 388). Med hänvisning härtill avstyrker utskottet att riksdagen bifaller motion 1985/86:93 (vpk) såvitt den gäller 2 kap. 9 § (del av yrk. 2) och 3 kap. 1 § (yrk. 3) i lagförslaget.

2 kap. 10 § i lagförslaget behandlar konkurrens mellan flera oförenliga riksintressen. Enligt förslaget skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller en del av detta för en anläggning för totalförsvaret skall försvarsintresset ges företräde.

I motionerna 1985/86:89 (fp) och 93 (vpk) yrkas att meningen i 2 kap. 10 § om företräde i vissa fall för försvarsintresset skall utgå ur lagtexten. Enligt folktoparimotionen är det orimligt att ett visst sektorsintresse i alla situationer automatiskt skall prioriteras i förhållande till övriga riksintressen.

Enligt propositionens specialmotivering till den bestämmelse som motionärerna ifrågasätter avser den "områden som måste få disponeras av totalförsvaret om den fastlagda försvarsgraden för landet skall kunna upprätthållas".

Försvarsutskottet – som har till uppgift att inom riksdagen bereda bl. a. frågor om samordning inom totalförsvaret – vill i denna del anföra följande.

Totalförsvaret är ett uttryck för samhällets förmåga att stå emot yttre påfrestningar. Totalförsvarets bas utgörs av fredssamhällets resurser. Genom förberedelser i fred – särskilt omfattande inom det militära försvaret och civilförsvaret – kompletteras dessa resurser och viktiga samhällsfunktioner förbereds för att kunna möta olika kriser och i värsta fall ett väpnat angrepp mot vårt land.

När totalförsvarsbegreppet skall införas i lagar är det angeläget att statsmakterna förtydligar sina avsikter. Så skedde när begreppet för några år sedan infördes i gärningsbeskrivningen för spioneribrottet (brottsbalken 19 kap. 5 §). Vid riksdagsbehandlingen uttalade försvarsutskottet bl.ä. följande i ett yttrande till justitieutskottet (FöU 1981/82:1 y):

Totalförsvaret innefattar stora delar av fredssamhället, omställt för att stå emot påfrestningarna i en krigssituation. Som begrepp ger det snarare uttryck för en viljeinriktning och en verksamhet än för en organisation. Totalförsvaret, dvs. landets samlade försvarsåtgärder, indelas i planerings-sammanhang i militärt försvar (försvarsmakten), civilförsvar (befolknings-skyddet), ekonomiskt försvar (försörjningsberedskapen) och övrigt total-försvar (bl. a. psykologiskt försvar, polisverksamhet, hälso- och sjukvård).

Totalförsvarsbegreppet har alltså en vid betydelse. Dessutom är det självfal-let stor skillnad mellan totalförsvarsverksamheten i fredstid och sådan verksamhet i kriser eller krig. Med utgångspunkt i specialmotiveringen anser försvarsutskottet att det behov som enligt 2 kap. 10 § första stycket avses få ett absolut företräde måste ha ett klart samband med den avsedda förmågan i den aktuella delen av totalförsvaret att i kriser eller krig reagera snabbt och bedriva en effektiv och uthållig verksamhet. Beredskapskrav, i vid mening operativa krav samt uthållighetskrav bör alltså vara avgörande för om behovet motiverar företräde. Enbart fredsekonomiska eller liknande behov bör inte ges ett absolut företräde. Det sagda gäller för anläggningar av alla slag inom totalförsvaret, t. ex. för befästningar, radarstationer, sjukhus, förråd och teleanordningar.

Huruvida ett behov enligt 2 kap. 10 § första stycket i den föreslagna lagen föreligger och om behovet har den karaktär som ger företräde i förhållande till andra riksintressen prövas av vederbörande myndigheter. Skulle myn-digheter göra skilda bedömningar kan regeringen ytterst avgöra frågan.

I det föregående har försvarsutskottet med anledning av lagförslaget och motionsyrkandena utvecklat innebörden av den specialmotivering som gäller absolut företrädesrätt för försvarsintresset enligt 2 kap. 10 § första stycket. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna den uppfattning som försvarsutskottet har angett.

Stockholm den 5 december 1985

På försvarsutskottets vägnar

Lennart Blom

Närvarande: Lennart Blom (m), Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Kerstin Ekman (fp), Gunnar Björk i Gävle (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Ingemar Konradsson (s), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Christer Skoog (s) och Barbro Evermo (s).

Avvikande mening

BoU 1986/87:3

Bilaga 3

FöU 1985/86:4 y

Kerstin Ekman (fp) och Hans Lindblad (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 91 börjar med "När totalförsvarsbegreppet" och slutar med "har angett" bort ha följande lydelse:

Begreppet totalförvar är alltså mycket vidsträckt. Behov av totalförvarsanläggningar som primärt skall användas i fredstid bör inte behandlas på annat sätt än övriga fredstida intressen. I det följande åsyftas sådana anläggningar som kan sägas vara av avgörande betydelse för försvarsmöjligheterna inom ett område. I det fall en anläggning bör ligga inom ett län eller del därav finns rimligen flera alternativa möjligheter. Valet mellan sådana alternativ bör då kunna göras så att andra samhällsintressen också tillgodoses.

Kollision mellan riksintressen uppstår främst om en försvarsanläggning helst bör placeras på en mycket bestämd plats och denna plats också har betydande naturvärden. Sådana exempel kan vara att en viss bergstopp, en viss udde eller vissa öar har mycket stora fördelar för placering av t. ex. en radarstation eller en kustartillerianläggning. Men också i sådana fall kan det finnas möjligheter att kompromissa med andra intressen, t. ex. naturintresset, genom att något justera placeringen av försvarsanläggningen. Vilken del av ön har störst naturvärde?

Om olika intressen skall kunna vägas mot varandra får inte ett samhällsintresse redan från början ges totalt övertag. Utskottet delar därför uppfattningen i motion 89 (fp) att det är orimligt att ett visst riksintresse i alla situationer automatiskt skall prioriteras i förhållande till övriga riksintressen. Andra meningens i lagförslagets 2 kap. 10 § första stycket bör uteslutas ur lagtexten.

Kulturutskottets yttrande

1985/86:2 y

om ny plan- och bygglag samt lag om hushållning med naturresurser m. m. (prop. 1985/86:1 delvis och 1985/86:3 delvis)

BoU 1986/87:3
Bilaga 4
KrU 1985/86:2 y

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har beslutat inhämta yttrande från kulturutskottet över proposition 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag samt proposition 1985/86:3 med förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. jämte de med anledning av propositionerna väckta motionerna samt de under allmänna motionstiden 1985 väckta motionerna 1984/85:548, 664, 783, 785, 1478, 2135, 2146, 2152 yrkande 5, 2217, 2319, 2674, 2676, 2677, 2684, 2707 yrkande 20, 2801 yrkandena 10 och 12 samt 2878 yrkande 13.

Utskottet har inhämtat information från Svenska kommunförbundet. Vidare har utskottet uppvaktats i ärendet av företrädare för Sveriges Jordägareförbund.

Utskottet

Inledning

Det förslag till plan- och bygglag (PBL) som läggs fram i proposition 1 utgår från principen att mark skall prövas från allmän synpunkt lämplig för ändamålet för att den skall få användas för bebyggelse och därmed sammanhängande anordningar. Om man vill främja en på lång sikt lämplig utveckling är det viktigt att behovet av en långsiktig hushållning med naturresurserna beaktas vid beslut som rör markanvändning. Den i proposition 3 föreslagna lagen om hushållningen med naturresurser m. m. (NRL) utgör därför ett viktigt komplement till PBL. Förslaget till PBL bygger på att även NRL antas.

PBL bygger på nu gällande byggnadslagstiftning. Den skall ersätta byggnadslagen (1947:385), byggnadsstadgan (1959:612) och lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande. Reformen kännetecknas av strävan att decentralisera beslutsfattandet och att ge medborgarna ökat inflytande och ansvar. Det plansystem som introduceras i PBL innebär i huvuddrag följande.

Alla kommuner skall ha en översiktsplan som i stort anger hur mark- och vattenområden skall användas och hur riksintressen enligt den nya naturresurslagen skall tillgodoses. Översiktsplanen har inga direkta rättsverkningar.

Dagens stadsplan och byggnadsplan ersätts med detaljplan. Andra plantyper är regionplan och fastighetsplan. Utanför område med detaljplan kan

kommunen anta områdesbestämmelser för att t. ex. säkerställa syftet med översiktsplanen eller tillgodose ett riksintresse.

Planbesluten decentraliseras till kommunerna. Länsstyrelsernas fastställelseprövning slopas. Kommunerna får möjlighet att både inskränka och utvidga bygglovplikten.

De nuvarande nybyggnadsförbuden avvecklas. Enligt PBL skall en ansökan om bygglov i princip bifallas om vissa i lagen angivna förutsättningar föreligger. I fråga om bygglov skall kommunerna kunna minska bygglovplikten i vissa fall. Å andra sidan vidgas bygglovplikten till att omfatta t. ex. anläggningar för idrotts- och fritidsändamål.

Rivningslov skall normalt krävas inom områden med detaljplan. Rivningslov skall kunna vägras bl. a. för att kulturhistorisk eller miljömässigt värdefull bebyggelse skall bevaras. Kommunen får inom detaljplaneområde föreskriva marklovpåbud för trädfällning eller skogsplantering.

I områdesbestämmelser kan krävas marklov för samma åtgärder om det behövs för att skydda bebyggelseområden eller vissa försvars- och energianläggningar m. m.

Fastighetsägare har rätt till ersättning av kommunen för skada i vissa angivna fall. Ersättning kan utgå dels oberoende av skadans storlek, dels vid viss kvalifikationsgräns. Markägare har rätt till ersättning om pågående markanvändning avsevärt försvåras. Fastighetsägare har rätt till ersättning om skadan är betydande i förhållande till värdet av berörda delar av fastigheten.

Förslaget till ny PBL avvisas av moderata samlingspartiet i motion 1985/86:66, bl. a. med hänvisning till att lagrådet har funnit att förslaget strider mot grundlagen. Partiet anser att den nuvarande byggnadslagstiftningen bör revideras genom delreformer inom angelägna områden. Även folkpartiet föreslår i motion 1985/86:80 att propositionen skall avvisas och att regeringen bör lägga fram ett nytt förslag. Centerpartiet yrkar i motion 1985/86:69 i första hand att riksdagen skall avslå lagförslaget. I andra hand föreslås en rad ändringar i förslaget till PBL.

Enligt förslaget till NRL skall marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning främjas. Syftet med NRL är att få till stånd en samordnad syn på mark- och vattenhushållningen i samhället. Lagen är därför övergripande i förhållande till ett antal andra lagar. Dess bestämmelser skall iakttas när beslut fattas enligt PBL och vissa andra lagar såsom miljöskyddslagen (1969:387), vattenlagen (1983:291) och naturvårdslagen (1964:822).

De av riksdagen fastlagda riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall upphöra att gälla när NRL år 1987 har trätt i kraft. I stället lämnas i lagen vissa grundläggande hushållningsbestämmelser, bl. a. för vissa geografiska områden av riksintresse.

I motion 1985/86:88 föreslår moderata samlingspartiet att förslaget till naturresurslag skall avslås.

Som skäl för att regeringens förslag om en ny plan- och bygglag bör avvisas anförs i motionerna 66, 69 och 80 att förslaget strider mot grundlagen. De konstitutionella aspekterna på lagförslaget behandlas av konstitutionsut-

skottet. Kulturskottet tar i det följande upp endast frågor med en nära anknytning till utskottets beredningsområde, nämligen beträffande förslaget om plan- och bygglag, stadsförnyelse- och bevarandefrågor samt beträffande förslaget till NRL frågor om i vilken utsträckning hänsyn bör tas till kulturvärdena, turismen och friluftslivet i den fysiska miljön.

Bestämmelser i PBL rörande stadsförnyelse- och bevarandefrågor

I propositionen redovisas i ett särskilt avsnitt (s. 432–448) PBL:s tillämpning på stadsförnyelse- och bevarandefrågor. Departementschefen uttalar inledningsvis att lagförslaget har utformats så att det skall kunna tillgodose dels önskemålen att främja och styra önskvärda förändringar av byggnader och bebyggelseområden, dels behovet av att bevara kulturhistoriskt och miljömässigt värdefull bebyggelse.

När det gäller *stadsförnyelse* bör enligt propositionen ny planläggning, ombyggnad och kompletteringar utgå från befintliga kvaliteter och resurser så att husens och områdets goda egenskaper utnyttjas. Översiktsplanen kommer att få stor betydelse i stadsförnyelsesammanhang. Den kan och bör, sägs det, också utnyttjas som ett samordningsinstrument i den kommunala verksamhetsplaneringen. Detaljplanen motsvarar i allt väsentligt dagens stadsplan och byggnadsplan. Den förutsätter en tydligare reglering och redovisning av allmänna platsers funktion och utformning. Detaljplaneinstitutet innebär vidgade styrmöjligheter i syfte att skapa och befästa trygga, funktionella och trivsamma miljöer. En nyhet i byggnadsregleringen är den möjlighet som nu införs att utfärda skyddsbestämmelser för särskilt värdefulla hus.

Bestämmelserna rörande *bevarandefrågor* tar sikte på att de grundläggande kraven på bevarande av kulturmiljön i planerings- och byggnadsverksamheten skall stärkas och att kommunerna skall ges ett ökat ansvar och bättre instrument för att hävda dessa krav. I propositionen framhålls att uppfattningen om vad som är värt att bevara under senare år har vidgats från att avse enstaka värdefulla kulturminnen till att gälla samlade kulturmiljöer.

I 3 kap. PBL ställs upp vissa generella regler för krav på varsamhet och hänsyn beträffande kulturvärdena i den fysiska miljön. För uppförande av nya byggnader gäller att de skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Motsvarande krav gäller i tillämpliga delar för ändring och underhåll av byggnader. Tillbyggnader, ombyggnader och andra ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens särdrag beaktas. Vidare bör dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. De allmänna reglerna om varsamhet och hänsyn kompletteras med förbud att förvanska byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i en samlad bebyggelse av sådan karaktär.

Departementschefen understryker att det med hänsyn till dessa regler i 3 kap. PBL är viktigt att kommunerna på förhand kan ge besked om vilka

värden som man vill slå vakt om och hur de generella bestämmelserna kommer att tillämpas inom olika bebyggelseområden. En väsentlig del av planeringen för bevarande kommer att utgöras av information till fastighetsägare och brukare med närmare beskrivningar av områdets kvaliteter och med råd om hur dessa kvaliteter kan tas till vara vid byggnadsåtgärder av olika slag. Med hänsyn till de befogenheter och det ansvar som läggs på kommunerna har i PBL införts en föreskrift om att byggnadsnämnden skall ha tillgång till minst en person med arkitektutbildning. Samtidigt slopas kravet i 4 § byggnadsstadgan på att byggnadsnämnd i kommuner med en planläggnings- och byggnadsverksamhet av större omfattning skall ha tillgång till stadsarkitekt.

I tre motioner föreslås olika tillägg till och modifieringar av förslagen i propositionen.

Vissa synpunkter på *byggnadsnämndernas behov av kulturhistorisk sakkunskap* förs fram i motion 1985/86:71 (s). Motionären noterar med tillfredsställelse att departementschefen poängterar länsmuscernas roll som bl. a. serviceorgan åt den statliga och den kommunala kulturminnesvården. Hon anser att det är viktigt att den kulturhistoriska sakkunskapen regelmässigt kan medverka i byggnadsnämndernas tillståndsprövning i de fall då kulturhistoriska aspekter är av betydelse för prövningen. Med hänsyn till den väsentligt utvidgade betydelse som den kommunala kulturminnesvården kommer att få bör det särskilt betonas att byggnadsnämnderna skall ha tillgång till kulturhistorisk sakkunskap i sitt löpande arbete. Motionären önskar att riksdagen skall göra en framställning till regeringen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet konstaterar att bestämmelserna i PBL-förslaget stämmer väl överens med de riktlinjer som gäller för den statliga kulturpolitiken. Enligt det s. k. bevarandemålet skall kulturpolitiken verka för att äldre tiders kultur tas till vara och görs levande. Kulturminnesvården skall inriktas på att bevara även samlade miljöer vid sidan av den traditionella monumentvården. Enligt PBL räknas till kulturvärden inte bara byggnader utan även gator, torg, trädgårdar och inhägnader. Genom PBL kommer kommunerna att få ökade befogenheter och väsentligt större ansvar för bebyggelseplanering och därmed även för att tillgodose kulturminnesvårdsaspekterna. Det finns därför anledning att räkna med att kommunernas behov av tillgång till kulturhistorisk sakkunskap i det löpande arbetet kommer att öka. Motionären har sålunda aktualiserat en angelägen fråga. I propositionen framhålls också att läns museerna har en betydelsefull roll som basinstitutioner för kulturhistorisk dokumentation och information och som serviceorgan för den statliga och kommunala kulturminnesvården. Speciellt för kommuner som inte har tillgång till egen kulturhistorisk sakkunskap kommer läns museerna att få betydelse som viktiga expertorgan. Detta kommer otvivelaktigt att föra med sig ökade anspråk på insatser från läns museernas sida.

I detta sammanhang vill kulturutskottet aktualisera frågan om kulturnämndens roll i den kommunala planeringsprocessen. Enligt PBL skall byggnadsnämnden särskilt verka för en god byggnadskultur samt en god stads- och landskapsmiljö. Dessa mål samt de kulturhistoriska aspekterna på markanvändning och byggande som kommer till uttryck i PBL motiverar

enligt utskottets mening att kulturnämnden på ett mer aktivt sätt än hittills engageras i kommunernas planerings- och byggnadsverksamhet.

Med hänsyn till vad som anförts utgår utskottet från att de synpunkter som motionären fört fram kommer att beaktas utan något särskilt uttalande från riksdagens sida. Någon åtgärd med anledning av motionen är därför inte påkallad.

Förslaget i motion 1985/86:74 (c) syftar till att *förhindra rivningar av äldre hus*. Motionären anser att rivningslov endast skall få lämnas om den sökande kan visa tungt vägande skäl.

Enligt 8 kap. 16 § skall ansökningar om rivningslov bifallas, om inte byggnaden eller byggnadsdelen behövs för bostadsförsörjningen eller bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde.

Utskottet vill erinra om att enligt propositionen (s. 289) bör rivningsregleringen omfatta inte bara sådana byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt utan även byggnader som inte har detta kvalificerade värde från bevarandesynpunkt. Att göra något allmängiltigt uttalande om vad som är kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är, sägs det, givetvis inte möjligt. Lokala överväganden bör här tillmätas den största betydelse. I propositionen (s. 290) redovisas dock vissa synpunkter på vad som avses med miljömässigt värdefull bebyggelse. I detta sammanhang anføres bl. a. följande:

Med miljömässigt värdefull bebyggelse avses inte bara byggnader som i sig är värda att bevara. Miljön behöver inte vara resultatet av ett medvetet konstnärligt skapande för att vara skyddsvärd. Även i andra slags miljöer kan det bli aktuellt att tillämpa denna prövningsgrund. Det rivningshotade huset kan t. ex. ingå i en enhetlig grupp med tidstypiskt byggnadsskick eller ligga i en husrad eller vid ett torg av miljömässigt värde, där bortfallet av ett hus skulle medföra stor skada på stadsbilden. En skyddsvärd miljö kan också utgöras t. ex. av en stadsdel med väl sammanhållen och tilltalande bebyggelse eller med andra påtagliga trevnadsvärden i den yttre miljön.

Utskottet vill också påpeka att en viktig princip i PBL är att de boende skall ha ett betydande inflytande. Enligt lagförslaget skall rivningslov inte få lämnas så länge en ansökan – av kommunen eller en organisation av hyresgäster – om upprustningsåläggande enligt bostadssaneringslagen inte har slutligt avgjorts. Vidare skall rivningslov inte få meddelas om ett upprustningsåläggande har utfärdats och åläggandet inte har förfallit.

Mot denna bakgrund anser utskottet inte att – så som föreslås i motionen – 8 kap. 16 § bör omarbetas.

I fråga om ombyggnader föreskrivs i 3 kap. 10 § att tillbyggnader, ombyggnader och andra ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens särdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Motionären menar att normerna för ombyggnad och finansieringsbestämmelserna måste utformas så att det alltid ställer sig mer fördelaktigt för en husägare att varsamt renovera ett värdefullt äldre hus än att på ett genomgripande sätt förändra eller riva det. För att tillgodose dessa synpunkter bör bestämmelserna i 3 kap. 10 § ändras.

Departementschefen framhåller då det gäller förnyelse av bebyggelsen att denna bör genomföras på ett sådant sätt att den svarar mot behoven hos dem som bor och arbetar inom ett område. Kommunerna får rätt att genom bestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser modifiera standardkraven vid ombyggnad. En förutsättning härför är dock att bebyggelsen får långsiktigt godtagbara egenskaper.

Med hänvisning till vad som anförts konstaterar utskottet att de kulturminnesvärdande och miljömässiga synpunkterna i rimlig grad får anses tillgodosedda i lagförslaget. Utifrån de aspekter som utskottet har att bevaka anser utskottet därför inte att motionen bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt 14 kap. 8 § PBL skall ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter ha *rätt till ersättning* av kommunen i vissa fall, bl. a. om ekonomisk skada uppkommer till följd av att bygglov vägras till att ersätta en riven eller på annat sätt förstörd byggnad med en i huvudsak likadan byggnad. Vidare kan fastighetsägare få ersättning av kommunen om rivningslov vägras med hänsyn till att byggnaden behövs för bostadsförsörjningen eller bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens speciella värden (8 kap. 16 §).

Vänsterpartiet kommunisterna motsätter sig i motion 1985/86:73 dessa ersättningsregler. Motionärerna anser att det inte skall finnas någon principiell rätt för fastighetsägare att alltid erhålla särskild ersättning då han åläggs att riva eller skydda särskilt värdefulla byggnader. De anför att även en fastighetsägare skall kunna tåla ett visst mått av förändringar som kan medföra viss förlust i ekonomisk mening.

Bestämmelserna i PBL som anknyter till nu gällande innebär att kommunen blir ersättningsskyldig gentemot fastighetsägaren om skadan till följd av att rivning vägrats eller att långtgående skyddsbestämmelser utfärdats är betydande i förhållande till värdet av den berörda delen av fastigheten. Utifrån de synpunkter kulturutskottet har att bevaka kan de här behandlade bestämmelserna i lagförslaget anses godtagbara. De aktuella ersättningsprinciperna kommer att ingå som en del i de överväganden som bostadsutskottet från ett övergripande perspektiv kommer att göra. Utskottet avstyrker alltså bifall till yrkande 17 i motion 73.

Vissa ersättningsfrågor aktualiseras även i motion 1985/86:92 (c). Motionären åberopar att länsstyrelsen i Gotlands län i yttrande över förslag till NRL anført att kompensation skall kunna utgå till i första hand de areella näringarna om de åsamkas skador eller inskränkningar på grund av markanvändningsregler som ger företräde för turism och friluftsliv. Vidare anför motionären att det på Gotland finns problem som beror på tillämpningen av fornminneslagen i markanvändningsfrågor. Hon föreslår en utredning av förutsättningarna för ekonomisk ersättning för inskränkningar som åsamkas markägare vid de i motionen nämnda fallen.

Bestämmelser om skydd av fasta fornlämningar finns i lagen (1942:350) om fornminnen. Skyddet för fornlämningarna grundas direkt på fornminneslagen. Det krävs inte beslut eller registrering av en myndighet för att en fast fornlämning skall vara skyddad. Enligt 1 § andra stycket får ej någon utan tillstånd utgräva, rubba eller eljest genom plantering eller bebyggelse eller på annat sätt förändra eller skada eller ta bort fast fornlämning. Till de fasta fornlämningar som räknas upp i 2 § hör bl. a. gravar och gravfält, domarring-

ar, resta stenar etc. men även lämningar av fordom övergivna bostäder, boplatser eller arbetsplatser samt bildningar som uppkommit vid bruket av dylika bostäder eller platser. Lagskyddet omfattar även tidigare inte kända fornlämningar med eller utan synligt märke ovan jord samt bevarade kulturlager under befintliga byggnader.

Även området kring en fornlämning åtnjuter skydd (3 § första stycket). Detta område är så stort som krävs för att fornlämningen skall kunna bevaras på ett meningsfullt sätt. Områdets storlek avgörs med hänsyn till fornlämningens art och betydelse. Länsstyrelsen kan genom gränsbestämning fastställa hur stort det lagskyddade området kring en fornlämning skall vara (3 § andra stycket). Grundprincipen bakom fornminneslagen är att fornlämningar skall bevaras på platsen.

Ersättning till markägare kan utgå i vissa fall. Enligt 7 § kan skäligen ersättning utgå om tillstånd att ta bort fornlämning vägras beträffande fornlämning som varit helt okänd och utan synligt märke ovan jord och som vällar betydande hinder och olägenhet. I 9 § regleras hur kostnaderna för arkeologiska undersökningar skall tas ut.

I betänkandet (SOU 1985:13) har arkeologikutredningen lagt fram förslag rörande fornminneslagens bestämmelser om kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar. Betänkandet bereds inom regeringskansliet.

Principerna för ersättning för skada kommer, som kulturutskottet ovan påpekat, att ingå i bostadsutskottets överväganden. Med hänsyn härtill och till vad som i det föregående anförts om fornminneslagen finner kulturutskottet inte att en utredning enligt motion 92 är påkallad. Utskottet avstyrker alltså yrkande 2 i motion 92.

Förslag i NRL rörande områden av riksintresse

Syftet med förslaget till NRL är som framgått ovan (s. 2) att främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Bestämmelserna grundas på erfarenheterna från den fysiska riksplaneringen och den praktiska tillämpningen av riksdagens riktlinjer för hushållningen med mark- och vattenområden av riksintresse. Bestämmelserna skall tillämpas vid beslut enligt olika författningar i frågor som rör användningen av mark- och vattenresurser.

I fråga om NRL:s inriktning anför departementschefen att lagen bör utgöra ett skydd av långsiktiga och för landet väsentliga värden som inte kan väntas bli tillräckligt beaktade utan stöd av lagen. Denna inriktning innebär enligt propositionen inte att en sådan lag ensidigt bör främja bevarandet av riksintressen och långsiktiga försörjningsbehov. Lagens grundläggande syfte bör vara att främja en användning av naturresurserna som är förnuftig för samhället vid en allsidig, samlad bedömning både i ett långsiktigt och i ett kortsiktigt perspektiv.

Utskottet kommer i det följande att begränsa framställningen till frågor om bestämmelser som ersätter de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Dessa bestämmelser kritiserar i två motioner.

I 3 kap. 2 § NRL lämnas särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden av riksintresse. Samtliga områden som anges i lagen har särskilt

stora värden när det gäller naturvård, kulturminnesvård, turism och friluftsliv. Staten får ett starkt inflytande över mark- och vattenanvändningen i områdena, anför det i propositionen. Bland de områden som särskilt nämns är skärgårdarna och kustområdena från gränsen mot Norge till Forsmark, Höga kusten i Ångermanland, Norrbottens skärgård med angränsande kustområde, Öland och Gotland, hela fjällvärlden, älvar och älvsträckor som undantas från vattenkraftsutbyggnad och dessa älvars dalgångar samt vissa områden i övrigt som har särskilt stora värden för turism och friluftsliv.

Bestämmelserna innebär att inom de angivna områdena turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt skall beaktas då det gäller att ta ställning till om exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön kan tillåtas. I stor utsträckning sammanfaller områdena med de 25 områden i landet som i enlighet med statsmakternas beslut år 1975 har pekats ut som s. k. primära rekreationsområden.

Centerpartiet föreslår i motion 1985/86:85 att 3 kap. 2 § NRL skall utgå. Som skäl härför anförts bl. a. följande:

I 3 kap. 2 § sker en uppräknig av vad som i huvudsak betecknats som de s. k. primära rekreationsområdena. Här skall vid bedömningen av exploateringsföretag särskilt beaktas turismens och friluftslivets intressen.

Dessa s. k. primära rekreationsområden torde vid detta laget ha spelat ut sin roll. Det har på kommun- och länsplan skett en planering för turism och friluftsliv inom de aktuella områdena så ur den synpunkten är ett särskilt omnämnande i naturresurslagen inte behövligt. Bevarandeåtgärder inom behövliga delar av de aktuella områdena torde ske med stöd av andra paragrafer i naturresurslagen.

De uppräknade områdena är heller inte sådana till sin karaktär eller så klart avgränsade att just dessa är självklara för speciella åtgärder enligt naturresurslagen.

Med anledning av motionärernas förslag vill utskottet erinra om att syftet med beslutet om primära rekreationsområden har varit bl. a. att få till stånd erforderlig planeringssamverkan inom områdena samt att ange hur staten avser att prioritera stöd till utbyggnad av anläggningar för turism och friluftsliv. Enligt riktlinjerna för de primära rekreationsområdena skall planeringen av områdena utgå från syftet att de på ett ändamålsenligt sätt skall kunna användas för friluftsliv och turism. Det innebär bl. a. att särskilda hänsyn kan behöva tas till friluftslivet men även till naturvården och kulturminnesvården. Fritidsbebyggelse bör medges bara om naturvårdens, kulturminnesvårdens och friluftslivets intressen samtidigt kan tillgodoses och om bebyggelsen möjliggör ett allsidigt utnyttjande av områdena för rekreation.

Syftet med de här aktuella bestämmelserna i NRL är att skydda de områden som bedöms vara av riksintresse mot exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön som påtagligt kan skada områdenas bevarandevärden. Detta ligger i linje med den allmänna utgångspunkten för lagstiftningen som anges i 2 kap. 6 §, nämligen att mark- och vattenområden som har betydelse från allmän synpunkt på grund av områdenas naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet så långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Avsikten med att ange vissa områden av riksintresse är alltså inte att – som förhållandet är med de primära rekreatiomsområdena – turismens och friluftslivets intressen i första hand skall beaktas. Det är den långsiktiga hushållningen med naturresurserna som står i förgrunden.

Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkande 5 i motion 85.

Öland och Gotland omfattas enligt 3 kap. NRL av särskilda bestämmelser som grundas på de speciella hänsyn som bör tas till öarnas unika värden när det gäller naturen, landskapet och bebyggelsen.

I fråga om Gotland föreskrivs i 3 kap. 4 § vissa inskränkningar i rätt till utbyggnad av fritidsbebyggelsen. Utmed Gotlands kust, på Östergarn och Storsudret samt på Fårö skall fritidsbebyggelse få komma till stånd endast som komplettering till befintlig bebyggelse. Om det finns särskilda skäl kan dock fritidsbebyggelse komma till stånd i annan form än som kompletteringar till befintlig bebyggelse. Departementschefen framhåller (s. 182) att med särskilda skäl avses bl. a. att bebyggelsen ingår som ett led i att förbättra områdenas attraktivitet för turism och friluftsliv.

I motion 92 (c) kritiseras bestämmelserna i propositionen bl. a. utifrån synpunkten att dessa skulle komma att försvåra möjligheterna att utveckla turismen. Motionären framhåller att turistnäringen har stor betydelse för länet. Hon anser därför att 3 kap. 4 § bör omarbetas så att Fårö, Östergarn och Storsudret inte kommer att omfattas av restriktioner för nytillkommande fritidsbebyggelse.

När det gäller att bedöma hur de här aktuella områdena på Gotland bör utnyttjas är det enligt utskottets mening viktigt att ta hänsyn till NRL:s grundläggande syfte, nämligen att främja en i ett långsiktigt perspektiv god hushållning med naturresurserna. Fårö, Östergarn och Storsudret har speciellt stora bevarandevärden. De är också särskilt attraktiva för turism. Natur och växtlighet i dessa områden är känsliga för slitage. Det är därför nödvändigt att noga planera lokalisering och utformning av boendanläggningar för turism och friluftsliv, bl. a. på grund av att markområdena omkring sådana anläggningar kommer att utnyttjas intensivt.

Med anledning av motionärens synpunkter på betydelsen för Gotlands del av att turismen kan utvecklas vill utskottet peka på att enligt propositionen (s. 178) den mark på Fårö, Östergarn och Storsudret som bedöms lämplig för fritidsboende i första hand bör användas för anläggningar som är önskvärda för turismens och friluftslivets utveckling. Bestämmelserna i NRL innebär alltså inte ett hinder för en viss utbyggnad av anläggningar för turism och friluftsliv, endast att områdena bör utnyttjas med stor varsamhet och efter noggrann planläggning.

Med hänsyn till vad som anförts avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 92.

Stockholm den 15 januari 1986

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Gunnel Liljegren (m), Torgny Larsson (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s), Maud Björnemalm (s) och Margareta Fogelberg (fp).

BoU 1986/87:3
Bilaga 4
KrU 1985/86:2 y

Avvikande meningar

1. Behandling av förslag till ny plan- och bygglag samt lag om hushållning med naturresurser

Ingrid Sundberg, Lars Ahlmark och Gunnel Liljegren (alla m) anför:

I motion 66 avvisar moderata samlingspartiet förslaget i proposition 1 till ny plan- och bygglag (PBL). I sin motivering anför motionärerna att förslaget i väsentliga avseenden strider mot grundlagen. De hänvisar till lagrådets bedömning att förslaget i vad avser kommunernas befogenheter att i planbestämmelser reglera markanvändning och bebyggelse knappast torde vara förenligt med grundlagen. Enligt lagrådet är det även tveksamt om delar av förslagets bestämmelser om ersättning är förenliga med Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Med i huvudsak samma motivering avvisas förslaget till PBL av folkpartiet i motion 80 och centerpartiet i motion 69.

Med hänvisning till vad som anförts om lagförslagets grundlagsenlighet finner utskottet liksom motionärerna att proposition 1 bör avstyrkas.

Utskottet delar även motionärernas uppfattning att behövliga förbättringar inom detta lagstiftningsområde bör åstadkommas genom att nuvarande lagstiftning successivt revideras. Därvid bör behovet av ett väl fungerande skydd för kulturbyggnader och kulturmiljöer beaktas. Självfallet måste samtidigt gälla att ersättningsregler vid eventuellt intrång är förenliga med grundlagen och Europakonventionen.

I motion 66 anføres att den i proposition 3 föreslagna lagen om hushållning med naturresurser (NRL) är obehövlig. Motionärerna menar att det lagskydd som är nödvändigt för en förnuftig hushållning med Sveriges naturresurser och för ett bevarande av värdefulla naturområden kan inrymmas i byggnadslagstiftningen och angränsande lagar, t. ex. naturvårdslagen och miljöskyddslagen. Utskottet delar motionärernas uppfattning och tillstyrker alltså yrkandet om avslag på proposition 3.

Med denna inställning anser sig utskottet inte ha anledning att behandla förslag i motionerna som syftar till ändringar i förslaget till PBL.

2. Behandling av förslag till ny plan- och bygglag

Jan-Erik Wikström och Margareta Fogelberg (båda fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 94 börjar "Som skäl" och på s. 95 slutar "fysiska miljön" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående redovisat att moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet i resp. partimotioner föreslår att proposition 1 bör avslås. Som skäl anges att det är tveksamt om PBL:s plansystem står i överensstämmelse med grundlagen. I motion 80 påpekas att om det nu föreliggande förslaget genomförs kommer det att uppstå osäkerhet om planen är giltig eller ej. Mot denna bakgrund finner utskottet att det nu föreliggande förslaget till PBL bör avvisas. Regeringen bör återkomma med förslag till PBL som är förenligt med grundlagen. Utgångspunkten för ett nytt förslag bör vara att den enskildes ställning skall stärkas gentemot stat och kommun.

En viktig fråga med hänsyn till kulturutskottets beredningsområde är utformningen av regler för ersättning vid bebyggelsereglerande ingrepp. Vid utformningen av ett nytt förslag till PBL bör synpunkterna härvidlag i motion 80 beaktas.

3. Behandling av förslag till ny plan- och bygglag

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 94 börjar "Som skäl" och på s. 95 slutar "fysiska miljön" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att riksdagen inte kan godta det nu föreliggande förslaget till PBL. Det avgörande skälet för detta ställningstagande är lagrådets bedömning att förslaget i vissa delar knappast torde vara förenligt med grundlagen. Enligt utskottets mening bör förslaget därför omarbetas. Det får inte råda delade meningar om PBL:s grundlagsenlighet.

Vid omarbetning av PBL bör även förslag som förs fram i motion 69 beaktas. En viktig utgångspunkt för lagstiftningen bör vara att samhället organiseras på ett sådant sätt att det ger den enskilde medborgaren ökade möjligheter att påverka sin livssituation och att tillvarata sina rättigheter. Ett övergripande syfte med den framtida planeringen måste vara att ge förutsättningar för en balanserad utveckling inom landet som helhet, inom olika regioner och inom de enskilda kommunerna, dvs. främja en decentra- listisk samhällsutveckling. Planeringen på riksnivå bör därför vara översiktlig och utgöra en resurs- och ramplanering. Det är vidare enligt utskottets mening nödvändigt att bestämmelserna i PBL utformas så att hänsyn tas till att byggandet under 1980- och 1990-talen till stor del kommer att bestå av ombyggnad och förnyelse av befintlig bebyggelse.

4. Fastighetsägares rätt till ersättning

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 98 börjar "Bestämmelserna i" och slutar "motion 73" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna inte att någon särskild ersättning i princip alltid skall utgå till fastighetsägare som åläggs att riva eller skydda särskilt värdefulla byggnader. Det är rimligt att fastighetsägare skall kunna bära sina ekonomiska förluster till följd av förändringar i fastighetsinnehå-

vet. Utskottet vill även peka på att ett eventuellt fördyrat underhall torde kompenseras av att fastighetens ekonomiska värde ökar. Denna värdestegring tillfaller helt ägaren. Med hänsyn till vad som anförts finner utskottet att 14 kap. 8 § PBL bör ändras i enlighet med förslaget i motion 73.

BoU 1986/87:3

Bilaga 4

KrU 1985/86:2 y

5. Förslag i naturresurslagen rörande områden av riksintresse

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 100 börjar "Med anledning" och på s. 101 slutar "motion 85" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i motionärernas kritik av bestämmelserna i NRL beträffande vissa områden som anges vara av riksintresse. De i NRL uppräknade områdena överensstämmer i huvudsak med de s. k. primära rekreationsområdena. Som motionärerna påpekar torde de primära rekreationsområdena ha spelat ut sin roll när det gäller planering för turism och friluftsliv. Bevarandeåtgärder inom de aktuella områdena torde – som anförts i motion 85 – kunna ske med stöd av andra paragrafer i NRL. Enligt utskottets mening bör alltså 3 kap. 2 § i förslaget till NRL utgå.

6. Utbyggnad av fritidsbebyggelse på Gotland

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 101 börjar "När det" och slutar "motion 92" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening har motionären anført goda skäl för att 3 kap. 4 § NRL bör omarbetas. De i den aktuella paragrafen uppräknade områdena på Gotland bör inte beläggas med särskilda restriktioner beträffande nytilkommande fritidsbebyggelse. Vid en eventuell utbyggnad bör dock hänsyn tas till områdenas natur- och kulturvärden.

Jordbruksutskottets yttrande

1986/87:3 y

om förslag till lag om hushållning med naturresurser
m. m.

BoU 1986/87:3

Bilaga 5

JoU 1985/86:3 y

Till bostadsutskottet

Genom beslut den 5 november 1985 har bostadsutskottet berett jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1985/86:3 om en lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL) jämte motioner.

Utskottet har funnit lämpligt att i sitt yttrande behandla delar av partimotionerna 1985/86:86 (c), 1985/86:88 (m), 1985/86:89 (fp) och 1985/86:93 (vpk) samt av motion 1985/86:92 av Gunhild Bolander (c), vilka samtliga väckts med anledning av propositionen. Utskottet yttrar sig även över den fristående motionen 1984/85:2146 av Paul Jansson m. fl. (s) vilken hänvisats till bostadsutskottet för beredning. Slutligen överlämnas ett antal till jordbruksutskottet hänvisade fristående motioner med utskottets yttrande till bostadsutskottet för behandling i samband med propositionen, nämligen motionerna 1984/85:2237 av Sven Munke (m) och 1984/85:2244 av Thorbjörn Fäldin m. fl. (c), yrkande 3 samt motionerna 1985/86:Jo301 av Bengt Kronblad (s), 1985/86:Jo727 av Sven Munke (m) och 1985/86:Jo799 av Karin Söder m. fl. (c) yrkande 22.

Uppvaktningar, hearings m. m.

Enligt överenskommelse mellan jordbruksutskottet och bostadsutskottet har jordbruksutskottet mottagit uppvaktningar och anordnat hearings angående NRL-förslagets verkningar för de areella näringarna och samordningen med naturvårds- och miljöintressen m. m. Ett flertal skrifter och andra opinionsyttringar i angivna ämne har inlämnats till utskottet.

Företrädare för Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund och Svenska Cellulosa- och Pappersbruksföreningen har lämnat synpunkter på bl. a. bestämmelserna i NRL-förslaget om skyddet av jordbruks- och skogsmark då fråga uppkommer om markanvändning för andra ändamål samt på vissa frågor i proposition 1985/86:1 om en ny plan- och bygglag (betr. plan- och bygglagen, se JoU 1985/86:1y).

Också från Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Häradsallmänningars förbund har synpunkter lämnats på NRL-förslagets effekter för markägandet m. m.

Svenska Samernas riksförbund har anfört synpunkter på rennäringens ställning i det kommande planarbetet m. m.

Representanter för lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårds-

verk och domänverket har lämnat ingående information om de aktuella lagförslagens verkningar inom sina resp. ansvarsområden.

Enligt lagförslaget skall naturresurslagens bestämmelser tillämpas enligt vad som är föreskrivet i bl. a. plan- och bygglagen (PBL). Förslag till ny plan- och bygglag har framlagts i proposition 1985/86:1. Även den propositionen har av bostadsutskottet överlämnats till jordbruksutskottet för yttrande. Härvidlag hänvisas till JoU 1985/86:2 y.

BoU 1986/87:3

Bilaga 5

JoU 1985/86:3 y

Några huvuddrag i propositionen

I propositionen föreslås en lag om hushållning med naturresurser m. m. Lagen föreslås träda i kraft vid samma tidpunkt som plan- och bygglagen, dvs. den 1 januari 1987.

Bostadsministern framhåller inledningsvis att förslaget till en ny plan- och bygglag (prop. 1985/86:1) har som ett av sina viktigaste syften att decentralisera ansvaret för planläggning och för den lokala miljön till kommunerna. Staten skall kunna ingripa mot kommunala planer endast om vissa i lagen angivna intressen, främst riksintressen och frågor som berör flera kommuner, inte blivit tillgodosedda. PBL-förslaget förutsätter att dessa statliga intressen preciseras genom lagbestämmelser. Sådana bestämmelser meddelas i NRL där en övergripande lagreglering sker om hushållning med naturresurser.

Den nya lagen innebär att den nuvarande fysiska riksplaneringen (FRP) lagfästs för att ligga till grund vid beslut enligt PBL m. fl. lagar, varvid beslutsrätten i stor utsträckning decentraliseras till kommunal nivå. Riksdagens riktlinjer i den fysiska riksplaneringen skall upphöra att gälla när NRL träder i kraft. Den nya lagen reglerar till skillnad från FRP även intressen som icke upphöjs till riksintressen.

Enligt lagens inledande paragraf skall marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt användas så, att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning främjas (1:1).

Genom lagen vill man åstadkomma en samordnad syn på mark- och vattenhushållningen i samhället. Lagen är därför enligt förslaget övergripande i förhållande till ett antal andra lagar. Dess bestämmelser skall tillämpas när beslut fattas enligt PBL och vissa andra lagar, bl. a. miljöskyddslagen (ML), vattenlagen (VL) och naturvårdslagen (NVL). Däremot är lagen inte överordnad skötselagar som skogsvårdslagen (SkvL) och lagen om skötsel av jordbruksmark (1:2).

I 2 kap. anges de grundläggande hushållningsbestämmelserna. Utgångspunkten är att mark- och vattenområden skall användas för ändamål som områdena är mest lämpade för. Följande kriterier används: områdenas beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Enligt propositionen inryms i formuleringen även behovet av att reservera mark- och vattenområden för framtida aktiviteter. Företråde skall ges för allmänna intressen (2:1).

Särskilt skydd ges

– mot exploatering av stora mark- och vattenområden som är relativt opåverkade (2 kap. 2 §).

- från ekologisk synpunkt särskilt känsliga områden (2:3),
- brukningsvärd jordbruksmark (2:4),
- skogsmark som har betydelse för skogsnäringen (2:4),
- mark och vatten av särskild betydelse för rennäringen, yrkesfisket, vattenbruket (riksintresse) (2:5),
- områden av betydelse med avseende på naturvärden, kulturvärden, friluftslivet (riksintresse) (2:6),
- områden som innehåller värdefulla ämnen eller material (riksintresse) (2:7),
- områden särskilt lämpliga för anläggningar för industriproduktion, vattenförsörjning, avfallshantering m. m. (riksintresse) (2:8).

Vid konkurrens mellan riksintressen enligt 5–8 §§ i ett område skall företräde ges åt ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning. Försvarsintresset ges allmänt företräde (2:10).

I 3 kap. ges hushållningsbestämmelser för vissa geografiska områden vilka i sin helhet bedöms vara av riksintresse i något visst hänseende (3 kap. 1 §).

- Vissa angivna kust-, sjö-, fjäll- och andra områden. I dessa skall turismens och – främst det rörliga – friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av miljöingrepp genom exploateringsföretag m. m. (3:2),
- Kustområdena längs norra Bohuslän, Småland – Östergötland från Simpevarp till Arkösund, Höga kusten i Ångermanland samt Öland skall hållas fria från stora miljöstörande anläggningar som kräver regeringsbeslut (3:3),
- Vid övriga kustavsnitt och skärgårdar i västra, södra och östra Sverige söder om Forsmark införs restriktioner för fritidsbebyggelsen samt för stora anläggningar på platser som hittills varit fria från sådana (3:4),
- Inom vissa fjällområden tillåts bebyggelse och anläggningar endast om det behövs för rennäringen, den bofasta befolkningen, den vetenskapliga forskningen och det rörliga friluftslivet (3:5),
- Älvar och älvsträckor som enligt tidigare riksdagsbeslut skall undantas från utbyggnad (3:6).

I 4 kap. ges föreskrifter om att regeringen skall besluta om tillstånd till nybyggnad av viss miljöstörande industri, motsvarande bestämmelserna i 136 a § byggnadslagen.

Med hänvisning till bestämmelserna i PBL meddelas i 5 kap. vissa bestämmelser om samspelet mellan staten och kommunerna vid beslut i naturresursfrågor. Bl. a. föreskrivs att myndigheter som har att tillämpa lagen skall se till att planer och planeringsunderlag föreligger i målet. Vederbörande kommun är skyldig att tillhandahålla planer. Länsstyrelsen har ansvar för att ställa samman utredningar och annat material av betydelse. Den skall även tillhandahålla planeringsunderlag (5:1).

Regeringen får i visst fall begära in redovisning av kommun beträffande tillgodoseende av intresse som rör naturresurshushållningen (5:2).

Tillsynsmyndighet enligt lagen är länsstyrelsen, medan de centrala förvaltningsmyndigheterna har uppsikt över naturresurshushållningen, var och en inom sitt verksamhetsområde. Statens planverk har den allmänna uppsikten över hushållningen med naturresurser (5:3).

Bostadsministern anför i propositionen att det enligt hans mening finns ett klart behov av en lagreglering med vars hjälp kraven på hushållning med och omsorg om naturresurserna kan ställas. Samhället har visserligen sedan lång tid ställt upp regler för hur olika intressen och önskemål skall vägas mot varandra i konfliktsituationer om markens och vattnets användning. Grundsynen präglas dock i många fall av att det är ett sektoriellt intresse som i första hand skall tillgodoses. Mot den bakgrunden är det enligt föredraganden angeläget att skapa en för olika lagar gemensam grund för att avgöra konkurrensfrågor om mark- och vattenanvändningen.

Bestämmelserna i en naturresurslag bör uttrycka samhällets grundläggande synsätt när det gäller vad som är en god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. De bör vara tillämpliga i mål och ärenden enligt speciallagar som reglerar mark- och vattenanvändningen. En naturresurslag bör komplettera sådana speciallagar och få betydelse t. ex. när det är fråga om att ett visst område helt eller delvis behöver tas i anspråk för ett nytt ändamål eller när någon vill starta en ny verksamhet som kan ogynnsamt påverka möjligheterna att använda mark- eller vattenområdena i grannskapet.

Förutsättningarna för en god bostads- och arbetsmiljö, för friluftsliv och rekreation och för jord- eller skogsbruk kan påverkas negativt t. ex. av en olämplig lokalisering eller utformning av anläggningar av skilda slag, av utsläpp av giftiga eller försurande ämnen och av bullerstörningar. Omvänt kan möjligheterna att etablera eller utveckla industriell produktion eller energiproduktion i ett område begränsas av bostadsbebyggelse m. m. Skyddszoner kan behöva inrättas för riskdämpning. Vissa industriella och andra anläggningar har också sådan storlek att inverkan på landskapsbilden blir betydande.

Naturresurslagen bör enligt propositionen få en inriktning mot skydd av långsiktiga och för landet väsentliga värden som inte kan väntas bli tillräckligt beaktade utan stöd av en lag. Lagens grundläggande syfte bör vara att främja en användning av naturresurserna som är förnuftig för samhället vid en allsidig, samlad bedömning, både i ett långsiktigt och ett kortsiktigt perspektiv. Den valda inriktningen innebär att det skapas en för olika lagar gemensam grund för att avgöra konkurrensfrågor i samband med beslut som rör ändrad användning av mark- och vattenresurserna. Lagen är däremot inte avsedd att utgöra grunden för ingripande mot pågående användning av dessa resurser, anför bostadsministern.

I propositionen erinras om naturresurs- och miljökommitténs utredning vilken sammanfattas i betänkandet (SOU 1983:56) Naturresursers nyttjande och hävd. Enligt kommittén bör en naturresurshushållning omfatta alla led i naturresursutnyttjandet. Därvid bör sträng sparsamhet iaktas med icke förnybara resurser. Ett hushållningsmål av detta slag innebär enligt kommittén att krav behöver ställas på exploateringstakt, utvinnings- och produktionsmetoder, konsumtions- och resthanteringspolitik samt på återbruk i

största möjliga utsträckning.

Bostadsministern framhåller att det inte är möjligt att i detta sammanhang anlägga ett så brett perspektiv på hushållningsfrågorna som kommittén har gjort. Det skulle medföra ett mycket omfattande arbete med översyn av lagregler och andra handlingsregler av olika slag.

I partimotioner har tagits upp frågor om behovet över huvud taget av en naturresurslag resp. om lagens omfattning och allmänna inriktning.

Enligt motion 66 (m) är naturresurslagen så vagt skriven att den blir till ringa stöd för beslutsfattarna. Motionärerna anser lagen vara obehövlig. Det lagskydd som är nödvändigt för en förnuftig hushållning med Sveriges naturresurser och för ett bevarande av värdefulla naturområden kan inrymmas i byggnadslagstiftningen och angränsande lagar, t. ex. naturvårdslagen och miljöskyddslagen. Med den motiveringen yrkas i motion 88 (m) att riksdagen avslår propositionen och hos regeringen begär förslag om ett starkare skydd för bevarandevärda naturområden (yrkandena 1 och 2).

Enligt motion 85 (c) borde en lag om hushållning med naturresurser innehålla övergripande miljöaspekter och utgöra ram för miljölagstiftning och inte enbart för fysisk planering. Det behövs en övergripande målsättning för hur vi skall hantera våra naturresurser inom ramen för en ekologisk helhetssyn, anser motionärerna. I stället har regeringen presenterat en restriktionslista för ett samhälle som inte är i balans med naturen. Centern är dock beredd att pröva lagförslaget från de förutsättningar som nu gäller. Motionärerna anser att det inledande stadgandet i lagen ger uttryck för en grundinställning som innebär ett kraftigt försvagande av bevarandaspekten jämfört med den inställning som präglade arbetet med den aktuella lagstiftningen under center-folkparti-regeringens tid. En lag som har som ambition att ge ramen för att skydda unika natur- och kulturvärden måste ha en relativt precis utformning. En definitiv inriktning som skall ligga fast måste därför vara att vi skall hushålla med naturresurser, vara aktsamma med vår natur och skydda unika naturvärden för varje ingrepp. Kortsiktiga ekonomiska intressen får inte föranleda en omprövning av denna grundinställning (yrkande 2).

I motion 89 (fp) markeras uppfattningen att det nu framlagda förslaget ger främst naturvärden en alltför svag ställning. Av största betydelse är att lagens tillämpningsområde inte gäller för jord- och skogsbruk. Detta innebär enligt motionärerna en allvarlig försvagning från naturvårdssynpunkt. 1 kap. 2 § bör därför kompletteras så att NRL skall tillämpas även enligt lagen om skötsel av jordbruksmark resp. skogsvårdslagen (yrkande 1).

Enligt motion 93 (vpk) bör ett bredare perspektiv på hushållningen med naturresurserna anläggas än det som kommer till uttryck i lagförslagets 1 kap. 1 §. Motionärerna hänvisar till 1975 års riksdagsbeslut då kravet på en ekologisk inriktning och förändring av varuproduktionen lades fast som ett viktigt och långsiktigt mål (prop. 1975:32, JoU 1975:10). Ett liknande hushållningsmål anges också i naturresurs- och miljökommitténs betänkande (SOU 1983:56) Naturresursers nyttjande och hävd. Vpk anser att det nu är rätt tillfälle att anlägga det bredare perspektivet på hushållning som på sikt leder till att produktionens inriktning och metoder inrättas efter ekologiska, sociala och samhällsekonomiska intressen (yrkande 1).

Utskottet får för sin del anföra följande.

Utskottet vill först erinra om att det nu föreliggande regeringsförslaget är resultatet av fleråriga överväganden. Den 9 september 1982 remitterade den dåvarande regeringen (c. fp) ett förslag till lag om hushållning med mark- och vattenområden av riksintresse till lagrådet. Lagrådsremissen återkallades av den senare tillträdde socialdemokratiska regeringen med hänvisning till att denna lagstiftning lämpligen borde behandlas samtidigt med den planerade plan- och byggnadslagstiftningen. Riksdagen hade samma år att ta ställning till en motion (s) om ändring av naturvårdslagen. I det sammanhanget anförde utskottet bl. a. följande:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att omsorgen om våra begränsade naturresurser måste vara utgångspunkten för all verksamhet som kräver utnyttjande av sådana resurser. Därför är det nödvändigt att allt utnyttjande av dessa tillgångar föregås av en noggrann planering. Vid den måste omsorgen om naturvärdena beaktas. Innan en icke förnyelsebar naturresurs tas i anspråk måste det klarläggas om den kan ersättas i produktionen med annat material. Det gäller att stimulera en övergång från icke förnyelsebara till förnyelsebara naturresurser. I det sammanhanget måste möjligheterna till återanvändning belysas. Som riksdagen i samband med behandlingen av förslagen om återvinning och omhändertagande av avfall 1975 anslutit sig till bör det innan en produktionsprocess sätts i gång klarläggas hur det avfall som blir en följd av produktionen skall tas om hand och återanvändas på nytt. Enligt utskottets uppfattning finns det, som motionärerna framhåller, skäl att utreda frågan om behovet av en övergripande lagreglering med vars hjälp kraven på hushållning med och omsorg om naturresurserna kan ställas. (JoU 1982/83:4.)

Riksdagen följde utskottet.

Utskottet finner det angeläget att hanteringen av hushållningen med naturresurserna nu lagregleras. Naturresurserna utgör en av de grundläggande förutsättningarna för vårt välbefinnande. Ett fortsatt utnyttjande av dessa resurser är nödvändigt för att vi skall kunna förverkliga sådana centrala mål som ekonomisk balans och tillväxt, en rättvis fördelning av välfärden, full sysselsättning och regional balans. I det långa tidsperspektivet beror kommande generationers välfärd i hög grad på hur väl vi förmår hushålla med naturresurserna och slå vakt om markens och vattnets produktionsförmåga. Som utskottet framhöll hösten 1982 är det därför nödvändigt att allt utnyttjande av våra naturresurser föregås av en noggrann planering, att en övergång från icke förnyelsebara till förnyelsebara resurser stimuleras och att möjligheterna till återanvändning belyses. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet moderata samlingspartiets yrkanden i motion 88 om avslag på regeringens förslag kompenserat endast av vissa naturvårdsinsatser (yrkanden 1 och 2).

Vid de intresseavvägningar som är ofrånkomliga innan beslut fattas i frågor om hushållning med naturresurser är det som bostadsministern framhåller de ekologiska, sociala och samhällsekonomiska intressena av långsiktig karaktär som behöver få stöd i en naturresurslag. De får därigenom ökad tyngd i avvägningssammanhang. Det sagda innebär inte att en sådan lag ensidigt bör främja bevarandebeståndet och långsiktiga försörj-

ningsbehov. I centerns partimotion 85 understryks angelägenheten av att väsentliga bevarandeintressen får ett effektivt stöd genom den nya lagen. Utskottet finner liksom motionärerna att den inriktningen bör ligga fast, att vi skall hushålla med våra naturresurser, vara aktsamma med vår natur och skydda unika natur- och kulturvärden för ingrepp. Kortsiktiga samhällsekonomiska skäl skall inte få föranleda att skyddet omprövas eller naggas i kanten. Det är å andra sidan angeläget att ambitionen när det gäller skyddsvärda objekt icke sträcker sig längre än till vad som är en realistisk nivå. En begränsning av skyddsvärda områden kan i vissa fall vara nödvändig. Sedan ett objekt väl har förklarats skyddsvärt bör emellertid samhället också ta de ekonomiska konsekvenserna. Utskottet finner således skäl föreligga att riksdagen preciserar riktlinjerna för tillämpningen av 1 kap. 1 § i enlighet med vad utskottet anfört om en starkare betoning av bevarandeintressena och en avgränsning av de skyddsvärda områdena, med anledning av motion 85 såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande innebär i viss mån även att syftet med vänsterpartiet kommunisternas yrkande i motion 93 om ett vidgat hushållningsperspektiv tillgodoses (yrkande 1). Som bostadsministern framhåller skulle det dock föra för långt att i detta sammanhang anlägga ett så brett perspektiv på hushållningsfrågorna som naturresurs- och miljökommittén gjort. De grundläggande synsätten i kommitténs förslag bör bilda utgångspunkt för det mer begränsade reformarbete som nu pågår för att åstadkomma en bättre hushållning med våra naturresurser.

I 1 kap. 2 § anges de lagar vid vilkas tillämpning naturresurslagens samordnande hushållningsbestämmelser skall gälla, nämligen PBL, vattenlagen, miljöskyddslagen, naturvårdslagen m. fl. lagar. Enligt folkpartiets partimotion 89 (yrkande 1) bör även skogsvårdslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark inordnas under den nya lagen för att säkerställa att naturvårdshänsynen tillbörligen uppmärksammas inom skogs- och jordbruksnäringarna. Utskottet finner icke de skäl motionärerna anfört övertygande. De i motionen nämnda lagarna är till sin grundkaraktär skötsellagar som den enskilde skogs- och jordägaren har att följa under pågående markanvändning. Representanter för skogsstyrelsen har för utskottet framhållit att exempelvis ett införande av tillståndsplikt för all slutavverkning, vilket skulle bli en konsekvens av ett bifall till motionsyrkandet beträffande skogsvårdslagen, skulle öka skogsvårdsstyrelsernas arbetsbörda alldeles orimligt, utan att nämnvärt höja skogsvårdens kvalitet. Utskottet noterar vidare att det i båda lagarna finns regler om hänsyn till naturvårdens intressen. Som bostadsministern påpekar bör man kunna utgå från att såväl skogsägarna som jordbrukarna frivilligt medverkar till en god efterlevnad av de båda lagarnas regler om naturvårdshänsyn. Uppkommande frågor om ändrad markanvändning torde komma att bli bedömda enligt någon, eventuellt flera, av de lagar som enligt 2 § är underkastade naturresurslagens hushållningsbestämmelser. Mot den angivna bakgrunden saknas enligt utskottets mening anledning att biträda motionärernas förslag att naturresurslagens regler skall tillämpas även enligt skogsvårdslagen och enligt lagen om skötsel av jordbruksmark.

Grundläggande hushållningsbestämmelser

BoU 1986/87:3
Bilaga 5
JoU 1985/86:3 y

NRL innehåller en grundläggande bestämmelse – i 2 kap. 1 § – om avvägningar i fråga om den framtida användningen av marken och vattnet. Bestämmelsen uttrycker att mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som främjar en från allmän synpunkt god hushållning. Utskottet har ingen invändning mot bestämmelsens utformning. Dock må framhållas, att vad som i det förgående sagts om angelägenheten av att väsentliga bevarandeintressen får ett effektivt stöd givetvis i hög grad berör de avvägningar som regleras genom lagens andra kapitel.

I 2 kap. 3 § föreskrivs att mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Bostadsministern anför i propositionen att bestämmelsen syftar till att skydda främst områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar, områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade samt områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilda ekologiska värden och som har betydelse som genbank e. d. Dessutom skall paragrafen användas för att skydda områden som är speciellt känsliga för försurning.

Enligt motion 85 (c) är den aktuella paragrafen *oprecis till sin utformning*. Den kan därför komma att ges mycket skiljaktiga tolkningar i olika kommuner och län. Ett sådant resultat är givetvis inte acceptabelt. De negativa effekterna bör därför begränsas, exempelvis genom att länsstyrelserna efter samrådsskedet i kommunernas översiktsplanering redovisar till regeringen hur kommunerna avser att tillämpa paragrafen, anser motionärerna.

I propositionen framhålls att det ankommer på länsstyrelser och kommuner att bl. a. genom planläggning enligt PBL ange inom vilka områden som särskild hänsyn behöver tas med tanke på markens och vattnets känslighet från ekologisk synpunkt. Statens naturvårdsverk bör efter samråd med fiskeristyrelsen, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen lämna underlag i fråga om vilka ekosystem och vilka växt- och djurarter som bör uppmärksammas i länsstyrelsernas och kommunernas arbete.

Enligt vad utskottet inhämtat från naturvårdsverket har ett projektarbete numera utförts inom länsstyrelsen i Östergötlands län för att sammanställa underlag för tillämpningen av 2 kap. 3 § NRL inom länet. Projektet genomförs i samråd med planverket och naturvårdsverket och utgör ett av flera utvecklingsprojekt som initierats av planverket vid länsstyrelsernas planeringsavdelningar inför naturresurslagens och plan- och bygglagens genomförande. Genom projektet avser man visa hur ekologiskt särskilt känsliga områden kan avgränsas och redovisa de metodfrågor och överväganden som uppkommit.

Tanken är att länsstyrelsens rapport skall förses med ett förord av planverket och naturvårdsverket gemensamt. Rapporten beräknas före sommaren kunna spridas till främst länsstyrelserna som information om det genomförda arbete. Rapporten bör också kunna vara en enkel, preliminär

vägledning till länsstyrelserna om hur ett underlagsmaterial kan tas fram och redovisas.

BoU 1986/87:3

Bilaga 5

JoU 1985/86:3 y

Naturvårdsverket planerar att ge rapporten en granskning från vetenskapliga utgångspunkter. Med ledning av de synpunkter som då kommer fram avser verket att i samråd med skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen samt planverket under hösten sammanställa en samlad vägledning om underlag m. m. för tillämpning av 2 kap. 3 § NRL.

Genom de föreslagna bestämmelserna i 2 kap. 3 § ställs formella krav på att kommunerna skall göra ekonomiska överväganden bl. a. i sin planering enligt PBL. Med hänsyn till att det för de flesta kommuner är ett nytt problemområde där kommunerna oftast saknar egen kompetens, att metoderna för paragrafens tillämpning är outvecklade och att kunskapsunderlaget är bristfälligt är det angeläget att naturvårdsverket noga följer hur paragrafen tillämpas och överblickar de skilda problem som tillämpningen aktualiserar. Inom naturvårdsverket bedöms därför tillämpningen av 2 kap. 3 § NRL vara en av de frågor som bör ges en hög prioritet inom ramen för såväl naturvårdsverkets som länsstyrelsens tillsynsansvar enligt 5 kap. 3 § NRL.

Utskottet fäster för sin del stor vikt vid att de bedömningar länsstyrelser och kommuner har att göra vid avvägningar enligt 2 kap. 3 § redan från början sker efter enhetliga riktlinjer och med en metodik som har vetenskaplig förankring. Utskottet instämmer således med motionärerna att tillämpningen av lagrummet måste beaktas särskilt av de centrala myndigheterna och länsmyndigheterna. Som framgår av den lämnade redovisningen för det projektarbete som utförs och naturvårdsverkets planering av en uppföljning av projektet, har de ansvariga myndigheterna i hög grad sin uppmärksamhet inriktad på frågan. De synpunkter som anförts i motionen ingår i det pågående arbetet. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen såvitt nu är i fråga synes mot den bakgrunden icke påkallad.

Jordbruksmark och skogsmark

I 2 kap. 4 § NRL anges att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Vad rör skogsmarken anges i samma paragraf, andra stycket, att sådan mark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

Promemoriaförslaget har väckt stort intresse hos remissinstanserna. Vissa av dem anser att staten bör ha ett avgörande inflytande över kommunens tillämpning av de nu diskuterade bestämmelserna vid planläggning och beslut enligt PBL medan andra remissinstanser anser att promemoriaförslaget är väl avvägt.

Beträffande promemoriaförslaget att skyddet av jordbruksmark vad gäller PBL:s beslutområde blir en renodlat kommunal angelägenhet anförts i propositionen att kommunernas hantering av riksdagens riktlinje om jord-

bruksmark i allt väsentligt är god. I propositionen anförs att kommunerna – om de anser sig tvingade att ta i anspråk brukningsvärd jordbruksmark för utbyggnadsändamål – i en översiktsplan bör redovisa alternativa utbyggnadsområden och därvid belysa konsekvenserna från allmän synpunkt av de olika alternativen. Slutsatsen i propositionen i denna del är sålunda att jordbruksmark inte bör anses som ett riksintresse i NRL:s mening.

Även beträffande skogsmarken har delade meningar framförts om lämpligheten att ta in en bestämmelse i NRL om att skogsmarken skall anses vara ett riksintresse.

Skogsbruk bedrivs på mer än hälften av landarealen. En bestämmelse om att skogsbruk skulle klassas som riksintresse med den innebörd begreppet givits i NRL-förslaget skulle enligt propositionen innebära att staten skulle få stort inflytande över kommunala planer och övriga beslut enligt PBL inom större delen av landets yta. Detta skulle, fortfarande enligt propositionen, strida mot strävanden till ökad självständighet för kommunerna i förhållande till staten i markanvändningsfrågor.

Beträffande jord- och skogsbrukets ställning i förhållande till andra intressen såsom t. ex. rennäringens, friluftslivets och den vetenskapliga naturvårdens har farhågor framförts att dessa intressens ställning i NRL skulle vara ett hot mot ett rationellt bedrivet jord- och skogsbruk.

I motionerna 85 (c) yrkande 4 och 92 (c) yrkande 1 hemställs att jord- och skogsbruket skall ha ställning som riksintresse enligt NRL. I den förstnämnda motionen anförs att den nu diskuterade paragrafen har en betydande tyngd och i och för sig borde kunna innebära ett tillräckligt hänsynstagande till viktiga näringar men att kommunerna själva avgör om man lever upp till lagtextens mål. I motion 89 (fp) yrkande 2 förordas att brukningsvärd jordbruksmark skall betraktas som ett riksintresse. I denna motion anförs att skyddet av jordbruksmark skall anses vara ett riksintresse medan det däremot inte anses lämpligt att klassa skogsmark som riksintresse mot bakgrund av att skogsbruk bedrivs på mer än halva landets yta och då det enligt motionärerna inte är möjligt att peka ut vissa begränsade områden av särskilt stort intresse för skogsbruket. Det vore enligt motionärerna därför inte lämpligt att hänföra skogsmarken till riksintressen eftersom begreppet – på grund av skogsbrukets geografiska omfattning – då skulle bli helt meningslöst.

Utskottet delar den uppfattning som hävdas såväl i propositionen som i motionerna om vikten av att jord- och skogsbruket får ett tillfredsställande skydd. Vad i propositionen föreslagits om de avvägningar som skall göras mellan jord- och skogsbruket å ena sidan och konkurrerande intresse å andra har inte heller mött invändningar i motionerna. Som framgått ovan har motionärerna strukit under vikten av att de areella näringarna inte ges ett sämre skydd än vissa andra i och för sig beaktansvärda intressen. Motionärerna anser också att tillräcklig hänsyn tagits till näringarna i NRL.

Utskottet får vidare anföra att jord- och skogsbruket i NRL såvitt avser de grundläggande hushållningsbestämmelserna bör behandlas inbördes lika. Utskottet är icke berett att, så som föreslagits i motion 89 (fp) ge jordbruksmark ställning som riksintresse utan att ge skogsmarken samma ställning. Om de båda näringarna skulle behandlas olika i detta hänseende

torde inte sällan gränsdragningsproblem bli följderna och skapa osäkerhet för den enskilde markägaren, för kommunen, länsstyrelsen och övriga myndigheter m. fl. som deltar i planprocessen.

Utskottet finner att det – mot bakgrund av vad ovan anförts – finns tillräckliga skäl att utöver vad som görs i propositionen ytterligare betona vikten av att vederbörlig hänsyn, inom ramen för ett decentraliserat synsätt, tas till jord- och skogsbrukets intressen och att så långt möjligt näringarnas berättigade intressen kan tillgodoses. För att ge uttryck åt de ytterligare motiv som bör vägleda lagstiftningen i denna del bör ett nytt första stycke införas i 2 kap. 4 §. Detta stycke bör ges följande lydelse: "Jord- och skogsbruk är näringar av nationell betydelse." Vad nu förordats innebär att dessa näringars ställning icke bör tillmätas mindre vikt än de näringar och intressen vilka enligt 2 kap. 2–9 §§ kan ges ställning av riksintresse, dock utan att principen om ett till kommunerna decentraliserat planeringsansvar avstås. Det torde råda stor enighet om att ett sådant decentraliserat ansvar bör vara en av de härnämnda utgångspunkterna för ett reformerat plansystem. I motioner har heller inga avgörande invändningar riktats mot propositionerna om en plan- och bygglag och om en naturresurslag i dessa delar. Inte heller i motionerna 66 och 88 (m) – vari avslag yrkats på lagkomplexet i dess helhet – har någon annan mening yppats härvidlag. Utskottet, som finner det betydelsefullt att denna i PBL- och NRL-förslagen grundläggande princip icke frångås, anser emellertid att vad nu förordats innebär en icke ringa anslutning till den uppfattning som kommit till uttryck i de ovan nämnda motionerna (c). Enligt utskottets mening har riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen avseende jord- och skogsbruk i allt väsentligt visat sig lämpliga. De bör därför, som också anförts i propositionen, i princip finnas med även i en NRL. Med det tillägg till 2 kap. 4 § som utskottet föreslagit ovan bör avvägningarna mellan jord- och skogsbruket och med dessa näringar konkurrerande intressen kunna göras inom ramen för det decentraliserade planeringsansvar på vilket väsentliga delar av PBL- och NRL-förslagen vilar. Den betydelse som jord- och skogsbruket har i många kommuner innebär att det finns goda skäl för uppfattningen att kommunerna i sin planering beaktar dessa näringars intressen och att med dessa intressen konkurrerande anspråk behandlas så att de positiva erfarenheterna avseende jord- och skogsbrukets behandling i den fysiska riksplaneringen kan bibehållas. För att ge uttryck för vad nu anförts bör riksdagen alltså med anledning av propositionen och de nu behandlade motionerna komplettera 1 kap. 4 § NRL i enlighet med vad ovan förordats.

Utskottet har i detta sammanhang även uppmärksammat bestämmelsen i 5 kap. 2 § lagförslaget enligt vilken regeringen har rätt att i visst fall besluta att en eller flera kommuner skall redovisa till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer hur kommunen avser att ta hänsyn till en viss fråga som rör hushållningen med naturresurser. Bestämmelsen har tillkommit som ett led i strävanden att garantera att kontakt upprätthålls mellan länsstyrelser och kommuner genom ömsesidig information om den planering som pågår på olika håll hos kommunerna. Bostadsministern anför i propositionen att det kan bli aktuellt att överväga bl. a. om nya mark- och vattenanvändningsfrågor som bedöms viktiga för hushållen med naturresur-

serna bör föras in i NRL. Det kan också uppkomma tveksamhet huruvida en viss mark- eller vattenanvändningsfråga omfattas av de regler som gäller riksintressen eller om de nationella intressena kan anses vara tillvaratagna på ett tillfredsställande sätt i planeringen.

Med det tillägg till 2 kap. 4 § som utskottet föreslagit i det föregående blir det möjligt för regeringen att om så befinns nödvändigt utvidga kontakten mellan staten och kommunerna till att omfatta även planering som inverkar på jord- och skogsbruket som näringar, med stöd av bestämmelsen i 5 kap. 2 §.

Bostadsministern framhåller i propositionen att en mångsidig användning av mark- och vattenområden ofta är både möjlig och lämplig. När det särskilt gäller skogen har skogsstyrelsens företrädare vid utskottets hearing framhållit att skogsnäringens virkesmål i allmänhet är mycket väl förenligt med vad man kallat naturmålet, och att man genom mångbruk av skogen även kan tillgodose allmänhetens intresse av skogen som källa till rekreation och friluftsliv. I motion Jo301 (s) framhålls att trycket på skogen har ökat i och med att tillväxten ständigt förväntas öka. Det finns enligt motionären risk för att skogen enbart uppfattas som virkesproducent, och att ekonomiska hänsyn i allt större utsträckning får företräde framför elementära ekologiska hänsyn. I den storskaliga omvandlingen av den svenska skogen, från en i alla former väl utvecklad diversitet till stora områden av monotona produktionslandskap, blir kraftfulla juridiska styrmedel allt viktigare för att bevara skogens mångfald. Skogen är en intrikat väv av beroendeförhållanden mellan djur, växter och den icke-levande miljön. I motionen framhålls vidare att det framdeles blir allt viktigare att betona skogens fulla betydelse som producent av, inte bara virke, utan även bär, svamp, kött och som en alldeles unik rekreations- och trivselfaktor. Motionären erinrar om att de senaste decenniernas nyttjande av skogen inneburit en fortskridande utarmning av skogens fauna och flora. Mot den angivna bakgrunden yrkas i motionen på åtgärder för att främja ett bredare resursutnyttjande av skogen. Motionären tänker sig i första hand informationsinsatser och utbildning, eventuellt även kompensation till enskilda skogsägare i tätortsnära områden i form av något lägre skogsbeskattning.

Utskottet instämmer i motionärens uppfattning att vi måste finna former för en skötsel av hela ekosystemet med en verksamhet som helhetsmässigt anpassar samhället till naturens funktioner och som strävar till att upprätthålla produktionen, artsammansättningen och förnyelseförmågan hos naturens olika enheter. Skogen har under senare år – liksom marken och vattnet – utsatts för allvarligt hot genom försurningen och genom andra luftföroreningar som uppenbarligen skadar träden och inverkar menligt på tillväxten. Detta hot bör i första hand mötas genom en minskning av luft- och vattenförorenande utsläpp. Försurnings och luftföroreningarnas skadliga verkan torde emellertid kunna lindras om skogsvården bedrivs förstklassigt med stort hänsynstagande till ekosystemets krav. Mot denna bakgrund samt med hänsyn till den av skogsstyrelsens företrädare hävdade uppfattningen att skogsnäringens virkesmål mycket väl låter sig förenas med naturmålet, ansluter sig utskottet till motionärens önskemål om främjande av ett brett resursutnyttjande av skogen. Ett mångbruk i skogen innebär att det bereds

utrymme både för de areella näringarna och för jakt, fiske, svampplockning, bärplockning, bad och annan rekreation. Det är för övrigt, som bostadsministern framhåller, icke blott skogen som kan utnyttjas för många ändamål. Motsvarande gäller i allmänhet vattenområden och även andra markområden som faller under allemansrätten. Ömsesidig hänsyn behövs i fråga om verksamheter som bedrivs inom ett och samma område eller i det omedelbara grannskapet. Vad utskottet anfört synes ägnat att i det väsentliga tillgodose motionens syfte. Denna påkallar således icke någon ytterligare riksdagens åtgärd.

I 2 kap. lagförslaget ges även bestämmelser om skydd för vissa andra näringar och intressen som berör jordbruksutskottets beredningsområde, nämligen skydd av rennäringsen samt av yrkesfiske och vattenbruk (5 §), skydd av områden som har betydelse från allmän synpunkt på grund av områdenas naturvärden eller kulturvärden m. m. (6 §) samt skydd av områden som är särskilt lämpliga för anläggningar för bl. a. vattenförsörjning och avfallshantering (8 §). Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag i dessa delar.

Geografiskt inriktade bestämmelser

I 3 kap. NRL ges bestämmelser som ersätter de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Samtliga berörda områden har särskilt stora värden när det gäller naturvård, kulturminnesvård, turism och friluftsliv. Områdena är därför i sin helhet av riksintresse. Staten får därmed ett starkt inflytande över mark- och vattenanvändningen i områdena. Det framgår direkt av lagen vilka områden som omfattas av bestämmelserna.

De geografiska bestämmelserna i 3 kap. 2 § behandlar skärgårdarna och kustområdena från gränsen mot Norge till Forsmark, Höga kusten i Ångermanland, Norrbottens skärgård med angränsande kustområde, Öland och Gotland, hela fjällvärlden, älvar och älvars dalgångar samt vissa områden i övrigt som har särskilt stora värden för turism och friluftsliv.

Bestämmelserna i 2 § berör endast i begränsad utsträckning jordbruksutskottets kompetensområde. Utskottet vill dock i detta sammanhang erinra om vad som anförts i samband med behandlingen av lagförslagens inledande bestämmelse. Som därvid framhållits bör en fastare betoning av bevarandeaspekterna när det gäller verkligt skyddsvärda områden få som konsekvens, att antalet och omfattningen av områdena som ges skydd begränsas. Det finns med hänsyn härtill enligt utskottets mening anledning att överväga en koncentrerings av skyddet enligt 3 kap. 2 § till färre områden.

I motion 1984/85:2146 föreslår Paul Jansson m. fl. (s) att det utfärdas riktlinjer för hur Vänerens vattenresurser skall disponeras i framtiden och vilka åtgärder som behöver vidtas för att få fram en god hushållning. Motionärerna pekar bl. a. på sjöns betydelse som vattentäkt, som resurs för insjöfiske och vattenbruk samt på dess naturvärden. Enligt motionen är Väneren mycket känslig för föroreningar. Dessa har på sina håll också varit mycket omfattande vilket bl. a. medfört svartlistning av fisket i delar av Väneren. Planeringsläget är kartlagt genom samordnade insatser av berörda länsstyrelser och kommuner.

Utskottet delar motionärernas åsikter att utvecklingen av vattenmiljön i Vänern bör styras genom planering. Enligt utskottets uppfattning kommer förutsättningarna härför att förbättras genom de regler som ges i PBL och naturresurslagen. I 3 kap. 2 § förslaget till NRL är Vänern med öar och strandområden upptagen bland de områden inom vilka turismens och friluftslivets intressen särskilt skall beaktas. I andra kapitlet återfinns regler om skydd för yrkesfisket – främst lek- och uppväxtområden samt landnings- och fångstplatser – och vattenbruket, vidare för områden med naturvärden samt områden av betydelse för vattenförsörjningen. Samtliga dessa regler kan tillämpas i samband med planeringsarbetet för vattenkvaliteten i Vänern. Motionens syfte synes således i väsentlig utsträckning tillgodosatt genom regeringens förslag. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen synes med hänsyn härtill icke påkallad.

Skogsbruket i de fjällnära områdena

I 3 kap. 5 § meddelas bestämmelser till skydd för den obrutna fjällkedjan. Starka restriktioner läggs på bebyggelse och anläggningar. Undantagna är bl. a. bebyggelse och anläggningar som behövs för rennärningen.

När det gäller skogsvärden i dessa områden förordar bostadsministern att skogsbruk, när det kan tillätas enligt skogsvårdslagen, skall bedrivas så att områdenas karaktär inte påverkas. Enligt propositionen kommer det om några år att finnas ett betydligt bättre kunskapsunderlag än nu för att riktiga beslut skall kunna fattas både vad gäller skogsbrukets bedrivande och samordningen mellan skilda intressen i dessa områden. Bostadsministern aviserar även att han senare kommer att ta upp frågan om lämpliga former för en samordnad markanvändningsplanering för berörda områden inom hela fjällvärlden.

I motion 93 (vpk) yrkas att en diskussion om skogsbruket i fjällområdena tas upp i samband med behandlingen av paragrafen om obrutna fjällområden.

Riksdagen har under de senaste åren vid upprepade tillfällen granskat skogsbruket i de fjällnära trakterna. Den 16 januari 1985 gav riksdagen som sin mening regeringen till känna vad jordbruksutskottet anfört om nödvändigheten av att iakttäta stor återhållsamhet med bedrivande av skogsbruk i de s. k. fjällnära skogarna, om utveckling och effektivisering av samrådsförfarandet mellan skogsbruk och rennärning samt om ett mera ståndsortsanpassat skogsbruk och skonsammare skogsskötselmetoder m. m. i de fjällnära områdena (JoU 1984/85:20, rskr. 114). Riksdagens ställningstagande grundades på ett ingående och omfattande beredningsarbete inom utskottet och fattades i stor enighet. De rekommendationer utskottet framförde har lett till motsvarande kompletteringar av skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen samt till mera utvecklade former för samråd med rennärningens företrädare i olika frågor.

I sitt betänkande 1985/86:9 om skogsbruk hösten 1985 underströk utskottet ånyo de uttalanden riksdagen gjort om vikten av att stor återhållsamhet iakttas vid bedrivande av skogsbruk i de fjällnära skogsområdena i avvaktan

på resultatet av pågående planeringsarbete rörande den framtida markanvändningen. Utskottet påfordrade i det sammanhanget ingen ytterligare åtgärd från riksdagens sida vad gäller den här aktuella frågan. Riksdagen anslöt sig till utskottets utlåtande.

Av utskottets båda yttranden i frågan framgår bl. a. följande.

Längs den ca 100 mil långa svenska fjällkedjan från Dalarna till nordligaste Lappland sträcker sig ett nästan oavbrutet bälte av s. k. fjällnära barrskogar. Dessa skogar har tidigare ansetts sakna biologiska förutsättningar för ett ekonomiskt acceptabelt skogsbruk. Skogarna, som i allt väsentligt är koncentrerade till områden ovan domänverkets tidigare skogsodlingsgräns – extrapolerad över andra ägargrupperns mark – omfattar drygt 2 miljoner ha skogsmark, varav 1,5 miljoner ha består av produktiv skogbevuxen mark. Resten betraktas som s. k. impediment. Staten är den dominerande ägaren av skogsmarken ovan skogsodlingsgränsen i alla berörda län utom i Jämtlands län. Fördelat i procent av arealen hänglavbärande barrskog utgör statens ägoinnehav i sistnämnda län 26 %. I Västerbottens län äger staten 92 % och i Norrbottens län 93 %, såvitt avser fjällbyar, och 89 % inom skogsbyarna.

Ett ökat intresse för att utnyttja de fjällnära skogarna i det gängse skogsbruket har under senare år visats från skogsnäringens sida. Orsakerna härtill är flera. Kraven på tryggade sysselsättningsmöjligheter i Norrlands inland i förening med skogsindustrins behov av fortsatt försörjning med virkesråvara har sålunda blivit alltmer framträdande. Effektivare skogsförnyngningsmetoder samt möjligheten att använda nya, för mark- och klimatförhållandena lämpade trädslag har också medverkat till att göra de fjällnära skogarna intressanta från skogsbrukssynpunkt.

Det statliga ekonomiska stödet till bl. a. skogsvård har också bidragit härtill. En ändrad prissättning på skogsbrukets produkter torde även vara en bidragande orsak.

I sitt förstnämnda betänkande redovisade utskottet ett antal inventeringar och andra utredningar som under senare år utförts beträffande förhållandena i de aktuella områdena. En *inventering av urskogsartad fjällnära barrskog* hade under åren 1981–1982 utförts i naturvårdsverkets och skogsstyrelsens regi (SNV PM 1511). Domänverket hade avsatt ca 800 000 ha skogsmark som *domänreservat* längs fjällkedjan. Domänreservatet skulle samordnas med de naturreservat som blir följderna av urskogsinventeringen. En *inventering av de hänglavbärande barrskogarna* inom det fjällnära området hade utförts genom berörda lantbruksnämnders försorg. (Lantbruksstyrelsens meddelande 1984:4.) En *undersökning av kvantiteten trädlav* hade påbörjats av renförsöksavdelningen vid Sveriges lantbruksuniversitet. Metoder för *framställning av markanvändningsplaner i fjällnära skogar* prövades i ett program som startat under år 1984. Ett antal forskare hade sommaren 1984 *studerat förnyngningsmöjligheterna* inom vissa av domänverket indelade områden ovan den tidigare skogsodlingsgränsen. (Forskarrapporten *Skogsförnyring i fjällnära skogar, skogsvetenskapliga fakulteten 1984.*) Slutligen erinrades om den fjällutredning som naturvårdsverket bedrivit på regeringens uppdrag under åren 1974–1984, syftande till en naturvårdsplan för hela fjällregionen. Resultatet av fjällutredningen har numera publicerats i verket *Naturvård i fjällen* (Naturvårdsverket informerar, mars 1986).

Utskottet underströk att områden som innefattas i vad som allmänt kallas fjällnära skogar och som i huvudsak är belägna ovanför domänverkets gamla skogsodlingsgräns eller dess förlängning över icke statlig mark hör till de värdefullare områdena i vårt land. Områdenas värde är mångskiftande. De utgör exempel på en storslagen, i många fall förhållandevis orörd och unik natur. De väcker till följd härav ett ökande intresse, bl. a. på forskningens område. Områdena har också avgörande betydelse för den befolkning som skall tjäna sitt uppehälle här. Det gäller särskilt inom skogsbruket och den lokala skogsindustrin samt inom rennäringen. Dessa näringar ger inte bara sysselsättning i sig utan medverkar också till att stärka underlaget för annan sysselsättning och för nödvändig service i de glesbygder det här är fråga om. Det är mot denna bakgrund naturligt att intressemotsättningar uppstår. I och för sig är detta inte något unikt för det fjällnära skogsområdet.

Utskottet erinrade om att skogsvårdslagens inledande paragraf uttryckligen stadgar att hänsyn skall tas inte bara till naturvårdens utan också till andra allmänna intressen. Skogsnäringen skall också verka i samspel med andra samhällssektorer. I enighet härmed skall hänsyn tas till bl. a. rennäringen. Utskottet uttalade sig i detta sammanhang bl. a. för utveckling och effektivisering av samrådsförfarandet mellan skogsbruk och rennäring.

Enligt utskottets mening fanns det alltså anledning att iakttäta stor återhållsamhet med bedrivande av skogsbruk i de s. k. fjällnära skogarna.

Utskottet anförde i anslutning till vissa motionsvis framförda förslag om s. k. blädning samt om prövning av småskogsbrukets skogsskötselmetoder i fjällnära skog att föryngring av skog ställde stora krav på kunskaper och noggrannhet beroende på markförhållanden, klimat, geografisk belägenhet, beståndshistorik m. m. i det enskilda fallet. Inte minst krävdes ingående kunskaper om klimatfaktorernas inverkan i sammanhanget. Allmän enighet syntes nu råda om behovet av ett mera s. k. ståndortsanpassat skogsbruk. Här låg t. ex. en anpassning av hyggesstorleken, hänsyn även till lokalklimatet, val av rätt föryngringsmetod, trädslag och plantsort m. m.

Utskottet underströk för sin del skogsvårdslagens stadgande om att avverkning inte får ske på annat sätt än genom röjning eller gallring som främjar skogens utveckling eller genom slutavverkning som är ändamålsenlig för anläggning av ny skog. Utskottet ansåg i enlighet härmed att vissa uttalanden från den tidigare omnämnda forskargruppen borde bli vägledande för skogsbruket i här ifrågavarande områden. En minskning av hyggesstorleken (till maximalt 40 ha) och fullständig hyggesrensning samt tillskapandet av en mosaik med skog i olika utvecklingsfaser skulle också starkt gynna spridningen av de för rennäringen så viktiga hänglavarna i detta område.

Forskarna hade framhållit i sammanhanget att ett blädningsskogsbruk naturligtvis skulle ha en positivare inverkan på hänglavsproduktionen. Utskottet delade denna uppfattning men ville starkt understryka att denna avverkningsform borde användas endast om den medgav godtagbar föryngring. Som lantbruksstyrelsen bl. a. framhållit utgjorde hänglavsinventeringen, liksom den i det föregående redovisade urskogsinventeringen, en viktig del i det beslutsunderlag som skall ligga till grund för hur skogsbruket bör bedrivas med hänsyn till andra markanvändningsintressen i det fjällnära

området. Enligt lantbruksstyrelsens mening borde det för områden ovanför skogsodlingsgränsen där motstridiga markanvändningsintressen föreligger vara möjligt att avvakta med ingripande skogsbruksåtgärder intill dess sådan planering genomförs. I anslutning härtill ville utskottet för sin del förorda största möjliga återhållsamhet med skogsbruksåtgärder i de av samebyarna i hänglavsinventeringen utpekade särskilt viktiga områdena i avvaktan på resultatet av den markanvändningsplanering som igångsatts inom olika delar av renskötselområdet.

Till följd av riksdagens beslut har skogsstyrelsen företagit en omarbetning av sina föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen. Skogsstyrelsen har också gjort en översyn av vissa bestämmelser om statsbidrag m. m. Nya bestämmelser i överensstämmelse med de av riksdagen gjorda uttalandena har därefter nyligen utfärdats (SKSFS 1985:2 och 3).

På grundval av en inventering av urskogsartad fjällnära barrskog som utförts i naturvårdsverkets och skogsstyrelsens regi har regeringen givit naturvårdsverket i uppdrag att utarbeta skydds- och förvaltningsformer för 55 urskogsområden. Sammanlagt handlar det om urskogsområden på tillsammans ca 600 000 ha som nu skall få ett permanent skydd och därmed sparas för framtiden. Områdena är belägna i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. 52 av områdena har avsatts efter överenskommelse mellan naturvårdsverket och domänverket. Därutöver ingår de tre områdena Kirjesålandet, Pärälven och Dellikälven som regeringen hösten 1984 beslutade undanta från skogsavverkningar.

För en närmare redogörelse för bakgrunden till riksdagens beslut hänvisas till utskottets båda betänkanden (JoU 1984/85:20, JoU 1985/86:9).

För fortsatta överväganden om skogsbruket i de fjällnära områdena kommer resultaten av den nu pågående markanvändningsplaneringen att bli av stort värde. Under året 1984/85 disponerade skogsvårdsstyrelserna i de tre nordligaste länen 0,75 milj. kr. för att tillsammans med berörda myndigheter och skogsbrukets företrädare utveckla och pröva metoder för framställning av markanvändningsplaner i fjällnära skogar. Under innevarande budgetår har denna verksamhet något utökats. Planeringsunderlaget i Jämtlands län kommer enligt uppgift från skogsstyrelsen att kunna avslutas under en nära framtid. Det bereds nu i bostadsdepartementet. I Västerbottens och Norrbottens län har man provat olika modeller i Vilhelmina resp. Jokkmokks kommuner. Arbetet beräknas pågå under åtskilliga år och torde förutsätta fortsatt resurstilldelning, bl. a. för framställning av vegetationskartor över de vidsträckta renbetesområdena.

Utskottet får med hänvisning till den lämnade redovisningen framhålla, att beslutsunderlaget för skogsbruket i de fjällnära områdena torde ha förbättrats genom de beslut om undantag av stora områden från skogsbruk som fattats av berörda myndigheter och regeringen samt genom riksdagens uttalanden om ökad återhållsamhet i skogsbruket parat med rekommendationer om ståndortsanpassat skogsbruk och skonsammare skogsskötselmetoder samt med ett effektivt samrådsförfarande med rennärigen. Riksdagens uttalanden har ju också formaliserats genom att skogsstyrelsen inarbetat dem i sina föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen. Enligt utskottets mening bör kunskapsunderlaget för det fortsatta utnyttjandet av de stora

arealer som berörs ytterligare kunna förbättras genom forskningsinsatser och framför allt genom att det nu inledda arbetet på markanvändningsplanering av de fjällnära områdena och renbeteslandet i övrigt fortsätter och fullföljs. Med hänsyn till de klimatiska förhållanden med viktiga temperaturskillnader som konstaterats under olika decennier och sekel i dessa subarktiska områden torde det även framdeles, sedan markanvändningsplaneringen fullbordats, föreligga anledning att iaktta stor försiktighet med skogsbruket i området. Det statliga inflytandet i området kommer enligt NRL att säkras redan därigenom att planeringen i hithörande frågor kommer att angå flera kommuner, men även med hänsyn till lagens bestämmelser om rennäringen, fisket och den vetenskapliga naturvården samt friluftslivet som riksintressen.

Kunskapsförsörjning

I propositionen framhålls att det krävs ett väl utvecklat system för kunskapsförsörjning för att de allmänt hållna reglerna i NRL skall få avsedd verkan. En nära samverkan måste upprätthållas mellan kommun och länsstyrelse som i sin tur har att utnyttja det material som kan tillhandahållas av centrala myndigheter och regionala specialiserade organ. I sammanhanget lämnas även en redogörelse för en diskussion som pågått i vårt land om s. k. miljökonsekvensbeskrivningar för större exploateringsföretag efter en modell som har tillämpats i bl. a. USA. Enligt propositionen har det amerikanska systemet medfört en viss tungroddhet i hanteringen. Anledning saknas enligt bostadsministern att nu frångå den svenska utredningsmodell som tillämpas i vårt land.

I motion 1984/85:2244 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkas att riksdagen begär förslag till inrättande av ett system för bl. a. konsekvensbeskrivningar (yrkande 3 delvis). Avsikten bör vara att miljökonsekvensbeskrivningarna skall vara en del av underlaget vid beslut enligt exempelvis miljöskyddslagen och 136 a byggnadslagen. De kan då bidra till att kunskapsluckor upptäcks och till att man genom en allmänt ökad kunskap får insikt om naturresurs- och miljöfrågor i samhället. Därför bör de konsekvensbeskrivningar som redan görs i samband med prövning enligt de nämnda lagarna utvidgas till att även omfatta alternativa projekt som är nödvändiga (inkl. s. k. 0-alternativ). Samma yrkande framställs i motion 1985/86:Jo799 av Karin Söder m. fl. (c).

Utskottet får i anslutning till propositionen framhålla att det enligt det system som traditionellt tillämpas i Sverige i första hand ankommer på den som söker tillstånd till ett exploateringsföretag att belysa verkningarna av företaget på ett sådant sätt att förutsättningarna för tillstånd kan bedömas, och att prövningsmyndigheterna sedan genom remissförfarande skaffar kompletterande upplysningar från berörda myndigheter och intressenter. Som bostadsministern framhåller är erfarenheterna från detta system i huvudsak positiva. Någon anledning att i normalfallet frångå den modellen finns enligt utskottets bedömning icke.

Det miljörättsliga systemet

BoU 1986/87:3
Bilaga 5
JoU 1985/86:3 y

Utskottet har funnit lämpligt att i detta yttrande ta upp två motioner väckta av Sven Munke under allmänna motionstiden 1985 resp. 1986, nämligen motionerna 1984/85:2237 och 1985/86:Jo727. Den förstnämnda är följdmotion till motion 1984/85:2236 vilken behandlats av konstitutionsutskottet. Enligt sistnämnda motion borde förslaget till ny naturresurslag upphöjas till grundlag. Motionen avlogs av riksdagen hösten 1985 (KU 1985/86:5). I följdmotionen yrkas dels att miljö kvalitetsnormer införs för luften med avseende på vissa halter av luftföroreningar, dels att olika miljölagar kompletteras och inordnas under naturresurslagen. I motion Jo727 begärs utredning i syfte att reformera det miljörättsliga systemet. Motionären framhåller att människans välfärd delvis är beroende av hur hon lyckas tillgodogöra sig naturens resurser. Om dessa resurser tar slut, blir otillgängliga för människan eller förstörs genom förgiftning försämras oundvikligen människans livsbetingelser. Välfärden försvinner och i värsta fall går hon under som art. Sammanfattningsvis anser motionären att det miljörättsliga systemet behöver reformeras. Riksdagen bör slå fast att de långsiktiga miljömålen är överordnade andra mål och bygger på en ekologisk grundsyn. De långsiktiga miljömålen bör ges grundlagsskydd. Det miljörättsliga regelsystemet bör samordnas till en enhetlig miljöbalk. Lagstiftningsarbetet bör utgå ifrån miljöns känslighet. Andra aspekter som ekonomiska frågor och sysselsättningsfrågor bör underordnas de långsiktiga miljömålen.

Utskottet finner att de synpunkter som förs fram i de båda motionerna i stora delar bygger på samma grundsyn som den i det föregående berörda naturresurs- och miljökommitténs betänkande. Som utskottet därvid framhållit är det icke möjligt att i det nu aktuella reformarbetet vidta åtgärder av så omfattande natur som där föreslagits. Utskottet avstyrker således motionerna.

Stockholm den 18 mars 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Kerstin Gellerman (fp), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), John Andersson (vpk) och Leif Marklund (s).

Avvikande meningar

BoU 1986/87:3

Bilaga 5

JoU 1985/86:3 y

1. Avslag på lagförslaget, m. m.

Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) anför:

I första hand hänvisar vi till konstitutionsutskottets yttrande över förslaget till PBL (KU 1985/86:8 y). Som däri framhålls bör bostadsutskottet företa en överarbetning av förslaget med hänsyn till regeringsformens stadganden om normgivningsmakten. Enligt vår mening bör jordbruksutskottet icke avlåta sitt yttrande innan PBL:s grundlagsenlighet klarlagts. Vi motsätter oss alltså att jordbruksutskottet avger sitt yttrande redan nu.

I andra hand anser vi, med instämmande i motion 66 (m), att naturvårdslagen är så vagt skriven att den blir till ringa stöd för beslutsfattarna. Lagen är obehövlig. Det lagskydd som är nödvändigt för en förnuftig hushållning med Sveriges naturresurser och för ett bevarande av värdefulla naturområden kan inrymmas i byggnadslagstiftningen och angränsande lagar, t. ex. naturvårdslagen och miljöskyddslagen. De skyddsvärda områdena bör begränsas och ges ett effektivt skydd. Bostadsutskottet bör således avstyrka propositionen i enlighet med motion 88 yrkande 1 samt föreslå riksdagen att med bifall till yrkande 2 i samma motion rikta ett tillkännagivande till regeringen om ett starkare skydd för bevarandevärda naturområden.

2. Ett vidgat hushållningsperspektiv

John Andersson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 111 som börjar med "Utskottets ställningstagande" och slutar med "våra naturresurser" bort ha följande lydelse:

Som anförts i motion 93 bör en naturresurslag vila på en ekologisk grundsyn i enlighet med vad naturresurs- och miljökommittén skisserat i sitt betänkande (SOU 1983:56) Naturresursers nyttjande och hävd. Vpk anser att det nu är rätt tillfälle att anlägga det bredare perspektivet på hushållning som på sikt leder till att produktionens inriktning och metoder inrättas efter ekologiska, sociala och samhällsekonomiska intressen. Bostadsutskottet bör därför tillstyrka motion 93 yrkande 1.

3. Jordbruksmark som riksintresse

Lars Ernestam och Kerstin Gellerman (båda fp) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 114 med "Utskottet får vidare" och slutar på s. 116 med "i 5 kap. 2 §" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att skyddet av jordbruksmark mot bebyggelse och annan exploatering liksom hittills bör anses vara ett riksintresse. Som framhålls i motion 88 (fp) visar erfarenheterna att det är nödvändigt med strikta hushållningsbestämmelser och möjlighet till direkt statligt ingripande för att detta intresse skall kunna hävdas i områden där öppet landskap enligt vår uppfattning är ett riksintresse.

Bostadsutskottet bör således enligt utskottets mening tillstyrka motionen såvitt nu är i fråga (yrkande 2).

4. Miljökonsekvensbeskrivningar

BoU 1986/87:3

Bilaga 5

JoU 1985/86:3 y

Karl Erik Olsson och Lars Brunander (båda c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 122 som börjar "Utskottet får" och slutar "bedömning icke" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det finns anledning beakta de möjligheter som kan erbjudas att förbättra kunskapsförsörjningen i miljöskyddsmål. Utskottet biträder således förslaget i de båda motionerna om ökad användning av miljökonsekvensbeskrivningar i Sverige. Bostadsutskottet bör således tillstyrka motionerna i nu berört avseende.

Särskilt yttrande

Lars Ernestam och Kerstin Gellerman (båda fp) anför:

I motion 89 föreslog folkpartiet att komplettera 1 kap. 2 § så att NRL skall tillämpas även enligt lagen om skötsel av jordbruksmark och skogsvårdslagen (yrkande 1).

Med hänsyn till vad som anförs i yttrandet (s. 111) om den befarade extra arbetsbelastning ett bifall till yrkandet skulle få inom framför allt skogsvårdsorganisationen avstår vi från att yrka bifall till motionen i denna fråga. Vi är dock inte helt övertygande om att bifall till motionsyrkandet skulle medföra den omfattande prövning av ärenden som utskottsmajoriteten förutsätter.

Näringsutskottets yttrande

1985/86:3 y

om förslag till plan- och bygglag och lag om hushållning med naturresurser m. m.

(prop. 1985/86:1, prop. 1985/86:3)

BoU 1986/87:3

Bilaga 6

NU 1985/86:3 y

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1985/86:1 med förslag till ny plan- och bygglag och proposition 1985/86:3 med förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m. jämte motioner.

En motion från allmänna motionstiden år 1985 rörande kommunal varuförsörjningsplanering har tidigare hänvisats till näringsutskottet. Utskottet behandlar i detta sammanhang även denna motion och överlämnar den, under förutsättning av bostadsutskottets medgivande, till bostadsutskottet med detta yttrande.

Företrädare för Folkkampanjen mot kärnkraft har inför näringsutskottet framfört synpunkter på beslutsordningen vid tillåtlighetsprövningen av stora industrianläggningar m. m.

I frågan om möjlighet för kommunerna att styra utvecklingen av detaljhandeln har synpunkter lämnats inför näringsutskottet av företrädare för konsumentverket, Svenska kommunförbundet, Sveriges köpmannaförbund, Detaljinvest AB, ICA AB, Kooperativa förbundet och Petroleumhandels riksförbund. Sistnämnda organisation har därjämte ingett en skrivelse i frågan.

Köpmannaförbundet har i en till lagutskottet ställd skrivelse, som överlämnats till näringsutskottet, tagit upp frågan om tillämpningen av byggnadslagstiftningen på sådan försvaret tillhörig mark som används för försäljning av överskottsmateriel m. m.

Lantbrukarnas riksförbund, Svenska cellulosaförbundet och pappersbruksföreningen, Sveriges jordägareförbund och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund har i en skrivelse, ställd också till jordbruksutskottet och bostadsutskottet, lämnat vissa synpunkter på propositionerna med hänsyn till skogsnäringens intressen.

I likhet med vad som görs i de aktuella propositionerna använder näringsutskottet i det följande förkortningarna PBL (förslag till plan- och bygglag) och NRL (förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m.).

Motionerna

BoU 1986/87:3

Bilaga 6

NU 1985/86:3 y

Motioner med anledning av proposition 1985/86:1

Av de motioner som har väckts med anledning av proposition 1985/86:1 är det följande som näringsutskottet kommenterar:

1985/86:73 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avser hemställan (1) att riksdagen med ändring i regeringens förslag 2 kap. 4 § beslutar att även behovet av markreservationer för sol- och vindenergianläggningar skall tillgodoses.

1985/86:80 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), såvitt avser hemställan (3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förslaget till PBL bör omarbetas [så] --- (j) att detaljplaner inte får användas till att styra utvecklingen av handeln på det sätt som anges i proposition 1985/86:1.

Motioner med anledning av proposition 1985/86:3

Av de motioner som har väckts med anledning av proposition 1985/86:3 är det följande som näringsutskottet kommenterar:

1985/86:83 av Elving Andersson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att andra stycket i 4 kap. 3 § i lag om hushållning med naturresurser m. m. utgår.

1985/86:84 av Birgitta Hambræus m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att förtydliga och ändra lagen om hushållning med naturresurser på så sätt att

1. det kommunala vetot skall omfatta alla led i kärnkraftsbränsleverksamheten,
2. regeringen inte skall kunna ge tillstånd enligt 4 kap. mot kommunens veto.

1985/86:85 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), såvitt avser hemställan (7) att riksdagen beslutar att 4 kap. 3 § andra stycket angående inskränkning i det kommunala vetot utgår.

1985/86:88 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), såvitt avser hemställan – med motivering i motion 1985/86:66 – (3) att riksdagen beslutar ändra 136 a § byggnadslagen (1947:385) i enlighet med vad som i motionen anförts.

1985/86:89 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), såvitt avser hemställan (5) att riksdagen beslutar att i 3 kap. 1 § [andra stycket] sista meningen utgår.

1985/86:93 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avser hemställan

3. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att 3 kap. 1 § andra stycket skall utgå.
6. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att 4 kap. 3 § andra stycket --- skall utgå.

Motioner från allmänna motionstiden år 1985

BoU 1986/87:3

Bilaga 6

NU 1985/86:3 y

Den motion från allmänna motionstiden som har hänvisats till näringsutskottet och som med detta yttrande överlämnas till bostadsutskottet är följande:

1984/85:1097 av Kurt Ove Johansson (s) och Lars-Erik Lövdén (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kommunala varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering.

De till bostadsutskottet hänvisade motioner från allmänna motionstiden som kommenteras här är följande:

1984/85:548 av Kjell A. Mattsson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att 136 a § byggnadslagen ändras så att prövningen av förbrukningen av träfiberråvara utgår.

1984/85:785 av Kjell A. Mattsson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen beslutar att 136 a § andra stycket punkterna 5 och 6 byggnadslagen i enlighet med motionens förslag ändras så att de omfattar samtliga led i uranhanteringen.

1984/85:2677 av Ingrid Hemmingsson (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att upphäva 136 a § byggnadslagen.

1984/85:2801 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), såvitt avser hemställan (12) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ny plan- och bygglag.

1984/85:2878 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), såvitt avser hemställan (13) att riksdagen som sin mening uttalar att den kommunala vetorätten skall gälla anläggningar i hela kärnbränslecykeln med dess olika led i enlighet med vad som anförts i motionen.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Åtgärdsprogram i fråga om använt kärnbränsle m. m.

Enligt 12 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet skall innehavare av kärnkraftsreaktor upprätta eller låta upprätta ett *åtgärdsprogram i fråga om använt kärnbränsle m. m.* Programmet skall omfatta åtgärder för hantering och slutförvaring av uppkommet kärnavfall, för avveckling av anläggningar som inte längre skall drivas och för erforderligt forsknings- och utvecklingsarbete. Med början år 1986 skall programmet vart tredje år insändas till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen har föreskrivit att programmet skall insändas till statens kärnbränslenämnd för att granskas och utvärderas, varefter det skall överlämnas till regeringen med nämndens yttrande. Genom beslut den 12 december 1985 har regeringen angett vissa riktlinjer för kärnbränslenämndens granskning i form av en till beslutet fogad promemoria. I denna lämnas bl. a. följande uppgifter om de allmänna förutsättningarna för programmet.

Den politik för omhändertagande av utbränt kärnbränsle och radioaktivt avfall från det svenska kärnkraftsprogrammet, som statsmakterna har beslutat och som kommer till uttryck bl. a. i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen), innebär att slutlig förvaring skall ske i Sverige med utnyttjande av bästa tillgängliga teknik med hänsyn till säkerhet, miljö och vårt lands åtaganden vad gäller förhindrande av spridning av kärnvapen. Tiden fram till dess att konkreta beslut skall tas om hur och var slutförvaring skall verkställas skall utnyttjas för att fortsätta att utveckla metoder och teknik samt för att finna en eller flera lämpliga platser för slutförvar.

I denna strategi spelar mellanförvaringen av använt kärnbränsle – som har inletts under år 1985 – en viktig roll. Den ger handlingsfrihet i valet av metod för slutligt omhändertagande av bränslet och möjligheter att vidareutveckla hanterings- och slutförvaringsmetoderna under ytterligare några årtionden. I lagstiftningen har föreskrivits att dessa möjligheter skall tas till vara.

Slutlig ställning i fråga om val av hanteringsmetod för använt kärnbränsle kommer att tas först sedan erfarenheter vunnits och slutsatser kunnat dras från den kunskap och förbättrade teknik som svenskt och internationellt utvecklingsarbete ger. Under den tid som forsknings- och utvecklingsarbetet pågår skall inte någon bindning ske till en viss förvaringsmetod. Alternativ till den s. k. KBS-3-metoden skall därför studeras även fortsättningsvis.

I promemorian hänvisas till att programmet enligt 12 § kärntekniklagen skall dels innehålla en översikt över samtliga åtgärder som kan bli behövliga, dels närmare ange de åtgärder som avses bli vidtagna under en tidrymd av minst sex år, dvs. fram till 1990-talets första år. Sistnämnda åtgärder kan väntas till stor del gälla fortsatt uppbyggnad av grundläggande kunskaper i fråga om bl. a. geologi, hydrologi, geokemi, materialegenskaper och radioaktiva ämnens spridning i biosfären liksom metodutveckling för berggrunds- och grundvattenundersökningar. Härafter anför:

Under den nämnda sexårsperioden torde den nu pågående etappen av berggrundsundersökningar – som alltså är av grundläggande teknisk-vetenskaplig natur och inte syftar till platsval – slutföras och förberedelser göras för följande faser av fältundersökningar. Den nu pågående fasen, som hör 80-talet till, får inte innebära bindningar i fråga om metoder eller lokalisering för framtida slutförvar. Av yttrandet bör framgå vilka ytterligare berggrundsundersökningar, som avses genomföras under 1980-talet och vilka platser som berörs.

I nästa etapp, dvs. i huvudsak under 1990-talet, får man räkna med att fortsatta platsundersökningar även kommer att bli underlag för det successiva urvalet av lämpliga platser för framtida slutförvar. I yttrandet över forsknings- och utvecklingsprogrammet i denna del bör ingå förslag till ett samlat program för fortsatta provborrningar och vidgade platsundersökningar, som bygger på de resultat som erhållits under nuvarande provborrningar. I granskningsyttrandet bör beläggas en ändamålsenlig ordning för hur statsmakterna på grundval av vunna erfarenheter, resultat från berggrundsundersökningarna och andra delar av forsknings- och utvecklingsprogrammet, m. m. skall fatta beslut i platsvalsfrågor. Vidare bör förslag läggas fram om hur information på berörda orter skall ordnas och vem som bör svara för den.

I kärnbränslenämndens uppgifter ingår – förutom att övervaka genomförandet av åtgärdsprogrammet enligt kärntekniklagen – bl. a. att svara för viss

kompletterande forsknings- och utredningsverksamhet. Nämnden har också att föreslå regeringen storleken på den avgift som reaktorinnehavarna skall erlägga till staten för finansiering av verksamheten på området.

Kärnkraftsföretagens arbete med frågor om använt kärnbränsle bedrivs i huvudsak inom ramen för det av företagen samägda bolaget *Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB)*, tidigare benämnt *Svensk Kärnbränsleförsörjning AB (SKBF)*. SKB svarar bl. a. för uppförande och drift av lagringsanläggningar, för transporter samt för forsknings- och utvecklingsarbete. Ett centralt lager för använt bränsle (CLAB) vid Oskarshamnverket har tagits i bruk år 1985. För närvarande uppförs ett slutförvar för reaktoravfall (SFR) i Forsmark. Denna anläggning, som är avsedd enbart för låg- och medelaktivt avfall, beräknas kunna tas i bruk år 1988. Vidare har SKB gjort omfattande undersökningar av en metod för slutförvaring i berg av använt kärnbränsle utan föregående upparbetning, den s. k. KBS-3-metoden. Som ett led häri har bolaget utfört provborrningar på olika platser i landet.

På uppdrag av kärnkraftsföretagen svarar SKB för genomförandet av det åtgärdsprogram som föreskrivs i kärntekniklagen. Enligt en av bolaget avgiven preliminär tidplan skulle val av plats för ett slutförvar för använt bränsle kunna ske omkring sekelskiftet. Anläggningen antas kunna byggas omkring år 2010 och tas i drift ca tio år senare.

Det kan nämnas att tillåtligheten av avfallsanläggningarna CLAB och SFR har prövats – förutom enligt kärnenergilagstiftningen – även enligt 136 a § byggnadslagen i vad avser hushållningen med mark och vatten. Tillstånd har lämnats av regeringen efter tillstyrkan av resp. kommun.

Utredning om butiksetablering och butiksstruktur inom dagligvaruhandeln

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) har i en nyligen publicerad rapport, *Butiksetablering och butiksstruktur inom dagligvarudetaljhandeln* – en problembeskrivning och analys, lämnat en översiktlig redovisning av vissa frågor kring butiksetablering och butiksstruktur inom dagligvaruhandeln. Särskilt beskrivs och analyseras de effekter på priser och konkurrens som en nyetablering för med sig.

Av rapporten framgår bl. a. att antalet dagligvarubutiker och varuhus har minskat från ca 30 000 år 1950 till ca 8 900 år 1983. Den största minskningen – med ca 17 000 enheter – skedde under perioden 1950–1970, medan nedläggningstakten dämpades under åren 1970–1983. Då minskade butiksantalet med ca 4 000 enheter. Flera faktorer har medverkat till den kraftiga nedgången och till omstruktureringen mot bl. a. nya butiksformer såsom stormarknader, servicebutiker och s. k. lågprisbutiker. SPK framhåller bl. a. befolkningsomflyttningarna och olika stordriftsfördelar. Vidare har ökningen av hushållens ekonomiska resurser, förbättrade förvaringsmöjligheter, ökad förvärvsfrekvens hos kvinnorna och ökad tillgång till bil medfört att konsumenternas inköpsvanor har förändrats.

SPK redovisar i rapporten de medel som stat och kommun förfogar över för att påverka utvecklingen av distributionsstrukturen inom dagligvarude-

taljhandeln. Hit hör främst de olika stöd som finns för dagligvarubutiker i glesbygd och den möjlighet att påverka nyetableringar som kommunerna har genom tillämpning av byggnadslagstiftningen.

I sammanfattningen av SPK:s rapport påpekas att kommunerna i frågor om nyetablering ställs inför svåra avvägningsproblem. Som underlag för besluten skulle behövas bl. a. kunskap om effekterna av olika typer av nyetableringar inom dagligvaruhandeln på priser och konkurrens för befintliga butiker. Rapporten utmynnar i slutsatsen att det inte med någon större säkerhet går att i kvantitativa termer uttrycka effekterna av olika påverkansfaktorer vid en nyetablering och inte heller att generalisera vad gäller kombinationen av påverkansfaktorer och dessa faktorerers inbördes styrka. Därav följer att det inte heller går att bygga upp någon modell för att mäta de effekter som olika typer av nyetableringar inom dagligvarudetaljhandeln har på priser och konkurrens. Vidare anför:

Samtidigt har kommunerna av statsmakterna tilldelats ett ansvar för den lokala serviceförsörjningen. Genom planmonopolet beslutar kommunerna i frågor av omedelbar betydelse för denna försörjning. I avsaknad av generella modeller för bedömning av hur struktur-, pris- och konkurrensförhållandena påverkas i olika etableringssituationer, får varje enskilt etableringsfall analyseras utifrån sina egna förutsättningar. Även om en sådan diskussion får föras i mera kvalitativa än kvantitativa termer, är det viktigt att ett adekvat beslutsunderlag tas fram som möjliggör för kommunerna att beakta olika påverkansfaktorers effekter på butiksstrukturen. Exempel på sådana påverkansfaktorer är konsumtionsunderlagets storlek och fördelning på olika hushållstyper samt befintliga försäljningsställens storlek och lokalisering i berörda områden. För att kommunala planbeslut skall få avsedd effekt krävs således en överblick över serviceförhållandena och en genomgripande analys i anslutning till de enskilda ärendena. Somliga kommuner finner det ändamålsenligt med mera övergripande varuförsörjningsplaner. Andra kan välja andra vägar. Gemensamt för alla torde dock vara att de vill försäkra sig om att servicestrukturen utvecklas ändamålsenligt från olika hushållsgruppers utgångspunkt. Därvid måste man också beakta behovet av att butiksstrukturen skall kunna anpassas tillräckligt flexibelt till de fortlöpande förändringarna i samhället, vilket i det längre tidsperspektivet är nödvändigt för att konsumenternas krav och önskemål på ett differentierat utbud av dagligvaruservice skall uppfyllas.

Etableringshinder inom dagligvaruhandeln

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har under de två senaste åren behandlat ett tjugotal ärenden rörande etableringshinder inom dagligvaruhandeln. Anledningen har i regel varit att en näringsidkare har begärt NO:s prövning av ett kommunalt beslut i en etableringsfråga med hänvisning till att beslutet skulle strida mot konkurrenslagen (1982:729). I flertalet fall har NO uttalat sig till förmån för att kommunen skall tillåta ifrågavarande etablering.

I ett beslut den 28 oktober 1983 med anledning av ett ärende i Örebro utvecklar NO sin principiella syn på dessa frågor. NO påpekar att detaljhandels nyetableringar är starkt beroende av den kommunala markanvändningsplaneringen. Genom ändamålsbestämmelser för olika områden kan kommunen tillåta eller hindra tillkomsten av butiker osv. I nya bostadsområ-

den försöker man härigenom skapa garantier för att servicearrangemang m. m. skall fungera under bebyggelsens livstid. Emellertid kan hushållen på relativt kort tid ändra sina inköpsvanor. Detaljhandeln har alltså en annan tidshorisont än bostadsbebyggelsen. Härav följer enligt NO att det ursprungliga målet att infrastrukturen skall anpassas till invånarnas preferenser kräver att planeringen är flexibel från början och att myndigheterna tillåter sådana förändringar som motiveras av att sektoriella anspråk förändras. Detta gäller särskilt sådana anspråk som arbetar under kommersiella förhållanden, där kraven på förändringar ofta är stora. Vidare anför:

När det gäller fördelarna av en lågprisetablering måste man beakta att det inte bara tillkommer en butik med extra låga priser. Effekterna sprider sig även till annan handel. Denna svarar kanske med prissänkningar men ibland också med andra konkurrensmedel såsom bättre service.

Av stor betydelse är att effektiviteten stärks. Inom industrin brukar man förvänta sig en produktivitetsökning på ett par procent årligen. Denna produktivitetsökning kan i allt väsentligt tillskrivas konkurrensens betydelse. I detaljhandeln har tillkomsten av nya butiksformer en stor betydelse för konkurrensen och därmed för produktivitetsökningen. Vill man ha en god produktivitetsökning i handeln på en ort och mot produktivitetsökningen svarande fördelar för konsumenterna får man således inte hindra tillkomsten av nya konkurrenskraftiga butiksformer på orten.

Väger man samman för- och nackdelar blir slutsatsen att konsumenterna inte har råd att avstå från förnyelsen och att denna följaktligen måste accepteras. Frågan reduceras därmed till i vilken takt som det med hänsyn till övergångssvårigheter är försvarbart att låta förnyelsen ske.

Kommunen bör i dessa och liknande situationer efterleva den i 1 § konkurrenslagen (1982:729) knänsatta principen att främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens inom näringslivet. Detta innebär att konkurrensen bör ges ett så fritt spelrum som möjligt. De möjligheter som kommuner har att hindra etablering av nya butiker bör inte användas annat än då det kan påvisas klara nackdelar som inte uppvägs av fördelar för konsumenterna. När det gäller nya butiksformer med klar lågprisprofil måste man presumera att fördelarna på lång sikt är så stora att de uppväger nackdelarna.

Även om NO i regel uttalar sig för fri etablering kan avvägningen av fördelar och nackdelar i det enskilda fallet leda till ett annat ställningstagande. Sålunda har NO i ett fall i Piteå, där konsumenterna redan hade tillgång till ett lågprisalternativ, gjort den bedömningen att etableringen av ytterligare en lågprisbutik skulle kunna vara till nackdel för kommunen och konsumenterna.

Näringsutskottet

Inledning

Näringsutskottet behandlar i det följande de aktuella lagförslagen och motionerna i de delar som rör utskottets beredningsområde. Vad som därvid tilldrar sig särskilt intresse är skyddet för vissa exploateringsintressen, regeringsprövningen av stora industrianläggningar, inkl. frågan om in-

skränkning i det s. k. kommunala vetot, och regleringen av detaljhandeln genom kommunala planbeslut. Utskottet tar inte ställning till frågan om lagförslagen som helhet. I partimotionerna 1985/86:66 (m), 1985/86:69 (c) och 1985/86:80 (fp) har yrkats avslag på PBL bl. a. på den grunden att, förslaget skulle vara oförenligt med regeringsformens bestämmelser om normgivningsmakten. I partimotionen 1985/86:88 (m) yrkas avslag även på NRL. Näringsutskottet, som utgår från att dessa principfrågor behandlas i annat sammanhang, tar därför upp endast frågor om sakinnehållet i den aktuella lagstiftningen.

Lag om hushållning med naturresurser m. m.

Hushållningsbestämmelser

I 2 kap. NRL anges vissa s. k. *grundläggande hushållningsbestämmelser* om användningen av mark- och vattenområden. Områden som är särskilt lämpade för ett antal närmare angivna ändamål skall enligt dessa bestämmelser så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra användning av områdena för ifrågavarande ändamål. Områden som är av s. k. riksintresse för vissa ändamål ges enligt förslaget ett särskilt starkt skydd genom bestämmelser i PBL om rätt för länsstyrelsen att upphäva ett kommunalt planbeslut som innebär att ett riksintresse enligt NRL inte tillgodoses.

Beträffande *skogsbruk*, som ingår bland de ändamål som anges i 2 kap. NRL, saknas dock enligt förslaget sådant särskilt skydd. Skälet härtill är enligt propositionen (s. 55) att skogsbruk bedrivs på mer än hälften av landarealen och att en möjlighet för länsstyrelsen att ingripa mot kommunens planbeslut med åberopande av riksintresse för skogsbruket skulle strida mot strävandena till ökad självständighet för kommunerna gentemot staten i markanvändningsfrågor.

Näringsutskottet vill från sina utgångspunkter understryka betydelsen av skogsbruket som underlag såväl för skogsindustrins verksamhet som för en växande del av landets energiförsörjning. Utskottet utgår emellertid från att frågan om skogsmarkens ställning i NRL – som har berörts i flera motioner – kommer att behandlas i yttrande av jordbruksutskottet, till vars beredningsområde frågan i första hand hör.

Beträffande 2 kap. NRL noterar näringsutskottet i övrigt att mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material omfattas av de grundläggande hushållningsbestämmelserna och även kan vara av riksintresse, vilket innebär att bl. a. *mineralutvinning* ges ett kvalificerat skydd. Samma gäller områden som är särskilt lämpade för *vissa typer av anläggningar*, t. ex. för industriell produktion och för produktion eller distribution av energi. Regeringens förslag i dessa delar har inte väckt någon gensaga i motionerna.

I 3 kap. NRL finns *särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet*. Dessa bestämmelser avses ersätta de s. k. geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Innebörden av bestämmelserna är att ett antal närmare angivna områden – främst vissa kustområden och skärgårdar, de

s. k. obrutna fjällområdena och vissa älvar eller älvsträckor – förklaras i sin helhet vara av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena. Särskilda begränsningar föreslås gälla för exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön i dessa områden. I 3 kap. 1 § andra stycket sista meningen stadgas dock att bestämmelserna, om det finns särskilda skäl, inte utgör hinder för anläggningar för utvinning av fyndigheter av värdefulla ämnen eller material som är av riksintresse. I propositionen (s. 93) anförs att syftet med denna undantagsbestämmelse är att mineraltillgångar m. m. skall kunna utvinnas i särskilt angelägna fall – t. ex. när fyndigheten har stor samhällsekonomisk betydelse – även om utvinning skulle strida mot syftet med de geografiska bestämmelserna. Vad särskilt gäller mineralutvinning i de obrutna fjällområdena hänvisas (s. 103 f.) till gällande riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för dessa områden, som ger uttryck för stor restriktivitet till mineralbrytning inom områdena. Riktlinjerna innebär dock inget absolut hinder för sådan brytning då exploateringsintresset väger tungt, inte ens om verksamheten medför betydande skador på naturmiljön. Det förutsätts att brytningstillstånd i sådana fall i regel skall åtföljas av beslut om ändring av det obrutna fjällområdets gränser. Samma bör enligt propositionen gälla även i fortsättningen. Vidare föreslås att tillåtligheten av nya utvinningsanläggningar inom de obrutna fjällområdena alltid skall prövas av regeringen och att en uttrycklig föreskrift härom skall tas in i NRL 4 kap.

I två motioner framförs kritik mot den föreslagna undantagsbestämmelsen för utvinning av mineral m. m. Denna innebär att skyddet för de områden som omfattas av de särskilda geografiska hushållningsbestämmelserna urholkas, sägs det i folkpartiets motion 1985/86:89. Bestämmelsen borde därför utgå. Samma yrkande framförs i vänsterpartiet kommunisternas motion 1985/86:93 med avseende särskilt på de obrutna fjällområdena. Om mineralbrytning inom dessa områden i ett visst fall bedöms angelägen av särskilda skäl bör frågan underställas riksdagens prövning, anser motionärerna. Med hänsyn till att riksdagen i princip inte får fullgöra en förvaltningsuppgift torde sistnämnda motionsyrkande böra tolkas så att riksdagens ställningstagande skall ske genom särskild lagstiftning.

Näringsutskottet finner det från sina utgångspunkter rimligt att mineralutvinning och gruvdrift i särskilda fall skall kunna tillåtas i områden som åtnjuter skydd enligt 3 kap. NRL. Såsom framgår av propositionen är tanken att sådan verksamhet i de obrutna fjällområdena skall kunna komma i fråga endast om mycket starka samhällsintressen talar härför, varmed avses t. ex. för landet starka näringspolitiska eller sysselsättningsmässiga skäl eller försörjningsberedskapsskäl. Det kan i framtiden uppstå fall då exploatering av mineralfyndigheter inom de berörda områdena ter sig utomordentligt angelägen såväl för de närmast berörda bygderna som från allmän samhällsynpunkt. Avvägningen mellan exploateringsintresset och bevarandointresset – som båda har karaktären av riksintresse – får då ske i varje särskilt fall i samband med den föreslagna prövningen enligt 4 kap. NRL. Krav på en särskild prövning av riksdagen, såsom föreslås i motion 1985/86:93 (vpk), skulle enligt näringsutskottets mening i praktiken kunna innebära att all prospektering inom de berörda områdena upphörde, vilket givetvis skulle drastiskt minska möjligheterna till framtida fynd.

Med hänsyn till det nu sagda ansluter sig näringsutskottet till regeringens förslag. Motionerna 1985/86:89 (fp) och 1985/86:93 (vpk) avstyrks i berörda delar.

BoU 1986/87:3
Bilaga 6
NU 1985/86:3 y

Tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m. m.

Enligt regeringens förslag skall 4 kap. NRL innehålla bestämmelser om att vissa industrianläggningar m. m. inte får utföras utan tillstånd av regeringen. Bestämmelserna ersätter 136 a § byggnadslagen om regeringsprövning av sådana anläggningar i vad avser hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar.

I överensstämmelse med vad som nu gäller skall enligt 4 kap. 3 § NRL tillstyrkan av fullmäktige i den berörda kommunen utgöra en förutsättning för tillstånd av regeringen. En viss försvagning av detta s. k. kommunala veto föreslås emellertid genom en undantagsbestämmelse i paragrafens andra stycke. Sålunda skall regeringen "om det från nationell synpunkt är synnerligen angeläget att en viss anläggning kommer till stånd inom landet och om ingen annan i tekniskt, ekonomiskt eller annat hänseende lämpligare plats för anläggningen har stått att finna än den som ansökningen avser" kunna lämna tillstånd även om kommunfullmäktige inte har tillstyrkt det. Som exempel anges i propositionen (s. 137) anläggningar av betydelse för rikets försvar och säkerhet, anläggningar för kärnavfall eller annat avfall samt mycket betydelsefulla mineralfyndigheter. Det förutsätts att stora ansträngningar skall göras för att vid ett kommunalt veto finna alternativa lokaliseringar som kan tillstyrkas.

Frågan om *inskränkning i det kommunala vetot* har uppmärksamrats i ett antal motioner. I moderata samlingspartiets motion 1985/86:88 tillstyrks regeringens förslag i sak. Mot bakgrund av att motionärerna yrkar avslag på NRL i dess helhet föreslås emellertid att bestämmelserna om prövning av industrianläggningar skall stå kvar i byggnadslagen. En viss ändring i prövningsordningen begärs dock. Folkpartiet avvisar i motion 1985/86:89 utan något särskilt yrkande förslaget till inskränkning i det kommunala vetot. Beslut om en lokalisering som inte har tillstyrks av den berörda kommunen bör få fattas endast av riksdagen och detta endast i extrema undantagsfall, anser motionärerna. Även centerpartiet avvisar, i motion 1985/86:85, regeringens förslag i denna del. Bl. a. anförs att partiet inte kan acceptera att kommunernas rätt att själva bestämma om miljöfarlig verksamhet i den egna kommunen inskränks. Yrkanden av samma innebörd framförs i motionerna 1985/86:83 (c) och 1985/86:84 (c). En liknande inställning redovisas i vänsterpartiet kommunisternas motion 1985/86:93. De närmast berörda människorna måste få behålla rättigheten att säga nej till miljöförstöring genom det kommunala vetot. Finns det anläggningar av sådan art att ingen människa vill ha dem i sin närhet bör nationen avstå från dem helt och hållet, säger motionärerna.

Näringsutskottet tar upp frågan om inskränkning i den kommunala vetorätten med hänsyn enbart till de intressen som faller inom utskottets område. Följaktligen avstår näringsutskottet från att beröra andra aspekter på regeringens förslag, t. ex. dess förenlighet med strävandena mot ökat

självbestämmande för kommunerna. Utskottet går heller inte in på de frågor om provningsordning m. m. som tas upp i motion 1985/86:88 (m).

Näringsutskottets bedömning av frågan utgår alltså från en diskussion av tänkbara fall då ett oinskränkt kommunalt veto skulle kunna komma i konflikt med mycket starka nationella intressen inom näringspolitikens eller energipolitikens områden. Erfarenheterna av det kommunala vetot sedan det infördes år 1973 synes inte tyda på att det har uppstått några sådana konflikter. Hittills har ett nittio-tal stora projekt som rört verksamheter av väsentlig betydelse för hushållningen med mark och vatten prövats av regeringen. Den kommunala vetorätten har utnyttjats i fyra fall. Av dessa har två avsett värmekraftstationer. Övriga fall har gällt en oljelagringsanläggning och viss provbrytning m. m. av uranhaltigt skiffer i Ranstad. I de tre förstnämnda fallen torde ifrågavarande utbyggnadsbehov ha kunnat tillgodoses på annat sätt. Frågan om provbrytning i Ranstad blev inaktuell sedan det klarlagts att det saknades förutsättningar för kommersiell uranutvinning där.

Näringsutskottet tolkar propositionen så att den föreslagna undantagsbestämmelsen är avsedd att utnyttjas ytterst restriktivt. Enbart det förhållandet att ett veto får stora negativa ekonomiska konsekvenser för det berörda företaget och för samhället skulle inte utgöra grund för regeringen att använda sig av bestämmelsen. Det skall finnas tvingande nationella skäl till att verksamheten bedrivs inom landet och det skall också ha klarlagts att lämpligare alternativ saknas till den valda lokaliseringen av anläggningen. Enligt näringsutskottets bedömning skulle undantagsbestämmelsen knappast vara tillämplig på sådana ärenden i vilka den kommunala vetorätten hittills har utnyttjats. I sammanhanget kan hänvisas till uttalandet i propositionen (s. 137) om att uranutvinning inte kan betraktas som en nationell angelägenhet av sådan karaktär att det skulle kunna bli aktuellt att inskränka det kommunala vetot.

I propositionen anges lager för kärnavfall och annat avfall som exempel på anläggningar som måste kunna lokaliseras inom landet. I flera av de motioner som behandlar frågan hävdas att den föreslagna undantagsbestämmelsen tar sikte främst på anläggningar för förvaring av kärnavfall, särskilt använt kärnbränsle. I syfte att belysa denna fråga har utskottet i det föregående lämnat en kortfattad redogörelse för gällande riktlinjer för sådan förvaring i Sverige.

Av redogörelsen framgår att all lagring och slutförvaring av olika slags kärnavfall från den inhemska kärnenergiverksamheten förutsätts ske inom landet. Omfattande förberedelser i form av forskning och utvecklingsarbete rörande olika förvaringsmetoder m. m. pågår under statligt överinseende. Val av plats för en anläggning för slutförvaring av använt kärnbränsle kan behöva träffas omkring sekelskiftet.

Mot den angivna bakgrunden finner näringsutskottet att regeringens förslag om viss inskränkning i den kommunala vetorätten bör godtas. När det gäller förvaring av kärnavfall måste uppenbarligen principen om nationellt ansvar för avfallet kunna hävdas. Detta gäller i synnerhet förvaringen av högaktivt avfall från kärnkraftsreaktorer. Såvitt näringsutskottet kan bedöma finns det i dag inget annat område där lika tvingande skäl för lokalisering

inom landet av anläggningar för utvinning, tillverkning eller avfallsförvaring kan förutses. Det kan emellertid inte uteslutas att det i framtiden uppstår flera fall då en oinskränkt kommunal vetorätt skulle kunna få orimliga konsekvenser. Det synes alltså befogat att möjligheten för regeringen att lämna tillstånd utan tillstyrkan från kommunen skall gälla alla slag av anläggningar som kan bli föremål för prövning enligt 4 kap. NRL. En sådan möjlighet bör emellertid användas ytterst restriktivt.

Av det sagda följer att näringsutskottet avstyrker motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c), 1985/86:86 (c) och 1985/86:93 (vpk) i berörda delar. Utskottet kan inte instämma i vad som anförs om den kommunala vetorätten i motion 1985/86:89 (fp).

I anslutning till frågan om den kommunala vetorätten behandlar näringsutskottet två motionsyrkanden av innebörd att regeringsprövningen av industrianläggningar m. m. skall omfatta *alla led i hanteringen av kärnbränsle*. Motionärernas syfte är att ifrågasätta verksamhet inte skall kunna komma till stånd utan tillstyrkan av berörd kommun.

Två av motionerna är från allmänna motionstiden år 1985, dvs. innan propositionen om NRL hade lagts fram. I partimotionen 1984/85:2878 (c) om riktlinjer för energipolitiken anförs att den kommunala vetorätten vid lokalisering av anläggningar avsedda för verksamheter inom kärnbränslecykeln måste omfatta alla led i denna. Frågan utvecklas närmare i motion 1984/85:785 (c), i vilken påpekas att uranbrytning och anläggningar för lagring och slutförvaring av utbränt kärnbränsle skall prövas enligt 136 a § byggnadslagen endast om regeringen beslutar detta.

Regeringens nu föreliggande förslag innebär att prövningsplikten för anläggningar inom kärnbränslecykeln genom 4 kap. 1 § NRL vidgas betydligt i förhållande till vad som nu gäller enligt byggnadslagen. Den skall gälla dels anläggningar som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen), dels anläggningar för brytning av uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Prövningen enligt kärntekniklagen omfattar bl. a. anläggningar för hantering, bearbetning, lagring och slutlig förvaring m. m. av kärnämne och kärnavfall. Genom den föreslagna utformningen av 4 kap. 1 § NRL blir alltså anläggningar inom alla led av kärnbränslecykeln från uranbrytning till avfallsförvaring underkastade prövningsplikt enligt denna lag. Regeringens förslag synes därmed tillgodose motionärernas önskemål beträffande prövningens omfattning.

I motion 1985/86:84 (c), som har väckts med anledning av den nu aktuella propositionen, framförs mer långtgående krav. Motionärerna vill att prövningsplikt enligt NRL skall gälla också prospektering efter uran och provborrning för kärnavfallsförvaring. Som redan framgått yrkas i samma motion även på att det kommunala vetot skall gälla oinskränkt vid prövningen, varigenom alltså prospektering och provborrning skulle bli avhängig av att kommunfullmäktige tillstyrker verksamheten. Som motiv för en utvidgad prövningsplikt anförs bl. a. att en provborrning för ett avfallslager är meningslös om en majoritet i fullmäktige ställer sig avvisande till lokalisering av en sådan anläggning inom kommunen.

Näringsutskottet vill först påpeka att syftet med de av regeringen

föreslagna bestämmelserna i 4 kap. NRL, liksom med nuvarande bestämmelser i 136 a § byggnadslagen, är att möjliggöra en övergripande prövning av lokaliseringen av sådana stora anläggningar som har betydelse för hushållningen med mark och vatten. De verksamheter som enligt motionen skulle omfattas av prövningsplikten har en annan karaktär. De innebär i sig obetydliga ingrepp i miljön. Här må erinras om att motionsyrkandena från centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna om förbud mot uranprospektering och uranbrytning har förekommit vid ett flertal tillfällen, senast år 1985 (NU 1984/85:30 s. 62). Yrkandena har avslagits av riksdagen sedan näringsutskottet – med reservation från de två partiernas sida – avstyrkt dem. Beträffande provborrning för kärnavfallslager har av den föregående redogörelsen framgått att de borrningar som hittills har utförts och de som planeras för de närmaste åren ingår i ett forsknings- och utvecklingsprogram som föreskrivs i kärntekniklagen. Det är fråga om allmänna berggrundsundersökningar som inte syftar till platsval. Även från denna synpunkt synes det omotiverat att låta verksamheten prövas enligt NRL såsom motionärerna föreslår. Näringsutskottet avstyrker alltså motion 1985/86:84 (c) i berörd del.

Till skillnad från 136 a § byggnadslagen innehåller 4 kap. NRL inga bestämmelser om tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m. m. med avseende på *hushållningen med energi och med träfiberråvara*. Av propositionen (s. 123) framgår att frågan om behovet av en prövning med hänsyn till dessa hushållningsaspekter övervägs i särskild ordning inom regeringskansliet. Förslag till lagstiftning väntas komma att underställas riksdagen hösten 1986.

Frågor om prövning av anläggningar i vad avser hushållningen med träfiberråvara tas upp i motionerna 1984/85:548 (c) och 1984/85:2677 (m) från allmänna motionstiden år 1985. I båda motionerna yrkas på att byggnadslagens nuvarande bestämmelser om sådan prövning skall upphävas. Med hänsyn till vad som nyss har anförts avstår näringsutskottet från att kommentera motionerna i sak. De synes lämpligen kunna behandlas i samband med det aviserade förslaget till särskild lagstiftning.

Plan- och bygglag

Reglering av mark och byggnader för handelsändamål

12 kap. PBL anges allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse. Där sägs bl. a. (2 kap. 4 §) att det inom eller i nära anslutning till områden med samlad bebyggelse skall finnas möjligheter att anordna kommersiell service. En precisering av kravet på planläggning för kommersiell service görs sedan i 5 kap., som innehåller bestämmelser om *detaljplan*. I sådan plan skall (5 kap. 3 §) anges användningen av kvartersmark m. m. Därutöver får i detaljplan meddelas bestämmelser om bl. a. byggnaders användning (5 kap. 7 §). Planen får inte göras mer detaljerad än som är nödvändigt med hänsyn till syftet med den.

I specialmotiveringen anförts (s. 576 f.) att det i vissa fall kan finnas behov av en mer preciserad angivelse av byggnaders användning, t.ex. för

handelsändamål, än som sker i dag. Föredraganden, bostadsminister Hans Gustafsson, förutsätter att dessa frågor kommer att närmare behandlas i allmänna råd till kommunerna. Han utvecklar dock i sammanhanget sin egen syn på preciseringen av handelsändamålet. Därvid understryker han att konkurrensen – inom ramen för kommunens planering – bör ges ett så fritt spelrum som möjligt för att priserna skall hållas nere och företagens effektivitet ökas till konsumenternas fördel. Detaljplanen måste, uttalar han, utformas så att den möjliggör förändring och förnyelse, t. ex. etablering av nya butiksformer. Från dessa utgångspunkter bör handelsändamålet inte preciseras i detaljplan, om det inte finns särskilda skäl. Ett sådant skäl kan vara att en för konsumenterna lämplig butiksstruktur skall möjliggöras. Andra skäl för en precisering kan vara hänsyn till omgivningen samt kvartersmarkens och bebyggelsens lämpliga utformning i det aktuella fallet. I detaljplan bör då kunna meddelas bestämmelser i syfte att särskilja vissa ändamål, anförs det.

En skarp gräns skall sålunda kunna dras mellan handelsområden och industriområden. En huvudsaklig användning av kvartersmark för partihandel eller detaljhandel skall också kunna bestämmas liksom att detaljhandel får eller inte får avse skrymmande varuslag. Inom kategorin detaljhandel, anförs det vidare, kan livsmedelshandeln med hänsyn till kravet på en lämplig samhällsutveckling i vissa lägen behöva begränsas eller helt förbjudas, vilket i enlighet med praxis bör kunna ske genom en bestämmelse i detaljplan som anger maximal yta som sammantaget får användas för handel med livsmedel. Som exempel på fall då en begränsning kan bli aktuell nämns stormarknader och bensinstationer. Det förutsätts att sådana begränsningar meddelas endast om kommunen har gjort en utredning om serviceförhållandena i berörda områden och utredningen visar att begränsningarna är nödvändiga för en totalt sett ändamålsenlig handelsstruktur. Sådana utredningar sägs normalt ingå i kommunala varuförsörjningsplaner.

Enligt 8 kap. 1 § PBL krävs det bygglov bl. a. för att man skall få ta i anspråk eller inreda byggnader helt eller till viss del för väsentligen annat ändamål än det för vilket byggnaden senast har använts eller för vilket bygglov har lämnats. I specialmotiveringen härtill (s. 678) sägs att det skall krävas bygglov för en övergång mellan olika former av handel, förutsatt att dessa är preciserade genom detaljplanebestämmelser om handelsändamål. I sådant fall anses det nämligen vara fråga om ett väsentligt ändrat användningssätt för byggnaden eller lokalen. Av ett motivuttalande till 5 kap. 7 § (s. 576) framgår å andra sidan att någon ytterligare precisering i förhållande till detaljplanen inte får läggas till grund för prövningen av bygglov. Kommunen kan alltså inte vägra lov till en åtgärd som är förenlig med detaljplanen.

Mot de sålunda föreslagna möjligheterna för kommunerna att genom bestämmelser i detaljplan påverka utvecklingen av handeln vänder sig folkpartiet i motion 1985/86:80. Bestämmelserna kan i realiteten skapa inskränkningar i etableringsrätten, hävdar motionärerna. I den marknads ekonomi de eftersträvar ingår etableringsfrihet, konkurrens och näringsfrihet. När det gäller omfattning och lokalisering av handel är det konsumenterna som skall avgöra vad som är en lämplig samhällsutveckling. Detaljplaner

skall inte få användas till att styra utvecklingen av handeln på det sätt som anges i propositionen, menar motionärerna.

I en motion från allmänna motionstiden år 1985, 1984/85:2801, framför folkpartiet ett yrkande av liknande innebörd. Förslaget är där formulerat med hänsyn till att regeringens förslag vid den då aktuella tidpunkten fortfarande behandlades av lagrådet.

I motion 1985/86:66 (m) finns uttalanden som ligger i linje med det som sägs i motion 1985/86:80 (fp), utan att därmed något särskilt yrkande framförs.

Näringsutskottet vill först erinra om bakgrunden till den aktuella frågan, nämligen den genomgripande omvandlingen av detaljdistributionen i Sverige under de senaste årtiondena. Det har skett en snabb utveckling mot färre men större butiker, samtidigt som – särskilt under senare år – nya former av distribution har uppstått, t. ex. trafikbutiker och lågprisbutiker av olika slag. Denna utveckling – som för dagligvaruhandelns del har beskrivits i SPK:s förenämnda rapport – är ett resultat av ändrade samhällsförhållanden i ett marknadsekonomiskt system med i huvudsak fri etablering och fri konkurrens. Kommunerna har dock givits vissa möjligheter att genom byggnadslagstiftningen styra utvecklingen av främst dagligvaruhandel. Syftet har varit att behovet av en allsidig service skall kunna tillgodoses. Samtidigt har statsmakterna genom bl. a. konkurrenslagstiftningen sökt att främja en effektiv konkurrens inom handeln. Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har ålagts att från konkurrenssynpunkt granska olika slags etableringshinder – även sådana som är en följd av samhällsåtgärder – vilket har lett till ett antal uttalanden om kommunala beslut i frågor om etableringar inom dagligvaruhandel. Det kan alltså här uppstå konflikter mellan olika allmänna intressen.

Näringsutskottet har tidigare vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om kommunernas inflytande över etableringar inom varudistributionen. Senast skedde detta i yttrandet NU 1983/84:7 y till bostadsutskottet, varmed näringsutskottet överlämnade fyra motioner om kontroll av detaljhandels-etablering. I tre av motionerna – alla från socialdemokratiskt håll – föreslogs att kommunerna skulle ges vidgade befogenheter på området, bl. a. genom ändringar i byggnadslagstiftningen. Näringsutskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till att förslaget till ny plan- och bygglag – som då förelåg som lagrådsremiss – tillgodosåg flera av önskemålen i motionerna och till att frågorna skulle komma att ytterligare övervägas vid riksdagens behandling av lagförslaget. Bostadsutskottet (BoU 1983/84:13) avstyrkte med samma motivering motionerna, vilka avslogs av riksdagen. Företrädarna för moderata samlingspartiet och folkpartiet gav vid behandlingen i resp. utskott uttryck för uppfattningen att det inte behövs någon kontroll av detaljhandels-etablering.

Näringsutskottet konstaterar nu att PBL bygger på nuvarande byggnadslagstiftning i vad avser kontroll av detaljhandels-etablering. Dock innebär PBL något vidgade möjligheter för kommunerna att styra etableringar inom handeln. Som framgått skall markens användning för olika handelsändamål i detaljplan kunna preciseras närmare, varigenom kommunen ges ökade möjligheter att vägra bygglov för åtgärder som innebär övergång mellan olika slag av handel.

Näringsutskottet har att ta ställning till den aktuella frågan främst i vad avser effekterna av ifrågavarande bestämmelser i PBL på utvecklingen av detaljhandeln. Företrädare för denna har för utskottet redovisat olika meningar i frågan. Från bl. a. Kooperationens sida har framförts stöd för PBL, som anses kunna bidra till en ordnad utveckling på området. Företrädare för de stora privata blocken inom dagligvaruhandeln har däremot hävdad att en låsning av markanvändningen till olika kategorier av detaljhandel kan komma att hindra innovationer inom branschen. Från petroleumhandelns sida har anförts att det nyss återgivna motivuttalandet (prop. s. 578) om begränsning av handeln med livsmedel i bl. a. bensinstationer kan komma att medföra en diskriminering av denna bransch som försvårar dess pågående strukturomvandling. Det har också gjorts gällande att uttalandet innebär en avvikelse från hittillsvarande praxis.

Mot bakgrund av bl. a. petroleumhandelns synpunkter vill näringsutskottet något närmare belysa frågan om möjligheterna för kommunerna att genom planinstrument reglera handeln med livsmedel. Denna fråga har diskuterats under en följd av år. Man har därvid pekat på de risker som följer av att bensinstationer och externt lokaliserade butiksenheter, t. ex. stormarknader, börjar saluföra livsmedel i betydande omfattning och därigenom underlaget för livsmedelsbutiker i närbelägna bostadsområden försvagas. Farhågor för att servicen för stora konsumentgrupper skulle försämrats vid en sådan utveckling låg bakom ett förslag från distributionsutredningen – i betänkandet (SOU 1975:69) Samhället och distributionen – om kommunal tillståndsprövning av detaljhandel med livsmedel. Förslaget avvisades i proposition 1977/78:8, varvid föredraganden, handelsminister Staffan Burénstam Linder, hänvisade till att de styrmedel som kommunerna förfogar över inom ramen för det kommunala planmonopolet i allt väsentligt gjorde det möjligt att undvika nämnda negativa verkningar.

De styrmedel som åsyftades är – enligt den nuvarande byggnadslagstiftningen – i första hand de av kommunerna upprättade stads- och byggnadsplanerna och till dessa knutna bestämmelser, som i regel grundas på statens planverks detaljplaneanvisningar (senaste utgåva år 1976). I anvisningarna anges planbeteckningar för olika områden med åtföljande planbestämmelser. Exempel härpå är Bensinstation (Gt), som får användas endast för bensinförsäljning och därmed samhörigt bilserviceändamål, Handel (H), som får användas endast för handelsändamål, och Handel med viss begränsning (Hj), som får användas för samma ändamål, dock att lokaler för livsmedelshandel ej får anordnas. Det förekommer även att kommun i stadsplan för ett område betecknat för handelsändamål anger en högsta tillåten lokalyta för livsmedelshandel. Flera stadsplaner med sådana bestämmelser avseende bl. a. stormarknader har fastställts av regeringen. En detaljplanebestämmelse om markanvändningen är styrande för beslut om byggnadslov. Sådant lov krävs för såväl nybyggnad – vilket innefattar även inredande av byggnad – som ianspråktagande av byggnad för väsentligen annat ändamål än det som byggnaden tidigare har använts för.

Av det tidigare återgivna motivuttalandet till 5 kap. 7 § PBL framgår att kommande råd till kommunerna avses skola ange möjligheten av planbestämmelser om att försäljning av livsmedel inom områden för handelsända-

mål skall kunna såväl begränsas – exempelvis genom att en viss högsta tillåten yta för sådan försäljning anges – som helt förbjudas. Detta ligger i linje med hittillsvarande praxis. Motivuttalandet synes därjämte innebära att motsvarande bestämmelser om begränsning av livsmedelshandel skall kunna anges även för områden som i detaljplan avsätts för andra ändamål än handel, t. ex. bensinförsäljning.

Såvitt bekant har planbestämmelser om försäljning av livsmedel i bensinstationer hittills inte förekommit. Utvecklingen inom branschen har lett till att många bensinstationer har utvidgat sitt tidigare sortiment av kioskvaror till att omfatta olika slags paketerade livsmedel. Det råder viss oklarhet om kommunernas möjligheter att genom krav på byggnadslov för ändrad användning hindra eller begränsa försäljningen av livsmedel i bensinstationer i fall då den anses vara olämplig från plansynpunkt. Det synes nämligen ännu inte ha kommit till stånd en enhetlig rättspraxis beträffande omfattningen av den livsmedelsförsäljning som skall kunna ske i ett område med beteckningen Bensinstation utan att det blir fråga om sådant ianspråktagande för väsentligen annat ändamål för vilket byggnadslov krävs.

Näringsutskottet vill för sin del anföra följande beträffande *regleringen av handel genom planbestämmelser enligt PBL*. I propositionen betonas starkt att den kommunala planeringen måste ge möjlighet till förändring och förnyelse. Detta anges som en förutsättning för en rationell utveckling av handeln. Näringsutskottet har samma uppfattning.

Den föreslagna utformningen av bestämmelserna om detaljplan och bygglov i PBL är också enligt näringsutskottets mening fullt förenlig med kravet på förnyelse. Det kan knappast hävdas att PBL – som nära ansluter till nuvarande lagstiftning och praxis – medför risk för stagnation och ineffektivitet. För företagen innebär bestämmelserna bl. a. ökad förutsebarhet, eftersom bygglov i princip inte kan vägras för ett ändamål som har specificerats i detaljplan.

Vad särskilt gäller *handeln med livsmedel* anser näringsutskottet rimligt att kommuner skall kunna begränsa eller helt förbjuda etableringar som antas kunna få från plansynpunkt starkt negativa effekter på butiksstrukturen. Såsom anförs i propositionen bör åtgärderna grundas på en utredning om serviceförhållandena i berörda områden, t. ex. i en kommunal varuförsörjningsplan. Utskottet återkommer till frågan om sådana planer. Givetvis bör också i varje enskilt ärende göras en noggrann prövning av den aktuella lokaliseringens effekter.

Av den föregående redogörelsen har framgått att kommunerna redan i dag har vissa möjligheter att med stöd av särskilda bestämmelser i detaljplan reglera försäljning av livsmedel i områden som är avsedda för handelsändamål. När det gäller områden avsedda för andra ändamål, t. ex. bensinförsäljning, har det emellertid i avsaknad av planbestämmelser varit oklart i vilken utsträckning livsmedelsförsäljning skall kunna ske utan bygglov från kommunen.

Näringsutskottet anser det för sin del naturligt att kommun när detaljplan upprättas eller ändras skall kunna meddela bestämmelser som reglerar försäljning av livsmedel även i bensinstationer m. m. Som bostadsministern har anfört kan det här bli fråga om att begränsa försäljningen till en viss

maximal yta. Näringsutskottet utgår från att försäljning av sådana varor som ingår i det gängse kiosksortimentet – och som delvis utgörs av livsmedel enligt livsmedelslagens (1971:511) definition – alltid skall tillåtas som komplement till bensinförsäljningen.

Näringsutskottet kan alltså ansluta sig till motivuttalandet i propositionen angående möjlighet för kommunerna att begränsa livsmedelsförsäljning i vissa fall. Med de förtydliganden som nu har gjorts synes uttalandet väl ägnat att skapa klarhet i den framtida rättstillämpningen, vilket är av betydelse inte minst för berörda branschföretag. Näringsutskottet vill i sammanhanget understryka vad som i propositionen sägs om förutsättningarna för att en kommun skall få begränsa rätten att sälja livsmedel. Sådana begränsningar skall i normalfallet inte förekomma. Utskottet räknar också med att NO liksom hittills kommer att bevaka utvecklingen på området och därvid verka för att inslag som onödigtvis begränsar konkurrensen undviks.

Avslutningsvis i detta avsnitt tar näringsutskottet upp frågan om *etableringar av stormarknader*. Sådana etableringar inom en kommun kan påverka butiksstruktur och varuförsörjning även i angränsande kommuner. Näringsutskottet vill understryka vikten av att det i sådana fall görs en regional avvägning och att samtliga berörda kommuners intressen därvid beaktas. Bestämmelserna i 12 kap. 1–3 §§ PBL om länsstyrelsens överprövning av kommunala planbeslut i vissa fall synes skapa möjligheter för en sådan regional samordning av bl. a. stormarknadsetableringar.

Med det sagda ansluter sig näringsutskottet till regeringens förslag. Motionerna 1984/85:2801 (fp) och 1985/86:80 (fp) avstyrks.

Kommunala varuförsörjningsplaner

I motion 1984/85:1097 (s) föreslås att kommunerna skall ges ett vidgat planeringsansvar när det gäller detaljhandeln. Det borde vara obligatoriskt för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner som anger riktlinjer för strukturen på handeln. Planerna borde upprättas med viss regelbundenhet och inarbetas i en total serviceplanering. Som motiv för förslaget anger motionärerna behovet av stabilitet för redan etablerad handel och bättre trygghet för de anställda. Från konsumentsynpunkt är det viktigt att utvecklingen av handeln inte sker okontrollerat, anför det. Priserna kan påverkas negativt, och servicen i bostadsområden och i glesbygd kan försämrats.

Riksdagen har vid flera tillfällen tidigare behandlat frågor om kommunala varuförsörjningsplaner. Härvid har frivilliglinjen ställts mot förslag om obligatoriska planer. Att upprättandet av varuförsörjningsplan skulle vara en frivillig uppgift för kommunerna förordades av distributionsutredningen år 1975, samtidigt som utredningen föreslog kommunal tillståndsprövning för detaljhandel med livsmedel. Som framgått avvisades detta förslag i proposition 1977/78:8, medan tanken på kommunala varuförsörjningsplaner fick visst gehör. Föredraganden, handelsminister Staffan Burenstam Linder, ville emellertid inte generellt förorda upprättandet av sådana planer. Han fann det heller inte möjligt att ange någon viss lämplig ambitionsnivå eller någon viss form för planeringen. För statligt stöd till kommersiell service i

glesbygd skulle dock liksom tidigare krävas att den berörda kommunen hade genomfört den varuförsörjningsplanering som behövdes för att stödet skulle komma till bästa användning. I motioner av företrädare för socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna föreslogs att det skulle bli en obligatorisk kommunal uppgift att upprätta varuförsörjningsplan. Näringsutskottet (NU 1977/78:14) tillstyrkte regeringens förslag och avstyrkte sålunda motionerna. Dessa fick emellertid stöd i en socialdemokratisk reservation, som utmynnade i att riksdagen skulle anta det förslag till en lag om kommunal planering av varuförsörjningen som var fogat till reservationen. Riksdagen följde utskottet.

Motioner om lagstadgad skyldighet för kommuner att upprätta varuförsörjningsplaner återkom år 1979. De avslogs av riksdagen på förslag av näringsutskottet med samma motivering som tidigare och med tillägget att erfarenheterna av det år 1977 beslutade systemet var goda. Även nu förelåg en socialdemokratisk reservation.

Enligt uppgift från konsumentverket finns varuförsörjningsplan i någon form i 235 av landets 284 kommuner. Kommunerna avgör själva inriktning av och omfattning på planerna. Dessa är därför innehållsmässigt mycket olika. De flesta är begränsade till dagligvaruservice. Få täcker tätorter, och de som rör landsbygden avser många gånger bara delar av denna.

PBL innehåller ingen föreskrift om att varuförsörjningsplan skall upprättas av kommunerna. I ett par sammanhang görs emellertid i propositionen en hänvisning till sådana planer. Bostadsminister Hans Gustafsson anför (s. 576) bl. a. att kommunerna har ett ansvar för att markens användning planeras så att konsumentens valfrihet så långt möjligt skall kunna upprätthållas. Det gäller t. ex. valet mellan låga priser, närhet till butiken och hög servicegrad. Han hänvisar till att åtskilliga kommuner anger riktlinjer i dessa frågor i form av varuförsörjningsplaner. Om en kommun genom bestämmelse i detaljplan vill begränsa eller förbjuda livsmedelshandel skall det – som redovisats i föregående avsnitt – finnas en utredning om serviceförhållandena av det slag som normalt ingår i underlaget för kommunala varuförsörjningsplaner.

PBL innebär att kommunerna får ökade möjligheter att besluta om markanvändningen och därigenom i stort påverka butiksutvecklingen. De motivuttalanden om ett ansvar för kommunerna när det gäller konsumenternas behov av kommersiell service som finns i propositionen ligger enligt näringsutskottets mening väl i linje med vad som sägs i motion 1984/85:1097 (s). Behovet av mark för bl. a. kommersiell service skall sålunda beaktas i den fysiska planläggningen. Handelsändamålet i detaljplan skall kunna preciseras i syfte t. ex. att en för konsumenterna lämplig butiksstruktur skall kunna åstadkommas. Näringsutskottet har i det föregående uttalat sitt stöd för regeringens förslag i denna del.

Med hänsyn till det ansvar och de möjligheter som genom PBL ges kommunerna när det gäller att planera för en ändamålsenlig kommersiell service finns enligt näringsutskottets mening inget behov av närmare föreskrifter om hur kommunerna skall arbeta för att fylla sin uppgift. Upprättandet av varuförsörjningsplaner kan vara ett lämpligt arbetssätt – och det skall enligt lagförslaget i vissa fall också användas. Något generellt

krav på kommunerna, i enlighet med önskemålet i motion 1984/85:1097 (s), att de skall låta upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering bör sålunda enligt näringsutskottets mening inte ställas. Utskottet avstyrker alltså motionen.

BoU 1986/87:3
Bilaga 6
NU 1985/86:3 y

Markreservation för sol- och vindenergianläggningar

I 2 kap. PBL finns det bestämmelser om allmänna intressen som skall beaktas vid planläggning och vid lokalisering av bebyggelse. Syftet med bestämmelserna är, enligt vad som sägs i propositionen (s. 96), att ge vägledning i fråga om mål och inriktning vid både planläggning och prövning om lov. Bestämmelserna skall ses som ett uttryck för de samlade krav som statsmakterna ställer på kommunerna i samband med markanvändningsbeslut. I 2 kap. 1 § är i detta syfte uppräknade en rad allmänna intressen som skall beaktas av kommunerna. Dessutom har i 2 kap. 4 § tagits in vissa grundläggande bestämmelser av allmän karaktär om bebyggelsemiljöns utformning.

I motion 1985/86:73 (vpk) föreslås ett tillägg till sistnämnda paragraf av innebörd att även behovet av markreservationer för sol- och vindenergianläggningar skall tillgodoses vid planläggningen.

Utvecklandet av nya energikällor och ny teknik för elproduktion såsom t. ex. vindenergi och solceller ingår i den strategi för avveckling av kärnkraften som riksdagen har ställt sig bakom (prop. 1984/85:120, NU 1984/85:30, rskr. 1984/85:362). Statligt stöd kan lämnas för att introduktionen av nya energikällor, t. ex. de nu nämnda, skall främjas. De riktlinjer som riksdagen har godkänt innebär när det gäller vindkraft vidare att den fortsatta utvecklingen skall genomföras i flera steg, i vilka ytterligare generationer av stora vindkraftsaggregat – utöver de nu befintliga vid Maglarp i Skåne och Näsudden på Gotland – successivt byggs och utvärderas. Parallellt med den fortsatta tekniska utvecklingen skall förutsättningarna för lokalisering av vindkraftsanläggningar studeras närmare.

Riksdagen var inte enig i sitt ställningstagande till frågan om fortsatt utveckling av vindkraften. I reservationer till utskottets betänkande NU 1984/85:30 (s. 178 f.) utvecklade samtliga oppositionspartier sina olika synpunkter i frågan.

Näringsutskottet uppfattar förslaget i motion 1985/86:73 (vpk) som en uppföljning av den inställning till vindkraften som vänsterpartiet kommunisterna redovisade i sin reservation. Den byggde på att ett stort inslag av vindkraft i energiförsörjningen är önskvärt. En av samhället planerad och stödd introduktion ansågs nödvändig för att en utbyggnad av vindkraften verkligen skulle komma till stånd. Därför borde regeringen låta utarbeta ett statligt vindkraftsprogram, ansåg reservanterna.

I detta sammanhang bör nämnas att den i proposition 1984/85:120 (s. 157) aviserade utredningen om lokalisering av vindkraftsanläggningar numera har blivit tillsatt. En särskild utredare har tillkallats. Denne skall enligt sina direktiv (Dir. 1985:42) föreslå var i Sverige det är lämpligt att placera stora vindkraftsaggregat i grupp. Förslaget skall innehålla alternativa möjligheter till lokalisering. I sitt arbete skall utredaren bl. a. kartlägga de motstående

intressen när det gäller mark- och vattenanvändning och miljö som kan finnas i de områden som är tänkbara för lokalisering. Redovisningen skall vara så genomarbetad att den senare kan utnyttjas som underlag för prövning av gruppstationer i de lägen som föreslås.

Av vad näringsutskottet nyss anfört framgår att riksdagen genom sina beslut våren 1985 har ställt sig positiv till utvecklandet av nya energikällor, bl. a. vindkraft och solcellsteknik.

Att det, som förordas av motionärerna, i 2 kap. PBL skulle föreskrivas att behovet av markreservationer för sol- och vindenergianläggningar skall tillgodoses vid den kommunala planläggningen anser emellertid utskottet inte nödvändigt för att ett utnyttjande av de nya energikällorna skall bli möjligt. Näringsutskottet stöder sig härvid på att det finns bestämmelser i både PBL och NRL som syftar till att energiförsörjningsintressena skall tillgodoses i samband med planläggningen.

Näringsutskottet vill bl. a. erinra om 2 kap. 8 § NRL. Innebörden av denna paragraf är att mark- och vattenområden som på grund av sin beskaffenhet eller sitt läge är särskilt lämpliga för anläggningar för samhällsbyggandet i vid mening – däribland anläggningar för energiproduktion – ges ett visst skydd mot konkurrerande intressen. Som ett exempel på lägesbundna naturresurser som är starkt styrande för lokaliseringen av vissa anläggningar nämns i specialmotiveringen (s. 167) sådana som ger särskilt gynnsamma förutsättningar för vindkraftsproduktion. Det förutses vidare i NRL att det för vissa områden kan bli aktuellt med det mera kvalificerade skydd som ligger i att områdena anses vara av riksintresse för de ifrågavarande anläggningarna. Med hänsyn till kopplingen mellan NRL och PBL finns enligt utskottets mening förutsättningar för att de särskilda planintressen som motionärerna avser skall kunna bli tillgodosedda.

Med hänvisning till det nu sagda avstyrker näringsutskottet motion 1985/86:73 (vpk) i här aktuell del.

Stockholm den 12 februari 1986

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Lilly Hansson (s)**, Lennart Pettersson (s)**, Rune Jonsson (s)*, Erik Hovhammar (m)*, Wivi-Anne Radesjö (s), Birgitta Johansson (s), Hadar Cars (fp), Sten Svensson (m)**, Åke Wictorsson (s), Ivar Franzén (c), Bo Finnkvist (s)*, Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp), Per-Ola Eriksson (c)*, Per-Richard Molén (m)*, Lars Ahlström (m)**, Göran Magnusson (s) och Paul Lestander (vpk)**.

* Avsnitten Reglering av mark och byggnader för handelsändamål och Kommunala varuförsörjningsplaner.

** Utom avsnitten Reglering av mark och byggnader för handelsändamål och Kommunala varuförsörjningsplaner.

1. Mineralutvinning inom de obrutna fjällområdena m. m.

Hadar Cars (fp), Gudrun Norberg (fp) och Paul Lestander (vpk) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Hushållningsbestämmelser – som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet finner det från sina utgångspunkter inte motiverat att mineralutvinning till följd av den föreslagna undantagsbestämmelsen i 3 kap. 1 § NRL skall kunna komma till stånd även i de områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Av propositionen framgår att den föreslagna bestämmelsen syftar främst till att möjliggöra mineralutvinning i de obrutna fjällområdena. Det ligger i sakens natur att sådan verksamhet i regel innebär allvarliga ingrepp i naturmiljön. Enligt näringsutskottets mening har regeringen inte i propositionen redovisat tillräckliga skäl för att de utomordentligt starka bevarandeintressena i fjällområdena skall kunna åsidosättas. Det finns inget som tyder på att nya utvinningsprojekt i dessa områden skulle kunna få någon avgörande betydelse t.ex. för landets försörjning med vissa mineral. Om man i framtiden skulle komma till en annan bedömning finns givetvis möjligheten att genom en lagändring skapa förutsättningar för viss exploateringsverksamhet inom de obrutna fjällområdena. Näringsutskottet anser inte att det bör förekomma någon generell undantagsbestämmelse i NRL till förmån för mineralutvinning. Den föreslagna bestämmelsen bör alltså enligt utskottets mening utgå. Därmed skulle de berörda yrkandena i motionerna 1985/86:89 (fp) och 1985/86:93 (vpk) tillgodoses, det sistnämnda i ifrågavarande del.

2. Inskränkning i den kommunala vetorätten

Hadar Cars och Gudrun Norberg (båda fp) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Tillätlighetsprövning av industrianläggningar m. m. – som börjar med "Mot den" och slutar med "motion 1985/86:89 (fp)" bort ha följande lydelse:

Mot den angivna bakgrunden finner näringsutskottet att det saknas skäl att inskränka den kommunala vetorätten i enlighet med regeringens förslag.

Såsom anförs i motion 1985/86:89 (fp) bör lokalisering av miljöstörande industri mot den berörda kommunens avstyrkan kunna komma till stånd endast i sådana fall då det totalt saknas alternativ till den föreslagna lokaliseringen. Det måste då också vara fråga om projekt av särskilt stort allmänt intresse. Tillstånd till sådana projekt bör dock inte kunna lämnas av regeringen med stöd av en undantagsbestämmelse i NRL. Besluten bör i stället fattas efter särskild prövning av riksdagen i form av lagstiftning.

Näringsutskottet tar alltså avstånd från förslaget om inskränkning i det kommunala vetot med hänvisning till folkpartiets nämnda motion. Genom avslag på regeringens förslag skulle även motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c), 1985/86:86 (c) och 1985/86:93 (vpk) tillgodoses i berörda delar.

3. Inskränkning i den kommunala vetorätten

Ivar Franzén (c) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m. m. – som börjar med "Mot den" och slutar med "motion 1985/86:89 (fp)" bort ha följande lydelse:

Mot den angivna bakgrunden finner näringsutskottet att det saknas skäl att inskränka den kommunala vetorätten i enlighet med regeringens förslag. Inte ens de särskilda förhållanden som råder på kärnenergiområdet utgör enligt utskottets mening ett godtagbart motiv för förslaget.

Införandet av en undantagsbestämmelse i NRL skulle inbjuda till tolkningen att förvaring av använt kärnbränsle är förknippad med oacceptabla risker. Så kan också vara fallet. Enligt näringsutskottets uppfattning måste emellertid alla möjligheter prövas för att åstadkomma en säkerhetsmässigt fullgod lösning som kan godtas av berörd kommun. Om regeringen ges rätt att genomdriva en lokalisering mot kommunens vilja skulle följden kunna bli försämrad säkerhet i förvaringen av kärnavfall.

Näringsutskottet tar alltså avstånd från förslaget om inskränkning i det kommunala vetot. Motion 1985/86:83 (c) tillstyrks, liksom motionerna 1985/86:84 (c) och 1985/86:86 (c) i berörda delar. Genom avslag på regeringens förslag skulle även motionerna 1985/86:89 (fp) och 1985/86:93 (vpk) tillgodoses såvitt här är i fråga.

4. Inskränkning i den kommunala vetorätten

Paul Lestander (vpk) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Tillåtlighetsprövning av industrianläggningar m. m. – som börjar med "Mot den" och slutar med "motion 1985/86:89 (fp)" bort ha följande lydelse:

Mot den – – – (=avvikande mening 3) – – – för förslaget.

Såsom anförs i motion 1985/86:93 (vpk) bör frågan om förvaring av avfallet från den svenska kärnenergivverksamheten specialbehandlas. Frågan får inte åberopas som motiv för att ta bort en väsentlig kommunal rättighet. Näringsutskottet tar alltså avstånd från förslaget om inskränkning i det kommunala vetot. Den nämnda motionen tillstyrks i denna del. Genom avslag på regeringens förslag skulle även motionerna 1985/86:83 (c), 1985/86:84 (c), 1985/86:86 (c) och 1985/86:89 (fp) tillgodoses i berörda delar.

5. Etableringshinder inom detaljhandeln

Erik Hovhammar (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Per-Richard Molén (m) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Reglering av mark och byggnader för handelsändamål – som börjar med "Den föreslagna" och slutar med "1985/86:80 (fp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Bostadsministerns allmänna bekännelse till etableringsfriheten inom handeln motsägs emellertid av de följande uttalandena om kommunernas möjligheter att genom planbestämmelser m. m. hindra olika etableringar,

särskilt inom handeln med livsmedel. Dessa uttalanden öppnar vägen för en ökad reglering, vilket näringsutskottet anser olyckligt. Enligt utskottets uppfattning har tillkomsten av nya konkurrenskraftiga butiksformer stor betydelse för att öka produktiviteten inom handeln, vilket också har framhållits av NO i samband med uttalanden om olika kommunala beslut på området. Det står klart att försöken att bromsa detaljhandelns utveckling genom regleringar gynnar varken branschens eller konsumenternas intressen. Ett belysande exempel härpå utgör kommunernas försök att på grundval av nuvarande byggnadslagstiftning begränsa försäljningen av livsmedel i bensinstationer.

Näringsutskottet ansluter sig alltså till kravet i motionerna 1984/85:2801 (fp) och 1985/86:80 (fp) på att detaljplaner inte skall kunna användas för att styra utvecklingen av handeln. Motionerna tillstyrks i denna del. Utskottet instämmer även i de uttalanden i frågan som görs i motion 1985/86:66 (m).

6. Kommunala varuförsörjningsplaner

Erik Hovhammar (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Gudrun Norberg (fp) och Per-Richard Molén (m) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Kommunala varuförsörjningsplaner – som börjar med "PBL innebär" och slutar med "alltså motionen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet har i det föregående ställt sig avvisande till de bestämmelser i PBL som ger kommunerna möjlighet att genom utnyttjande av planinstrumentet styra detaljhandelns utveckling. En sådan möjlighet till konkurrensinskränkande ingrepp bör inte finnas. Förslaget i motion 1984/85:1037 (s) om att det skall vara en obligatorisk uppgift för kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner inom ramen för en total serviceplanering ställer sig näringsutskottet med hänsyn härtill naturligtvis inte heller bakom. Näringsutskottet avstyrker sålunda motionen.

7. Markreservation för sol- och vindenergianläggningar

Sten Svensson, Per Westerberg och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Markreservation för sol- och vindenergianläggningar – som börjar med "Av vad" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Enligt näringsutskottets mening bör förslaget i motion 1985/86:73 (vpk) avvisas. Det är på nuvarande stadium inte realistiskt att räkna med användning av vindkraft för storskalig energiproduktion. Som har framhållits i annat sammanhang (NU 1984/85:30) i en reservation av moderata samlingspartiets företrädare i näringsutskottet är det därför inte motiverat att nu inleda en mycket dyrbar teknisk utveckling och skapa förväntningar om en omfattande utbyggnad av vindkraften. Utifrån denna grundläggande inställning finner näringsutskottet att motionärernas förslag om skyldighet för kommunerna att tillgodose behovet av markreservationer för bl.a. vindkraftsanläggningar saknar förankring i verkligheten. Skulle sådana

anläggningar eller andra energianläggningar där ny teknik, t. ex. solcellsteknik, utnyttjas bli aktuella torde marknadsbehovet kunna tillgodoses inom ramen för nuvarande lagstiftning.

Näringsutskottet avstyrker med hänsyn till det nu sagda motion 1985/86:73 (vpk) i här aktuell del.

8. Markreservation för sol- och vindenergianläggningar

Ivar Franzén (c) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Markreservation för sol- och vindenergianläggningar – som börjar med "Av vad" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Av vad – – – (= utskottet) – – – och solcellsteknik.

Näringsutskottet finner syftet med förslaget i motion 1985/86:73 (vpk) i och för sig vällovligt. Det ligger i linje med den positiva inställning till de nya energikällorna som riksdagen har gett uttryck för och som, med än större eftertryck, har redovisats och konkretiserats i en reservation av centerpartiets företrädare i näringsutskottet till betänkandet NU 1984/85:30 (s. 179).

Att det – – – (= utskottet) – – – aktuell del.

9. Markreservation för sol- och vindenergianläggningar

Paul Lestander (vpk) anser att den del av utskottets yttrande – under rubriken Markreservation för sol- och vindenergianläggningar – som börjar med "Av vad" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Av vad – – – (= utskottet) – – – och solcellsteknik.

Näringsutskottet anser emellertid att introduktionen av nya energikällor måste stödjas ytterligare för att den skall kunna ske i önskvärd omfattning. I dagens energisituation, där den alltmer utbyggda kärnkraften blockerar varje alternativ utbyggnad av elkapacitet, är det uppenbart att t.ex. vindkraften inte kommer att kunna utnyttjas i önskvärd omfattning utan en av samhället planerad och stödd introduktion. Ett genomförande av förslaget i motion 1985/86:73 (vpk) om en föreskrift i PBL av innebörd att behovet av markreservationer för sol- och vindenergianläggningar skall tillgodoses vid kommunernas planläggning skulle främja en sådan introduktion. Ett ytterligare skäl för en föreskrift av detta slag är att flertalet kommuner med största sannolikhet på sikt kommer att behöva ta i anspråk sol- och vindenergi för sin energiförsörjning. Näringsutskottet tillstyrker alltså motion 1985/86:73 (vpk) i här aktuell del.

Motionsyrkandenas behandling

BoU 1986/87:3

Bilaga 7

	Motion nr	Yrkande nr	Utskottets yttrande s.	Utskottets hemställan mom.	Reservation nr
1984/85:	548		42	45	22
	785		46	48	
	2146		24	18	8
	2237	1	49	54	
		2	49	54	
	2244	3	48,49	53,55	23,24
	2677		42	45	22
	2878	13	46	48	
1985/86:	82		32	26	
	83		44	46	
	84	1	46,47	48,49	
		2	44	46	
	85	1	10	2	8
		2	11	3	
		3	15	8	
		4	16	9	
		5	24	17	
		6	34-40	31, 32,33, 34, 35, 37	11, 12, 13 15
		7	44	46	
		8	14	7, 20	
	86	1	38	37	15
		2	34	32	11
	87		39	39,40	17, 18, 19
	88	1	9	1	
		2	10,32	4, 27	
		3	42	44	
		4	9	1	
	89	1	13	6	
		2	16	9	
		3	21	14	5
		4	20	12	
		5	22	16	7
		6	34-40	31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40	11, 12, 13, 16, 17, 18 19
	90		34,38	32, 37	11, 15
	91		20	12	
	92	1	16	9	
		3	26	22	

	Motion nr	Yrkande nr	Utskottets yttrande s.	Utskottets hemställan mom.	Reservation nr
1985/86:	93	1	13	5	3
		2	20,21	13, 14	4, 5
		3	22	15, 16	6, 7
		4	29	24	
		5	34-40	31, 32, 34 35, 37, 38, 39, 40, 41	11, 12, 13 15, 16, 17 18, 19, 20
		6	44	46, 47	
	580	2	42	45	22
	Bo305	2	31	25	
	Bo402	8	27,28	21, 23	
	Bo501		32	30	
	Bo507		42	45	22
	Bo509		34	31	
	Bo511		44	46	
	Bo512	2	44,46	46, 48	
	Bo513		32	30	
	Bo514		18	10	
	Bo515		25	19	9
	Bo519		33	28, 29	10
	Jo301		19	11	
	Jo727		49	54	
	Jo776	13	32	30	
	Jo799	22	48,49	53, 55	23, 24

Anm. reservation 1 (m) och 2 (fp) omfattar samtliga motionsyrkanden.

Innehåll

BoU 1986/87:3

Sammanfattning	1
Propositionen	1
Motionerna	2
Yttranden från andra utskott m. m.	7
Skrivelser m. m.	8
Utskottet	8
Inledande bestämmelser	8
Grundläggande hushållningsbestämmelser	14
Inledning	14
Grundläggande bestämmelser avseende vissa verksamheter	16
Utgångspunkter	16
Jord- och skogsbruk	16
Energiproduktion m. m.	19
Totalförsvarets intressen m. m.	20
Särskilda hushållningsbestämmelser för vissa områden i landet	21
Inledning	21
Turismens och friluftslivets intressen	24
Bestämmelser om kustområden	25
Fjällområdena	27
Älvar och älvsträckor m. m.	30
Tillåtlighetsprövningen avseende vissa industrianläggningar	41
Prövningspliktiga anläggningar m. m.	41
Det kommunala inflytandet m. m.	43
Ikraftträdande m. m.	47
Kunskapsförsörjningen m. m.	48
Hemställen	49
Reservationer	54
1 Utformningen av skyddet av naturresurser m. m. (m)	54
2 Utformningen av en naturresurslag (fp)	59
3 Utgångspunkterna för en naturresurslag (vpk)	64
4 Totalförsvarets intressen (vpk)	64
5 Företrädesrätt för försvarsintresset (vpk)	65
6 Anläggningar som behövs för totalförsvaret (vpk)	65
7 Mineralbrytning i fjällområdena m. m. (vpk)	66
8 De primära rekreationsområdena och riktlinjerna för Vänern m. m. (c)	66
9 Vindkraftsanläggningar på Öland (c)	67
10 Förstudier av i den fysiska riksplaneringen skyddade älvsträckor såvitt inte avser huvudälvarna (vpk)	67
11 Hylströmmen (vpk)	68
12 Hårkan (c, vpk)	68

13	Ammerån (c, vpk)	69
14	Ytterigare överväganden m. m. om Ammerån (m)	70
15	Edänge (c, vpk)	70
16	Emån m. fl. projekt (vpk)	72
17	Klippen (vpk)	72
18	Råneälven (m)	73
19	Råneälven (c, vpk)	73
20	Västerdalälven uppströms Hummelforsen m. fl. projekt (vpk) ..	74
21	Övergångsbestämmelse till NRL (vpk)	74
22	Prövningsskyldigheten avseende träfiberråvara (c)	74
23	Ett system för miljökonsekvensbeskrivningar (c)	75
24	Naturresursräkenskaper (c)	75

Särskilda yttranden

1	Behandlingsfråga (fp)	76
2	Ett bredare utnyttjande av skogen, Birgitta Hambræus (c)	76
3	Skogsbruket i fjällområdena, Birgitta Hambræus (c)	77
4	Tillåtligheten av små vattenkraftverk (fp)	77
5	Övergångsbestämmelse till NRL (fp, vpk)	78

Bilagor

1	Utskottets förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m.	79
2	Reservanternas förslag till lag om hushållning med naturresurser m. m.	86
3	Försvarsutskottets yttrande 1985/86:4 y	90
4	Kulturutskottets yttrande 1985/86:2 y	94
5	Jordbruksutskottets yttrande 1985/86:3 y	106
6	Näringsutskottets yttrande 1985/86:3 y	130
7	Motionsyrkandenas behandling	151